

დამხმარე სახელმძღვანელო საქართველოს უმაღლესი საბუნბუნათლებლო დაწესებულების სტუდენტებისთვის

2014 - 2015

არჩევნების დემოკრატიულობის ხარისხი და საარჩევნო უფლების განხორციელების რეალურობა სხვადასხვა ფაქტორზეა დამოკიდებული. მათ შორის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საზოგადოებაში მაღალი საარჩევნო კულტურის ჩამოყალიბება და მაღალკვალიფიციური საარჩევნო ადმინისტრაციის არსებობა.

აღნიშნული ფაქტორების ჩამოყალიბების/განვითარების ხელშეწყობის მიზნით 2010 წლიდან საქართველოს ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას, საარჩევნო სისტემების განვითარების, რეფორმებისა და სწავლების ცენტრსა და საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს შორის გაფორმებული ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმის („საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში საარჩევნო სამართლის დარგში სასწავლო პროგრამის განხორციელების შესახებ“) ფარგლებში ქვეყნის მასშტაბით 16 უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში დაინერგა ცენტრის მიერ შემუშავებული ინოვაციური პროექტი, რომლის მიზანია, ერთი მხრივ, უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სტუდენტების სამოქალაქო ცნობიერების ამაღლება და, მეორე მხრივ, საარჩევნო სამართლის დარგში თანამედროვე მოთხოვნების შესატყვისი კომპეტენციის მქონე იურისტებისა და ჟურნალისტების მომზადება.

აღნიშნული პროექტის ფარგლებში საარჩევნო სისტემების განვითარების, რეფორმებისა და სწავლების ცენტრმა შეიმუშავა დამხმარე სასწავლო მასალები ლექტორებისა და სტუდენტებისათვის.

ეს დამხმარე სახელმძღვანელო გათვალისწინებულია პარტნიორი უნივერსიტეტების იურიდიული და ჟურნალისტიკის ფაკულტეტების სტუდენტებისათვის და საარჩევნო სამართლით დაინტერესებულ მკითხველთა ფართო წრისათვის. სახელმძღვანელოში განხილულია საქართველოს საარჩევნო სამართლის ძირითადი საკითხები და მოყვანილია მაგალითები მსოფლიო პრაქტიკიდან.

მომზადებულია საარჩევნო სისტემების განვითარების, რეფორმებისა და სწავლების ცენტრის
(www.electionreforms.ge) მიერ

სარჩევი

თავი 1. საქართველოს საარჩევნო სამართლის მოკლე ისტორია	4
თავი 2. საქართველოს საარჩევნო სამართლის წყაროები და საარჩევნო სამართლის პრინციპები	5
თავი 3. საარჩევნო სისტემები	8
თავი 4. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია	15
თავი 5. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის მუშაობის წესი	23
თავი 6. არჩევნების მონიტორინგი და მედია	26
თავი 7. ამომრჩეველთა რეგისტრაცია	30
თავი 8. წინასაარჩევნო კამპანია (აგიტაცია)	34
თავი 9. წინასაარჩევნო კამპანიის წარმოების საინფორმაციო უზრუნველყოფა	40
თავი 10. არჩევნების დაფინანსება.....	46
თავი 11. კენჭისყრის დრო და ადგილი	49
თავი 12. საარჩევნო უბნის გახსნა, კენჭისყრის დაწყებამდე ჩასატარებელი პროცედურები	50
თავი 13. კენჭისყრის პროცესი.....	54
თავი 14. საარჩევნო უბნის დახურვა, კენჭისყრის შედეგების შეჯამება.....	58
თავი 15. კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების დადგენა/შეჯამება საოლქო საარჩევნო კომისიაში	64
თავი 16. არჩევნების შედეგების შეჯამება ცესკოში.....	64
თავი 17. საარჩევნო დავები	65
თავი 18. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები	68
თავი 19. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების შედეგების შეჯამება.....	71
თავი 20. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების მეორე ტური, ხელახალი და რიგგარეშე არჩევნები.....	72
თავი 21. საქართველოს პარლამენტის არჩევნები.....	72
თავი 22. საქართველოს პარლამენტის არჩევნების შედეგების შეჯამება.....	78
თავი 23. საქართველოს პარლამენტის არჩევნების მეორე ტური, ხელახალი, შუალედური და რიგგარეშე არჩევნები	79
თავი 24. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნები	81
თავი 25. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შედეგების შეჯამება	83
თავი 26. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მეორე ტური, ხელახალი, შუალედური და რიგგარეშე არჩევნები	84
თავი 27. ადგილობრივი თვითმმართველობა.....	86
თავი 28. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს -საკრებულოს არჩევნები... ..	86
თავი 29. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოთა არჩევნების შედეგების შეჯამება.....	92
თავი 30. თვითმმართველი ქალაქის მერის (თვითმმართველი თემის გამგებლის) არჩევნები.....	96
თავი 31. რეფერენდუმი, პლებისციტი.....	99

დანართები	103
პრეზიდენტის არჩევნები – პრაქტიკული მაგალითები	103
ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკა	103
ლიტვის რესპუბლიკა.....	103
სომხეთის რესპუბლიკა.....	104
ლატვია.....	105
პოლონეთის რესპუბლიკა	105
ჩეხეთის რესპუბლიკა.....	106
ამერიკის შეერთებული შტატები	107
იტალიის რესპუბლიკა	108
პარლამენტის არჩევნები – პრაქტიკული მაგალითები	109
ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკა	109
ლიტვის რესპუბლიკა.....	109
სომხეთის რესპუბლიკა.....	110
ლატვია.....	111
პოლონეთის რესპუბლიკა	111
ჩეხეთის რესპუბლიკა.....	112
ამერიკის შეერთებული შტატები	113
იტალიის რესპუბლიკა.....	114
ქვეყნები, სადაც დიდ ქალაქებში მერები პირდაპირი არჩევნების გზით აირჩევიან, – პრაქტიკული მაგალითები	115
ბულგარეთის რესპუბლიკა	115
დიდი ბრიტანეთი.....	115
ისრაელი.....	116
მაკედონია.....	117
მოლდოვის რესპუბლიკა	117
პოლონეთის რესპუბლიკა	117
რუმინეთი	117
სლოვენია.....	118
ხორვატია.....	118
ალბანეთი.....	118
ავსტრალია – ვიქტორიას შტატი, მელბურნი.....	119
უნგრეთი	119
უკრაინა.....	119

თავი 1. საქართველოს საარჩევნო სამართლის მოკლე ისტორია

დემოკრატია არის მმართველობის სისტემა, რომელიც დაფუძნებულია არჩევნებზე, ხალხის მიერ არჩეული წარმომადგენლების მეშვეობით მართვის განხორციელებაზე. არჩევნები, პოლიტიკური უფლებები და ქვეყნის მართვაში მოსახლეობის მონაწილეობა დემოკრატიის უმთავრესი კომპონენტებია.

თანამედროვე საქართველოში არჩევნებს 1990 წელს ჩაეყარა საფუძველი, თუმცა პირველი არჩევნები

ჯერ კიდევ 1919 წლის 14–16 თებერვალს ჩატარდა; ამდენად, საქართველოში არჩევნების ისტორიაც 1919 წლიდან იწყება. პირველ არჩევნებს საფუძვლად დაედო საქართველოს რესპუბლიკის პარლამენტის მიერ 1918 წლის 22 ნოემბერს მიღებული „დამფუძნებელი კრების არჩევნების დებულება“, რომელიც საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი და ფარული კენჭისყრით, პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე 130 წევრის არჩევას (პარტიული სიებით) ითვალისწინებდა.

1921 წლის თებერვალში საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსიის შემდეგ თითქმის 70 წლის განმავლობაში საქართველოში თავისუფალი არჩევნები არ გამართულა. არჩევნები წინასწარ, კომუნისტური პარტიის უმაღლეს ორგანოებში იგეგმებოდა და პრაქტიკულად უალტერნატივო იყო.

ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მკვეთრი აღმავლობის ფონზე, ეროვნული მოძრაობის ზეწოლით, 1990 წლის 18 აგვისტოს საქართველოს სსრ-ის უმაღლესმა საბჭომ მიიღო ახალი საარჩევნო კოდექსი, საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის კანონი „საქართველოს უზენაესი საბჭოს არჩევნების შესახებ“, რომელიც არასაბჭოური და მრავალპარტიული არჩევნების ჩატარებას ითვალისწინებდა. არჩევნები 1990 წლის 28 ოქტომბერს დაინიშნა. ეროვნული ძალების ზეწოლით მას ეწოდა „საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს“ არჩევნები, ნაცვლად „საქართველოს სსრ-ის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისა“. არჩევნები შერეული, სიმეტრიული საარჩევნო სისტემით ჩატარდა. პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე აირჩა 125 დეპუტატი, ხოლო მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე ერთმანდატიანი საარჩევნო ოლქების მიხედვით – ასევე 125 დეპუტატი. ყოველ ამომრჩეველს ჰქონდა 2 ხმა, რომელთაგან ერთს პარტიულ სიას აძლევდა, მეორეს – ერთმანდატიან ოლქში წარდგენილ კანდიდატს. 1990 წლის 28 ოქტომბრის არჩევნებში 14 პოლიტიკური პარტია მონაწილეობდა.

1991 წლის 14 აპრილს შემოდებულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის ინსტიტუტი და იმავე წლის 26 მაისს საქართველოში პირველი საპრეზიდენტო არჩევნები ჩატარდა.

1991 წლის 29 იანვარს მიღებულ იქნა საქართველოს რესპუბლიკის კანონი „საქართველოს რესპუბლიკის ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების – საკრებულოთა არჩევნების შესახებ“.

საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ მიღებულ იქნა საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს პარლამენტის არჩევნების შესახებ“ (1995 წელი), საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების შესახებ“ (1995 წელი), აგრეთვე საქართველოს კანონი „ადგილობრივი წარმომადგენლობითი ორგანოების – საკრებულოების არჩევნების შესახებ“ (1998 წელი)

(რომლითაც ძალადაკარგულად ჩაითვალა საქართველოს რესპუბლიკის კანონი „საქართველოს რესპუბლიკის ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების – საკრებულოთა არჩევნების შესახებ“).

2001 წლის 2 აგვისტოს საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ ზემოაღნიშნული საკანონმდებლო აქტები ძალადაკარგულად ჩაითვალა.

თავად ეს კანონი კი ძალადაკარგულად გამოცხადდა 2011 წლის 27 დეკემბრის საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“, რომელიც 2012 წლის 10 იანვრიდან ამოქმედდა.

1990 წლიდან დღემდე საქართველოში ჩატარდა 26 არჩევნები (მათ შორის, 6 საპრეზიდენტო, 8 საპარლამენტო, 7 აჭარის უმაღლესი საბჭოს და 5 ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნები), აგრეთვე 2 რეფერენდუმი და 1 პლემბისციტი.

თავი 2. საქართველოს საარჩევნო სამართლის წყაროები და საარჩევნო სამართლის პრინციპები

საარჩევნო სამართალი არის სამართლებრივ ნორმათა ერთობლიობა, რომელიც აწესრიგებს საჯარო ხელისუფლების ორგანოთა და თანამდებობის პირთა არჩევნებთან დაკავშირებულ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს, უზრუნველყოფს პირის უფლებას, მონაწილეობა მიიღოს საჯარო ხელისუფლების ორგანოთა და თანამდებობის პირთა არჩევნებში და ადგენს ამ ორგანოთა და თანამდებობის პირთა არჩევის წესს, აგრეთვე რეფერენდუმისა და პლემბისციტის გამართვის წესს. საარჩევნო სამართალი კონსტიტუციური სამართლის შემადგენელი ნაწილია.

საქართველოში არჩევნების მარეგულირებელ სამართლებრივ აქტთა შორის უპირველესი ადგილი საქართველოს 1995 წლის 24 აგვისტოს კონსტიტუციას უჭირავს. საქართველოს კონსტიტუციით უზრუნველყოფილია ფუნდამენტური სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები, რაც დემოკრატიული არჩევნების ჩატარების აუცილებელი პირობაა. არჩევნების მარეგულირებელი სამართლებრივი აქტების იერარქიაში მეორე ადგილი საერთაშორისო აქტებს¹ უჭირავს, ხოლო მომდევნო ადგილი საქართველოს ორგანულ კანონს „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ უკავია. გარდა აღნიშნულისა, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობას განეკუთვნება საქართველოს ორგანული კანონი „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“, სხვა საკანონმდებლო აქტები, საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის სამართლებრივი აქტები, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილებანი.

საარჩევნო სამართლის პრინციპები. საარჩევნო სამართალი ხუთ ძირითად პრინციპს ეყრდნობა. ეს პრინციპებია:

- ▶ საყოველთაო საარჩევნო უფლება;
- ▶ თანასწორი საარჩევნო უფლება;
- ▶ პირდაპირი საარჩევნო უფლება;
- ▶ კენჭისყრის ფარულობა;
- ▶ ნების თავისუფალი გამოვლენა.

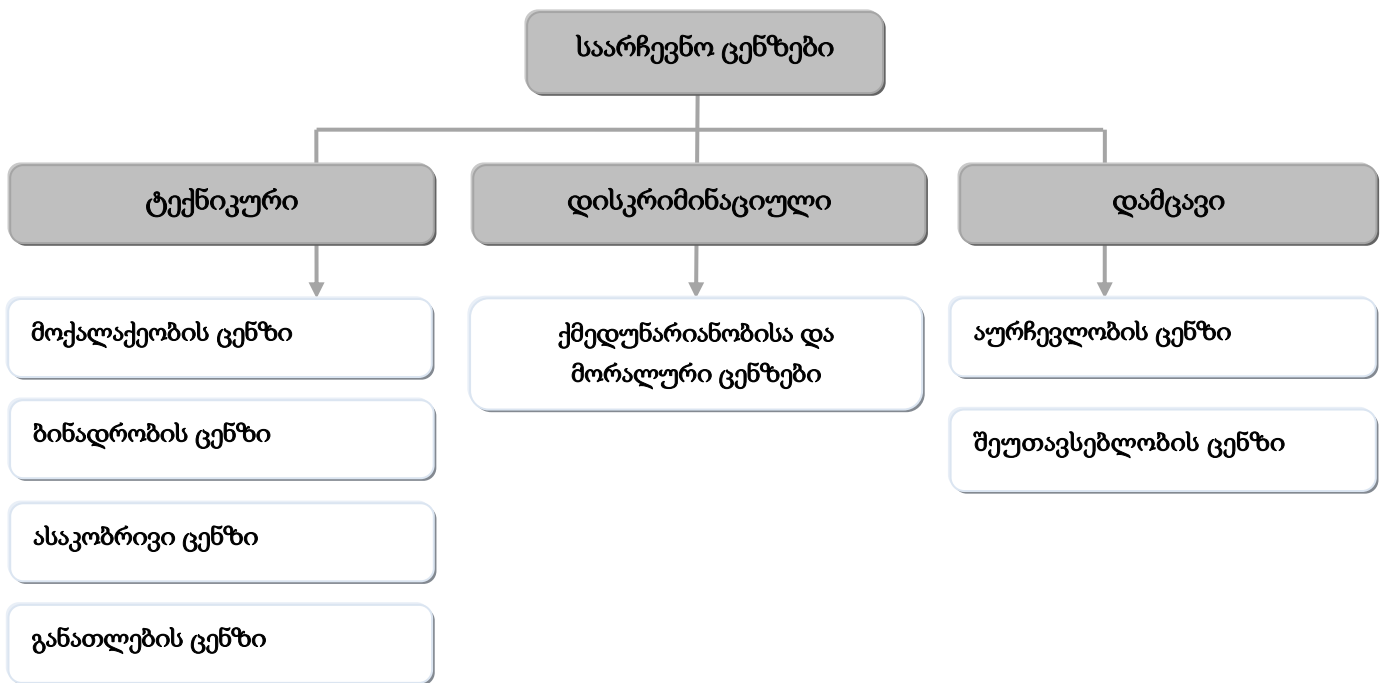
თითოეული პრინციპის განმარტებამდე აუცილებელია განიმარტოს ამ პრინციპებთან დაკავშირებული აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლებების ცნებები. აქტიური საარჩევნო უფლება ნიშნავს არჩევით

¹ გაეროს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948 წ.), ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია (1950 წ.), სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტი (1966 წ.), საერთაშორისო კონვენცია „რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის ლიკვიდაციის შესახებ“ (1965 წ.), ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის საერთაშორისო კონვენცია (1979 წ.), ევროპული ქარტა ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ (1985 წ.), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილებანი.

სახელმწიფო ორგანოებსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში კანდიდატების არჩევის უფლებას, აგრეთვე რეფერენდუმსა და პლემბისციტში მონაწილეობის უფლებას. **პასიური საარჩევნო უფლება** ნიშნავს მოქალაქის უფლებას, იყოს არჩეული არჩევით სახელმწიფო ორგანოებსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში.

საარჩევნო სამართლის I პრინციპი – საყოველთაო საარჩევნო უფლება

ამ პრინციპის თანახმად, არჩევნებში, რეფერენდუმსა და პლემბისციტში მონაწილეობის უფლება აქვს ყველა სრულწლოვან მოქალაქეს (ასეთია საარჩევნო უფლების საყოველთაოობის პრინციპის ზოგადი განმარტება), მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ქვეყნის მთელი მოსახლეობა მიიღებს მონაწილეობას არჩევნებში, რეფერენდუმსა და პლემბისციტში, ვინაიდან საარჩევნო სამართალს შემოაქვს საარჩევნო პროცესის მარეგულირებელი შემზღუდველი ნორმების მთელი სისტემა ე. წ. ცენზების სახით. აქტიური საარჩევნო უფლება უმნიშვნელოდ, პასიური საარჩევნო უფლება კი არაერთი ცენზით არის შეზღუდული. ამრიგად, **საარჩევნო ცენზი** არის კონსტიტუციითა და კანონით დადგენილი შემზღუდველი პირობები, რომლებიც განსაზღვრავს საარჩევნო უფლების მქონე პირთა წრეს.

ტექნიკური ცენზები

მოქალაქეობის ცენზის თანახმად, საქართველოში საარჩევნო უფლება აქვს საქართველოს მოქალაქეს.²

ბინადრობის ცენზი გულისხმობს სახელმწიფოში ან მის ადმინისტრაციულ ერთეულში ცხოვრების მინიმალურ დროს, რომლის შემდეგაც პირი იღებს საარჩევნო უფლებას. საქართველოს კანონმდებლობით ბინადრობის ცენზი აქტიური საარჩევნო უფლებისთვის პირდაპირ არ არის განსაზღვრული, თუმცა იგი რეალურად არსებობს. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 31-ე მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, ამომრჩეველთა ერთიან სიაში ამომრჩევლის მონაცემები შეიტანება მისი რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიიდან იძულებით გადაადგილებული პირი, მისამართის მითითების გარეშე რეგისტრირებული პირი, საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით რეგისტრაციიდან მოხსნილი პირი, აგრეთვე ის პირი, რომლის რეგისტრაციაც

² 2014 წლის 1 იანვრამდე საპარლამენტო და საპრეზიდენტო არჩევნებში მონაწილეობის და ხმის მიცემის უფლება საქართველოს მოქალაქეებთან ერთად შესაბამისი ასაკიდან ჰქონდათ პირებს, რომლებიც დაბადებული არიან და ბოლო 5 წლის განმავლობაში მუდმივად ცხოვრობდნენ საქართველოში და საქართველოს კონსტიტუციის 104⁴ მუხლის ამოქმედების მომენტისთვის (29.05.2012) ჰქონდათ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს მოქალაქეობა.

მაღადაკარგულად გამოცხადდა სსიპ - საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს გადაწყვეტილებით, ამომრჩეველთა ერთიან სიაში შეყავთ მისი ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

აქტიური საარჩევნო უფლებისაგან განსხვავებით, პასიური საარჩევნო უფლებისთვის კანონმდებლობა პირდაპირ ადგენს ბინადრობის ვადებს. მაგალითად: საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც საქართველოში უცხოვრია 5 წელი მაინც და არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 3 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა საქართველოში; საქართველოს პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს მოქალაქე, რომელსაც უკანასკნელი 2 წლის განმავლობაში არ უცხოვრია საქართველოში და არცერთ ქვეყანაში არ დგას საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე; ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრად და აღმასრულებელი ორგანოს - თვითმმართველი ქალაქის მერად და თვითმმართველი თემის გამგებლად შეიძლება აირჩეს საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც საქართველოში უცხოვრია სულ ცოტა 5 წელი მაინც, მათ შორის, არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 2 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა საქართველოში.

ასაკობრივი ცენზი³ გულისხმობს კონკრეტულ ასაკს, რომლის მიღწევის შემდეგაც მოქალაქე იძენს საარჩევნო უფლებას. საქართველოს მოქალაქე აქტიურ საარჩევნო უფლებას იძენს 18 წლის ასაკიდან. რაც შეეხება პასიურ საარჩევნო უფლებას, მას პირდაპირი კავშირი აქვს საჯარო ხელისუფლების ცალკეული ორგანოების არჩევნებთან. მაგალითად: საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს საქართველოს მოქალაქე 35 წლის ასაკიდან; საქართველოს პარლამენტის წევრად და თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 21 წლის ასაკიდან; თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს - თვითმმართველი ქალაქის მერად, თვითმმართველი თემის გამგებლად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 25 წლის ასაკიდან.

განათლების ცენზი. საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს განათლების ცენზს, გარდა სახელმწიფო ენის ცოდნის მოთხოვნისა.

დისკრიმინაციული ცენზი

დისკრიმინაციული ცენზი მოიცავს **ქმედუნარიანობისა და მორალურ ცენზებს**.⁴ საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ თანახმად, აქტიური საარჩევნო უფლება არა აქვს მოქალაქეს, რომელიც სასამართლომ ქმედუნაროდ ცნო ან სასამართლოს განაჩენით იმყოფება პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, გარდა იმ პირისა, რომელსაც ჩადენილი აქვს ნაკლებად მძიმე დანაშაული.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსით, ასევე განისაზღვრა ის საფუძვლები, რომლის არსებობის შემთხვევაშიც პირს შეეზღუდება პასიური საარჩევნო უფლება. მაგალითად: საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 111-ე მუხლის თანახმად „საქართველოს პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს ნარკომანი ან ნარკოტიკების მომხმარებელი, ხოლო თუ ეს პირი შესაბამისმა საარჩევნო კომისიამ არჩეულად გამოაცხადა, საქართველოს პარლამენტს უფლება არა აქვს, ცნოს მისი უფლებამოსილება.“

დამცავი ცენზი

დამცავი ცენზი მოიცავს აურჩევლობისა და შეუთავსებლობის ცენზებს. ამ ცენზების დაწესების აზრი ის

³ 2014 წლის 1 იანვრამდე საპარლამენტო და საპრეზიდენტო არჩევნებში მონაწილეობის და ხმის მიცემის უფლება საქართველოს მოქალაქეებთან ერთად შესაბამისი ასაკიდან ჰქონდათ პირებს, რომლებიც დაბადებული არიან და ბოლო 5 წლის განმავლობაში მუდმივად ცხოვრობდნენ საქართველოში და საქართველოს კონსტიტუციის 104⁴ მუხლის ამოქმედების მომენტისთვის (29.05.2012) ჰქონდათ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს მოქალაქეობა.

⁴ ლიტვის რესპუბლიკის და დანიის საარჩევნო კანონმდებლობების თანახმად, აქტიური საარჩევნო უფლება არ აქვს იმ ამომრჩეველს, რომელიც სასამართლოს მიერ ქმედუნაროდ არის ცნობილი.

არის, რომ არ მოხდეს საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლებების აღრევა.

საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ ამომწურავად განსაზღვრავს იმ თანამდებობის პირთა ჩამონათვალს, რომლებიც საარჩევნო სუბიექტად დარეგისტრირებამდე უნდა გადადგნენ დაკავებული თანამდებობიდან (აურჩევლობის ცენზი).

საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, პარლამენტის წევრს უფლება არა აქვს, ეკავოს რაიმე თანამდებობა სახელმწიფო სამსახურში ან ეწეოდეს სამეწარმეო საქმიანობას; საქართველოს პრეზიდენტს უფლება არა აქვს ეკავოს სხვა თანამდებობა, მათ შორის, პარტიული, ეწეოდეს სამეწარმეო საქმიანობას, იღებდეს ხელფასს ან სხვაგვარ მუდმივ ანაზღაურებას რაიმე სხვა საქმიანობისათვის (ეს შეზღუდვა 2013 წლის ოქტომბრის მორიგი საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგად არჩეული პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადების მომენტიდან ამოქმედდა) (შეუთავსებლობის ცენზი).

საარჩევნო სამართლის II პრინციპი – თანასწორი საარჩევნო უფლება

თანასწორი საარჩევნო უფლება ნიშნავს ყველა ამომრჩევლისთვის კანონის ფარგლებში თანასწორ უფლებებს და საარჩევნო უფლების რეალიზაციისთვის თანასწორ პირობებს. ერთი და იმავე საარჩევნო ოლქის ყველა ამომრჩეველს ხმათა თანაბარი რაოდენობა აქვს.

საარჩევნო სამართლის III პრინციპი – პირდაპირი საარჩევნო უფლება

თუ ამომრჩეველი უშუალოდ იმ კანდიდატს აძლევს ხმას, რომელმაც კონკრეტული თანამდებობა უნდა დაიკავოს, მაშინ არჩევნები პირდაპირია, ხოლო თუ მოქალაქეები ირჩევენ ამომრჩევლებს ან სპეციალურ ორგანოს, რომელიც შემდგომ ირჩევს კანდიდატს, მაშინ საქმე არაპირდაპირ (ირიბ) არჩევნებთან გვაქვს.

საქართველოში არჩევნები პირდაპირია. ამომრჩევლები საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტის წევრს, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს – თვითმმართველი ქალაქის მერს, თვითმმართველი თემის გამგებელს უშუალოდ ირჩევენ.

საარჩევნო სამართლის IV პრინციპი – კენჭისყრის ფარულობა

საქართველოში არჩევნები, რეფერენდუმი და პლემბისციტი ფარული კენჭისყრით ტარდება. არჩევნების ფარულობის პირობებში თითოეულ ამომრჩეველს გარანტირებული აქვს იმის შესაძლებლობა, რომ კენჭისყრის კაბინაში (ან სხვა ადეკვატურ პირობებში) თავისი ხელით შეავსოს ყველასთვის ერთნაირი საარჩევნო ბიულეტენი და პირადად ჩააგდოს ის საარჩევნო ყუთში.

საარჩევნო სამართლის V პრინციპი – ნების თავისუფალი გამოვლენა

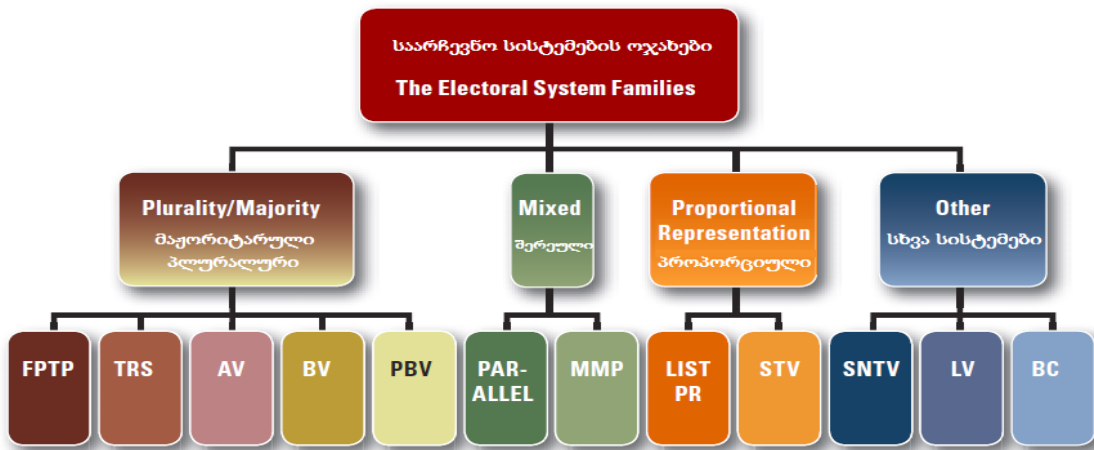
თანამედროვე სახელმწიფოთა უმრავლესობაში ხმის მიცემა უფლებაა და არა მოვალეობა. საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობით აკრძალულია ნებისმიერი ზემოქმედება, რომელიც ზღუდავს ამომრჩევლის ნების თავისუფალ გამოვლენას. ამომრჩევლის ნების გამოვლენის კონტროლი დაუშვებელია.

თავი 3. საარჩევნო სისტემები

საარჩევნო სისტემა, ფართო გაგებით, სახელმწიფოს არჩევითი (წარმომადგენლობითი) ორგანოს ფორმირების წესია, ვიწრო გაგებით – კენჭისყრის შედეგების საფუძველზე არჩევით ორგანოში ადგილების განაწილების წესი (სისტემა), საარჩევნო ფორმულა.

იდეალური საარჩევნო სისტემა არ არსებობს. ამ თუ იმ სისტემის არჩევა ქვეყანასა და პარლამენტში პოლიტიკურ ძალთა თანაფარდობაზეა დამოკიდებული. მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ მიზანი, რომლის მიღწევაც უნდა უზრუნველყოს საარჩევნო სისტემამ. ეს მიზანი სხვადასხვა პოლიტიკური შეხედულების მქონე მოსახლეობის სამართლიანი წარმომადგენლობის არჩევის უზრუნველყოფაა. სამართლიანად კი ისეთი შედეგია მიჩნეული, როდესაც გამარჯვებულად ის ცხადდება, ვინც მეტი ხმა მიიღო (მაჟორიტარული პრინციპი), ან როდესაც პარტიის მიერ მოპოვებული მანდატების რაოდენობა მიღებული ხმების რაოდენობის პროპორციულია (პროპორციული პრინციპი).

ყოველივე ზემოაღნიშნულის შესაბამისად, საარჩევნო სისტემები ორ ძირითად ჯგუფად – **მაჟორიტარულ და პროპორციულ საარჩევნო სისტემებად** – იყოფოდა. მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემების ნაკლოვანებების აღმოსაფხვრელად მოგვიანებით **შერეული საარჩევნო სისტემები** გაჩნდა. დროთა განმავლობაში ეს კლასიფიკაცია კიდევ უფრო დაიხვეწა და ამჟამად მსოფლიოში გავრცელებული საარჩევნო სისტემები 4 ოჯახად იყოფა.⁵

თითოეულ ამ სისტემას, თავის მხრივ, აქვს მრავალი სახესხვაობა, რომლებიც გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება.

საარჩევნო სისტემების საკვანძო განმასხვავებელი ნიშნებია:

- ▶ საარჩევნო ოლქების მასშტაბი (ერთმანდატიანი/მრავალმანდატიანი);
- ▶ საარჩევნო ბიულეტენის სტრუქტურა (კატეგორიული/პრეფერენციული);
- ▶ საარჩევნო ზღურბლი (ბარიერი)
- ▶ საარჩევნო სისტემის ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებელია საარჩევნო ფორმულა, რომელიც განსაზღვრავს მიღებული ხმების მიხედვით მოპოვებული მანდატების რაოდენობას.

მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემები

მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის გამოყენებისას დეპუტატის მანდატებს მხოლოდ ის კანდიდატები მოიპოვებენ, რომლებმაც კანონით დადგენილი ხმების უმრავლესობა მიიღეს. მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემა უმეტესად ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქებში გამოიყენება, თუმცა შესაძლებელია მისი მრავალმანდატიან ოლქებში გამოყენებაც. მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემები ერთმანეთისგან იმითაც განსხვავდება, თუ როგორ განისაზღვრება კანდიდატის ასარჩევად საჭირო ხმების უმრავლესობა.

⁵ Electoral System Design: The New International IDEA Handbook. 2005 – International Institute for Democracy and Electoral Assistance; „საარჩევნო სისტემები“ – საქართველოს პარლამენტის აპარატის კვლევითი დეპარტამენტი, კანონშემოქმედებითი საქმიანობის საინფორმაციო უზრუნველყოფის განყოფილების განყოფილების კვლევითი მასალები.

ყველა აღნიშნული კრიტერიუმის გათვალისწინებით გამოიყოფა 5 ძირითადი მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემა:

- ▶ ფარდობითი უმრავლესობის მაჟორიტარული სისტემა (FPTP);
- ▶ ბლოკური კენჭისყრა (BV);
- ▶ პარტიულ-ბლოკური კენჭისყრა (PBV);
- ▶ ალტერნატიული კენჭისყრა (AV);
- ▶ ორტურიანი სისტემა (TRS).

ფარდობითი უმრავლესობის მაჟორიტარული სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში გამარჯვებულად ის კანდიდატი მიიჩნევა, რომელიც სხვებზე მეტ ხმას მიიღებს. შედეგის დასადგენად საკმარისია ერთი ტურის გამართვა. როდესაც ამ სისტემის გამოყენებით იმართება კენჭისყრა მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქებში, იგი ბლოკურ კენჭისყრად გარდაიქმნება.

ბლოკური კენჭისყრით ჩატარებულ არჩევნებში თითოეულ ამომრჩეველს აქვს იმდენი ხმა, რამდენი კანდიდატიც არის ასარჩევი მოცემულ საარჩევნო ოლქში. საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატები მიიღებენ მანდატებს, მიუხედავად მათი ხმების პროცენტული მაჩვენებლებისა.

თუ ამომრჩევლები მრავალმანდატიან ოლქში ხმას არა კანდიდატებს, არამედ, პარტიებს/საარჩევნო ბლოკებს აძლევენ, ეს იმას ნიშნავს, რომ არჩევნები პარტიულ-ბლოკური კენჭისყრით ტარდება (ესაა სისტემა, რომლის დროსაც „გამარჯვებული ისაკუთრებს ყველა მანდატს“). ამ სისტემით გამართულ არჩევნებში გამარჯვებულად ის პარტია მიიჩნევა, რომელიც სხვებზე მეტ ხმას მიიღებს.

ალტერნატიული კენჭისყრისას და ორტურიან სისტემაში არჩეულად ის კანდიდატი მიიჩნევა, რომელიც ხმათა აბსოლუტურ უმრავლესობას, ანუ ხმების საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტს ($50\% + 1$) მიიღებს.

ორტურიან სისტემაში ამომრჩევლები ხმას მხოლოდ ერთ კანდიდატს აძლევენ. ალტერნატიული კენჭისყრის დროს ამომრჩეველი ხმას ერთ კანდიდატს აძლევს, მაგრამ სხვებსაც მიუთითებს (შეუძლია არც მიუთითოს), უპირატესობის რიგითობის მიხედვით მინიჭებით – გვარების გასწვრივ შესაბამისი ციფრების დაწერით: ამომრჩეველი მისთვის ყველაზე სასურველი კანდიდატის გვარის გასწვრივ წერს ციფრს 1, შემდეგი სასურველი კანდიდატის (ანუ ვის ისურვებდა იმ შემთხვევაში, თუ პირველი ვერ გავიდოდა) გასწვრივ წერს ციფრს 2 და ა. შ. (ხმათა დათვლის დროს საარჩევნო ბიულეტენები ამა თუ იმ კანდიდატის პირველი ხმების მიხედვით ლაგდება).

თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, გამარჯვებულის გამოსავლენად ორტურიან სისტემაში მეორე ტური გამოიყენება (კენჭი ეყრება საუკეთესო შედეგის მქონე ორ კანდიდატს, რომელთაგან გამარჯვებული ფარდობითი უმრავლესობის პრინციპით განისაზღვრება), ხოლო ალტერნატიული კენჭისყრის დროს, თუ პირველი დათვლით ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, ის კანდიდატი, რომელმაც ყველაზე ნაკლები ხმა მიიღო, სიიდან ამოიღება. ამასთანავე, მისი მეორე ხმები დარჩენილ კანდიდატებზე გადანაწილდება. ეს პროცესი მანამდე გრძელდება, სანამ ხმათა ასეთი გადანაწილებით რომელიმე კანდიდატი მათ აბსოლუტურ უმრავლესობას არ მიიღებს.

მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის დადებითი მხარეები:

- ▶ ის გასაგებად მარტივია (ამომრჩეველი ხმას კონკრეტულ კანდიდატს აძლევს და ნათლად ჩანს, სხვებს ვინ აჯობა);
- ▶ შედარებით მცირეა იმის ალბათობა, რომ არჩეული ორგანო პოლიტიკურად „ჭრელი“ აღმოჩნდეს.

მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის უარყოფითი მხარეები:

- ▶ ე. წ. დაკარგული ხმების რაოდენობა (იმ ამომრჩეველთა რაოდენობა, რომლებმაც სხვა კანდიდატებს, ანუ გამარჯვებულის წინააღმდეგ, მისცეს ხმა) შეიძლება საგრძნობი აღმოჩნდეს – გამარჯვებულის მიერ მიღებულ ხმებზე მეტიც კი (ეს სისტემის მოდიფიკაციაზეა დამოკიდებული);
- ▶ მხარდამჭერთა რაოდენობით მეორე პარტიამ, თუნდაც ის ამ მაჩვენებლით პირველ ადგილზე მყოფ პარტიას უმნიშვნელოდ ჩამორჩებოდეს, შეიძლება ვერცერთი (ან ძალიან ცოტა) მანდატი მიიღოს – თუ ორივე პარტიის მხარდამჭერები თანაბრად არიან განაწილებული საარჩევნო ოლქებში;
- ▶ მხარდამჭერთა რაოდენობით პირველმა პარტიამ შეიძლება უფრო ნაკლები მანდატი მიიღოს, ვიდრე გავლენით მეორე პარტიამ, თუ მის მხარდამჭერთა დიდი რაოდენობა რამდენიმე მსხვილ საარჩევნო ოლქშია კონცენტრირებული, უფრო მეტ ოლქში კი მის მხარდამჭერთა რაოდენობა ოდნავ ნაკლებია მეორე პარტიისაზე.

ამრიგად, შეიძლება ისე მოხდეს, რომ არჩეულ ორგანოში მანდატების უმრავლესობა მოსახლეობის უმცირესობის (შესაძლოა, მნიშვნელოვანი უმცირესობის) წარმომადგენელთა ხელში აღმოჩნდეს. ეს კი ეწინააღმდეგება დემოკრატიის ერთ-ერთ მთავარ პრინციპს – ხალხის უმრავლესობის მმართველობის პრინციპს. საკმაოდ დიდია იმის ალბათობა, რომ გაურკვეველი პოლიტიკური შეხედულებების, მაგრამ საარჩევნო ოლქის ამომრჩეველებისთვის კარგად ცნობილმა ან დიდი ფინანსური შესაძლებლობის მქონე (თუნდაც სათანადო განათლების, გამოცდილებისა და უნარის არმქონე) პირმა გაიმარჯვოს, თანაც შეიძლება მას მხოლოდ პირადი ინტერესები ამომრავებდეს (ასეთი მდგომარეობა ე. წ. „ახალი დემოკრატიის“ ქვეყნებისთვის არის დამახასიათებელი).

პროპორციული საარჩევნო სისტემები

პროპორციული საარჩევნო სისტემის გამოყენებისას საარჩევნო ოლქი ყოველთვის მრავალმანდატიანია და პარტიებს შორის მანდატები ამ ოლქში⁶ მათ მიერ მიღებული ხმების პროპორციულად ნაწილდება. პროპორციული საარჩევნო სისტემები ერთმანეთისგან იმით განსხვავდება, თუ როგორ აძლევს ხმას ამომრჩეველი; როგორ ნაწილდება მანდატები პარტიებს შორის; როგორია საარჩევნო ზღურბლი; მთელი ქვეყანა ერთი მრავალმანდატიანი საარჩევნო ოლქია თუ რამდენიმე მრავალმანდატიან ოლქად არის დაყოფილი.

პროპორციული საარჩევნო სისტემის ძირითადი სახეობებია:

- ▶ სიითი პროპორციული წარმომადგენლობა (List PR);
- ▶ ერთი გადაცემადი ხმის სისტემა (STV).

პროპორციულ საარჩევნო სისტემაზე საუბრისას აუცილებლად უნდა აღინიშნოს საარჩევნო ზღურბლის (ბარიერის) მნიშვნელობა. პროპორციული საარჩევნო სისტემის შეუზღუდავი გამოყენება ხშირად არჩევით ორგანოში მრავალი პატარა პარტიის ნაკლებად გავლენიანი, მაგრამ ამბიციური წარმომადგენლების მოხვედრას იწვევს. საარჩევნო ზღურბლი არის პარტიული სიის მიერ მიღებულ ხმათა მინიმალური პროცენტული რაოდენობა (არჩევნების ან კენჭისყრის მონაწილეთა რაოდენობიდან), რომელიც პარტიას უფლებას აძლევს, მონაწილეობა მიიღოს მანდატების განაწილებაში. მისი დაწესება ხელს უშლის წარმომადგენლობით ორგანოში ძალიან სუსტ პარტიათა წარმომადგენლების მოხვედრას, რომლებიც, ცხადია, ამ ორგანოში ამინდს ვერ შექმნიან, მაგრამ შეიძლება პრობლემები შეუქმნან არა მარტო უმრავლესობის ჩამოყალიბებას, მთავრობის შექმნას და შემდგომ საჭირო გადაწყვეტილებათა მიღებას, არამედ ძლიერი ოპოზიციის ჩამოყალიბებასაც. თუმცა საარჩევნო ზღურბლის დაწესებისას დიდი

⁶ საარჩევნო ოლქის შექმნის ორი მეთოდი არსებობს: პირველი (უფრო გავრცელებული) – როდესაც საარჩევნო ოლქის საზღვრები ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულის საზღვრებს ემთხვევა; მეორე (უფრო იშვიათი; ძირითადად პრეზიდენტის არჩევისას გამოიყენება) – როდესაც მთელი ქვეყნის ტერიტორია ერთი საარჩევნო ოლქია.

სიფრთხილეა საჭირო, ვინაიდან მაღალი ზღურბლის შემთხვევაში შეიძლება ზღურბლგადალახულ პარტიათა მიერ მიღებული ხმების ჯამური რაოდენობა მათ მოწინააღმდეგეთა რაოდენობაზე ნაკლები აღმოჩნდეს და არჩეულ ორგანოში მხოლოდ უმცირესობის წარმომადგენლები მოხვდნენ; მით უმეტეს, რომ ზღურბლის მიღმა დარჩენილი პარტიების მიერ მიღებული ხმები გამარჯვებულ პარტიებზე ნაწილდება.⁷

სითი პროპორციული წარმომადგენლობის (List PR) დროს იქმნება ერთი მრავალმანდატიანი ოლქი (ქვეყნის მასშტაბით). ამომრჩეველი ხმას აძლევს ერთ პარტიულ სიას (პარტიას). გამარჯვებულად მიიჩნევა ის ერთი ან რამდენიმე პარტია, რომლებიც საარჩევნო ბარიერს გადალახავენ. ბარიერგადალახული პარტიები მანდატებს მიღებული ხმების პროპორციულად მოიპოვებენ.

მანდატების განაწილების წესი. საერთაშორისო პრაქტიკაში მანდატების განაწილების მეთოდთა ორი ძირითადი ჯგუფი გამოიყენება:

- ▶ კვოტირების მეთოდი;
- ▶ გამყოფთა მეთოდი.

კვოტირების მეთოდი. ამ მეთოდით დათვლისას თითოეული სია მანდატებს საარჩევნო კვოტის მიხედვით იღებს. ეს ორსაფეხურიანი პროცესია: ჯერ განისაზღვრება საარჩევნო კვოტა – ერთი მანდატის მისაღებად საჭირო ხმათა ყველაზე მცირე რაოდენობა (ე. ი. მანდატის „კუთრი წონა“) – და შემდეგ კვოტის საშუალებით მიღებული ხმების პროპორციულად ნაწილდება მანდატები.

საარჩევნო კვოტა სხვადასხვა ფორმულის მეშვეობით განისაზღვრება. მარტივი, ანუ **ჰარეს კვოტის** მეთოდით კანდიდატის არჩევისთვის აუცილებელი კვოტა სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობის გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობაზე გაყოფით გამოითვლება. მაგალითად, თუ საერთო ჯამში 100 (მოქმედი) ხმაა მიცემული და 20 დეპუტატის ადგილი უნდა შეივსოს, ცხადია, ერთი მანდატის მისაღებად სიამ არანაკლებ 5 ($100:20=5$) ხმა უნდა დააგროვოს. ზოგიერთი ექსპერტის აზრით, ამ გამოთვლით ყველაზე პროპორციული შედეგის მიღება შესაძლებელია.

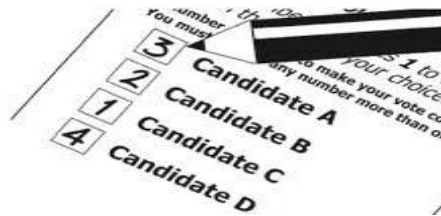
გამყოფთა მეთოდი. ამ მეთოდის არსი ისაა, რომ ყოველი სიის მიერ მიღებულ ხმათა რაოდენობა რიცხვთა ზრდად მწკრივზე იყოფა. მიღებული განაყოფები კლებადობით ლაგდება. ის განაყოფი, რომლის რიგითი ნომერი გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობის ამსახველ რიცხვს ემთხვევა, იქნება საარჩევნო კვოტა. ფაქტობრივად, კვოტა განაყოფთა მიღებულ მწკრივში უმცირესი რიცხვია. მისი ტოლი და მასზე მეტი განაყოფების მქონე სიები პროპორციულად ინაწილებენ მანდატებს. მანდატების განაწილების პროცესი პრაქტიკულად ერთ ეტაპად ხორციელდება. გამყოფთა მეთოდები ერთმანეთისგან მხოლოდ გამყოფთა მწკრივის ტიპით განსხვავდება: **დჰონტის ფორმულის** გამოყენებისას თითოეული პარტიული სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა იყოფა გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობის შესაბამის ნატურალურ რიცხვთა მწკრივზე (1, 2, 3, 4 და ა. შ.).

გასანაწილებელია 4 მანდატი	პარტიული სიების მიერ მიღებული ხმებია:			
	I პარტია – 12 000	II პარტია – 10 000	III პარტია – 7 000	IV პარტია – 5 000
გამყოფი				
1	12 000	10 000	7 000	5 000
2	6 000	5 000	3 500	2 500
3	4 000	3 333,3	2 333,3	1 666,6
4	3 000	2 500	1 750	1 250
მიღებული მანდატები	2	1	1	0

⁷ დამკვიდრებული დემოკრატიის ქვეყნებში, სადაც პოლიტიკური (პარტიული) სისტემა ჩამოყალიბებულია და არჩევნებში ძირითადად ორი-სამი ძლიერი პარტია მონაწილეობს, საარჩევნო ბარიერი მნიშვნელოვან გავლენას არ ახდენს ამომრჩეველთა წარმომადგენლობაზე; გარდამავალი დემოკრატიის ქვეყნებისათვის კი სასურველია, რომ საარჩევნო ზღურბლის სიდიდე 3-5%-ს არ აღემატებოდეს.

ერთი გადაცემადი ხმის სისტემა მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქებში გამოიყენება. ამომრჩეველს რამდენიმე ხმა აქვს, მაგრამ ფაქტობრივად მათ იყენებს, როგორც ერთ გადაცემად ხმას. ამომრჩევლები ახდენენ საარჩევნო ბიულეტენებში კანდიდატთა რანგირებას უპირატესობების მიხედვით. ეს სისტემა ითვალისწინებს არა მხოლოდ პირველ, არამედ მეორე და მესამე უპირატესობებსაც.

ხმების დათვლის პირველ ეტაპზე შემოწმდება კანდიდატთა პირველი უპირატესობები და კანდიდატები განლაგდებიან მიღებული ხმების რაოდენობის მიხედვით (პირველი უპირატესობების შესაბამისად). შემდეგ დადგინდება პირველი უპირატესობების საერთო რაოდენობა და გამოითვლება საარჩევნო კვოტა.

აღნიშნული სისტემით კანდიდატი არჩეულად მიიჩნევა, თუ იგი საარჩევნო კვოტის საშუალებით მიღებულ ხმათა რაოდენობას დააგროვებს (კვოტის გამოსათვლელად ძირითადად დრუპის კვოტა გამოიყენება. არჩევისთვის საჭიროა კანდიდატმა მიიღოს იმ განაყოფზე თუნდაც ერთი მთელი ხმით მეტი, რომელიც ამომრჩეველთა საერთო ხმების რაოდენობის ერთი ერთეულით გაზრდილ მანდატების რაოდენობაზე გაყოფით მიიღება. მაგალითად, თუ საერთო ჯამში 105 (მოქმედი) ხმაა მიცემული და 20 დეპუტატის ადგილი უნდა შეივსოს, ცხადია, ერთი მანდატის მისაღებად კანდიდატმა არანაკლებ 5 ($105/(20+1)+1=5$) ხმა უნდა დააგროვოს). ჩვეულებრივ, პირველი დათვლის შემდეგ რამდენიმე გაუნაწილებელი მანდატი რჩება. ასეთ შემთხვევაში არჩეული კანდიდატის ზედმეტი/ჭარბი საარჩევნო ბიულეტენები/ხმები სხვებს გადაუნაწილდება. ამისთვის გადაწყვეტია ამ კანდიდატის საარჩევნო ბიულეტენებში არსებული მეორე უპირატესობები.

ზოგადად, პროპორციული საარჩევნო სისტემის დადებითი და უარყოფითი მხარეები შეიძლება მოკლედ ასე ჩამოყალიბდეს:

დადებითი მხარეები:

- ▶ უზრუნველყოფილია სხვადასხვა პოლიტიკური შეხედულების მქონე მოსახლეობის სამართლიანი წარმომადგენლობის არჩევა. სახელდობრ, პარტიის მიერ მოპოვებულ მანდატთა რაოდენობა მიღებულ ხმათა რაოდენობის პროპორციულია;
- ▶ „დაკარგული“ ხმების რაოდენობა ძალიან მცირეა;
- ▶ პარტიას შეუძლია პარტიული სიის მეშვეობით უზრუნველყოს სათანადო განათლების, გამოცდილებისა და უნარის მქონე, მაგრამ ამომრჩევლებისთვის ნაკლებად ცნობილი პირის არჩევა.

უარყოფითი მხარეები:

- ▶ ამომრჩევლისთვის რთულია პარტიული სიებით წარდგენილი კანდიდატების ვინაობის გარკვევა. გადაწყვეტილებას იგი, ჩვეულებრივ, პარტიის ლიდერთა მიმართ თავისი დამოკიდებულების მიხედვით იღებს. ამის გამო კი, არცთუ იშვიათად, არჩეულ პირთა შორის ისეთებიც ხვდებიან, რომელთა ფუნქციაც ფაქტობრივად, მხოლოდ კვორუმის შექმნა და კენჭისყრაში მონაწილეობა (ასეთი მდგომარეობა ე. წ. „ახალი დემოკრატიის“ ქვეყნებისთვის არის დამახასიათებელი);
- ▶ იმ პირობებში, როდესაც პარტიების შიგა მოწყობა საკმაოდ ხშირად არადემოკრატიულია, პარტიულ სიებს მხოლოდ პარტიის ხელმძღვანელები (და არა პარტიის წევრები) ადგენენ. გამორიცხული არაა, რომ მათ ეს სიები პირადი ერთგულების პრინციპით შეადგინონ (თუმცა ეს შინაპარტიული პრობლემაა და დემოკრატიულ საზოგადოებაში ასეთი რამ იშვიათად ხდება);
- ▶ თუ ქვეყანაში პოლიტიკური სიჭრელეა, წარმომადგენლობითი ორგანოც ძალიან „ჭრელი“ გამოვა, რაც, როგორც წესი, პოლიტიკურ არასტაბილურობას იწვევს. თუმცა არსებობს მეთოდი, რომლითაც „სიჭრელის“ თავიდან აცილება ხდება. ესაა ე. წ. საარჩევნო ზღურბლის შემოღება.

შერეული საარჩევნო სისტემები

არაერთ ქვეყანაში სხვადასხვა საარჩევნო სისტემის დადებით მხარეთა გაერთიანების და ნაკლოვანებათა შემცირების მიზნით გამოიყენება შერეული საარჩევნო სისტემა, რომელიც მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემების უბრალო გაერთიანებით ან ამ სისტემათა ცალკეული ელემენტების გაერთიანებით მიიღება. შერეულ საარჩევნო სისტემაში სხვადასხვა ეტაპზე გამოიყენება როგორც მაჟორიტარული, ისე პროპორციული საარჩევნო სისტემის ელემენტები.

შერეული საარჩევნო სისტემის ყველაზე მარტივი ფორმაა **პარალელური კენჭისყრა (Parallel)**. ამ სისტემით წარმომადგენლობითი ორგანო სანახევროდ მაჟორიტარული, სანახევროდ კი – პროპორციული საარჩევნო სისტემით არჩეული დეპუტატებით კომპლექტდება. პარალელური კენჭისყრის სისტემა ითავსებს პროპორციული და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემების დადებით ნიშნებს. ის იმ საარჩევნო სისტემების ვარიანტია, რომლებშიც წარმომადგენლები აირჩევიან როგორც გეოგრაფიული საარჩევნო ოლქებიდან, ისე მთელი ქვეყნის მასშტაბით პროპორციული საარჩევნო სისტემით, პარტიული სიებით. ამომრჩეველს აქვს ორი ხმა – ერთი პარტიული სიისთვის და მეორე – საარჩევნო ოლქში წარდგენილი კანდიდატისთვის. საარჩევნო ოლქში წარდგენილი კანდიდატი ძირითადად ფარდობითი უმრავლესობის პრინციპით აირჩევა. პარტიული სიით წარდგენილ კანდიდატებს პარტიის მიერ მიღებული ხმებიდან გამომდინარე ირჩევენ. ეს კანდიდატები მანდატებს იმ რიგითობის მიხედვით მიიღებენ, რომელიც პოლიტიკურმა პარტიამ არჩევნების დაწყებამდე წარადგინა.

შერეული წევრობის სისტემა (MMP). ეს სისტემა გამოიყენება გერმანიაში. იგი ცდილობს მაჟორიტარული და პროპორციული წარმომადგენლობების დადებითი ასპექტები გააერთიანოს. აღნიშნული სისტემა სტრუქტურით პარალელური კენჭისყრის მსგავსია, თუმცა მისი გამორჩეული მახასიათებელი არის ის, რომ სიითი პროპორციულობით მიღებული მანდატები ერთმანდატიანი მაჟორიტარული არჩევნებით გამოწვეული ნებისმიერი დისპროპორციის კომპენსირებას ახდენს.

მაგალითი: გასანაწილებელია 100 მანდატი, მათ შორის, 50 მაჟორიტარული

საარჩევნო სუბიექტი	მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით მიღებული ხმები	პროპორციული საარჩევნო სისტემით მიღებული ხმების %	პროპორცია, გამოსახული მანდატებში	მანდატები პარტიული სიიდან	მიღებული მანდატების საერთო რაოდენობა
ა	9	25	25	16 (25-9)	25
ბ	9	10	10	1 (10-9)	10
გ	19	23	23	4 (23-19)	23
დ	2	22	22	20 (22-2)	22
ე	5	13	13	8 (13-5)	13
ვ	6	7	7	1 (7-6)	7
სულ	50				100

სხვა საარჩევნო სისტემები

ამ სისტემების თავისებურება ისაა, რომ ისინი ერთი ნიშნით (მრავალმანდატიანი ოლქი) პროპორციული საარჩევნო სისტემის მსგავსია, მაგრამ, მეორე მხრივ, კენჭისყრის პროცესი მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის მსგავსად მიმდინარეობს. აღნიშნულ სისტემებს განეკუთვნება: ერთი არაგადაცემადი ხმის სისტემა (SNTV), შეზღუდული კენჭისყრა (LV), ბორდას დათვლა (BC).

ერთი არაგადაცემადი ხმის სისტემა მრავალმანდატიან ოლქში გამოიყენება. ამომრჩეველს ერთი ხმა აქვს და, ამდენად, ხმას მხოლოდ ერთ კანდიდატს აძლევს. საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატები მიიღებენ მანდატებს მოცემულ საარჩევნო ოლქში.

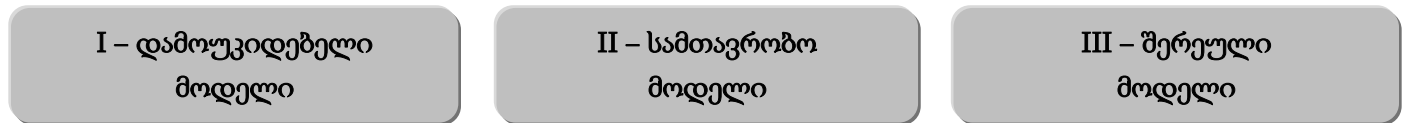
შეზღუდულ კენჭისყრას მრავალმანდატიან ოლქში იყენებენ. ამომრჩეველს შეუძლია ხმა რამდენიმე კანდიდატს მისცეს. ხმების რაოდენობა შეზღუდულია – იგი გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობაზე ნაკლები უნდა იყოს. გამარჯვებულია ის კანდიდატი, რომელიც ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს.

ბორდას დათვლა არის პრეფერენციული სისტემა, რომელიც გამოიყენება როგორც ერთმანდატიან, ისე მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქში. ამომრჩეველი კანდიდატებს პრეფერენციებს (უპირატესობებს) (1, 2, 3, 4 და ა. შ.) ანიჭებს. დათვლის დროს კანდიდატებს ქულები ენიჭებათ, მაგალითად, ვინც პირველი პრეფერენცია მიიღო – 1 ქულა, ვინც მეორე პრეფერენცია მიიღო – 2 ქულა და ა. შ. ყველა ქულა ჯამდება და გამარჯვებულად ყველაზე ნაკლები ქულების მქონე კანდიდატები ცხადდებიან.

თავი 4. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია

არჩევნების მომზადება, გამართვა და არჩევნების შედეგების შეჯამება არჩევნების მარეგულირებელი ორგანოების ძირითადი დანიშნულებაა. არჩევნების მარეგულირებელი ორგანოების იერარქია, მათი შექმნის წესი და უფლებამოსილების ვადა სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვაგვარია.

აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან ინსტიტუციური დამოუკიდებლობისა და ავტონომიურობის ხარისხის მიხედვით მსოფლიოში არსებული არჩევნების მარეგულირებელი ორგანოები სამ ძირითად მოდელად იყოფა:

დამოუკიდებელი მოდელის შემთხვევაში არჩევნების ხელმძღვანელობასა და მართვას ახორციელებს არჩევნების მართვის ორგანო, რომელიც ხელისუფლების აღმასრულებელი შტოსაგან ინსტიტუციურად დამოუკიდებელი და ავტონომიურია. ის სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსდება და ანგარიშვალდებულია მხოლოდ ქვეყნის წარმომადგენლობითი ორგანოს წინაშე. დამოუკიდებელი მოდელი მოქმედებს ქვეყნების უმეტესობაში, მათ შორის, ინდოეთში, უკრაინაში, პოლონეთში, რუმინეთში, კანადაში, ურუგვაისა და კოსტა-რიკაში.

სამთავრობო მოდელის შემთხვევაში არჩევნების ხელმძღვანელობასა და მართვას ახორციელებს აღმასრულებელი ხელისუფლება სამინისტროს (მაგალითად, შინაგან საქმეთა სამინისტროს) ან/და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საშუალებით. სამთავრობო მოდელი მოქმედებს ბელგიაში, აშშ-ში, ახალ ზელანდიაში, დიდ ბრიტანეთში, დანიასა და უნგრეთში.

შერეული მოდელი დამოუკიდებელი და სამთავრობო მოდელების კომბინაციაა. დამოუკიდებელი კომპონენტი წარმოდგენილია საარჩევნო ადმინისტრაციის სახით, რომელიც ზედამხედველის ფუნქციას ასრულებს, ხოლო სამთავრობო კომპონენტი – სამინისტროს ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების სახით (დეცენტრალიზებული საარჩევნო მმართველობა), რომლებიც უზრუნველყოფენ არჩევნების ორგანიზებასა და ჩატარებას. შერეული მოდელი მოქმედებს ესპანეთსა და პორტუგალიაში.

უფლებამოსილების ვადის მიხედვით დამოუკიდებელი საარჩევნო ადმინისტრაცია შეიძლება არსებობდეს მუდმივმოქმედი ან დროებითი ორგანოს სახით. გარდა აღნიშნულისა, ქვეყნების უმეტესობა პრიორიტეტს ანიჭებს ე. წ. შერეული ტიპის საარჩევნო ადმინისტრაციას, სადაც ზედა რგოლი (მაგალითად, ცენტრალური საარჩევნო კომისია) მუდმივმოქმედაა, ხოლო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიები – დროებითი.

დაკომპლექტების წესის მიხედვით საარჩევნო ადმინისტრაცია შეიძლება იყოს პროფესიული ნიშნით დაკომპლექტებული (წევრები პროფესიული ნიშნით შერჩეული პირები ან საზოგადოებისთვის მისაღებობის პრინციპით შერჩეული უპარტიო ექსპერტები არიან), პარტიული ნიშნით დაკომპლექტებული (წევრებს კვალიფიციური პოლიტიკური პარტიები ნიშნავენ) ან შერეული ტიპის (მასში შედიან როგორც პარტიული ნიშნით დანიშნული, ისე პროფესიული ნიშნით შერჩეული წევრები).

საქართველოში არჩევნების მომზადებას, გამართვას და არჩევნების შედეგების შეჯამებას უზრუნველყოფს საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია, რომელიც თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში დამოუკიდებელია სხვა სახელმწიფო ორგანოებისაგან, წარმოდგენილია ცენტრალიზებული სისტემის სახით, მოიცავს საქართველოს ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას (ცესკო) და მის აპარატს, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლეს საარჩევნო კომისიას (უსკო) და მის აპარატს, საოლქო საარჩევნო კომისიებს და საუბნო საარჩევნო კომისიებს. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია ანგარიშვალდებულია საქართველოს პარლამენტის წინაშე.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია უფლებამოსილების ვადით შერეული ტიპის საარჩევნო ადმინისტრაციებს განეკუთვნება. საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საარჩევნო კომისია და საოლქო საარჩევნო კომისიები მუდმივმოქმედი ორგანოებია, ხოლო საუბნო საარჩევნო კომისიები – დროებითი.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია დაკომპლექტების წესის მიხედვითაც შერეული ტიპის საარჩევნო ადმინისტრაციებს განეკუთვნება. საარჩევნო კომისიებში 6 წევრი პროფესიული ნიშნით ირჩევა, ხოლო 7 წევრი პარტიული ნიშნით ინიშნება. საარჩევნო კომისიის წევრი, მიუხედავად იმისა, პროფესიული ნიშნითაა შერჩეული თუ პარტიული ნიშნითაა დანიშნული, თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და ემორჩილება მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციას, კანონს და შესაბამის კანონქვემდებარე აქტებს⁸.

საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია (ცესკო)

საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია (ცესკო) საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის უმაღლესი ორგანოა. იგი უზრუნველყოფს არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლემბისციტის გამართვას, საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე აკონტროლებს საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის შესრულებას და უზრუნველყოფს მის ერთგვაროვნად გამოყენებას, ახორციელებს საარჩევნო ადმინისტრაციის მთელი სისტემის საქმიანობის ორგანიზებასა და კონტროლს.

ცესკო შედგება თავმჯდომარისა და 12 წევრისაგან. ცესკოს 5 წევრს საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით ირჩევს საქართველოს პარლამენტი. ცესკოს თითო წევრს ნიშნავენ ის პოლიტიკური გაერთიანებები, რომლებიც, „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად, დაფინანსებას იღებენ საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან. ცესკოს თავმჯდომარის/წევრის უფლებამოსილების ვადაა 5 წელი.

⁸ ლიტვის რესპუბლიკის კანონმდებლობის თანახმად, საოლქო (მუნიციპალური) და საუბნო საარჩევნო კომისიების თავმჯდომარეები და წევრები უფლებამოსილების განხორციელებამდე ხელს აწერენ წერილობით ვალდებულებებს, ე. წ. ფიცს, რომლის ტექსტს ადგენს ცენტრალური საარჩევნო კომისია. მაგ., „Я, (имя, фамилия), обязуюсь хранить верность Литовской Республике, соблюдать ее Конституцию и законы, добросовестно и честно исполнять свои обязанности в избирательной комиссии и воздерживаться от поступков, нарушающих законы и права человека“. დაუშვებელია სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულება წერილობითი ფორმით დადებული ფიცის წარდგენის გარეშე.

- ▶ რეგისტრაციაში ატარებს დამკვირვებლებს და აძლევს მათ დამკვირვებლის მოწმობებს;
- ▶ განკარგულებით ახორციელებს მედიის წარმომადგენლების აკრედიტაციას და აძლევს მათ სააკრედიტაციო მოწმობებს;
- ▶ ადგენს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმებს.

ცესკოს თავმჯდომარის არჩევის წესი. ცესკოს თავმჯდომარეს საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით ირჩევენ ცესკოში პარტიების მიერ დანიშნული წევრები (გარდა წინა საპარლამენტო არჩევნებში საუკეთესო შედეგების მქონე პარტიის მიერ დანიშნული წევრისა).

ცესკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატი შეიძლება იყოს საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე 25 წლის ასაკიდან, რომელიც არის უპარტიო, უმადლესი განათლების მქონე, თავისუფლად ფლობს საქართველოს სახელმწიფო ენას, აქვს არანაკლებ 3 წლის შრომითი გამოცდილება და საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელის სერტიფიკატი, აგრეთვე აკმაყოფილებს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა მოთხოვნებს.⁹

ცესკოს თავმჯდომარის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არაუგვიანეს 30 დღისა, ხოლო უფლებამოსილების შეწყვეტის შემთხვევაში – შეწყვეტიდან არაუგვიანეს 15 დღისა საქართველოს პრეზიდენტი ადგილობრივ არასამეწარმეო (არაკომერციულ) იურიდიულ პირებთან კონსულტაციების შემდეგ ცესკოს თავმჯდომარის თანამდებობაზე ცესკოს წარუდგენს 3 კანდიდატურას.

⁹ საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ მე-12 მუხლის მე-4 და მე-5 პუნქტები; „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-17 მუხლი.

ცესკოს თავმჯდომარის არჩევის შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება კანდიდატურების წარდგენიდან 5 დღის ვადაში. სხდომას იწვევს და თავმჯდომარეობს ცესკოში პარტიების მიერ დანიშნულ წევრთაგან უხუცესი წევრი. კენჭისყრა ფარულია. სამივე კანდიდატს ერთდროულად ეყრება კენჭი. ცესკოს თავმჯდომარე არჩეულად ჩაითვლება, თუ რომელიმე კანდიდატმა მიიღო 4 ან 4-ზე მეტი ხმა.

ცესკოს მიერ ცესკოს თავმჯდომარის არჩევის შესახებ განკარგულება 7 დღის ვადაში ეგზავნება საქართველოს პარლამენტს. თუ დადგენილ ვადაში წარდგენილი 3 კანდიდატურიდან ცესკოს თავმჯდომარე ვერ აირჩა, საქართველოს პარლამენტი საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით, იმავე კანდიდატურებისგან, 7 დღის ვადაში ირჩევს ცესკოს თავმჯდომარეს. საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილება 7 დღის ვადაში წარედგინება ცესკოს.

ცესკოს თავმჯდომარის მოადგილის და ცესკოს მდივნის არჩევის წესი. ცესკოს თავმჯდომარის მოადგილეს და ცესკოს მდივანს კომისიის წევრთაგან, წევრობის უფლებამოსილების ვადით ირჩევს კომისია. კანდიდატურების დასახელების უფლება აქვს კომისიის არანაკლებ 2 წევრს. ერთი და იმავე კანდიდატურის დასახელება შეიძლება მხოლოდ ორჯერ. თუ დადგენილ ვადაში ვერ აირჩა ცესკოს თავმჯდომარის მოადგილე/ცესკოს მდივანი, აღნიშნული თანამდებობის პირის მოვალეობას მის არჩევამდე ასრულებს კომისიის ის წევრი, რომელიც არჩევნებისას ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს, ხოლო ხმათა თანაბრობის შემთხვევაში – მათგან წილისყრით განსაზღვრული პირი.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საარჩევნო კომისია (უსკო)

უსკო აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საარჩევნო ადმინისტრაციის უმაღლესი ორგანოა. იგი შედგება თავმჯდომარისა და 5 წევრისაგან, ხოლო საარჩევნო პერიოდში – თავმჯდომარისა და 12 წევრისაგან.

უსკო თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში უზრუნველყოფს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მომზადებასა და ჩატარებას, აკონტროლებს საარჩევნო კანონმდებლობის შესრულებას და უზრუნველყოფს მის ერთგვაროვან გამოყენებას აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე.

უსკოს თავმჯდომარის არჩევის წესი. უსკოს თავმჯდომარეს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარის წარდგინებით ირჩევს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო. უსკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატი შეიძლება იყოს საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე 25 წლის ასაკიდან, რომელიც არის უპარტიო, უმაღლესი განათლების მქონე, თავისუფლად ფლობს საქართველოს სახელმწიფო ენას, აქვს არანაკლებ 3 წლის შრომითი გამოცდილება და საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელის სერტიფიკატი, აგრეთვე აკმაყოფილებს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა მოთხოვნებს.¹⁰

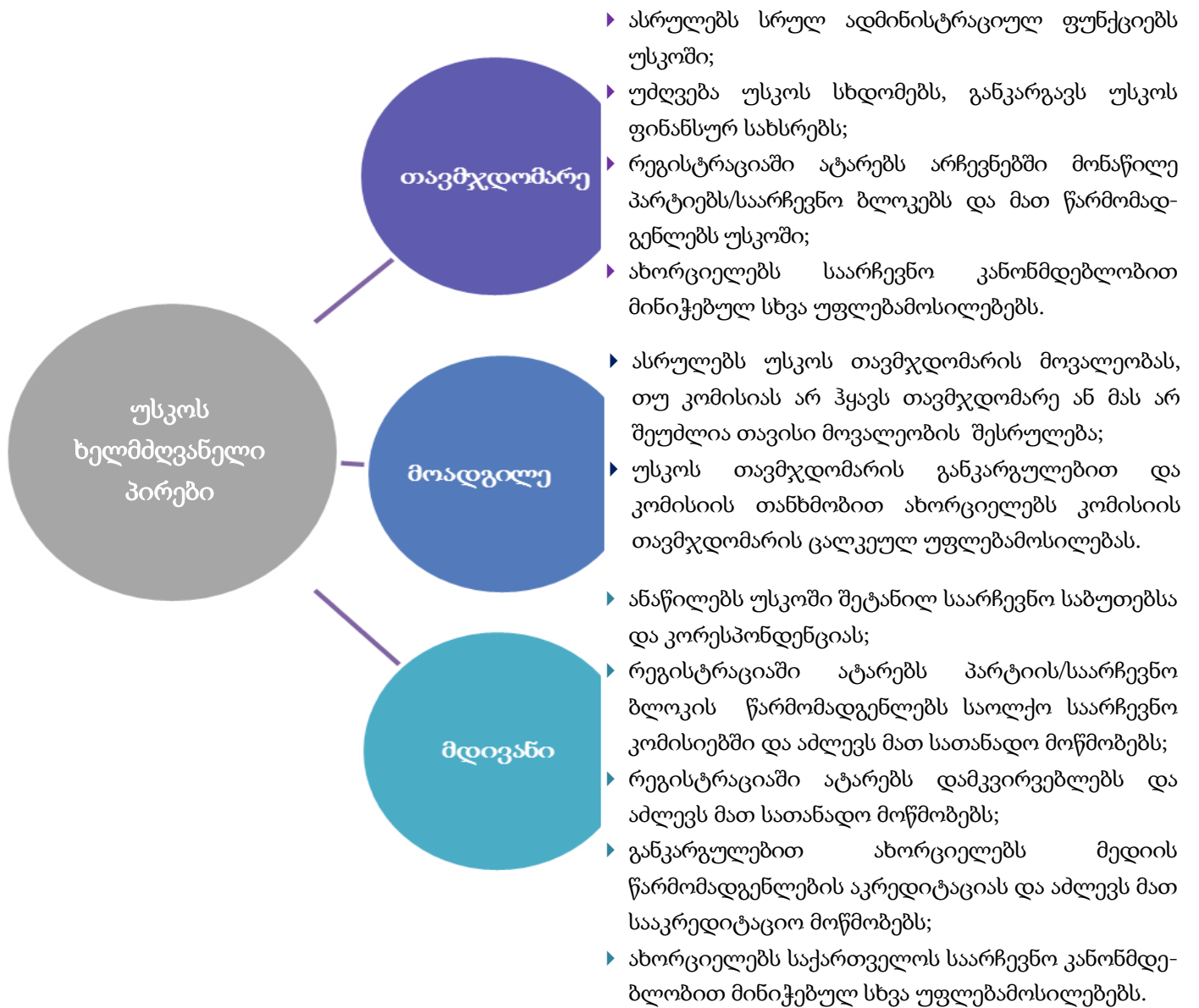
უსკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატი შეირჩევა ღია კონკურსის წესით. კანდიდატების წარდგენის ვადის ამოწურვიდან არაუგვიანეს 5 დღისა საკონკურსო კომისია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარეს უსკოში ასარჩევ ვაკანსიაზე წარუდგენს არანაკლებ 2 და არაუმეტეს 3 კანდიდატს. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე შეარჩევს უსკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატს. კანდიდატების შერჩევიდან/წარდგენიდან არაუგვიანეს 7 დღისა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე იღებს გადაწყვეტილებას კანდიდატთა შერჩევის შესახებ და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლეს საბჭოს წარუდგენს უსკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატს. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარის მიერ უსკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატების აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოსთვის წარდგენიდან არაუგვიანეს 14 დღისა

¹⁰ „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შესახებ“ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის კანონის მე-10 მუხლის მე-4 და მე-7 პუნქტები და მე-13 მუხლის მე-7 და მე-8 პუნქტები; „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-17 მუხლი.

უმაღლესი საბჭო ფარული კენჭისყრით ირჩევს უსკოს თავმჯდომარეს. თითოეულ კანდიდატს ცალკე ეყრება კენჭი. უსკოს თავმჯდომარე არჩეულად ჩაითვლება, თუ მას მხარს დაუჭირეს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს სიითი შემადგენლობის უმრავლესობა. თუ კანდიდატების მიერ მიღებულ ხმათა თანაბრობის გამო გამარჯვებული ვერ გამოვლინდა, ამ კანდიდატებს დაუყოვნებლივ ეყრებათ კენჭი მათ შორის გამარჯვებულის გამოვლენამდე.

უსკოს თავმჯდომარის მოადგილის და უსკოს მდივნის არჩევის წესი. უსკოს თავმჯდომარის მოადგილეს და უსკოს მდივანს შესაბამისი ვაკანსიის წარმოქმნის შემდეგ, კომისიის პირველივე სხდომაზე, წევრობის უფლებამოსილების ვადით, სრული შემადგენლობის უმრავლესობით, სახელობითი კენჭისყრით, კომისიის წევრთაგან ირჩევს უსკო. უსკოს ხელმძღვანელ პირთა კანდიდატურების დასახელების უფლება აქვს კომისიის არანაკლებ 2 წევრს.

ერთი და იმავე კანდიდატურის დასახელება შეიძლება მხოლოდ ორჯერ. თუ დადგენილ ვადაში ვერ აირჩა უსკოს თავმჯდომარის მოადგილე/უსკოს მდივანი, აღნიშნული თანამდებობის პირის მოვალეობას მის არჩევამდე ასრულებს კომისიის ის წევრი, რომელიც არჩევნებისას ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს, ხოლო ხმათა თანაბრობის შემთხვევაში – მათგან წილისყრით განსაზღვრული პირი.

საოლქო საარჩევნო კომისია

ცესკო უფლებამოსილია ყოველ თვითმმართველ ერთეულში განკარგულებით შექმნას არანაკლებ ერთი საოლქო საარჩევნო კომისია, ხოლო თბილისში – 10 საოლქო საარჩევნო კომისია.

საოლქო საარჩევნო კომისია შედგება 13 წევრისაგან:

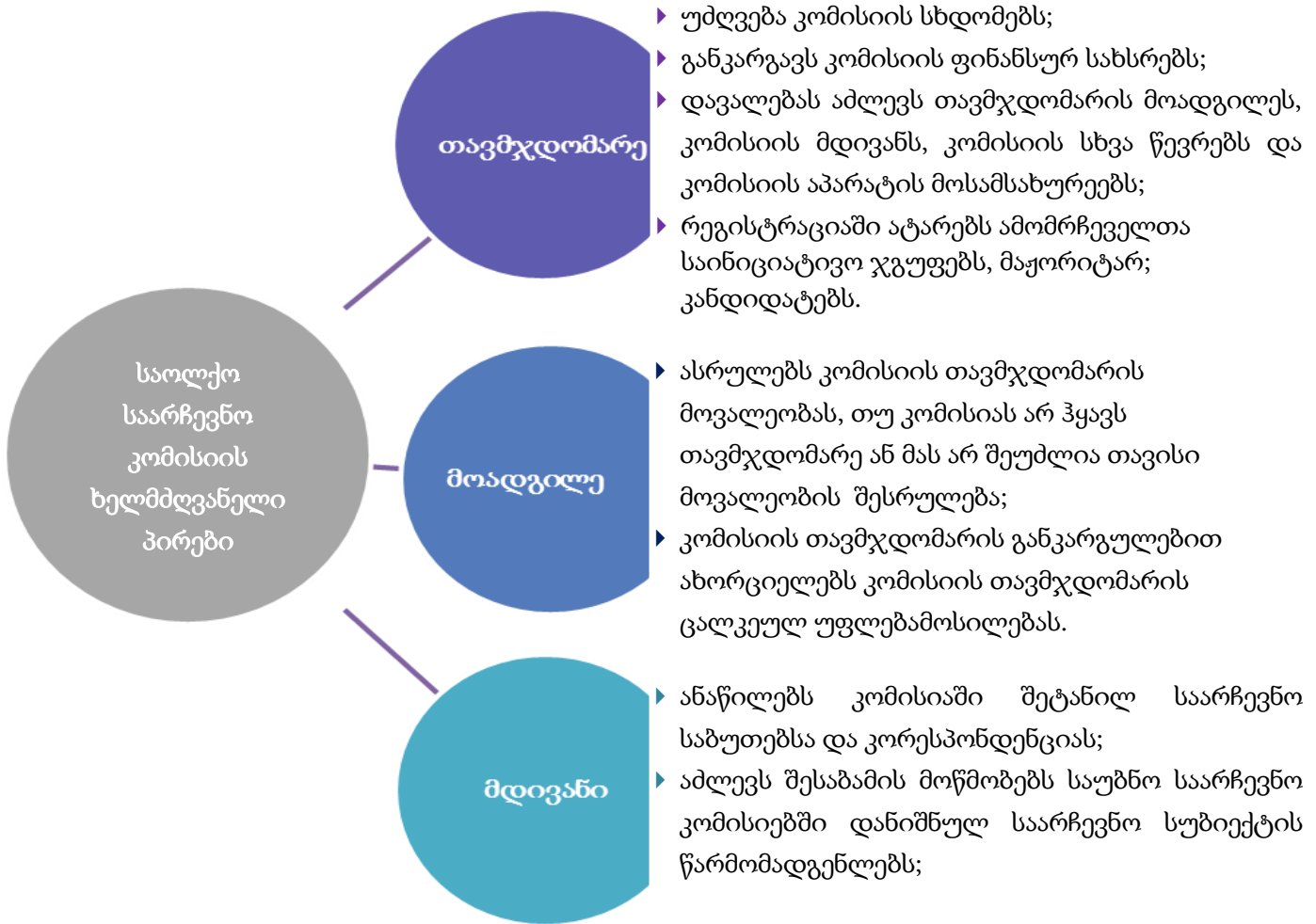
- ▶ 5 წევრს ირჩევს ცესკო (5 წლის ვადით);
- ▶ 7 წევრს ნიშნავენ პარტიები (ეს წევრები ინიშნებიან არჩევნების დანიშვნის შემდეგ და უფლებამოსილება უწყდებათ შესაბამისი არჩევნების საბოლოო შედეგების გამოცხადებისთანავე);
- ▶ 1 წევრს ირჩევს ცესკო (ეს წევრი ირჩევა არჩევნების დანიშვნის შემდეგ და უფლებამოსილება უწყდება შესაბამისი არჩევნების საბოლოო შედეგების გამოცხადებისთანავე).

საოლქო საარჩევნო კომისია საარჩევნო ოლქში უზრუნველყოფს არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვას, აკონტროლებს საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის შესრულებას და უზრუნველყოფს მის ერთგვაროვნად გამოყენებას; განკარგულებით ქმნის და აზუსტებს საარჩევნო უბნების საზღვრებს; თუ ქვემდგომი საუბნო საარჩევნო კომისია არ ან ვერ ასრულებს დაკისრებულ მოვალეობას, უფლებამოსილია ცესკოს წინაშე დასვას ამ კომისიისთვის უფლებამოსილების შეწყვეტის საკითხი.

საოლქო საარჩევნო კომისია განკარგულებით ადგენს საარჩევნო ბიულეტენების ტექსტებს საარჩევნო ოლქში ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებისთვის; განკარგულებით ანიჭებს არჩევნების/რეფერენდუმის/პლებისციტის ადგილობრივი დამკვირვებლის სტატუსს ადგილობრივ არასამეწარმეო (არაკომერციულ) იურიდიულ პირს; უზრუნველყოფს არჩევნებთან დაკავშირებული საინფორმაციო მასალის გამოცემასა და გამოქვეყნებას; განიხილავს საარჩევნო პროცესთან დაკავშირებულ განცხადებებსა და საჩივრებს და თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში იღებს სათანადო გადაწყვეტილებას.

საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის, თავმჯდომარის მოადგილის და მდივნის არჩევის წესი.
საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს, თავმჯდომარის მოადგილეს და მდივანს შესაბამისი ვაკანსიის წარმოშობის შემდეგ, კომისიის პირველივე სხდომაზე, წევრობის უფლებამოსილების ვადით, სრული შემადგენლობის უმრავლესობით, სახელობითი კენჭისყრით, კომისიის წევრთაგან ირჩევს საოლქო საარჩევნო კომისია. საოლქო საარჩევნო კომისიის ხელმძღვანელ პირთა კანდიდატურების დასახელების უფლება აქვს კომისიის არანაკლებ 2 წევრს.

ერთი და იმავე კანდიდატურის დასახელება შეიძლება მხოლოდ ორჯერ. თუ დადგენილ ვადაში ვერ აირჩა საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე/მოადგილე/მდივანი, აღნიშნული თანამდებობის პირის მოვალეობას მის არჩევამდე ასრულებს კომისიის ის წევრი, რომელიც არჩევნებისას ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს, ხოლო ხმათა თანაბრობის შემთხვევაში – მათგან წილისყრით განსაზღვრული პირი.

- ▶ რეგისტრაციაში ატარებს საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიაში დანიშნულ დამკვირვებლებს და აძლევს მათ სათანადო მოწმობებს;
- ▶ განკარგულებით რეგისტრაციაში ატარებს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა წარმომადგენლებს და აძლევს მათ სააკრედიტაციო ბარათებს;
- ▶ ამზადებს კომისიის განკარგულებათა პროექტებს, ადგენს კომისიის სხდომათა ოქმებს, მათ შორის, არჩევნებისა და კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმს.

საუბნო საარჩევნო კომისია

კენჭისყრის ჩასატარებლად და ხმების დასათვლელად საარჩევნო ოლქი იყოფა საარჩევნო უბნებად. საარჩევნო უბანი იქმნება არანაკლებ 20 და არაუმეტეს 1500 ამომრჩეველისთვის.¹¹ საარჩევნო უბნის ფარგლებში არჩევნების/რეფერენდუმის/პლებისციტის გამართვას უზრუნველყოფს საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის დროებითი ტერიტორიული ორგანო – საუბნო საარჩევნო კომისია.

საუბნო საარჩევნო კომისია შედგება 13 წევრისაგან:

- ▶ 6 წევრს კონკურსის საფუძველზე ირჩევს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია;
- ▶ 7 წევრს ნიშნავენ ის პოლიტიკური გაერთიანებები, რომლებიც, „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად, დაფინანსებას იღებენ საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

¹¹ გამონაკლის შემთხვევაში საარჩევნო უბანი შეიძლება შეიქმნას სამხედრო ნაწილში, საავადმყოფოში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში, რომელშიც არის 50-ზე მეტი ამომრჩეველი.

პარტიის გადაწყვეტილება საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრის დანიშვნის შესახებ წარედგინება შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას.

საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრის უფლებამოსილების ვადა იწყება საუბნო საარჩევნო კომისიის პირველი შეკრების დღეს და წყდება შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში კენჭისყრის შედეგების შემთხვევითი ოქმის შედგენისთანავე.

საუბნო საარჩევნო კომისია საარჩევნო უბნის ტერიტორიაზე უზრუნველყოფს არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვას, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის შესრულებას, კენჭისყრის დროს საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობით დადგენილი პროცედურების დაცვას, ამომრჩეველთა, წარმომადგენელთა და დამკვირვებელთა საქართველოს კონსტიტუციითა და საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ გარანტირებული უფლებების გამოყენებასა და დაცვას; ამოწმებს ამომრჩეველთა სიების სისწორეს, განიხილავს სიებთან დაკავშირებულ პრეტენზიებს და შეცდომებისა თუ უზუსტობების აღმოჩენის შემთხვევაში არაუგვიანეს მომდევნო დღისა მიმართავს ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას სიებში ცვლილების შეტანის წინადადებით; ამომრჩეველთა განცხადებებისა და განაცხადების საფუძველზე ადგენს გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიას; ადგენს კენჭისყრის შედეგებს საარჩევნო უბანში, რის თაობაზედაც დგება საუბნო საარჩევნო კომისიის კენჭისყრის შედეგების შემთხვევითი ოქმი.

თავმჯდომარე

- ▶ იწვევს და უძღვება კომისიის სხდომას;
- ▶ იღებს და ანაწილებს კომისიაში შემოსულ საბუთებს და კორექტირებს;
- ▶ პირადად აგებს პასუხს საარჩევნო დოკუმენტაციისა და ინვენტარის შენახვისა და დანიშნულებისამებრ გაცემისათვის;
- ▶ დავალებას აძლევს თავმჯდომარის მოადგილეს, კომისიის მდივანს და კომისიის სხვა წევრებს;
- ▶ კენჭისყრის დღეს ორგანიზებას უწევს კომისიის წევრთა შორის ფუნქციების წილისყრით განაწილებას;
- ▶ პასუხისმგებელია კენჭისყრის დღეს საარჩევნო უბნის შენობაში და მიმდებარე ტერიტორიაზე წესრიგის დაცვისთვის;
- ▶ ვალდებულია კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირები კენჭისყრის შენობაში არ დაუშვას შესაბამისი სამკერდე ნიშნის გარეშე;
- ▶ კენჭისყრის შედეგების შეჯამებისთანავე ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას გადასცემს ყველა საარჩევნო საბუთს.

მოადგილე

- ▶ ასრულებს კომისიის თავმჯდომარის მოვალეობას, თუ კომისიას არ ჰყავს თავმჯდომარე ან მას არ შეუძლია თავისი მოვალეობის შესრულება;
- ▶ კომისიის თავმჯდომარის განკარგულებით ახორციელებს კომისიის თავმჯდომარის ცალკეულ უფლებამოსილებებს.

მდივანი

- ▶ ამზადებს სხდომის დღის წესრიგსა და განკარგულებათა პროექტებს;
- ▶ პასუხისმგებელია საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე;
- ▶ ადგენს კომისიის სხდომათა ოქმებს, მათ შორის, კენჭისყრის შედეგების შემთხვევით ოქმებს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის პირველი სხდომა. საუბნო საარჩევნო კომისიის პირველი სხდომა იმართება არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა. სხდომას იწვევს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის

თავმჯდომარე. სხდომა უფლებამოსილია, თუ მას ესწრება საუბნო საარჩევნო კომისიის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა (არანაკლებ 7 წევრი). სხდომას საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის არჩევამდე ხელმძღვანელობს კომისიის უზუცესი წევრი.

თავმჯდომარის/მოადგილის /მდივნის არჩევის წესი

▶ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე/მოადგილე/მდივანი ირჩევა პირველივე სხდომაზე კომისიის წევრთაგან სახელობითი კენჭისყრით, კომისიის სრული შემადგენლობის უმრავლესობით;

- ▶ კანდიდატურის წარდგენის უფლება აქვს კომისიის არანაკლებ 2 წევრს;
- ▶ ერთი და იმავე კანდიდატურის დასახელება შეიძლება მხოლოდ ორჯერ;
- ▶ დასახელებულ კანდიდატს უფლება აქვს, მონაწილეობა მიიღოს კენჭისყრაში და ხმა მისცეს საკუთარი კანდიდატურის სასარგებლოდ.

საუბნო საარჩევნო კომისიის ხელმძღვანელი პირები (თავმჯდომარე, მოადგილე და მდივანი) არ შეიძლება იყვნენ ერთი და იმავე საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენლები.

თუ დადგენილ ვადაში ვერ აირჩა საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე/მოადგილე/მდივანი, აღნიშნული თანამდებობის პირის მოვალეობას მის არჩევამდე ასრულებს კომისიის ის წევრი, რომელიც არჩევნებისას ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს, ხოლო ხმათა თანაბრობის შემთხვევაში – მათგან წილისყრით განსაზღვრული პირი.

თავი 5. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის მუშაობის წესი

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის მუშაობის წესი განისაზღვრება საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ და საარჩევნო ადმინისტრაციის რეგლამენტებით.

საარჩევნო კომისიის სხდომის მომზადება. საარჩევნო კომისიის სხდომას იწვევს კომისიის თავმჯდომარე საკუთარი ინიციატივით ან თავისი მოადგილის მოთხოვნით.

საარჩევნო კომისიის სხდომა ღიაა.

სხდომაზე დასწრების უფლება აქვთ:

- ▶ ზემდგომი საარჩევნო კომისიის წევრებს და კომისიის წარმომადგენლებს;
- ▶ შესაბამისი და ზემდგომი საარჩევნო კომისიების აპარატების თანამშრომლებს;
- ▶ შესაბამის კომისიაში აკრედიტებულ მედიის წარმომადგენლებს;
- ▶ საარჩევნო სუბიექტების თითო წარმომადგენელს შესაბამის კომისიაში;
- ▶ შესაბამის კომისიაში რეგისტრირებულ ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციის თითო დამკვირვებელს;
- ▶ ცესკოში რეგისტრირებულ საერთაშორისო ორგანიზაციის თითო დამკვირვებელს თარჯიმანთან ერთად.

საარჩევნო კომისიის სხდომის მიმდინარეობა. სხდომა უფლებამოსილია, თუ მას ესწრება კომისიის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა. სხდომას უძღვება კომისიის თავმჯდომარე ან, მისი დავალებით – მისი მოადგილე.

სხდომის თავმჯდომარე საკითხებს კენჭისყრაზე აყენებს წინადადებათა შემოსვლის რიგითობის მიხედვით. კომისიის ყველა წევრს აქვს უფლება, სხდომის დღის წესრიგით გათვალისწინებულ

საკითხთან დაკავშირებით სიტყვით გამოვიდეს 2 წუთის განმავლობაში. მათ ასევე აქვთ უფლება, იმავე საკითხთან დაკავშირებით დამატებით გამოვიდნენ სიტყვით კომისიის თავმჯდომარის ნებართვით.

კომისიის სხდომაზე დასწრების უფლების მქონე პირები სხდომაზე სიტყვით გამოდიან სხდომის თავმჯდომარის თანხმობით, კომისიის წევრების შემდეგ.

კომისიის ყოველ წევრს აქვს ერთი ხმა. კომისიის გადაწყვეტილება მიღებულად ჩაითვლება, თუ მას მხარს დაუჭერს სხდომაზე დამსწრეთა უმრავლესობა (თუ კანონით უფრო მაღალი კვორუმი არ არის დადგენილი¹²), მაგრამ არანაკლებ კომისიის სრული შემადგენლობის ერთი მესამედისა. ხმების თანაბრად გაყოფის შემთხვევაში გადამწყვეტია სხდომის თავმჯდომარის ხმა.

კომისიის იმ წევრს, რომელიც არ ეთანხმება კომისიის გადაწყვეტილებას, უფლება აქვს, წერილობით გამოთქვას განსხვავებული აზრი, რომელიც ერთვის სხდომის ოქმს. ამასთანავე, განსხვავებული აზრის მქონე წევრი ვალდებულია პატივი სცეს და დაემორჩილოს კომისიის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას. მას არა აქვს უფლება, თავისი ქმედებით თუ უმოქმედობით ხელი შეუშალოს ამ გადაწყვეტილების აღსრულებას.

კომისიას უფლება აქვს, სხდომის მიმდინარეობისას წესრიგის დარღვევისა და კომისიის მუშაობისათვის ხელის შეშლის შემთხვევაში დამრღვევი გააძევოს სხდომიდან, რაც აღინიშნება სხდომის ოქმში.

საარჩევნო კომისიის სხდომის ოქმი. საარჩევნო კომისიის სხდომაზე საკითხთა განხილვისა და გადაწყვეტილებათა მიღების მიმდინარეობა აისახება სხდომის ოქმში. სხდომის ოქმი ფორმდება სხდომიდან 1 დღის ვადაში. სხდომის ოქმს ხელს აწერენ სხდომის თავმჯდომარე და კომისიის მდივანი.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის სამართლებრივი აქტები. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია საკუთარი უფლებამოსილების განხორციელების პროცესში გამოსცემს სამართლებრივ აქტებს.

ცესკოს სამართლებრივი აქტებია:

- ▶ ცესკოს დადგენილება – იგი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტია და მიიღება მხოლოდ კანონით პირდაპირ განსაზღვრულ შემთხვევებში; ის მიიღება აგრეთვე გამონაკლის შემთხვევაში, არჩევნების დაწყებიდან მათ დასრულებამდე, თუ აუცილებელი აღმოჩნდა კანონით განუსაზღვრელი და არჩევნების ჩატარებისთვის აუცილებელი საკითხების გადაწყვეტა. აკრძალულია ცესკოს დადგენილების მიღება კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 4 დღისა. ცესკოს დადგენილების გასაჩივრება დასაშვებია მისი მიღების მომენტიდან;
- ▶ ცესკოს განკარგულება;
- ▶ ცესკოს თავმჯდომარის ბრძანება (გამოიცემა შიდაუწყებრივ, მათ შორის, საკადრო საკითხებთან დაკავშირებით);
- ▶ ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულება;
- ▶ ცესკოს მდივნის განკარგულება;
- ▶ ცესკოს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელი ოქმი.

უსკოს სამართლებრივი აქტებია:

- ▶ უსკოს დადგენილება;
- ▶ უსკოს განკარგულება;

¹² ცესკოს დადგენილება მიღებულად ჩაითვლება, თუ მას მხარს დაუჭერს არანაკლებ ცესკოს სრული შემადგენლობის ორი მესამედი. საარჩევნო კომისია გადაწყვეტილებებს, რომლებიც შეეხება ქვემდგომი საარჩევნო კომისიების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების, მათ შორის, საარჩევნო ოლქის/უბნის შედეგების გაუქმებას, საუბნო საარჩევნო კომისიიდან შემოსული პაკეტების გახსნას და საარჩევნო ბიულეტენების გადათვლას, იღებს სხდომაზე დამსწრეთა არანაკლებ ორი მესამედი.

- ▶ უსკოს თავმჯდომარის ბრძანება;
- ▶ უსკოს თავმჯდომარის განკარგულება;
- ▶ უსკოს მდივნის განკარგულება;
- ▶ უსკოს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელი ოქმი.

საოლქო საარჩევნო კომისიის სამართლებრივი აქტებია:

- ▶ საოლქო საარჩევნო კომისიის განკარგულება;
- ▶ საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის განკარგულება;
- ▶ საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივნის განკარგულება;
- ▶ საოლქო საარჩევნო კომისიის კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შემაჯამებელი ოქმები.

საუბნო საარჩევნო კომისიის სამართლებრივი აქტებია:

- ▶ საუბნო საარჩევნო კომისიის განკარგულება;
- ▶ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის განკარგულება;
- ▶ საუბნო საარჩევნო კომისიის კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმი.

საარჩევნო კომისიის/თავმჯდომარის/მდივნის განკარგულება და კენჭისყრის/არჩევნების შედეგების შემაჯამებელი ოქმი არის ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტები.

საარჩევნო კომისიის განკარგულებას ხელს აწერენ კომისიის შესაბამისი სხდომის თავმჯდომარე და კომისიის მდივანი, ხოლო სხვა განკარგულებას ხელს აწერს მისი გამომცემი პირი. კენჭისყრის/არჩევნების შემაჯამებელ ოქმებს ხელს აწერენ კომისიის წევრები, მათ შორის, თავმჯდომარე/მოადგილე/მდივანი.

ცესკოს, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების და მათი თანამდებობის პირთა მიერ თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესრულება სავალდებულოა შესაბამისად საქართველოს, საარჩევნო ოლქისა და საარჩევნო უბნის მთელ ტერიტორიაზე.

საარჩევნო კომისიის მიერ საარჩევნო დოკუმენტაციის მიღება და გაცემა. საარჩევნო კომისია საარჩევნო დოკუმენტაციის მიღებას, გაცემასა და რეგისტრაციას ახორციელებს სამუშაო დღის 18 საათამდე.

განცხადების/საჩივრის მიღებისას საარჩევნო კომისიის სარეგისტრაციო ჟურნალსა და განმცხადებლისთვის/მომჩინისთვის გადაცემულ ცნობაში აღინიშნება მისი მიღების თარიღი და დრო. კომისია განიხილავს განცხადებას/საჩივარს და იღებს სათანადო გადაწყვეტილებას.

საარჩევნო კომისიისგან რაიმე საბუთის მიღებას განმცხადებელი ადასტურებს სარეგისტრაციო ჟურნალში ხელმოწერით.

საჯარო ინფორმაციის გაცემის წესი. საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფისთვის პასუხისმგებელი პირია საარჩევნო კომისიის მდივანი. საჯარო ინფორმაცია ღიაა, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა და დადგენილი წესით სახელმწიფო, კომერციული და პირადი საიდუმლოებისთვის მიკუთვნებული ინფორმაციისა. საარჩევნო კომისია ვალდებულია საარჩევნო დოკუმენტაცია და არჩევნების შესახებ ინფორმაცია მათი მოთხოვნიდან 2 დღის ვადაში გააცნოს ყველა დაინტერესებულ პირს, ხოლო ასლების მოთხოვნის შემთხვევაში საფასურის ოდენობა და გადახდის წესი რეგულირდება საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად.

თავი 6. არჩევნების მონიტორინგი და მედია

არჩევნებზე დაკვირვება. მსოფლიო პრაქტიკაში არჩევნებზე დაკვირვებას ადგილობრივი და საერთაშორისო დამკვირვებელი ორგანიზაციები ახორციელებენ. დამკვირვებელი ორგანიზაციები, როგორც საარჩევნო პროცესში ჩართული მიუკერძოებელი და ნეიტრალური ინსტიტუტები, უზრუნველყოფენ არჩევნების მონიტორინგს, მოსახლეობისა და საერთაშორისო ორგანიზაციებისთვის საარჩევნო პროცესის მიმდინარეობის შესახებ ობიექტური ინფორმაციის მიწოდებას.

არჩევნებისადმი საზოგადოების ნდობის ხარისხის ამაღლება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული დამკვირვებელი ორგანიზაციების მიერ მომზადებულ შეფასებებზე. სხვადასხვა ქვეყანაში, მათ შორის, საქართველოში, ადგილობრივი და საერთაშორისო დამკვირვებელი ორგანიზაციების აქტიური და ინტენსიური თანამშრომლობის შესაძლებლობა შესაბამის სტატუსთან და გამოცდილებასთან არის დაკავშირებული.

დამკვირვებელთა რეგისტრაცია. არჩევნებზე დაკვირვების უფლება აქვთ ადგილობრივ და საერთაშორისო დამკვირვებელ ორგანიზაციებს, რომლებიც გაივლიან რეგისტრაციას საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ დადგენილი წესის შესაბამისად (დამკვირვებელთა რეგისტრაციის წესი მოცემულია აღნიშნული კანონის V თავში).

ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაცია შეიძლება იყოს კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 1 წლისა რეგისტრირებული ადგილობრივი არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირი, რომლის წესდება ან დებულება (სადამფუძნებლო დოკუმენტი) რეგისტრაციაში გატარების მომენტისათვის ითვალისწინებს არჩევნების მონიტორინგს ან/და ადამიანის უფლებათა დაცვას.

საერთაშორისო დამკვირვებელი ორგანიზაცია შეიძლება იყოს სხვა სახელმწიფოს წარმომადგენელი, სხვა სახელმწიფოში რეგისტრირებული ორგანიზაცია ან საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომლის სადამფუძნებლო დოკუმენტი/წესდება ითვალისწინებს არჩევნების მონიტორინგს, ადამიანის უფლებათა დაცვას და რომლის საქმიანობაც ეფუძნება შემდეგ **საერთაშორისოდ აღიარებულ პრინციპებს:**

- ▶ საქართველოს კანონმდებლობის, სუვერენიტეტისა და ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ნორმების პატივისცემა;
- ▶ საარჩევნო პროცესისათვის ხელის შეშლისგან თავის შეკავება;
- ▶ პოლიტიკური მიუკერძოებლობა;
- ▶ საარჩევნო პროცესის მონაწილეებისაგან ფინანსური დამოუკიდებლობა და დაფინანსების წყაროების გამჭვირვალობა;
- ▶ საერთაშორისო საარჩევნო დაკვირვების პრინციპების დეკლარაციით აღიარებული დებულებების დაცვა.

საერთაშორისო დამკვირვებელ ორგანიზაციას და იმ ადგილობრივ დამკვირვებელ ორგანიზაციას, რომელიც დაკვირვებას ახორციელებს ერთზე მეტ საარჩევნო ოლქში, რეგისტრაციაში ატარებს ცესკო, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებზე - უსკო, თუ ერთდროულად ტარდება საქართველოს საარჩევნო კოდექსით განსაზღვრული საერთო და უმაღლესი საბჭოს არჩევნები, დამკვირვებელი ორგანიზაცია, თუ იგი რეგისტრირებულია ცესკოს მიერ, უსკოში დამატებით რეგისტრაციას არ საჭიროებს). ადგილობრივ დამკვირვებელ ორგანიზაციას, რომელიც დაკვირვებას ახორციელებს ერთ საარჩევნო ოლქში, რეგისტრაციაში ატარებს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია.

ცესკოს მიერ რეგისტრირებულმა საერთაშორისო დამკვირვებელმა ორგანიზაციამ ცესკოს მდივანს უნდა წარუდგინოს ინფორმაცია დამკვირვებელთა შესახებ და მათი პირადობის დამადასტურებელი

დოკუმენტების ასლები (თუ საერთაშორისო დამკვირვებელი ორგანიზაციის დამკვირვებლებს თან ახლავთ თარჯიმანი, საერთაშორისო დამკვირვებელმა ორგანიზაციამ მათი სიაც უნდა წარადგინოს).

ცესკოს მიერ რეგისტრირებულმა ადგილობრივმა დამკვირვებელმა ორგანიზაციამ ცესკოს მდივანს უნდა წარუდგინოს ცესკოში, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებში დანიშნულ დამკვირვებელთა სია (სია უნდა დაერთოს დამკვირვებლების საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობის ასლები).

საოლქო საარჩევნო კომისიის მიერ რეგისტრირებულმა ადგილობრივმა დამკვირვებელმა ორგანიზაციამ საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივანს უნდა წარუდგინოს საოლქო და მის ქვემდებარე საუბნო საარჩევნო კომისიებში დანიშნულ დამკვირვებელთა სია (სიაში უნდა აღინიშნოს დამკვირვებლის სახელი, გვარი, რეგისტრაციის ადგილი).

არჩევნების მონიტორინგის მეთოდები და მნიშვნელობა. არჩევნებზე დაკვირვება სხვადასხვა მნიშვნელოვანი ელემენტისაგან შედგება. მხოლოდ კენჭისყრის დღეს მონიტორინგის წარმოება სრულყოფილ დაკვირვებად მიჩნეული ვერ იქნება, ვინაიდან არჩევნები იწყება არჩევნების თარიღის გამოცხადებისთანავე (ე. წ. „კენჭისყრის დღემდე პერიოდი“) და მთავრდება საარჩევნო პროცედურების დასრულებიდან (კენჭისყრის დღიდან) რამდენიმე კვირის შემდეგ. მონიტორინგი მთელ ამ პროცესს მოიცავს და მდგომარეობს დამკვირვებელი ორგანიზაციების მიერ საარჩევნო ადმინისტრაციის საქმიანობაზე მონიტორინგის წარმოებაში – დამკვირვებლებს უფლება აქვთ, დაესწრონ და დააკვირდნენ შესაბამისი საარჩევნო კომისიის სხდომას და დღის წესრიგით გათვალისწინებულ საკითხთან დაკავშირებით გამოთქვან აზრი. ამასთანავე, მათ აქვთ უფლება, გაასაჩივრონ საარჩევნო კომისიის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები.

როგორც ადგილობრივი, ისე საერთაშორისო დამკვირვებლები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობენ კენჭისყრის დღის პროცედურების მიმდინარეობას, დაწყებული საარჩევნო უბნების გახსნიდან, დამთავრებული საბოლოო შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში შეტანით და ოქმების ზემდგომი საარჩევნო კომისიებისთვის მიწოდებით.

საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 41-ე მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, დამკვირვებელს უფლება აქვს:

- ▶ დაესწროს და დააკვირდეს საარჩევნო კომისიის სხდომებს;
- ▶ კენჭისყრის დღეს ნებისმიერ დროს იმყოფებოდეს კენჭისყრის შენობაში, შეუზღუდავად გადაადგილდეს საარჩევნო უბნის ტერიტორიაზე და თავისუფლად, დაუბრკოლებლად დააკვირდეს კენჭისყრის პროცესის ყველა ეტაპს ნებისმიერი ადგილიდან;
- ▶ კენჭისყრის დღის ნებისმიერ დროს შეენაცვლოს მისი წარმდგენი ორგანიზაციის სხვა რეგისტრირებულ წარმომადგენელს (ასეთის არსებობის შემთხვევაში);
- ▶ მონაწილეობა მიიღოს საარჩევნო ყუთების შემოწმებაში მათ დალუქვამდე და მათი გახსნის შემდეგ;
- ▶ დააკვირდეს ამომრჩეველთა სიებში ამომრჩეველთა რეგისტრაციას, საარჩევნო ბიულეტენებისა და სპეციალური კონვერტების გაცემას და მათ დამოწმებას კენჭისყრის პროცესისათვის ხელის შეუშლელად;
- ▶ დაესწროს ამომრჩეველთა ხმების დათვლისა და შედეგების შეჯამების პროცედურებს;
- ▶ დააკვირდეს გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით ხმის მიცემის პროცესს;
- ▶ დააკვირდეს ამომრჩეველთა ხმების დათვლას ისეთ პირობებში, რომლებიც უზრუნველყოფს საარჩევნო ბიულეტენის დანახვას;
- ▶ დააკვირდეს საარჩევნო კომისიის მიერ კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმისა და სხვა დოკუმენტების შედგენას;

- ▶ განცხადებით (საჩივრით) მიმართოს საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს ხმის მიცემისა და კენჭისყრის პროცედურებთან დაკავშირებულ საკითხებზე და კონკრეტული დარღვევის დაფიქსირების შემთხვევაში განცხადებით (საჩივრით) მიმართოს საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს და მოითხოვოს რეაგირება;
- ▶ მოსთხოვოს ამომრჩეველს, უჩვენოს, რამდენი საარჩევნო ბიულეტენი და სპეციალური კონვერტი აქვს ხელში;
- ▶ გაასაჩივროს საარჩევნო კომისიის ქმედება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით;
- ▶ დააკვირდეს საარჩევნო ყუთს, საარჩევნო ყუთში სპეციალური კონვერტების ჩაყრას, საარჩევნო ყუთების გახსნას, საარჩევნო ბიულეტენების დათვლას და ოქმების შედგენას;
- ▶ გაეცნოს საარჩევნო კომისიების მიერ შედგენილ კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმებს, შესაბამისი საარჩევნო კომისიისგან მოითხოვოს და მიიღოს ამ ოქმების ასლები.

ფართო უფლებების მიუხედავად, დამკვირვებლები მაინც შეზღუდული არიან და ამ შეზღუდვის მთავარი განმსაზღვრელი მათი ნეიტრალიტეტი და მიუკერძოებლობაა. კერძოდ, დამკვირვებელს არა აქვს უფლება:

- ▶ ჩაერიოს საარჩევნო კომისიის ფუნქციებსა და საქმიანობაში;
- ▶ გავლენა მოახდინოს ამომრჩეველთა მიერ ნების თავისუფალ გამოვლენაზე;
- ▶ აგიტაცია გაუწიოს ამომრჩეველს რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სასარგებლოდ ან საწინააღმდეგოდ;
- ▶ ატაროს რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სიმბოლიკა და ნიშანი;
- ▶ კენჭისყრის დღეს კენჭისყრის შენობაში იმყოფებოდეს სამკერდე ნიშნის გარეშე.

საარჩევნო სუბიექტისა და საარჩევნო ადმინისტრაციის ურთიერთობის მექანიზმები. არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას/საარჩევნო ბლოკს, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს და საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატს შესაბამისი საარჩევნო კომისიაში წარმოადგენს საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელი.

არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას, საარჩევნო ბლოკს, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს (საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისას) და საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატს უფლება აქვთ, ერთი ან რამდენიმე სახის არჩევნებისას დანიშნონ ორ-ორი წარმომადგენელი ყოველ საარჩევნო კომისიაში, ხოლო საქართველოს პარლამენტისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნებისას ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს უფლება აქვს, ორ-ორი წარმომადგენელი დანიშნოს შესაბამის საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებში.

საარჩევნო კომისიაში წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ განცხადება წარედგინება შესაბამის საარჩევნო კომისიას, კერძოდ:

- ▶ ცესკოში პარტიის/საარჩევნო ბლოკის, საინიციატივო ჯგუფის (საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისას) და საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ განცხადება უნდა წარედგინოს ცესკოს თავმჯდომარეს;
- ▶ საოლქო საარჩევნო კომისიაში პარტიის/საარჩევნო ბლოკის, საინიციატივო ჯგუფის (საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისას) და საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ განცხადება უნდა წარედგინოს ცესკოს მდივანს;
- ▶ საოლქო საარჩევნო კომისიებში ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენლების დანიშვნის თაობაზე, განცხადებით უნდა მიემართოს იმ საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივანს, რომელ საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის მიერაც იქნა რეგისტრაციაში გატარებული ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფი;
- ▶ საუბნო საარჩევნო კომისიაში პარტიის/საარჩევნო ბლოკის/საინიციატივო ჯგუფისა და საქართველოს

პრეზიდენტობის კანდიდატის წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ განცხადება უნდა წარედგინოს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივანს.

სათანადო ინფორმაციის სრულყოფილად წარდგენის შემთხვევაში ცესკოს თავმჯდომარე/შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივანი 24 საათის განმავლობაში განკარგულებით რეგისტრაციაში ატარებს საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს და გასცემს წარმომადგენლის მოწმობას, რომელიც იმავდროულად არის სამკერდე ნიშანი. საარჩევნო სუბიექტს უფლება აქვს, ნებისმიერ დროს (გარდა კენჭისყრის დღისა) შეცვალოს ან/და გამოიწვიოს თავისი წარმომადგენელი, რასაც იგი აცნობებს შესაბამის საარჩევნო კომისიას.

ცესკოსა და საოლქო საარჩევნო კომისიაში დანიშნული წარმომადგენლები არ შეიძლება იმავდროულად დაინიშნონ სხვა საარჩევნო კომისიაში.

საარჩევნო სუბიექტის მხოლოდ 1 წარმომადგენელს აქვს უფლება, დაესწროს შესაბამისი საარჩევნო კომისიის სხდომებს; მოითხოვოს სიტყვით გამოსვლა, აზრის გამოთქმა, ამა თუ იმ საკითხზე გადაწყვეტილების მიღება.

საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელი კენჭისყრის დღეს შეუზღუდავად სარგებლობს დამკვირვებლის ანალოგიური უფლებებით. საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს ეკრძალება საარჩევნო კომისიის ფუნქციებსა და საქმიანობაში ჩარევა, ამომრჩეველთა მიერ ნების თავისუფალ გამოვლენაზე გავლენის მოხდენა, რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სასარგებლოდ ან საწინააღმდეგოდ ამომრჩევლისთვის აგიტაციის გაწევა, რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სიმბოლიკისა და ნიშნის ტარება, კენჭისყრის დღეს კენჭისყრის შენობაში სამკერდე ნიშნის გარეშე ყოფნა.

მედიასაშუალებების წარმომადგენლების აკრედიტაცია და მათი უფლებამოსილებები. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 44-ე მუხლის თანახმად, კონკრეტულ საარჩევნო კომისიაში აკრედიტებულ პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებათა წარმომადგენლებს აქვთ კენჭისყრის დღეს კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლება. განცხადება პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებათა წარმომადგენლების აკრედიტაციის შესახებ წარედგინება შესაბამის საარჩევნო კომისიას კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს მე-3 დღისა.

განცხადების წარდგენიდან 1 დღის ვადაში შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მდივანი წყვეტს პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებათა წარმომადგენლების აკრედიტაციის საკითხს და აკრედიტებულ წარმომადგენლებს გადაწყვეტილების მიღებიდან 1 დღის ვადაში გადასცემს სათანადო მოწმობას, ხოლო აკრედიტაციაზე უარის თქმის შემთხვევაში იმავე ვადაში გადასცემს სათანადო განკარგულებას.¹³

რამდენიმე საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე მომუშავე პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებათა წარმომადგენლების აკრედიტაციას ახორციელებენ ცესკოს მდივანი (აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებზე – უსკოს მდივანი) ან შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიების მდივნები, მხოლოდ ერთი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე მომუშავე წარმომადგენლების აკრედიტაციას – შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივანი.

კენჭისყრის დღეს პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების ერთსა და იმავე ორგანიზაციას უფლება აქვს, საარჩევნო უბანში ერთდროულად ჰყავდეს არაუმეტეს 3 წარმომადგენლისა.

¹³ განკარგულებაში უარი დასაბუთებული უნდა იყოს.

თავი 7. ამომრჩეველთა რეგისტრაცია

ამომრჩეველთა რეგისტრაცია და ამომრჩეველთა სიების შედგენა საარჩევნო პროცესის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ელემენტია, ვინაიდან მასზეა დამოკიდებული ამომრჩეველის საარჩევნო უფლების განხორციელება. იმის მიხედვით, თუ ვის ეკისრება ამომრჩეველთა რეგისტრაციის ტვირთი, რეგისტრაცია შეიძლება იყოს საჯარო (სავალდებულო) ან პირადი (ნებაყოფლობითი).

საჯარო ანუ სავალდებულო რეგისტრაციის დროს ხელისუფლების ორგანოები ვალდებული არიან, დაადგინონ ყველა ამომრჩეველი და შეიყვანონ ისინი ამომრჩეველთა ერთიან სიაში. სავალდებულო რეგისტრაციას შეიძლება ჰქონდეს ორი სახესხვაობა: პერიოდული რეგისტრაცია სახელმწიფოს ინიციატივით (საარჩევნო კომისიის თანამშრომელი დადის სახლებში და აღრიცხავს ამომრჩეველებს ყოველი არჩევნების წინ ან რამდენიმე წელიწადში ერთხელ) და მუდმივი რეგისტრაცია სახელმწიფოს ხელთ არსებული რესურსების საფუძველზე (ამომრჩეველთა სიები დგება სახელმწიფოს მიერ მუდმივად განახლებადი სიების ან სამოქალაქო რეესტრის მონაცემთა საფუძველზე).

პირადი ანუ ნებაყოფლობითი რეგისტრაცია გულისხმობს ამომრჩეველთა ინიციატივით რეგისტრაციას. ნებაყოფლობითი რეგისტრაცია შეიძლება იყოს ორი სახის: პირველი – პერიოდული რეგისტრაცია ამომრჩეველის ინიციატივით (მოქალაქეები ყოველი არჩევნების წინ ან რამდენიმე წელიწადში ერთხელ მიდიან სპეციალურ სარეგისტრაციო ცენტრებში და გადიან რეგისტრაციას) და მუდმივი რეგისტრაცია ამომრჩეველის ინიციატივით (ამომრჩეველები მიდიან სპეციალურ სარეგისტრაციო ცენტრში, რომელიც მთელი წლის განმავლობაში მუშაობს, და გადიან რეგისტრაციას).

საქართველოში, როგორც წესი, საჯარო ანუ სავალდებულო რეგისტრაცია გამოიყენება. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 31-ე მუხლის მე-5 პუნქტის თანახმად, ცესკო პასუხისმგებელია ამომრჩეველთა ერთიანი სიის ფორმირებისათვის, მისი კომპიუტერული დამუშავებისა და საჯარო ინფორმაციისთვის მიკუთვნებული ნაწილის ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე განთავსებისათვის.

ამომრჩეველთა ერთიანი სიის შედგენისთვის მონაცემების მიწოდებაზე ერთდროულად რამდენიმე დაწესებულებას პასუხისმგებელი:¹⁴

- ▶ საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო;
- ▶ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები;
- ▶ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრო;
- ▶ საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო;
- ▶ საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და, პრობაციის სამინისტრო;
- ▶ საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო;
- ▶ დაზვერვის სამსახური;
- ▶ სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახური;
- ▶ საქართველოს საკონსულო დაწესებულებები;
- ▶ საქართველოს უზენაესი სასამართლო.

¹⁴ გამონაკლისი წესი მოქმედებდა საქართველოს პარლამენტის 2012 წლის 1 ოქტომბრის არჩევნებზე (იხ. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 184-ე მუხლი); ასევე განსხვავებული იყო 2014 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს, მუნიციპალიტეტის გამგებლის, ქალაქ თბილისისა და სხვა თვითმმართველი ქალაქების მერების არჩევნებისათვის ამომრჩეველთა ერთიანი სიის ფორმირების წესი (იხ. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 184¹ მუხლი).

საქართველოში ამომრჩეველთა სიები მუდმივია და პერიოდულად ხდება მისი განახლება. პასუხისმგებელი დაწესებულებები წელიწადში ოთხჯერ – ყოველი წლის 1 თებერვალს, 1 მაისს, 15 ივლისს და 1 ნოემბერს – საარჩევნო უფლების მქონე პირთა შესახებ, ასევე საარჩევნო უფლების არმქონე პირთა შესახებ განახლებულ ან ახალ მონაცემებს გადასცემენ ცესკოს. ამ მონაცემების საფუძველზე ცესკო უზრუნველყოფს ამომრჩეველთა ერთიანი სიის მონაცემთა ელექტრონული ბაზის განახლებას.

ამომრჩეველთა ერთიან სიაში შეიტანება ამომრჩევლის შესახებ შემდეგი მონაცემები:

- ▶ გვარი, სახელი;
- ▶ დაბადების თარიღი (რიცხვი, თვე, წელი);
- ▶ მისამართი (საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობის („ან საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს მონაცემთა ბაზის“ მიხედვით);
- ▶ საქართველოს მოქალაქის პირადი ნომერი;
- ▶ ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილი (საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიიდან იძულებით გადაადგილებული პირისთვის აღინიშნება დროებითი საცხოვრებლის მისამართი; სხვა სახელმწიფოში მყოფი პირისთვის მიეთითება „საკონსულო აღრიცხვაზე“, ხოლო თუ ასეთი პირი არ დგას საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე – „იმყოფება უცხოეთში“);
- ▶ ამომრჩეველთა ერთიან სიაში რეგისტრაციის თარიღი
- ▶ ფოტოსურათი;
- ▶ სქესი.

ამ ჩამონათვალიდან საჯარო ინფორმაციას არ განეკუთვნება მოქალაქის პირადი ნომრი და სქესი.

ამომრჩეველთა სიების მონაცემთა გადამოწმების და მონაცემთა სისწორის კონტროლის მექანიზმი.

საარჩევნო რეგისტრაციის მქონე პარტიას, საარჩევნო ბლოკს, დამკვირვებელ ორგანიზაციას და ამომრჩეველს უფლება აქვთ, გაეცნონ ცესკოში, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებში არსებულ ამომრჩეველთა სიების საჯარო ინფორმაციისთვის მიკუთვნებულ ვერსიას (ამომრჩეველს უფლება აქვს, მოითხოვოს მხოლოდ მის და მისი ოჯახის წევრთა შესახებ არსებული ყველა მონაცემის გაცნობა და მათში ცვლილების შეტანა) და უზუსტობის აღმოჩენის შემთხვევაში არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს მე-16 დღისა, ხოლო არასაარჩევნო პერიოდში – ნებისმიერ დროს, მოითხოვონ ამომრჩეველთა შესახებ მონაცემებსა და ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანა. მონაცემების გაცნობა და ასლის გაცემა ხდება საჯარო ინფორმაციის გაცნობისა და გაცემისთვის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

დაინტერესებული პირის განცხადებას განიხილავს და სათანადო გადაწყვეტილებას იღებს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია¹⁵ განცხადების მიღებიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში, ხოლო არჩევნების პერიოდში – არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს მე-14 დღისა. საოლქო საარჩევნო კომისიის განკარგულება ამომრჩეველთა შესახებ მონაცემებში/ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანის შესახებ 2 დღის ვადაში გადაეცემა ცესკოს და შესაბამის საუბნო საარჩევნო კომისიას (საარჩევნო პერიოდში).

საოლქო საარჩევნო კომისიის განკარგულება ამომრჩეველთა შესახებ მონაცემებში/ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანაზე უარის თქმის შესახებ დასაბუთებული უნდა იყოს. ეს განკარგულება მისი გამოცემიდან 2 დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში.

არჩევნების დღემდე მე-13-დან მე-10 დღემდე ამომრჩეველთა სიებში ცვლილება შეიტანება მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით.

¹⁵ გამონაკლისი წესი მოქმედებდა საქართველოს პარლამენტის 2012 წლის 1 ოქტომბრის არჩევნებზე. (იხ. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 184-ე მუხლი).

აკრძალულია ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანა არჩევნების დღემდე ბოლო 10 დღის განმავლობაში, გარდა საქართველოს საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, კერძოდ, თუ ამომრჩეველმა არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს მე-16 დღისა ვერ მოასწრო ამომრჩეველთა სიაში რეგისტრაციის მიზნით საარჩევნო კომისიისთვის მიმართვა იმის გამო, რომ იმყოფებოდა საზღვარგარეთ, საავადმყოფოში ან თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, ამომრჩევლის მიმართვის საფუძველზე (განცხადებისა და შესაბამისი დოკუმენტების (საქართველოს მოქალაქის პასპორტში ჩანაწერი საზღვრის გადაკვეთის შესახებ, ცნობა სტაციონარული სამკურნალო დაწესებულებიდან, თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებიდან განთავისუფლების ცნობა) წარდგენის შემთხვევაში) მისი რეგისტრაციის საკითხს განკარგულებით წყვეტს საოლქო საარჩევნო კომისია განცხადების მიღებიდან 2 დღის ვადაში, ხოლო თუ კენჭისყრის დღემდე დარჩენილია 2 დღეზე ნაკლები – დაუყოვნებლივ. უარყოფითი გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში გადაწყვეტილება დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს ამომრჩეველს. თუ ასეთი ამომრჩეველი არჩევნებში მონაწილეობის მიღების მოთხოვნით საარჩევნო ადმინისტრაციას მიმართავს კენჭისყრის დღეს, მას რეგისტრაციაში ატარებს შესაბამისი საუბნო საარჩევნო კომისია და ამომრჩეველთა სიებს დაურთავს დოკუმენტების ფოტოასლებს.

ამომრჩეველთა სპეციალური სია. ამომრჩეველთა სპეციალური სია დგება მხოლოდ საარჩევნო პერიოდში. მას ადგენს და განკარგულებით ამტკიცებს საოლქო საარჩევნო კომისია კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს მე-3 დღისა. ამომრჩეველთა სპეციალური სია დაუყოვნებლივ გადაეცემა შესაბამის საუბნო საარჩევნო კომისიას.

საოლქო საარჩევნო კომისიას ამომრჩეველთა სპეციალურ სიაში შეჰყავს:

- ▶ საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელეები, რომლებიც საარჩევნო კომისიებში საქმიანობის გამო კენჭისყრის დღეს ვერ მონაწილეობენ არჩევნებში თავიანთი რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით;
- ▶ ამომრჩეველები, რომლებიც სამკურნალოდ წვანან საავადმყოფოში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში და, მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობიდან გამომდინარე, კენჭისყრის დღისთვის ვერ იქნებიან გაწერილი ამ დაწესებულებიდან;
- ▶ საქართველოს თავდაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროების სამხედრო (გასამხედროებული) ძალებისა და შენაერთების ვადიანი და საკონტრაქტო სამსახურების სამხედრო მოსამსახურეები, რომელთა სამსახურის პირობები მოითხოვს მათ ყოფნას რეგისტრაციის ადგილისაგან განსხვავებულ მისამართზე, რომელიც სხვა საარჩევნო ოლქს მიეკუთვნება;
- ▶ კენჭისყრის დღეს სხვა სახელმწიფოში მყოფი ამომრჩეველები, რომლებიც დგანან საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე, აგრეთვე ამომრჩეველები, რომლებიც არ დგანან საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე, მაგრამ არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 21-ე დღისა რეგისტრაციას გაივლიან სხვა სახელმწიფოში შექმნილ საუბნო საარჩევნო კომისიაში ან საკონსულო დაწესებულებაში;
- ▶ ამომრჩეველები, რომლებიც კენჭისყრის დღეს პატიმრობაში იმყოფებიან.

ამომრჩეველთა სპეციალურ სიაში შეყვანილი ამომრჩეველი მონაწილეობს, როგორც მაჟორიტარული, ისე პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში, თუ იგი ადგილსამყოფელს იცვლის ერთი და იმავე საარჩევნო ოლქის, ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებისას – ერთი და იმავე ადგილობრივი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე (გარდა საქართველოს თავდაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროების სამხედრო (გასამხედროებული) ძალებისა და შენაერთების ვადიანი და საკონტრაქტო სამსახურების სამხედრო მოსამსახურეებისა); პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ საქართველოს პარლამენტის არჩევნებში, აგრეთვე საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებსა და რეფერენდუმში, თუ იგი ხმას აძლევს სხვა საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე.

ამომრჩეველთა სპეციალურ სიაში შეყვანილი თავდაცვის სამინისტროს **სამხედრო მოსამსახურე**, რომელიც კენჭისყრის დღეს განთავსებულია შესაბამის დისლოკაციის ადგილზე, არჩევნების დღისთვის **მუდმივი წესით 1 წლით ან 1 წელზე მეტი ვადით**, მონაწილეობს საკრებულოს, როგორც მაჟორიტარული, ისე პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებსა და მერის/გამგებლის არჩევნებში.

პეციალურ სიაში შეყვანილი თავდაცვის სამინისტროს **სამხედრო მოსამსახურე**, რომელიც კენჭისყრის დღეს განთავსებულია მუდმივი დისლოკაციის ადგილზე, არჩევნების დღისთვის **1 წელზე ნაკლები ვადით**, ასევე **შინაგან საქმეთა სამინისტროს სამხედრო მოსამსახურე** რომელიც კენჭისყრის დღეს განთავსებულია შესაბამის დისლოკაციის ადგილზე, მონაწილეობს საკრებულოს პროპორციული წესით ჩატარებულ არჩევნებში, ხოლო მერის/გამგებლის არჩევნებსა და საკრებულოს მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში მონაწილეობს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მისი დისლოკაციის ადგილი მიეკუთვნება იმ ადგილობრივი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქის საზღვრებს, რომელშიც ის არის რეგისტრირებული საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის სია. გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიის ფორმირებისთვის პასუხისმგებელია საუბნო საარჩევნო კომისია.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის სია დგება მხოლოდ საარჩევნო პერიოდში, ამომრჩეველთა ერთიანი და სპეციალური სიების საფუძველზე, თუ:

- ▶ ამომრჩეველს ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო დამოუკიდებლად არ შეუძლია კენჭისყრის შენობაში მისვლა (გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიაში შეყვანილი ასეთი კატეგორიის ამომრჩეველების რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს საარჩევნო უბანზე ამომრჩეველთა ერთიან სიაში არსებული ამომრჩეველების 3 პროცენტს. აღნიშნული რაოდენობის შევსების შემდეგ ამომრჩეველთა გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიაში შეყვანის მიზანშეწონილობის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია სხდომაზე დამსწრეთა ორი მესამედით);
- ▶ ამომრჩეველი იმყოფება საარჩევნო უბნის ტერიტორიაზე, მაგრამ ძნელად მისადგომ ადგილას;
- ▶ ამომრჩეველი იმყოფება პატიმრობაში;
- ▶ ამომრჩეველი სამკურნალოდ წევს საავადმყოფოში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში და მასში არ იხსნება საარჩევნო უბანი;
- ▶ ამომრჩეველი სამხედრო მოსამსახურეა, მსახურობს საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე განლაგებულ სამხედრო ნაწილში, რომელიც საარჩევნო უბნიდან შორსაა განლაგებული, და მასში არ იხსნება საარჩევნო უბანი.

კენჭისყრის დღეს კენჭისყრის შენობაში მისვლის შეუძლებლობის შემთხვევაში ამომრჩეველი გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით ხმის მიცემის მოთხოვნით შესაბამის საუბნო საარჩევნო კომისიას მიმართავს კენჭისყრის დღემდე 2 დღით ადრე მაინც. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი სარეგისტრაციო ჟურნალში რეგისტრაციაში გაატარებს ამომრჩეველის წერილობით განცხადებას ან სატელეფონო ზეპირ განცხადებას, სატელეფონო შეტყობინების ზუსტი დროისა და შესაბამისი ტელეფონის ნომრის მითითებით.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს ამომრჩეველი გადასატანი ყუთის სიაში შეჰყავს იმ შემთხვევაში, თუ იგი შეყვანილია ამომრჩეველთა ერთიან სიაში და მისი ფაქტობრივი ადგილსამყოფელი მიეკუთვნება იმ საარჩევნო უბნის ტერიტორიას, სადაც იგი რეგისტრირებულია.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიაში შესაყვანი ამომრჩევლების შესახებ ინფორმაცია დაუყოვნებლივ უნდა გამოიკრას საარჩევნო უბანში თვალსაჩინო ადგილზე.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიაში შეაქვს ამომრჩევლის შესახებ იგივე მონაცემები, რომლებიც არის ამომრჩეველთა ერთიან სიაში (გარდა ფოტოსურათისა), და დამატებით აღნიშნავს მის რიგით ნომერს ამომრჩეველთა ერთიან ან სპეციალურ სიაში.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიაში შეყვანილი ამომრჩეველი მონაწილეობს პროპორციული და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემებით ჩატარებულ არჩევნებში, თუ ამომრჩევლის რეგისტრაციის ადგილი და ამომრჩევლის ფაქტობრივი ადგილსამყოფელი ერთსა და იმავე საარჩევნო ოლქს მიეკუთვნება. წინააღმდეგ შემთხვევაში ამომრჩეველს ეძლევა მხოლოდ პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში მონაწილეობის უფლება.

ამომრჩეველთა სიების გამოქვეყნება საარჩევნო პერიოდში. საუბნო საარჩევნო კომისია ვალდებულია ამომრჩეველთა სიები და მათთან დაკავშირებით საჩივრის შეტანის კანონით განსაზღვრული წესი კომისიის პირველივე შეკრების დღეს, ხოლო გადასატანი საარჩევნო ყუთის სია – მისი შედგენისთანავე თვალსაჩინო ადგილას გამოაკრას საუბნო საარჩევნო კომისიისა და კენჭისყრის შენობებში. ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობისთვის პასუხისმგებლობა ეკისრება საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს.

ამომრჩეველთა სიებში შეტანილი მონაცემების შემოწმების საფუძველზე, გრაფაში „ფაქტობრივი მდგომარეობა“, იმ ამომრჩევლის გვარის გასწვრივ, რომელიც:

- ▶ სხვა სახელმწიფოში დგას საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე, აღინიშნება „საკონსულო აღრიცხვაზე“;
- ▶ იმყოფება სხვა სახელმწიფოში, მაგრამ არ დგას საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე, აღინიშნება „იმყოფება უცხოეთში“;¹⁶
- ▶ იმყოფება საქართველოს სამხედრო ძალებისა და შენაერთების ვადიან და საკონტრაქტო სამხედრო სამსახურში, აღინიშნება „სამხედრო სამსახურში“;
- ▶ შეყვანილია ამომრჩეველთა სპეციალურ სიაში, აღინიშნება „კომისიის წევრია“, „საავადმყოფოში“ ან „პატიმრობაში“;
- ▶ შეყვანილია გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიაში, აღინიშნება „გადასატანი ყუთი“.

თავი 8. წინასაარჩევნო კამპანია (აგიტაცია)

წინასაარჩევნო კამპანია იწყება არჩევნების დანიშვნის თაობაზე გამოცემული სამართლებრივი აქტის გამოქვეყნებისთანავე და გულისხმობს პოლიტიკური პარტიის/საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატის/საარჩევნო სუბიექტის მიერ არჩევნებში მონაწილეობისა და გამარჯვების მიზნით ჩატარებულ ღონისძიებათა ერთობლიობას. წინასაარჩევნო კამპანია ასევე მოიცავს აგიტაციას, ანუ ამომრჩეველთა მოწოდებას პოლიტიკური პარტიის/საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატის/საარჩევნო სუბიექტის მხარდასაჭერად ან საწინააღმდეგოდ.¹⁷

¹⁶ გამონაკლისი წესი მოქმედებდა საქართველოს პარლამენტის 2012 წლის 1 ოქტომბრის არჩევნებზე. (იხ. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 184-ე მუხლი)

¹⁷ ლიტვის რესპუბლიკის საარჩევნო კანონმდებლობის თანახმად, წინასაარჩევნო აგიტაციად არ მიიჩნევა ინფორმაცია, რომელიც შეეხება: ა) კენჭისყრის მიმდინარეობას; ბ) საზოგადოებისთვის არჩევნების მნიშვნელობას; გ) კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა რაოდენობას; დ) დოკუმენტებს, რომელთა ქონაც აუცილებელია კენჭისყრაში მონაწილეობის მისაღებად; ე) მოწოდებას არჩევნებში მონაწილეობის მიღების შესახებ.

საქართველოს კანონმდებლობით, წინასაარჩევნო აგიტაციის გაწევის და აგიტაციაში მონაწილეობის უფლება აქვს ნებისმიერ პირს, გარდა:¹⁸

- ▶ საარჩევნო კომისიის წევრისა;¹⁹
- ▶ მოსამართლისა;
- ▶ საქართველოს შინაგან საქმეთა და თავდაცვის სამინისტროების, პროკურატურის, დაზვერვის სამსახურისა და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის საჯარო მოხელეებისა;
- ▶ გენერალური აუდიტორისა;
- ▶ საქართველოს სახალხო დამცველისა;
- ▶ უცხო ქვეყნის მოქალაქისა და ორგანიზაციისა;
- ▶ საქველმოქმედო და რელიგიური ორგანიზაციებისა;
- ▶ საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიისა და საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის წევრებისა;
- ▶ სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საჯარო მოხელეებისა – სამუშაო საათების განმავლობაში ან/და როდესაც ისინი უშუალოდ ასრულებენ სამსახურებრივ ფუნქციებს (ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ გათვალისწინებულ პოლიტიკური თანამდებობის პირებზე²⁰).

აკრძალულია საარჩევნო კამპანიის (აგიტაციის) ჩატარება შემდეგი დაწესებულებების შენობებში:

- ▶ სასამართლოები;
- ▶ სამხედრო ნაწილები;
- ▶ საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებები.

წინასაარჩევნო კამპანიის წარმოების ფორმები. წინასაარჩევნო კამპანია შეიძლება განხორციელდეს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების გამოყენებით, მასობრივი ღონისძიებების ჩატარებით (კრებები და შეხვედრები ამომრჩევლებთან, საჯარო დებატები და დისკუსიები, შეკრებები და მანიფესტაციები), ბეჭდვითი სააგიტაციო მასალის გამოცემითა და გავრცელებით, ხმის გამამდიერებელ საშუალებათა გამოყენებით ან სხვა ფორმით.

ბეჭდვითი სააგიტაციო მასალა. არჩევნების დანიშვნის თაობაზე გამოცემული სამართლებრივი აქტის გამოქვეყნებისთანავე პოლიტიკურ პარტიას/საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატს/საარჩევნო სუბიექტს უფლება აქვს, დაამზადოს წინასაარჩევნო მოწოდებები, განცხადებები, ფოტომასალები და სხვა. საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ კრძალავს ბეჭდვითი სააგიტაციო მასალის გავრცელებისათვის ხელის შეშლას და მათ ჩამორთმევას, აგრეთვე სააგიტაციო დანიშნულების ავტოსატრანსპორტო და სპეციალური მოწყობილობით აღჭურვილ სხვა საშუალებათა ჩამორთმევას ან წინასაარჩევნო აგიტაციის მიზნით მათი გამოყენებისათვის ხელის შეშლას.

¹⁸ სომხეთის რესპუბლიკის საარჩევნო კოდექსი კრძალავს წინასაარჩევნო აგიტაციის წარმოებას და სააგიტაციო მასალის გავრცელებას. კერძოდ, სომხეთის რესპუბლიკის საარჩევნო კოდექსის მე-18 მუხლის თანახმად, იკრძალება წინასაარჩევნო აგიტაცია და სააგიტაციო მასალის გავრცელება:

- ▶ სახელმწიფო და ადგილობრივი ორგანოების მიერ, აგრეთვე ამ ორგანოებში დასაქმებული პირების მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას; საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეების, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, სახელმწიფო უშიშროების, პროკურატურის თანამშრომლებისა და სამხედრო მოსამსახურეების მიერ;
- ▶ საქველმოქმედო და რელიგიური ორგანიზაციების მიერ; უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისა და ორგანიზაციების მიერ.

¹⁹ ლიტვის რესპუბლიკის საარჩევნო კანონმდებლობა კრძალავს საარჩევნო კომისიის წევრების მიერ წინასაარჩევნო აგიტაციის განხორციელებას ან/და მასში რაიმე ფორმით მონაწილეობას, აგრეთვე კომისიის წევრთა მიერ ამომრჩევლებზე რაიმე სახის ზეგავლენის მოხდენას.

²⁰ პოლიტიკური თანამდებობის პირი – საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს პარლამენტის წევრი, საქართველოს პრემიერ-მინისტრი, საქართველოს მთავრობის სხვა წევრები და მათი მოადგილეები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების მთავრობათა ხელმძღვანელები, აგრეთვე ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრი და აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელი, სახელმწიფო რწმუნებული – გუბერნატორი (საქართველოს საარჩევნო კოდექსი - მუხლი 49.1.გ).

ბექდვით სააგიტაციო მასალაზე აღნიშნული უნდა იყოს:

- ▶ დამამზადებელი და დამკვეთი ორგანიზაციების სახელწოდებები, მისამართები;
- ▶ ინფორმაცია მასალის ტირაჟის, რიგითი ნომრის და გამოშვების თარიღის შესახებ.

ბექდვითი სააგიტაციო მასალის ეგზემპლარები, სააგიტაციო მასალის გამოშვების თარიღიდან არაუგვიანეს მე-5 დღისა უნდა წარედგინოს იმ საარჩევნო კომისიას, რომელშიც საარჩევნო სუბიექტმა გაიარა საარჩევნო რეგისტრაცია.

სააგიტაციო მასალა შეიძლება გამოიფინოს შენობა-ნაგებობებსა და სხვა ობიექტებზე მათი მესაკუთრეების ან მფლობელების თანხმობის შემთხვევაში. ამასთანავე, აკრძალულია სააგიტაციო მასალის განთავსება/გაკვრა:²¹

- ▶ საკულტო ნაგებობებზე;
- ▶ კულტურული მემკვიდრეობის შენობა-ნაგებობებზე;
- ▶ სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების, სასამართლოების, პროკურატურის, სამხედრო შენაერთებისა და პოლიციის შენობების ინტერიერსა და ექსტერიერში;
- ▶ საგზაო ნიშნებზე.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები ვალდებული არიან, საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ დადგენილი აკრძალვების გათვალისწინებით განსაზღვრონ იმ შენობა-ნაგებობების ჩამონათვალი, რომლებზედაც სააგიტაციო მასალის განთავსება აკრძალულია. მათ ასევე ევალებათ, განსაზღვრონ ადგილები ან/და დადგან სტენდები სააგიტაციო მასალის გასაკრავად და გამოსაფენად. სტენდი იმ ზომის უნდა იყოს, რომ სააგიტაციო მასალის გამოფენისას ყველა საარჩევნო სუბიექტი თანაბარი პირობებით იყოს უზრუნველყოფილი.

სააგიტაციო მასალის გასაკრავად და გამოსაფენად გამოყოფილი ადგილების ან/და დადგმული სტენდების თაობაზე **ინფორმაცია** ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებმა უნდა გამოაქვეყნონ არჩევნების დანიშნვიდან **არაუგვიანეს 10 დღისა**.

დაუშვებელია და საქართველოს საარჩევნო კოდექსით დადგენილი წესით ისჯება საარჩევნო პლაკატების ჩამოხსნა, ჩამოხევა, დაფარვა ან დაზიანება, თუ ისინი აკრძალულ ადგილებში არ არის გაკრული. საარჩევნო სუბიექტები ვალდებული არიან, **არჩევნების საბოლოო შედეგების ოფიციალურად გამოქვეყნებიდან 15 დღის ვადაში** უზრუნველყონ სააგიტაციო მასალის ჩამოხსნა; წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ დაეკისრებათ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა²².

კრებები, შეხვედრები ამომრჩევლებთან. წინასაარჩევნო კამპანიის პერიოდში ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები ვალდებული არიან, ხელი შეუწყონ პოლიტიკურ პარტიებს/საარჩევნო სუბიექტებს ამომრჩევლებთან შეხვედრებისა და კრებების, საჯარო დებატებისა და დისკუსიების, შეკრებებისა და მანიფესტაციების ორგანიზებასა და ჩატარებაში, უზრუნველყონ ამ ღონისძიებათა უსაფრთხოება.

²¹ ლიტვის რესპუბლიკის საარჩევნო კანონმდებლობით აკრძალულია გარე პოლიტიკური რეკლამის გავრცელება:

ა) შენობებში, სადაც განთავსებულია სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები, მათ შორის, სამართალდამცავი ორგანოები, მუნიციპალური ორგანოები და დაწესებულებები; ბ) სახელმწიფო და მუნიციპალური საწარმოების კუთვნილ სატრანსპორტო საშუალებებზე; გ) ქანდაკებებსა და ძეგლებზე; დ) საავტომობილო გზებზე (და მათი სანიტარული დაცვის ზონებში), აგრეთვე ქუჩებში, ქუჩებთან მდებარე გზებზე, თუ ის შეუძლებელს გახდის საგზაო მოძრაობის მარეგულირებელი ნიშნების შემჩნევას; ასევე იკრძალება ისეთი რეკლამის განთავსება, რომელიც საგზაო მოძრაობის ნიშნის ჰგავს; ე) კენჭისყრის შენობიდან 50 მეტრის რადიუსში; ვ) შენობებზე მიწის მესაკუთრის თანხმობის გარეშე. გარე პოლიტიკური რეკლამის დაცულ ტერიტორიებზე და კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებზე განთავსება დასაშვებია მხოლოდ ძეგლების დაცვისთვის პასუხისმგებელი შესაბამისი სახელმწიფო დაწესებულებების თანხმობით.

²² ლიტვის რესპუბლიკის საარჩევნო კანონმდებლობით გარე პოლიტიკური რეკლამის კანონმდებლობით დადგენილ ვადებში მოხსნის პასუხისმგებლობა ეკისრება პირს, რომელმაც იგი გამოაქვეყნა.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები ვალდებული არიან, წინასაარჩევნო კამპანიის დაწყებიდან 5 დღის ვადაში შეადგინონ იმ შენობა-ნაგებობების ნუსხა, სადაც შესაძლებელია ჩატარდეს წინასაარჩევნო კამპანია (აგიტაცია), და გადასცენ იგი საოლქო საარჩევნო კომისიას.

საოლქო საარჩევნო კომისია ვალდებულია ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა მიერ გამოყოფილი შენობა-ნაგებობების ნუსხა გაასაჯაროსოს მისი მიღებიდან **2 დღის ვადაში**, უზრუნველყოს ამ შენობა-ნაგებობების თანაბარი ხელმისაწვდომობა ყველა პოლიტიკური პარტიისა და საარჩევნო სუბიექტისათვის და მათთან შეთანხმებით შეადგინოს საარჩევნო ღონისძიებათა გამართვის განრიგი (თუ ღონისძიებები ერთმანეთს დაემთხვა და საარჩევნო სუბიექტები ვერ შეთანხმდნენ, ღონისძიებათა თანამიმდევრობა წილისყრით განისაზღვრება). ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა მიერ გამოყოფილი შენობა-ნაგებობების ნუსხა უნდა გამოქვეყნდეს აგრეთვე ცესკოს ვებგვერდზე. საოლქო საარჩევნო კომისიამ შენობა-ნაგებობის გამოყენების მოთხოვნის თაობაზე საარჩევნო სუბიექტის შესაბამის მიმართვას წერილობით, დასაბუთებულად უნდა უპასუხოს მიმართვიდან არაუგვიანეს 24 საათისა. ამ ვადაში პასუხის გაუცემლობა ჩაითვლება მიმართვაზე თანხმობად.

საარჩევნო პროგრამა. პოლიტიკური პარტიას, საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატისა და მათ მხარდამჭერებს უფლება აქვთ, გამოვიდნენ მომავალი საქმიანობის პროგრამით. საარჩევნო პროგრამა არ უნდა შეიცავდეს:

- ▶ ომისა და ძალადობის პროპაგანდას;
- ▶ არსებული სახელმწიფო და საზოგადოებრივი წყობილების ძალადობით შეცვლისკენ ან დამხობისკენ მოწოდებას;
- ▶ საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევისკენ, ეროვნული შუღლისა და მტრობისკენ, რელიგიური და ეთნიკური დაპირისპირებისკენ მოწოდებას.

ამომრჩევლის მოსყიდვა. არჩევნების დანიშვნის დღიდან არჩევნების საბოლოო შედეგების გამოქვეყნებამდე საარჩევნო სუბიექტებს, საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატებს და მათ წარმომადგენლებს **ეკრძალებათ** პირადად ან ვინმეს მეშვეობით:

- ▶ საქართველოს მოქალაქეებისათვის ფულადი სახსრების, საჩუქრებისა და სხვა მატერიალურ ფასეულობათა გადაცემა (მიუხედავად მათი ღირებულებისა);
- ▶ საქართველოს მოქალაქეებისათვის შეღავათიან ფასად საქონლის მიყიდვა;
- ▶ საქართველოს მოქალაქეებისათვის უფასოდ ნებისმიერი საქონლის (გარდა საქართველოს საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებული სააგიტაციო მასალისა) მიწოდება ან გავრცელება;
- ▶ საქართველოს მოქალაქეების დაინტერესება ფულადი სახსრების, ფასიანი ქაღალდებისა და სხვა მატერიალურ ფასეულობათა გადაცემის დაპირებით (მიუხედავად მათი ღირებულებისა).

არჩევნების დანიშვნის დღიდან არჩევნების საბოლოო შედეგების გამოქვეყნებამდე ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს **ეკრძალებათ** პირადი ფულადი სახსრებით ან/და საარჩევნო სუბიექტის სახსრებით ისეთი სამუშაოს შესრულება ან მომსახურების გაწევა (გარდა „სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი წესით მოპოვებული სამუშაოს შესრულებისა ან მომსახურების გაწევისა), რომელიც განეკუთვნება საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების ან/და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა კომპეტენციას.

საარჩევნო სუბიექტს, რომელიც უშუალოდ ან თავისი წარმომადგენლის ან მის სასარგებლოდ მოქმედი ნებისმიერი სხვა ფიზიკური თუ იურიდიული პირის მეშვეობით ეწეოდა ზემოთ აღნიშნულ აკრძალულ საქმიანობას, ასეთი ფაქტების დადასტურების შემთხვევაში სასამართლოს გადაწყვეტილებით უუქმდება რეგისტრაცია.

ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების აკრძალვა. ადმინისტრაციული რესურსი არის მატერიალური ფასეულობა – ქონება, რომელიც აუცილებელია სახელმწიფოებრივი ფუნქციების შესასრულებლად. წინასაარჩევნო აგიტაციაში მონაწილეობის უფლების მქონე პირებს **ეკრძალებათ** სხვადასხვა სახის ადმინისტრაციული რესურსების **გამოყენება**. კერძოდ, იკრძალება:

- ▶ სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მიერ, აგრეთვე იმ ორგანიზაციების მიერ, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსდებიან, დაკავებული შენობების გამოყენება იმ შემთხვევაში, თუ სხვა პოლიტიკურ პარტიებს, საარჩევნო სუბიექტების კანდიდატებს, საარჩევნო სუბიექტებს არა აქვთ იმავე ან ანალოგიური დანიშნულების შენობების იმავე პირობებით გამოყენების შესაძლებლობა;
- ▶ სახელმწიფო ხელისუფლების დაწესებულებებისათვის ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისა და იმ ორგანიზაციებისათვის, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსდებიან (გარდა პოლიტიკური პარტიებისა), განკუთვნილი საკომუნიკაციო საშუალებების, საინფორმაციო მომსახურებისა და სხვადასხვა სახის ტექნიკის გამოყენება;
- ▶ სახელმწიფო ხელისუფლების ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საკუთრებაში არსებული სატრანსპორტო საშუალებების გამოყენება (ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირების მიერ მათი სამსახურებრივი ავტომანქანების გამოყენების შემთხვევაზე, რომელთა დაცვას კანონით დადგენილი წესით უზრუნველყოფს სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახური).

უწყებათაშორისი კომისია. საჯარო მოსამსახურეების მიერ საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის პრევენციის და დარღვევებზე რეაგირების მიზნით, საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ საფუძველზე, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსთან იქმნება უწყებათაშორისი კომისია.

უწყებათაშორისი კომისიის შემადგენლობა განისაზღვრება საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანებით, ხოლო უწყებათაშორისი კომისიის საქმიანობის წესი – კომისიის დებულებით, რომელსაც ამტკიცებს საქართველოს იუსტიციის მინისტრი. უწყებათაშორისი კომისიის საქმიანობაში სათათბირო ხმის უფლებით მონაწილეობენ კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტები²³, აგრეთვე პოლიტიკური გაერთიანებები, რომლებიც უწყებათაშორისი კომისიას მიაწვდიან ინფორმაციას საჯარო მოსამსახურეების მიერ საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის შესახებ.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსის შესაბამისად და კომისიის დებულების მიზნიდან გამომდინარე, კომისია:

- ▶ უზრუნველყოფს უწყებათაშორისი საქმიანობის კოორდინაციას და ხელს უწყობს დიალოგს მთავრობასა და არჩევნებში ჩართულ ყველა დაინტერესებულ მხარეს შორის. ამ მიზნით, კომისია თანამშრომლობს კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტებთან, აგრეთვე, საარჩევნო პროცესში ჩართულ სხვა პოლიტიკურ პარტიებთან/საარჩევნო ბლოკებთან, ადგილობრივ და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, დამკვირვებლებსა და სხვა დაინტერესებულ პირებთან;
- ▶ უზრუნველყოფს საარჩევნო პროცესში ჩართული სუბიექტებისგან საჯარო მოსამსახურეების მიერ საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის შესახებ მიღებული ინფორმაციის, ასევე, მედიით გავრცელებული ცნობების გადამოწმებას;

²³ პარტია, რომელიც დამოუკიდებლად ან საარჩევნო ბლოკის შემადგენლობაში მონაწილეობდა არჩევნებში, თუ მან ან შესაბამისმა საარჩევნო ბლოკმა ბოლო საპარლამენტო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა საერთო არჩევნებში მიიღო არჩევნებში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების 3% ან 3%-ზე მეტი (ხმათა ეს რაოდენობა გამოიანგარიშება მთელ ქვეყანაში პროპორციული სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში მიღებული ხმების მიხედვით).

- ▶ განიხილავს საკითხებს, რომლებიც უკავშირდება საჯარო მოსამსახურეების მიერ საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტებთან მიმართებით მედიით გავრცელებულ ინფორმაციას, აგრეთვე, იმ დარღვევების შესახებ ინფორმაციას, რომელთაც კომისიას აწვდიან პოლიტიკური გაერთიანებები (საარჩევნო სუბიექტები) ან დამკვირვებელი ორგანიზაციები.
- ▶ საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის პრევენციისა და დარღვევებზე რეაგირების მიზნით, კომისია შეიმუშავებს წინადადებებსა და რეკომენდაციებს საჯარო მოსამსახურეების, ადმინისტრაციული ორგანოების, საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიმართ.

უწყებათაშორისი კომისია იკრიბება საჭიროებისამებრ, მაგრამ არანაკლებ 2 კვირაში ერთხელ, ხოლო საარჩევნო სუბიექტების რეგისტრაციის ვადის ამოწურვის შემდეგ - არანაკლებ კვირაში ერთხელ. კომისია უფლებამოსილია, თუ კომისიის სხდომას ესწრება წევრთა ნახევარზე მეტი. გადაწყვეტილებები მიიღება დამსწრეთა ხმების უმრავლესობით. ხმათა გაყოფის შემთხვევაში გადაწყვეტია კომისიის თავმჯდომარის ხმა. კომისიის საქმიანობის საჯაროობის უზრუნველყოფის მიზნით, კომისიის სხდომაზე შეიძლება მოწვეულ იქნენ ადგილობრივი და საერთაშორისო დამკვირვებელი ორგანიზაციების წარმომადგენლები. კომისიის თავმჯდომარის გადაწყვეტილებით, კომისიის სხდომაზე მონაწილეობის მისაღებად შეიძლება მოწვეულ იქნენ სხვა პირებიც.

კომისია თანამშრომლობს კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტებთან, აგრეთვე, სხვა პოლიტიკური პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების წარმომადგენლებთან. აღნიშნული პირები სათათბირო ხმის უფლებით სარგებლობენ და კომისიას მიაწვდიან ინფორმაციას საჯარო მოსამსახურეების მიერ საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის შესახებ.

კომისიის სხდომა ფორმდება ოქმით, რომელსაც ხელს აწერენ კომისიის თავმჯდომარე და მდივანი. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ადმინისტრაცია (დეპარტამენტი) უზრუნველყოფს სხდომის ოქმის გადაგზავნას კომისიის წევრებისა და კომისიის სხდომაზე მოწვეული სხვა პირებისათვის.

საბიუჯეტო თანხების გამოყენების აკრძალვა. არჩევნების დღემდე მე-60 დღიდან არჩევნების დღის ჩათვლით აკრძალულია ისეთი პროექტების/პროგრამების განხორციელება, რომლებიც მანამდე არ იყო გათვალისწინებული საქართველოს სახელმწიფო, ავტონომიური რესპუბლიკის რესპუბლიკურ ან ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტში. ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება იმ შემთხვევებზე, როდესაც პროექტები/პროგრამები ფინანსდება იმ სახსრებით, რომლებიც დამტკიცებული ხარჯების გასაწევად შესაბამისი ბიუჯეტის სათანადო პროგრამული კოდით გამოყოფილი იყო არჩევნების დღემდე არანაკლებ 60 დღით ადრე, აგრეთვე დონორების მიერ გამოყოფილი სახსრებით (აღნიშნული წესის დარღვევის შემთხვევაში უფლებამოსილ პირს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს ხარჯების შეჩერება).

არჩევნების დღემდე მე-60 დღიდან არჩევნების დღის ჩათვლით აკრძალულია სოციალური გასაცემლების (პენსია, სოციალური დახმარება, შემწეობა და სხვა) ოდენობების ზრდა, გარდა იმ გასაცემლებისა, რომელთა ოდენობების ზრდა საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული იყო არჩევნების დღემდე არანაკლებ 60 დღით ადრე, აგრეთვე ისეთი სოციალური გასაცემლების (პენსია, სოციალური დახმარება, შემწეობა და სხვა) ან/და შეღავათების დაწესება, რომლებიც არჩევნების დღემდე არანაკლებ 60 დღით ადრე გათვალისწინებული არ იყო საქართველოს კანონმდებლობით (აღნიშნული წესის დარღვევის შემთხვევაში უფლებამოსილ პირს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს ხარჯების შეჩერება).

ზემოთ აღნიშნული აკრძალვები არ ვრცელდება სტიქიური უბედურების ან სხვა ფორსმაჟორული გარემოების შედეგების სალიკვიდაციო ღონისძიებებისა და საქართველოს საარჩევნო კოდექსის შესაბამისად სახელმწიფო ან/და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა მიერ საარჩევნო

უბნების მოწყობის მიზნით გაწეული ხარჯების დაფინანსებაზე (შუალედური არჩევნების დროს - მხოლოდ იმ საარჩევნო ოლქებთან მიმართებით, სადაც ტარდება შუალედური არჩევნები).

წინასაარჩევნო კამპანიის პერიოდში **აკრძალულია** საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის, ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის სახსრებით ისეთი სააგიტაციო მასალის, ვიდეო ან აუდიომასალის დამზადება, ვებგვერდის ან მისი ნაწილის შექმნა, რომელშიც/რომელზედაც ასახულია ესა თუ ის საარჩევნო სუბიექტი/პოლიტიკური პარტია ან მისი არჩევნებში მონაწილეობის რიგითი ნომერი ან/და რომელიც შეიცავს ამა თუ იმ საარჩევნო სუბიექტის/პოლიტიკური პარტიის მხარდასაჭერ/საწინააღმდეგო ინფორმაციას. აღნიშნულ პერიოდში **ასევე აკრძალულია** საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის/ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის სახსრებით დამზადებულ სოციალურ რეკლამაში საარჩევნო სუბიექტის/პოლიტიკური პარტიის ან მისი რიგითი ნომრის გამოყენება.

თანამდებობრივი ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენების აკრძალვა. წინასაარჩევნო აგიტაციაში მონაწილეობის უფლების მქონე პირს, რომელსაც სახელმწიფო ხელისუფლების ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოში უკავია თანამდებობა, წინასაარჩევნო კამპანიის წარმოების პროცესში **ეკრძალება** რომელიმე პოლიტიკური პარტიის, საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატის, საარჩევნო სუბიექტის მხარდასაჭერად ან საწინააღმდეგოდ თავისი თანამდებობრივი ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება, რაც გულისხმობს:

- ▶ სამსახურებრივად დაქვემდებარებული ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირის ჩაბმას ისეთ საქმიანობაში, რომელიც ხელს უწყობს კანდიდატის წარდგენას ან/და არჩევას;
- ▶ სახელმწიფო ხელისუფლების ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს მიერ დაფინანსებული სამსახურებრივი მივლინებების დროს ხელმოწერების შეგროვებას და წინასაარჩევნო აგიტაციის გაწევას;
- ▶ წინასაარჩევნო აგიტაციის გაწევას სამუშაო საათების განმავლობაში ან/და სამსახურებრივი ფუნქციების შესრულებისას (ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ გათვალისწინებულ პოლიტიკური თანამდებობის პირებზე, აგრეთვე იმ შემთხვევაზე, როცა ხდება ტელერადიომალწიფებლობის მიერ წინასაარჩევნო აგიტაციისათვის გამოყოფილი დროის გამოყენება).

საარჩევნო სუბიექტების რეგისტრაციის ვადის გასვლიდან კენჭისყრის დღის დამთავრებამდე აკრძალულია ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს, პოლიციისა და პროკურატურის ხელმძღვანელ თანამდებობის პირთა საკადრო გადაადგილება, გარდა მათი უფლებამოსილების ვადის გასვლის ან/და მათ მიერ კანონის დარღვევის შემთხვევებისა.

თავი 9. წინასაარჩევნო კამპანიის წარმოების საინფორმაციო უზრუნველყოფა

მედია საარჩევნო პროცესში საზოგადოებას არჩევნების შესახებ ობიექტურ ინფორმაციას აწვდის, რითაც ის ხელს უწყობს ამომრჩევლის ინფორმირებულობის გაზრდას და ამომრჩევლის მიერ გააზრებული პოლიტიკური არჩევანის გაკეთებას. აღნიშნული საპასუხისმგებლო საქმიანობის ეფექტიანი განხორციელებისთვის მედია უნდა ხელმძღვანელობდეს მსოფლიო პრაქტიკაში დამკვიდრებული და საქართველოს კანონმდებლობით აღიარებული შემდეგი პრინციპებით:²⁴

²⁴ საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“; საქართველოს კანონი „მალწიფებლობის შესახებ“; „მალწიფებელთა ქცევის კოდექსი“; Guidelines on Media analysis during election observation missions. OSCE/ODIHR and the Venice Commission. Adopted by the Council for Democratic Elections (Venice, 2009).

- ▶ კანონის პატივისცემის დემონსტრირება - დაიცვას საქართველოს კანონმდებლობა;
- ▶ პროფესიონალიზმი - საქმიანობა განახორციელოს საყოველთაოდ აღიარებული პროფესიული სტანდარტების შესაბამისად, ყველა ლეგიტიმური ინტერესის გათვალისწინებით;
- ▶ მიუკერძოებლობა - თავი შეიკავოს მოსაზრებათა ცალმხრივი ინტერპრეტაციისა და ფაქტების დამახინჯებისაგან;
- ▶ -ამომრჩევლის სამსახურში“ - ხელი შეუწყოს ამომრჩევლისთვის ობიექტური და ზუსტი ინფორმაციის მიწოდებას;
- ▶ სამართლიანი მოპყრობა - დაიცვას სამართლიანობა და ყველას პატივისცემით მოეპყროს; არჩევნების პერიოდში რომელიმე პარტიისთვის საეთერო დროის გამოყოფისას არ დაუშვას დისკრიმინაცია.

სამაუწყებლო და ბეჭდვითი მედიის მიერ წინასაარჩევნო კამპანიის გაშუქების ზოგადი რეგულაციები.
ბეჭდვითი მედია. ბეჭდვითი მედიის მიერ არჩევნების გაშუქებასთან დაკავშირებული წესები მოცემულია საქართველოს ორგანულ კანონში ”საქართველოს საარჩევნო კოდექსი”, რომლის თანახმად:

1. არჩევნების გამოცხადებიდან არჩევნების შედეგების შეჯამებამდე გაზეთმა, რომელიც ცენტრალური ან ადგილობრივი ბიუჯეტიდან ფინანსდება, წინასაარჩევნო აგიტაციისა და პოლიტიკური რეკლამისათვის გაზეთის ფართობის გამოყოფის შემთხვევაში იმავე გაზეთში ყოველკვირეულად უნდა გამოაქვეყნოს ინფორმაცია:

- ▶ რომელი რიცხვიდან, რა პერიოდულობით და რა დრომდეა გამოყოფილი გაზეთის ფართობი;
- ▶ გაზეთის 1 ნომერში გამოყოფილი ფართობის სიდიდე;
- ▶ უფასო ფართობის გამოყოფის შემთხვევაში - მთლიანად გამოყოფილი ფართობის უფასო ნაწილის სიდიდე;
- ▶ ფართობის ტარიფი;
- ▶ გაწეული მომსახურება.

2. არცერთ საარჩევნო სუბიექტს გაზეთის 1 ნომერში ან 1 კვირის განმავლობაში არ უნდა დაეთმოს გამოყოფილი ფართობის ერთ მესამედზე მეტი. ფართობის ტარიფი ყველა საარჩევნო სუბიექტისათვის ერთნაირი უნდა იყოს.

თუ რომელიმე საარჩევნო სუბიექტმა არ გამოიყენა თავისი წილი გაზეთის ფართობი, გაზეთს უფლება აქვს, ეს ფართობი თანაბრად გადაუნაწილოს დანარჩენ საარჩევნო სუბიექტებს.

3. სააგიტაციო წერილისა და პოლიტიკური რეკლამის გამოქვეყნებისას წერილის სათაურამდე და რეკლამის კუთხეში უნდა იყოს წარწერა „ფასიანი პოლიტიკური რეკლამა“ ან „უფასო პოლიტიკური რეკლამა“.

გაზეთს, რომელიც არ ფინანსდება ცენტრალური ან ადგილობრივი ბიუჯეტიდან, უფლება აქვს, წინასაარჩევნო რეკლამა ნებისმიერი პირობით გამოუყოს ნებისმიერ საარჩევნო სუბიექტს.

სამაუწყებლო მედია. საქართველოს ორგანულ კანონი ”საქართველოს საარჩევნო კოდექსი” გაცილებით ფართო რეგულაციებს აწესებს სამაუწყებლო მედიის მიმართ. აღნიშნულის თანახმად:

1. ტელე- და რადიოკომპანიებმა (სამაუწყებლო ლიცენზიის მფლობელებმა, საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა და საზოგადოებრივი მაუწყებლის აჭარის ტელევიზიამ და რადიომ) კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 50-ე დღიდან კენჭისყრის დღემდე წინასაარჩევნო აგიტაციისა და პოლიტიკური რეკლამისათვის საეთერო დროის გამოყოფის შემთხვევაში საჯაროდ უნდა გამოაცხადონ და

საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიას ყოველკვირეულად უნდა გადასცენ ინფორმაცია:

- ▶ რომელი რიცხვიდან რომელ რიცხვამდე და რა პერიოდულობით არის გამოყოფილი საეთერო დრო;
- ▶ 1 დღის განმავლობაში გამოყოფილი დროის ხანგრძლივობა და გრაფიკი;
- ▶ საეთერო დროის ტარიფი;
- ▶ გაწეული მომსახურება.

2. ტელე- ან რადიოკომპანიის მიერ 1 დღის განმავლობაში გამოყოფილი ფასიანი დრო არ უნდა აღემატებოდეს მისი დღიური მაუწყებლობის საერთო მოცულობის 15 პროცენტს და არცერთ საარჩევნო სუბიექტს არ უნდა დაეთმოს ამ დროის ერთ მესამედზე მეტი. ფასიანი დროის ტარიფი ყველა საარჩევნო სუბიექტისათვის (როგორც კვალიფიციური, ისე არაკვალიფიციური სუბიექტებისათვის²⁵) ერთნაირი უნდა იყოს. თუ რომელიმე საარჩევნო სუბიექტმა არ გამოიყენა თავისი წილი საეთერო დრო, ტელე- ან რადიოკომპანიას უფლება აქვს, ეს დრო თანაბრად გადაუნაწილოს დანარჩენ საარჩევნო სუბიექტებს.

3. აკრძალულია:

- ▶ **კენჭისყრის დღეს** წინასაარჩევნო ფასიანი ან/და უფასო რეკლამის განთავსება ტელევიზიისა და რადიოს ეთერში;
- ▶ ტელე- და რადიოკომპანიების მიერ **პოლიტიკური რეკლამის განთავსება სხვა დროს**, გარდა ამ მიზნით გამოყოფილი დროის შუალედისა;
- ▶ ფასიანი და უფასო პოლიტიკური/წინასაარჩევნო რეკლამის გამოქვეყნება შესაბამისი მითითების გარეშე (კადრის კუთხეში უნდა იყოს წარწერა „**ფასიანი პოლიტიკური რეკლამა**“ ან „**უფასო პოლიტიკური რეკლამა**“, ასეთ რეკლამას უნდა ჰქონდეს სურდოთარგმანი, რომლის უზრუნველყოფაც რეკლამის წერმდგენი საარჩევნო სუბიექტის ვალდებულებაა).

4. **წინასაარჩევნო კამპანიის წარმოების საინფორმაციო უზრუნველყოფა, ფასიანი და უფასო სარეკლამო დრო.** წინასაარჩევნო კამპანიის გაშუქების წესების ამოქმედება (საეთერო დროის თანაბრად განაწილება, დებატებში მონაწილეობისას ერთნაირი პირობების შექმნა და საარჩევნო რეკლამისათვის თანაბარი პირობების დადგენა და ა.შ.) სხვადასხვა ფაქტორზეა დამოკიდებული, მათ შორის, იმაზე, თუ რომელ მაუწყებელთან გვაქვს საქმე, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ წინასაარჩევნო კამპანიის მიმდინარეობისას საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პროგრამების, გადაცემებისა და არჩევნების გაშუქების დროს ყველა მაუწყებელმა²⁶ უნდა დაიცვას მიუკერძოებლობისა და სამართლიანობის პრინციპი „**მაუწყებლობის შესახებ**“ საქართველოს კანონის, მაუწყებელთა ქვევის კოდექსისა და საქართველოს საარჩევნო კოდექსის შესაბამისად, ამასთან საზოგადოებრივი მაუწყებელი ვალდებულია საარჩევნო კამპანიის პერიოდში, ეთერში გაშვებულ არჩევნებთან დაკავშირებულ თავის გადაცემებში უზრუნველყოს სურდო-თარგმანიც“.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებული წინასაარჩევნო კამპანიის გაშუქებისას საეთერო დროის თანაბრად განაწილების, დებატებში მონაწილეობისას ერთნაირი პირობების შექმნისა და საარჩევნო რეკლამისათვის თანაბარი პირობების დადგენის ვალდებულება ეხება მხოლოდ ისეთ მაუწყებლებს როგორცაა: საზოგადოებრივი მაუწყებელი, საზოგადოებრივი მაუწყებლის აჭარის ტელევიზია და რადიო, საათემო მაუწყებლობის ლიცენზიის მქონე მაუწყებელი, საერთო მაუწყებლობის ლიცენზიის მქონე ეროვნულ მაუწყებელი. ასეთი ვალდებულებები მათ წარმოემობათ მხოლოდ კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტებთან მიმართებაში.

²⁵ კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტის განმარტება იხ. ქვემოთ

²⁶ მაუწყებელი - საქართველოს კანონმდებლობა ერთმანეთისგან განასხვავებს: საერთო (ეროვნული) მაუწყებელი; საზოგადოებრივი მაუწყებელი, საზოგადოებრივი მაუწყებლის აჭარის ტელევიზია და რადიო; საათემო მაუწყებელი; ადგილობრივი მაუწყებელი და სხვა მაუწყებელი (კერძო ტელეკომპანიები, სატელევიზიო მაუწყებლობები და ა.შ.), რომელიც ფლობს შესაბამის ლიცენზიას.

საზოგადოებრივი მაუწყებელი, საზოგადოებრივი მაუწყებლის აჭარის ტელევიზია და რადიო, აგრეთვე სათემო მაუწყებლობის ლიცენზიის მფლობელნი ვალდებული არიან, მათი მომსახურების ზონაში მიმდინარე საარჩევნო კამპანიის დროს, თავის ეთერში, **ყოველ საათში, მაგრამ არაუმეტეს 60 წამით, უსასყიდლოდ** და არადისკრიმინაციულად განათავსონ თითოეული კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტის მიერ მათთვის წარდგენილი წინასაარჩევნო რეკლამა.

საარჩევნო კამპანიის დროს, საერთო მაუწყებლობის ლიცენზიის მქონე ეროვნული მაუწყებელი ვალდებულია, თავის ეთერში ყოველ **3 საათში არანაკლებ 90 წამით უსასყიდლოდ** და არადისკრიმინაციულად განათავსოს თითოეული კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტის მიერ მისთვის წარდგენილი წინასაარჩევნო რეკლამა.

არ შეიძლება საარჩევნო სუბიექტის მიერ გამოუყენებელი დროის შემდგომ დამატება მისი კუთვნილი სხვა დროისათვის.

საზოგადოებრივი მაუწყებელი და საზოგადოებრივი მაუწყებლის აჭარის ტელევიზია და რადიო ვალდებულია, კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტების გარდა, ყველა სხვა პარტიისა და საარჩევნო ბლოკის წინასაარჩევნო რეკლამის განთავსების მიზნით გამოყოს დრო, რომელიც თანაბრად განაწილდება ამ საარჩევნო სუბიექტებს შორის.

რაც შეეხება სხვა დანარჩენ მაუწყებლებს, მათ საეთერო დროის თანაბრად განაწილების, საარჩევნო რეკლამისათვის თანაბარი პირობების დადგენის შესახებ ვალდებულება წარმოემართა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი მათი მომსახურების ზონაში მიმდინარე საარჩევნო კამპანიის დროს განათავსებენ იმ საარჩევნო სუბიექტების ფასიან წინასაარჩევნო რეკლამას, რომლებსაც საპარლამენტო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა საერთო არჩევნების წელს საარჩევნო კამპანიის ფინანსური მხარდაჭერისათვის საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დამატებით გამოიყოფათ დაფინანსება სატელევიზიო რეკლამის განთავსების ხარჯების დასაფარავად („მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 30-ე მუხლის მე-12 პუნქტით გათვალისწინებული საარჩევნო სუბიექტი). ასეთ შემთხვევაში საეთერო დროის თანაბრად განაწილების, საარჩევნო რეკლამისათვის თანაბარი პირობების დადგენის შესახებ მაუწყებლის ვალდებულება შეეხება სხვა კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტებსაც (არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით ცესკოში რეგისტრირებული კვალიფიციური პარტია ან საარჩევნო ბლოკი, რომელშიც გაერთიანებულია კვალიფიციური პარტია (საარჩევნო კოდექსი - მუხლი 51.6¹.გ); საარჩევნო სუბიექტი, რომელიც აკმაყოფილებს საქართველოს ორგანული კანონის ”საარჩევნო კოდექსის” 51-ე მუხლის მე-4 პუნქტით დადგენილ მოთხოვნებს).

ამ შემთხვევაში მაუწყებელი ვალდებულია უსასყიდლოდ განათავსოს წინასაარჩევნო რეკლამა **არჩევნების დღემდე ბოლო 30 დღის განმავლობაში** შემდეგი წესების დაცვით:

- ▶ სატელევიზიო რეკლამის განთავსების ხარჯების დასაფარავად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დამატებით დაფინანსების მქონე საარჩევნო სუბიექტებისთვის მაუწყებელმა უნდა გამოყოს საარჩევნო სუბიექტის მიერ შეძენილი ფასიანი სარეკლამო დროის ტოლი დრო, რომელიც ისე უნდა განაწილდეს, რომ **3 საათში 90 წამზე** მეტი არ დაიკავოს;
- ▶ კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტებისთვის (საარჩევნო სუბიექტი, რომელიც აკმაყოფილებს საქართველოს ორგანული კანონის ”საარჩევნო კოდექსის” 51-ე მუხლის მე-4 პუნქტით დადგენილ მოთხოვნებს), გარდა სატელევიზიო რეკლამის განთავსების ხარჯების დასაფარავად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დამატებით დაფინანსების მქონე საარჩევნო სუბიექტებისა, მაუწყებელმა უნდა გამოყოს დრო რომელიც ტოლია, ფასიანი საეთერო დროის შემძენი საარჩევნო სუბიექტის მიერ შეძენილი ჯამური სარეკლამო დროს განაყოფისა ამ სუბიექტთა რაოდენობაზე. ეს დრო თანაბრად უნდა განაწილდეს

კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტებს შორის, იმ პირობით, რომ ერთი სუბიექტისთვის გამოყოფილმა დრომ **3 საათში 90 წამზე** მეტი არ დაიკავოს;

- ▶ სხვა კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტისათვის (საარჩევნო კოდექსი - მუხლი 51.6¹.გ) მაუწყებელმა უნდა გამოყოს დრო, რომელიც ტოლია, ფასიანი საეთერო დროის შემდენი საარჩევნო სუბიექტის მიერ შეძენილი სარეკლამო დროს ორმაგი ოდენობის. ეს დრო თანაბრად უნდა განაწილდეს საარჩევნო სუბიექტებს შორის, იმ პირობით, რომ ერთი სუბიექტისთვის გამოყოფილმა დრომ **3 საათში 90 წამზე** მეტი არ დაიკავოს.

უფასო სარეკლამო დროის მიღების უფლების მქონე სუბიექტმა შესაბამის მაუწყებელს რეკლამის განთავსების დღემდე სულ ცოტა 2 დღით ადრე უნდა აცნობოს თავისი კუთვნილი სარეკლამო დროის გამოყენების სურვილის შესახებ და მასთან შეთანხმებულ დროს გადასცეს სარეკლამო რგოლი.

მაუწყებელი, რომელსაც სურს განათავსოს იმ საარჩევნო სუბიექტების ფასიანი წინასაარჩევნო რეკლამა, რომლებსაც საარჩევნო კამპანიის ფინანსური მხარდაჭერისათვის დამატებით გამოიყოფათ დაფინანსება სატელევიზიო რეკლამის განთავსების ხარჯების დასაფარავად, ვალდებულია არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 55-ე დღისა, ცესკოს და საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიას გადასცეს ინფორმაცია ფასიანი წინასაარჩევნო რეკლამის განთავსების შეთავაზებული გრაფიკისა და სარეკლამო დროის ფასის შესახებ.

საარჩევნო სუბიექტის მიერ სარეკლამო დროის შეძენის შემთხვევაში მაუწყებელი ვალდებულია არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 38-ე დღისა ცესკოს და საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიას გადასცეს ინფორმაცია რეკლამის უსასყიდლოდ განსათავსებლად გამოყოფილი დროის შესახებ (თარიღები, დღის განმავლობაში განსათავსებელი რეკლამის განთავსების დროის შუალედები და სარეკლამო დროის ხანგრძლივობა), აგრეთვე თითო კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტისთვის გამოყოფილ სარეკლამო დროში რეკლამის განთავსების გრაფიკის თაობაზე.

სატელევიზიო რეკლამის განთავსების ხარჯების დასაფარავად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსების მქონე საარჩევნო სუბიექტმა არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს მე-40 დღისა ცესკოს და შესაბამის მაუწყებელს უნდა გადასცეს ინფორმაცია ყოველ კონკრეტულ მაუწყებელში, გრაფიკის გათვალისწინებით, სარეკლამო დროის შეძენის შესახებ (მითითებული უნდა იქნეს თარიღები, დღის განმავლობაში განსათავსებელი რეკლამის დროის შუალედები და შესაძენი დროის ხანგრძლივობა).

ზემოთ აღნიშნული ყველა მონაცემები 1 დღის ვადაში უნდა განთავსდეს ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე.

კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტი. წინასაარჩევნო კამპანიის წარმოების საინფორმაციო უზრუნველყოფის მიზნებისთვის, კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტს წარმოადგენს საარჩევნო სუბიექტი (პარტია ან საარჩევნო ბლოკი, რომელში გაერთიანებული პარტია აკმაყოფილებს ქვემოთ მითითებულ მოთხოვნებს) რომელიც:

- ▶ დამოუკიდებლად მონაწილეობდა ბოლო საპარლამენტო არჩევნებში და მიიღო ამომრჩეველთა ხმების არანაკლებ **4 პროცენტი**;
- ▶ დამოუკიდებლად მონაწილეობდა ბოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის პროპორციული წესით ჩატარებულ არჩევნებში და მიიღო ამომრჩეველთა ხმების არანაკლებ **3 პროცენტი** ქვეყნის მასშტაბით;
- ▶ გაერთიანებული იყო საარჩევნო ბლოკში, რომელმაც ბოლო საპარლამენტო არჩევნებში მიიღო ამომრჩეველთა ხმების არანაკლებ **4 პროცენტი**, და იყო ამ ბლოკის პირველი ნომერი;
- ▶ გაერთიანებული იყო საარჩევნო ბლოკში, რომელმაც ბოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის პროპორციული წესით ჩატარებულ არჩევნებში მიიღო ამომრჩეველთა ხმების არანაკლებ **3 პროცენტი** ქვეყნის მასშტაბით, და იყო ამ ბლოკის პირველი ნომერი.

საპრეზიდენტო არჩევნებზე კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტად მიიჩნევა ასევე, იმ პოლიტიკური გაერთიანების მიერ წარდგენილი კანდიდატი, რომელიც, „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 30-ე მუხლის შესაბამისად, დაფინანსებას იღებს საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ბოლო საპარლამენტო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შედეგებიდან გამომდინარე (საარჩევნო კოდექსი - მუხლი 51.7).

მაუწყებელი უფლებამოსილია კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტად აღიაროს პოლიტიკური პარტია, რომელიც, საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ჩატარებული საზოგადოებრივი აზრის კვლევების თანახმად, არჩევნების წელს ჩატარებული არანაკლებ 5 გამოკითხვის ან არჩევნებამდე 1 თვის განმავლობაში ჩატარებული კვლევის შედეგების შესაბამისად სარგებლობს ამომრჩეველთა არანაკლებ 4 პროცენტის მხარდაჭერით.

ადგილობრივი მაუწყებელი ვალდებულია, ზემოთ აღნიშნული სუბიექტების გარდა, კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტად აღიაროს ასევე პოლიტიკური პარტია/ბლოკი:

- ▶ რომლის კანდიდატმა (კანდიდატებმა) მისი მომსახურების ზონაში შემავალ მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში ჩატარებულ ბოლო საპარლამენტო არჩევნებში გაიმარჯვა (გაიმარჯვეს), არჩევნების მეორე ტურში გავიდა (გავიდნენ) ან მიიღო (მიიღეს) ხმების არანაკლებ **25 პროცენტისა**;
- ▶ რომელმაც ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მიიღო ხმების არანაკლებ **25 პროცენტისა**.

ადგილობრივი მაუწყებელი უფლებამოსილია კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტად აღიაროს:

- ▶ პოლიტიკური პარტია, რომელმაც შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში ჩატარებულ ბოლო საპარლამენტო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებში მიიღო ხმების არანაკლებ **10 პროცენტისა**;
- ▶ პოლიტიკური პარტია, რომელიც, შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში ჩატარებული საზოგადოებრივი აზრის კვლევების თანახმად, არჩევნების წელს ჩატარებული არანაკლებ **ზედიზედ 2 კვლევის შედეგების** შესაბამისად სარგებლობს ამომრჩეველთა არანაკლებ **25 პროცენტის** მხარდაჭერით;
- ▶ ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ წარდგენილი მაჟორიტარობის კანდიდატი, რომელიც, შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში ჩატარებული საზოგადოებრივი აზრის კვლევების თანახმად, არჩევნების წელს ჩატარებული არანაკლებ **ზედიზედ 2 კვლევის შედეგების** შესაბამისად სარგებლობს ამომრჩეველთა არანაკლებ **25 პროცენტის** მხარდაჭერით.

საზოგადოების ინფორმირება. საზოგადოების ინფორმირების მიზნით, არჩევნების დანიშნვიდან არჩევნების დღემდე პერიოდში (ასევე, არჩევნების მეორე ტურის დანიშვნისას – კენჭისყრის დღემდე, ხოლო შუალედური არჩევნების დროს – შესაბამისი ვადით) მაუწყებლობის ტრანზიტზე ავტორიზებული პირი ვალდებულია მომხმარებლისათვის შეთავაზებულ პაკეტში განათავსოს **საზოგადოებრივი მაუწყებელი, საზოგადოებრივი მაუწყებლის აჭარის ტელევიზია და რადიო, აგრეთვე საერთო მაუწყებლობის ლიცენზიის მფლობელი**, რომელიც მაუწყებლობს საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ან/და რომელიც ხელმისაწვდომია საქართველოს მოსახლეობის არანაკლებ 20 პროცენტისათვის. აღნიშნული პირი ვალდებულია მაუწყებლების არხები თანაბარი და არადისკრიმინაციული ფინანსური პირობებით მიაწოდოს მომხმარებელს. ამასთანავე, მაუწყებლობის ტრანზიტზე ავტორიზებულ პირს შეუძლია უფასოდ, შესაბამისი მაუწყებლის ნებართვის გარეშე განახორციელოს ზემოაღნიშნული მაუწყებლობის ტრანზიტი.

საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ დადგენილი ვალდებულება მაუწყებლობის ტრანზიტზე ავტორიზებულმა პირმა უნდა შეასრულოს არჩევნების თარიღის დანიშვნის

შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის სამართლებრივი აქტის ძალაში შესვლის მომენტიდან 3 დღის ვადაში. ამ ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში მაუწყებლობის ტრანზიტზე ავტორიზებულ პირს დაეკისრება შესაბამისი პასუხისმგებლობა.

არჩევნებთან დაკავშირებული საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვა. არჩევნების დანიშვნის დღიდან ცესკოს მიერ არჩევნების საბოლოო შედეგების გამოქვეყნებამდე და ამ დღიდან 1 თვის განმავლობაში არჩევნებთან დაკავშირებული საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის შედეგების გამოქვეყნებისას უნდა მიეთითოს:

- გამოკითხვის დამკვეთი (სახელწოდება საჯარო ან საარჩევნო რეგისტრაციის მიხედვით და იურიდიული მისამართი, თუ დამკვეთი იურიდიული პირი ან სახელმწიფო ორგანოა; გვარი, სახელი და მისამართი მოქალაქის პირადობის მოწმობის მიხედვით, თუ დამკვეთი ფიზიკური პირია);
- გამოკითხვა ფასიანია თუ უფასო;
- ორგანიზაცია, რომელმაც ჩაატარა გამოკითხვა (სახელწოდება საჯარო ან საარჩევნო რეგისტრაციის მიხედვით და იურიდიული მისამართი);
- გამოკითხვის თარიღი;
- გამოკითხვის მეთოდი;
- გამოკითხვაში გამოყენებული კითხვების ზუსტი ფორმულირება;
- შესაძლო ცდომილების ფარგლები.

აკრძალულია კენჭისყრამდე 48 საათის განმავლობაში და კენჭისყრის დღის 20 საათამდე არჩევნებთან დაკავშირებული საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის შედეგების გამოქვეყნება, გარდა არჩევნების შესაძლო მონაწილეთა და კენჭისყრის დღეს არჩევნების მონაწილეთა რაოდენობისა.

მედია მონიტორინგი. საარჩევნო პროცესში მედიის მონაწილეობისა და სამაუწყებლო დროის სწორად გამოყენების მიზნით, საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისია უზრუნველყოფს მაუწყებლის მიერ საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ დადგენილ ნორმათა დაცვის მონიტორინგს და ახდენს შესაბამის რეაგირებას სამართალდარღვევის ფაქტებზე.

თავი 10. არჩევნების დაფინანსება

არჩევნების მომზადება და ჯეროვანი ჩატარება მრავალ ფაქტორზეა დამოკიდებული. მათ შორისაა ფულადი სახსრები. არცერთი დემოკრატიული სახელმწიფო, როგორც გამოცდილებაც არ უნდა ჰქონდეს მას, ვერ უზრუნველყოფს არჩევნების სრულფასოვან ჩატარებას შესაბამისი სახსრების გარეშე.

არჩევნების/რეფერენდუმის მომზადებისა და ჩატარების ფინანსური უზრუნველყოფა. არჩევნების, რეფერენდუმის მოსამზადებლად და ჩასატარებლად საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ გაწეული ხარჯი და მისი საქმიანობა ფინანსდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

ცესკო კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 55 დღისა საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს წარუდგენს არჩევნების მომზადებისა და ჩატარების დაფინანსების გეგმას. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო წარდგენილი გეგმის შესაბამისად კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 50 დღისა საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან არჩევნებისათვის გამოყოფილ ფულად სახსრებს ჩარიცხავს ცესკოს ანგარიშზე. თავის მხრივ, ცესკო კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 45 დღისა საოლქო საარჩევნო კომისიისათვის გამოყოფილ ფულად სახსრებს ჩარიცხავს მის მიმდინარე ანგარიშზე.

საოლქო საარჩევნო კომისია კენჭისყრიდან არაუგვიანეს 30 დღისა წყვეტს ყოველგვარ ანგარიშსწორებას ორგანიზაციებთან და ცალკეულ პირებთან და 10 დღის ვადაში ცესკოს ანგარიშზე ჩარიცხავს თავის

ანგარიშზე არსებულ ნაშთს. ნაშთის ჩარიცხვიდან 2 კვირის ვადაში საოლქო საარჩევნო კომისია ცესკოს წარუდგენს საფინანსო ანგარიშს.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მოსამზადებლად და ჩასატარებლად საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ გაწეული ხარჯი და მისი საქმიანობა უფლებამოსილების განხორციელების ვადაში ფინანსდება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის რესპუბლიკური ბიუჯეტიდან.

საარჩევნო/სარეფერენდუმო კამპანიის ფონდი. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ თანახმად, საარჩევნო/სარეფერენდუმო კამპანია ფინანსდება:

- ▶ პოლიტიკური გაერთიანების ფონდიდან – თუ პარტია დამოუკიდებლად მონაწილეობს არჩევნებში, რეფერენდუმში;
- ▶ საარჩევნო ბლოკის პირველი ნომერი პარტიის ფონდიდან – თუ პოლიტიკური გაერთიანებები ერთ საარჩევნო სუბიექტად ერთიანდებიან;
- ▶ ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ გახსნილი საარჩევნო ფონდიდან, დამოუკიდებელი კანდიდატის კამპანიის დასაფინანსებლად.

საარჩევნო კამპანიის ხარჯებად ითვლება საარჩევნო სუბიექტის საარჩევნო კამპანიისათვის განკუთვნილი ფულადი სახსრების ერთობლიობა, ასევე უსასყიდლოდ მიღებული ყველა სახის საქონელი და მომსახურება (გარდა საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ დადგენილი წესით მიღებული უფასო სარეკლამო დროის ღირებულებისა).

საერთაშორისო გამოცდილებიდან გამომდინარე, ქვეყნების დიდ ნაწილში იფარება პარტიების, ზოგ შემთხვევაში – დამოუკიდებელი კანდიდატების, მიერ გაწეული საარჩევნო კამპანიის ხარჯების ნაწილი ზოგან ავანსად, ზოგან კი – არჩევნების დასრულების შემდეგ. გერმანიაში სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი დაფინანსება პარტიებს შორის მათი კანდიდატების მიერ მიღებული ხმების პროპორციულად ნაწილდება. საფრანგეთში სახელმწიფო ფარავს იმ პარტიების სააგიტაციო მასალების დამზადებისა და გავრცელების ხარჯებს, რომლებიც ხმების 5 პროცენტს მაინც მიიღებენ.

დაფინანსება საარჩევნო კამპანიის ხარჯების დასაფარავად. საქართველოში აღნიშნული საკითხი შემდეგნაირად რეგულირდება: საარჩევნო სუბიექტი, რომელიც საპარლამენტო არჩევნებში მიიღებს პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების 5 პროცენტს ან მეტს, ხოლო საპრეზიდენტო არჩევნების პირველ ტურში მიიღებს არჩევნებში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების 10 პროცენტს ან მეტს, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ერთჯერადად მიიღებს არაუმეტეს 1 000 000 ლარს არჩევნების ორივე ტურში საარჩევნო კამპანიისას გაწეული ხარჯების დასაფარავად.

საარჩევნო სუბიექტი, რომელიც ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოების – საკრებულოების საერთო არჩევნებში მიიღებს არჩევნებში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების 3%-ს ან მეტს (ხმათა ეს რაოდენობა გამოიანგარიშება მთელ ქვეყანაში პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში მიღებული ხმების მიხედვით), საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ერთჯერადად მიიღებს არაუმეტეს 500 000 ლარს საკრებულოს/მერის/გამგებლის არჩევნების ორივე ტურში საარჩევნო კამპანიისას გაწეული ხარჯების დასაფარავად.

საარჩევნო კამპანიის ხარჯების დაფინანსების მიზნით საარჩევნო სუბიექტმა წინასწარ, არჩევნებამდე არაუგვიანეს 38-ე დღისა, წერილობით უნდა მიმართოს ცესკოს. მოთხოვნილი თანხა საარჩევნო სუბიექტის ანგარიშზე ჩაერიცხება ცესკოს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელი ოქმისა და ფინანსური ანგარიშის წარდგენის საფუძველზე, არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან არაუგვიანეს მე-15 დღისა.

დაფინანსება სატელევიზიო რეკლამის განთავსების ხარჯების დასაფარავად. საარჩევნო წელს პოლიტიკური პარტიების საარჩევნო კამპანიის ფინანსური მხარდაჭერისათვის საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოიყოფა დამატებითი დაფინანსება სატელევიზიო რეკლამის განთავსების ხარჯების დასაფარავად. თუმცა აღნიშნულ თანხას მიიღებენ მხოლოდ ის პარტიები, რომელთაც ბოლო საერთო არჩევნების შედეგების მიხედვით წარმოეშვათ დაფინანსების მიღების უფლება.

პარტიისთვის გამოყოფილი თანხის ოდენობის გამოსაანგარიშებლად შესაბამისი საარჩევნო სუბიექტის მიერ ბოლო საერთო არჩევნებში მიღებული ხმების რაოდენობა მრავლდება სამზე და იყოფა საარჩევნო სუბიექტში შემავალი პოლიტიკური გაერთიანებების რაოდენობაზე. ამასთანავე, არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიისთვის და საარჩევნო ბლოკისთვის (მიუხედავად ბლოკში გაერთიანებული პარტიების რაოდენობისა) განკუთვნილი თანხის ოდენობა **არ უნდა აღემატებოდეს 600 000 ლარს.** საარჩევნო სუბიექტისთვის გამოყოფილი თანხის არანაკლებ 15 პროცენტისა გამოყენებული უნდა იქნეს წინასაარჩევნო რეკლამის განსათავსებლად სულ ცოტა 7 მაუწყებელში, რომლებიც არ არიან ეროვნული მაუწყებლები (მაუწყებელს ხარჯებს აუნაზღაურებს ცესკო მაუწყებელსა და საარჩევნო სუბიექტს შორის დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე, ცესკოსთვის მისი წარდგენიდან 10 სამუშაო დღის განმავლობაში).

სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მიღებული თანხების გარდა, პარტიები და კანდიდატები, როგორც წესი, კერძო შემოწირულობებითაც აგროვებენ საარჩევნო კაპიტალს, რომელიც თავს იყრის შესაბამისი სუბიექტის საარჩევნო კამპანიის ფონდში. დაუშვებელია საარჩევნო სუბიექტის მიერ არჩევნების დროს შესაბამისი ფონდის სახსრების გარდა სხვა სახსრების გამოყენება.

საარჩევნო კამპანიის ხარჯების შესახებ ანგარიშის წარდგენის წესი. საარჩევნო კამპანიის ხარჯების გამჭვირვალობა უზრუნველყოფილია „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით. საარჩევნო სუბიექტი ვალდებულია რეგისტრაციის მომენტიდან 3 კვირაში ერთხელ, დადგენილი ფორმების მიხედვით გამოაქვეყნოს ინფორმაცია შემოწირულობების წყაროს, ოდენობის და მიღების თარიღის მითითებით (საარჩევნო ბლოკის ცესკოში რეგისტრაციის შემდეგ ბლოკში შემავალი პოლიტიკური გაერთიანებები ვალდებული არიან, შეაჩერონ თავიანთი პარტიის ფონდების საქმიანობა და ისარგებლონ მხოლოდ საარჩევნო ბლოკის პირველი ნომერი პარტიის ფონდით.).

საარჩევნო სუბიექტები არჩევნების საბოლოო შედეგების გამოქვეყნებიდან არაუგვიანეს 1 თვისა, ხოლო ის საარჩევნო სუბიექტები, რომლებიც, წინასწარი მონაცემებით, მიიღებენ კანონით დადგენილ ხმების საჭირო რაოდენობას, – აგრეთვე კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს 18 დღისა, სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს აუდიტორულ დასკვნასთან ერთად წარუდგენენ დასკვნის წარდგენის მომენტისათვის გამოყენებული სახსრების ანგარიშს, ფულადი სახსრების წყაროს მითითებით (აუდიტორული შემოწმების ჩატარების უფლება აქვს საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედ აუდიტორს (აუდიტორულ ფირმას).

ის საარჩევნო სუბიექტები, რომელთა მიერ წარდგენილი მაჟორიტარი კანდიდატები მონაწილეობენ არჩევნების მეორე ტურში, მეორე ტურის საბოლოო შედეგების გამოქვეყნებიდან არა უგვიანეს 1 თვისა, ხოლო საარჩევნო სუბიექტები, რომლებიც, წინასწარი მონაცემებით, მიიღებენ ამ კანონით დადგენილ ხმების საჭირო რაოდენობას, – კენჭისყრის დღიდან არა უგვიანეს მე-8 დღისა, სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის მიერ დადგენილი ფორმით წარადგენენ ინფორმაციას საარჩევნო სუბიექტის მიერ გამოუყენებელი ფინანსების შესახებ.

ის პოლიტიკური გაერთიანებები, რომლებიც გაწევრებული არიან საარჩევნო ბლოკში, თავიანთი საარჩევნო კამპანიის ხარჯების შესახებ ანგარიშების წარდგენასთან ერთად სახელმწიფო აუდიტის

სამსახურს წარუდგენენ ბანკის მიერ გაცემული ცნობას მათი ფონდების ანგარიშებზე საფინანსო ოპერაციების მოქმედების შეჩერების თაობაზე.

თუ საარჩევნო სუბიექტები, რომლებიც მიიღებენ საქართველოს საარჩევნო კოდექსით დადგენილ ხმების საჭირო რაოდენობას, დადგენილ ვადაში არ წარადგენენ საარჩევნო კამპანიის ფონდის ანგარიშს, ან თუ დადასტურდება კანონის მოთხოვნათა დარღვევა, მათ სახელმწიფო აუდიტის სამსახურში აფრთხილებს წერილობით და სთხოვს ხარვეზის შევსებას და სათანადო დარღვევასთან დაკავშირებით დეტალური წერილობითი ინფორმაციის მიწოდებას.

თუ სახელმწიფო აუდიტის სამსახური მიიჩნევს, რომ დარღვევა არსებითი ხასიათისაა და შეეძლო გავლენა მოეხდინა არჩევნების შედეგებზე, იგი უფლებამოსილია შესაბამის საარჩევნო კომისიას მიმართოს რეკომენდაციით, რათა მან მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს არჩევნების შედეგების ამ საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული ხმების გაუთვალისწინებლად შეჯამება.

არჩევნებისათვის გამოყენებული სახსრების ანგარიშის ფორმას და მისი შევსების წესს განსაზღვრავს სახელმწიფო აუდიტის სამსახური.

თავი 11. კენჭისყრის დრო და ადგილი

საოლქო საარჩევნო კომისიისგან საარჩევნო დოკუმენტაციისა და საარჩევნო ინვენტარის მიღება. საუბნო საარჩევნო კომისია კენჭისყრისთვის მზადების და მისი ჩატარების მიზნით საოლქო საარჩევნო კომისიისგან იღებს:

საარჩევნო დოკუმენტაციას:

- ▶ ამომრჩეველთა ერთიანი სიის საბოლოო ვერსიას;
- ▶ ამომრჩეველთა ბარათებს;
- ▶ გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიის ბლანკებს;
- ▶ საარჩევნო ბიულეტენების ბლოკნოტებს და სპეციალურ კონვერტებს (საოლქო საარჩევნო კომისია საარჩევნო ბიულეტენებს და სპეციალურ კონვერტებს საუბნო საარჩევნო კომისიებს გადასცემს კენჭისყრის დაწყებამდე არაუგვიანეს 12 საათისა);
- ▶ კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს;
- ▶ საკონტროლო ფურცლებს;
- ▶ კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებს და შესწორების ოქმის ფორმებს;
- ▶ კენჭისყრის შედეგების სადემონსტრაციო ოქმს/ოქმებს;

საარჩევნო ინვენტარს:

- ▶ ძირითად და გადასატან გამჭვირვალე საარჩევნო ყუთებს;
- ▶ საარჩევნო ყუთების ლუქებს;
- ▶ კენჭისყრის კაბინებს;
- ▶ საუბნო საარჩევნო კომისიის სპეციალურ ბეჭედს;
- ▶ რეგისტრატორების ბეჭედებს;
- ▶ ასლგადამღებ მანქანას;
- ▶ სამელნე ბალიშებს;
- ▶ მარკირების სითხეს და მარკირების შესამოწმებელ სპეციალურ ხელსაწყოს – ულტრაისფერ ფარანს (საჭიროების შემთხვევაში²⁷);

²⁷ მარკირება არ გამოიყენება პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში, საავადმყოფოებსა და სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებებში (ავადმყოფების მიმართ), აგრეთვე კენჭისყრაში გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით მონაწილე პირთა მიმართ.

სხვა საარჩევნო მასალას:

- ▶ საარჩევნო სუბიექტების სიას;
- ▶ საარჩევნო ბიულეტენის შევსების ინსტრუქციას;
- ▶ ამონარიდს კანონიდან, თუ რა შემთხვევაშია საარჩევნო ბიულეტენი ბათილი;
- ▶ საარჩევნო დოკუმენტაციის შესაფუთ კონვერტებს.

საარჩევნო დოკუმენტაციისა და ინვენტარის მიღება-ჩაბარების აქტი.

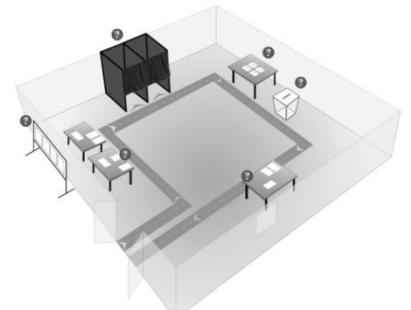
კომისიის თავმჯდომარე, ან კომისიის თავმჯდომარის განკარგულების საფუძველზე – თავმჯდომარის მოადგილე, არის საოლქო საარჩევნო კომისიისგან საარჩევნო დოკუმენტაციის მიღებისთვის პასუხისმგებელი პირი, ხოლო საარჩევნო დოკუმენტაციის შენახვისა და დანიშნულებისამებრ გაცემისთვის პასუხისმგებელი არიან საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე და კომისიის მდივანი.

მიღება-ჩაბარების აქტს ხელს აწერენ საარჩევნო დოკუმენტაციის გამცემი და მიმღები პირები. მიღება-ჩაბარების აქტს საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი რეგისტრაციაში ატარებს სარეგისტრაციო ჟურნალის შემოსული დოკუმენტაციის ნაწილში.

კენჭისყრის შენობის მოწყობა. საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრები ვალდებული არიან, კენჭისყრის პროცედურების ჩასატარებლად, კანონით დადგენილი წესების დაცვით, კენჭისყრამდე არაუგვიანეს ერთი დღისა მოაწყონ კენჭისყრის შენობა. საუბნო საარჩევნო კომისიამ უნდა მოაწყოს (*საარჩევნო კოდექსი - მუხლი 58.4.ა-გ*):

- ▶ ამომრჩეველთა სარეგისტრაციო მაგიდები;
- ▶ ყოველი 500 ამომრჩეველისთვის არანაკლებ ერთი კენჭისყრის კაბინა, სადაც უნდა იყოს ერთი კალმისტარი;
- ▶ მაგიდა სპეციალური კონვერტებისთვის (უნდა იდგეს საარჩევნო ყუთთან ახლოს);
- ▶ აწყობილი, დაულუქავი საარჩევნო ყუთები.

კენჭისყრის შენობაში გამჭვირვალე საარჩევნო ყუთი თვალსაჩინო ადგილას ისე უნდა იყოს მოთავსებული, რომ ამომრჩეველი დაუბრკოლებლად მივიდეს მასთან და სპეციალური კონვერტის ჩაგდების შემდეგ დაუყოვნებლივ დატოვოს საარჩევნო უბანი.

საარჩევნო უბანში თვალსაჩინო ადგილას გამოკრული უნდა იყოს:

- ▶ ამომრჩეველთა ერთიანი სიის საჯარო ინფორმაციისთვის განკუთვნილი ვერსია (კედლის სია);
- ▶ ამომრჩეველთა სპეციალური სიის საჯარო ინფორმაციისთვის განკუთვნილი ვერსია (კედლის სია);
- ▶ გადასატანი საარჩევნო ყუთის საჯარო ინფორმაციისთვის განკუთვნილი ვერსია (კედლის სია);
- ▶ პარტიული სიები/კანდიდატთა სიები;
- ▶ ცესკოს მიერ დადგენილი საარჩევნო ბიულეტენის შევსების წესი;
- ▶ ამონარიდი კანონიდან, თუ რა შემთხვევაშია საარჩევნო ბიულეტენი ბათილი;
- ▶ კენჭისყრის შედეგების სადემონსტრაციო ოქმები.

თავი 12. საარჩევნო უბნის გახსნა, კენჭისყრის დაწყებამდე ჩასატარებელი პროცედურები

საარჩევნო უბანი იხსნება კენჭისყრის დღის 7 საათზე. თუ ამ დროისთვის საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა რაოდენობა შვიდზე ნაკლები აღმოჩნდა, აღნიშნული ინფორმაცია დაუყოვნებლივ მიეწოდება საოლქო საარჩევნო კომისიას, რომელიც დაუყოვნებლივ იღებს შესაბამის გადაწყვეტილებას.

საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრები ვალდებული არიან, კენჭისყრის დღის განმავლობაში ატარონ მათთვის განკუთვნილი სპეციალური ფორმები. აღნიშნული მოთხოვნის შეუსრულებლობა ზემდგომი საარჩევნო კომისიის მიერ განხილული იქნება, როგორც დისციპლინური გადაცდომა, და დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრების საფუძველია.

კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირები. კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლება აქვთ:

- ▶ საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრებს;
- ▶ ზემდგომი საარჩევნო კომისიის წევრებს/წარმომადგენლებს;
- ▶ საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლებს (ერთი და იმავე საარჩევნო სუბიექტის არაუმეტეს 1 წარმომადგენელს);
- ▶ რეგისტრირებული ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციის დამკვირვებლებს (ერთი და იმავე ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციის არაუმეტეს 1 დამკვირვებელს);
- ▶ რეგისტრირებული საერთაშორისო ორგანიზაციის დამკვირვებლებს (ერთი და იმავე საერთაშორისო ორგანიზაციის არაუმეტეს 2 დამკვირვებელს (მათ შესაძლოა ახლდეთ თარჯიმანი);
- ▶ მედიის აკრედიტებულ წარმომადგენლებს (ერთი და იმავე პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალების არაუმეტეს 3 წარმომადგენელს).

კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე ყველა პირს აუცილებლად უნდა ეკეთოს მისი ვინაობისა და სტატუსის დამადასტურებელი სამკერდე ნიშანი.

დამკვირვებელს, საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს **უფლება აქვს:**

- ▶ კენჭისყრის დღეს ნებისმიერ დროს იმყოფებოდეს კენჭისყრის შენობაში, შეუზღუდავად გადაადგილდეს საარჩევნო უბნის ტერიტორიაზე და თავისუფლად, დაუბრკოლებლად დააკვირდეს კენჭისყრის პროცესის ყველა ეტაპს ნებისმიერი ადგილიდან;
- ▶ კენჭისყრის დღეს ნებისმიერ დროს შეენაცვლოს მისი წარმდგენი ორგანიზაციის სხვა რეგისტრირებულ წარმომადგენელს.

დამკვირვებელს, საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს, მასობრივი ინფორმაციის საშუალების წარმომადგენელს **უფლება არ აქვს:**

- ▶ ჩაერიოს საარჩევნო კომისიის ფუნქციებსა და საქმიანობაში;
- ▶ გავლენა მოახდინოს ამომრჩეველთა ნების თავისუფალ გამოვლენაზე;
- ▶ აგიტაცია გაუწიოს ამომრჩეველს რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სასარგებლოდ ან საწინააღმდეგოდ;
- ▶ ატაროს რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სიმბოლიკა და ნიშანი.

საარჩევნო უბნის გახსნიდან კენჭისყრის დაწყებამდე პროცედურები. საარჩევნო უბნის გახსნიდან კენჭისყრის დაწყებამდე პროცედურები ტარდება შემდეგი თანამიმდევრობით:

I საარჩევნო უბნის გახსნისთანავე იხსნება კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნი.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საარჩევნო უბნის გახსნისთანავე კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს გადასცემს საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს. კომისიის მდივანი ვალდებულია კომისიის თავმჯდომარესთან ერთად აღრიცხოს კენჭისყრის დღის ყველა საარჩევნო პროცედურა და მიუთითოს მათი ჩატარების დრო.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის პირველ და მეორე გვერდებზე, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში – მე-10 და მომდევნო გვერდებზედაც, შეაქვს კენჭისყრის შენობაში მყოფი კომისიის ყველა წევრის სახელი და გვარი (მათი წარმდგენი სუბიექტების მითითებით) და

კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე ყველა პირის შესახებ მონაცემები (სახელი, გვარი, წარმდგენი ორგანიზაცია ან საარჩევნო სუბიექტი) და ხელმოწერით ამოწმებინებს მათ.

II საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამოწმებს დალუქული პაკეტის მთლიანობას, რომელშიც მოთავსებულია კომისიის სპეციალური ბეჭედი, და ხსნის მას (ბეჭდის ნომერს კომისიის მდივანი უთითებს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში).

III საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ატარებს წილისყრას საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა შორის ფუნქციების გასანაწილებლად. წილისყრაში არ მონაწილეობენ კომისიის თავმჯდომარე/თავმჯდომარის მოადგილე/მდივანი.

საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა შორის გასანაწილებელი ფუნქციებია:

- ▶ გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლები კომისიის 2 წევრი;
- ▶ ამომრჩეველთა ნაკადის მომწესრიგებელი კომისიის წევრი;
- ▶ ამომრჩეველთა რეგისტრატორი კომისიის წევრი (არანაკლებ ერთი რეგისტრატორი ყოველ 300 ამომრჩეველზე);
- ▶ საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველი კომისიის წევრი.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ წილისყრის ჩატარებამდე უნდა შეადაროს საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა რაოდენობა და გასანაწილებელი ფუნქციების რაოდენობა.

თუ წილისყრის ჩატარების დროს საუბნო საარჩევნო კომისიის დამსწრე წევრთა რაოდენობა აღმოჩნდება გასანაწილებელ ფუნქციებზე:

- ▶ **1-ით ნაკლები**, მცირდება ამომრჩეველთა რეგისტრატორი კომისიის წევრების რაოდენობა;
- ▶ **2-ით ნაკლები**, კომისიის თავმჯდომარის მოადგილე ასრულებს ამომრჩეველთა ნაკადის მომწესრიგებელი კომისიის წევრის ფუნქციას;
- ▶ **3-ით ნაკლები**, კომისიის თავმჯდომარე ასრულებს საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველი კომისიის წევრის ფუნქციას.

პირველ რიგში, საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ატარებს წილისყრას პარტიების მიერ დანიშნულ კომისიის წევრთაგან გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლები კომისიის 2 წევრის გამოსავლენად (აუცილებლობის შემთხვევაში; ამასთანავე, წილისყრით გამოვლენილი პირები არ შეიძლება იყვნენ ერთი საარჩევნო სუბიექტის მიერ წარდგენილი კომისიის წევრები).

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე:

- ▶ აანალიზებს, პარტიების მიერ დანიშნული კომისიის რამდენი წევრი მონაწილეობს წილისყრაში;
- ▶ წილისყრის მონაწილე, პარტიების მიერ დანიშნულ კომისიის წევრთა რაოდენობის შესაბამისად ამზადებს ერთი ფორმისა და სახეობის ფურცლებს;
- ▶ 2 ფურცელზე ერთი და იმავე საწერი საშუალებით წერს ფუნქციის დასახელებას – „გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლები“;
- ▶ წილისყრის ფურცლებს ამოწმებს კომისიის სპეციალური ბეჭდით;
- ▶ წილისყრის ფურცლებს იმგვარად კეცავს, რომ შეუძლებელი იყოს ტექსტის წაკითხვა, და ათავსებს მაგიდაზე.

წილისყრის მონაწილე კომისიის წევრები სათითაოდ იღებენ წილისყრის ფურცლებს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს წილისყრის შედეგები შეაქვს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-3 გვერდზე. გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლები კომისიის წევრთა გამოვლენის შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ატარებს წილისყრას სხვა ფუნქციების გასანაწილებლად.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე:

- ▶ ანალიზებს, კომისიის რამდენი წევრი მონაწილეობს წილისყრაში;
- ▶ წილისყრის მონაწილე კომისიის წევრთა რაოდენობის შესაბამისად ამზადებს ერთი ფორმისა და სახეობის ფურცლებს;
- ▶ ფურცელზე ერთი და იმავე საწერი საშუალებით წერს ფუნქციის დასახელებას – „ნაკადის მომწესრიგებელი“, „რეგისტრატორი“, „საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველი“;
- ▶ წილისყრის ფურცლებს ამოწმებს კომისიის სპეციალური ბეჭდით;
- ▶ წილისყრის ფურცლებს იმგვარად კევავს, რომ შეუძლებელი იყოს ტექსტის წაკითხვა, და ათავსებს მაგიდაზე.

წილისყრის მონაწილე კომისიის წევრები სათითაოდ იღებენ წილისყრის ფურცლებს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს წილისყრის შედეგები შეაქვს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-3 გვერდზე.

კომისიის წევრის წილისყრით დადგენილი ფუნქციის კომისიის სხვა წევრისთვის დროებით გადაცემა შეიძლება მხოლოდ კომისიის თავმჯდომარის ნებართვით, რასაც კომისიის მდივანი აღნიშნავს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-5 გვერდზე.²⁸

თუ კომისიის რომელიმე წევრი კომისიაში წილისყრის პროცედურის დასრულების შემდეგ გამოცხადდა, მისთვის ფუნქციის მინიჭების საკითხს წყვეტს საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, ხოლო მისი შრომის ანაზღაურების საკითხს – საოლქო საარჩევნო კომისია.

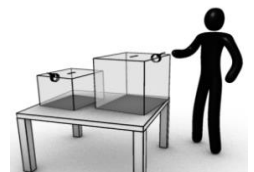

IV საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საარჩევნო უბანზე მყოფი საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლებისაგან წილისყრით გამოავლენს არაუმეტეს 2 წარმომადგენელს, რომლებიც დააკვირდებიან საჩივრების რეგისტრაციის პროცესს (წილისყრაში არ მონაწილეობენ კომისიის მდივანად არჩეული კომისიის წევრის დამნიშნელი საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენლები).

V საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე აცხადებს ამომრჩეველთა რაოდენობას ამომრჩეველთა სიების მიხედვით, აგრეთვე მიღებული საარჩევნო ბიულეტენების და სპეციალური კონვერტების რაოდენობებს.

VI საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამოწმებს და ინდივიდუალური ნომრის მქონე ლუქით ლუქავს ძირითად და გადასატან საარჩევნო ყუთებს.

VII საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე კომისიის წევრებს გადასცემს მასალებს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამომრჩეველთა რეგისტრატორ კომისიის წევრებს გადასცემს:

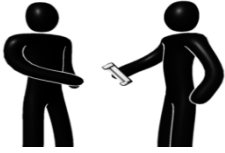
- ▶ ანბანის მიხედვით დანაწილებულ ამომრჩეველთა ერთიან სიას; ის ერთ-ერთ ამომრჩეველთა რეგისტრატორს აგრეთვე გადასცემს ამომრჩეველთა სპეციალურ

²⁸ ამომრჩეველთა რეგისტრატორის ფუნქციის გადაცემის შემთხვევაში რეგისტრატორი ვალდებულია გადაითვალოს ამომრჩეველთა სიებში ამომრჩეველთა ხელმოწერების და მის მიერ გაცემული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობები (საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარისთვის გადაცემული გაფუჭებული ბიულეტენების ჩათვლით) და შედეგები აცნობოს თავმჯდომარეს. მონაცემებს შორის ტოლობის არარსებობის შემთხვევაში ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა უნდა დაწეროს ახსნა-განმარტება, რომელიც დაერთვება კენჭისყრის შედეგების შემოწმებულ ოქმებს.

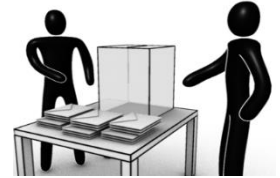
სიას (ასეთის არსებობის შემთხვევაში);

- ▶ ყველა სახის საარჩევნო ბიულეტენის თითო ბლოკნოტს;
- ▶ წილისყრით გამოვლენილი ამომრჩეველთა რეგისტრატორის ბეჭედს(ბეჭედების ნომრები მიეთითება კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-3 გვერდზე);
- ▶ მარკირების სითხეს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამომრჩეველთა ნაკადის მომწესრიგებელ კომისიის წევრს გადასცემს მარკირების შესამოწმებელ ულტრაიისფერ ფარანს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველ კომისიის წევრს გადასცემს ძირითად საარჩევნო ყუთს და სპეციალურ კონვერტებს.

VIII ივსება საკონტროლო ფურცელი.

კენჭისყრის დაწყებამდე საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე და კომისიის მდივანი ავსებენ საკონტროლო ფურცლებს (გარდა პირველი ამომრჩეველის შესახებ მონაცემებისა). საკონტროლო ფურცელს ხელს აწერს საუბნო საარჩევნო კომისიის ყველა დამსწრე წევრი.

პირველი ამომრჩეველი მოსვლისას გადის რეგისტრაციას და იღებს საარჩევნო ბიულეტენებს. კომისიის მდივანს მის შესახებ მონაცემები შეაქვს საკონტროლო ფურცელში, რომელსაც ხელს აწერს ამომრჩეველი.

საკონტროლო ფურცელზე მიეთითება ფურცლების საარჩევნო ყუთებში ჩაყრის ზუსტი დრო. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საკონტროლო ფურცლის ერთ ეგზემპლარს აგდებს ძირითად საარჩევნო ყუთში, მეორე ეგზემპლარს – გადასატან საარჩევნო ყუთში (ასეთის არსებობის შემთხვევაში), ხოლო მესამე ეგზემპლარს ინახავს საარჩევნო ყუთებში არსებულ საკონტროლო ფურცლებთან შედარების მიზნით.

საკონტროლო ფურცლის მონაცემები შეიტანება კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-4 გვერდზე.

თავი 13. კენჭისყრის პროცესი

კენჭისყრის ჩატარება. კენჭისყრა ტარდება კენჭისყრის დღის 08:00 საათიდან 20:00 საათამდე. ხმის მიცემის პროცედურა ტარდება შემდეგი წესისა და თანამიმდევრობის დაცვით:

I კენჭისყრის ოთახში შესვლისას ამომრჩეველი ამომრჩეველთა ნაკადის მომწესრიგებელთან გადის მარკირების შემოწმების პროცედურას.

ამომრჩეველთა ნაკადის მომწესრიგებელი:

- ▶ არეგულირებს საარჩევნო უბანში შემოსულ ამომრჩეველთა ნაკადს;
- ▶ სთხოვს ამომრჩეველს, წარმოადგინოს საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობა ან საქართველოს მოქალაქის პასპორტი;²⁹

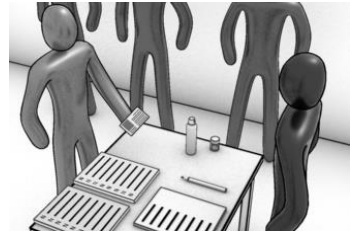
²⁹ საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 185¹ მუხლით დადგენილი წესით 2014 წლის 1 იანვრამდე საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობის და ხმის მიცემის უფლება ჰქონდა ამომრჩეველთა სიაში რეგისტრირებულ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს მოქალაქეს, რომელიც დაბადებულია და ბოლო 5 წლის განმავლობაში მუდმივად ცხოვრობდა საქართველოში. ასეთი პირი საარჩევნო უბანზე მისვლისას საქართველოს მოქალაქის პასპორტისა და პირადობის მოწმობის ნაცვლად წარადგენდა ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს პასპორტს.

- ▶ ულტრაიისფერი ფარნით ამოწმებს, აქვს თუ არა ამომრჩეველს მარკირება (თუ მარკირების შესამოწმებელმა სპეციალურმა ხელსაწყომ გამოავლინა, რომ ამომრჩეველს უკვე აქვს მარკირება, მას ეკრძალება კენჭისყრაში მონაწილეობა, ხოლო მისი ვინაობა მიეთითება კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში);
- ▶ ამოწმებს, რამდენი ამომრჩეველი დგას ამომრჩევლისთვის განკუთვნილ სარეგისტრაციო მაგიდასთან; თუ სარეგისტრაციო მაგიდასთან ორზე მეტი ამომრჩეველი დგას, დროებით აყოვნებს კენჭისყრის ოთახში მორიგი ამომრჩევლის შესვლას;
- ▶ მიუთითებს ამომრჩეველს, მივიდეს იმ სარეგისტრაციო მაგიდასთან, რომელსაც მიეკუთვნება ამომრჩეველთა სიაში შეტანილი მისი გვარის პირველი ასო.

II ამომრჩეველი ამომრჩეველთა რეგისტრატორთან გადის რეგისტრაციას.

ამომრჩეველთა რეგისტრატორი:

- ▶ სთხოვს ამომრჩეველს, წარმოადგინოს საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობა ან საქართველოს მოქალაქის პასპორტი (საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიიდან იძულებით გადაადგილებული პირის – დევნილის შემთხვევაში – დევნილის მოწმობა საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობასთან ერთად);
- ▶ ამოწმებს წარდგენილ დოკუმენტში/დოკუმენტებში შეტანილი ამომრჩევლის სარეგისტრაციო მონაცემებისა და ამომრჩეველთა სიაში არსებული მონაცემების შესაბამისობას;
- ▶ ამოწმებს წარდგენილ დოკუმენტში/დოკუმენტებში და ამომრჩეველთა სიაში არსებული ფოტოსურათების და ამომრჩევლის სახის ერთმანეთთან შესაბამისობას;

თუ ამომრჩევლის შესახებ მონაცემების შემოწმებისას დადასტურდა, რომ წარდგენილ დოკუმენტში/დოკუმენტებში შეტანილი ამომრჩევლის სარეგისტრაციო მონაცემები (გარდა ფოტოსურათისა) შეესაბამება ამომრჩეველთა სიაში არსებულ მონაცემებს, მაგრამ ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა ამ ამომრჩევლის სახე და წარდგენილ დოკუმენტში/დოკუმენტებში ან ამომრჩეველთა სიაში არსებული ფოტოსურათი ერთმანეთთან შეუსაბამოდ მიიჩნია, იგი მიმართავს საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს.

თუ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე დაადასტურებს აღნიშნულ შეუსაბამობას, საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში საამისოდ განკუთვნილ გვერდზე აკეთებს ჩანაწერს, რომელშიც აღნიშნავს შეუსაბამობის ფაქტს, ამომრჩევლის სახელს, გვარს და ამომრჩეველთა სიაში მის რიგით ნომერს. ეს ჩანაწერი დასტურდება საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარისა და კომისიის მდივნის ხელმოწერებით. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი ჩანაწერთა წიგნს დაურთავს ამომრჩევლის მიერ წარდგენილი დოკუმენტის ფოტოასლს, რომელსაც ხელმოწერით დაამოწმებს.

თუ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე არ დაადასტურებს აღნიშნულ შეუსაბამობას, მაგრამ მას არ დაეთანხმება ამომრჩეველთა რეგისტრატორი, რომელმაც გამოავლინა შეუსაბამობა, კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში საამისოდ განკუთვნილ გვერდზე იგი ჩაწერს თავის განსაკუთრებულ აზრს და ხელს მოაწერს, რის შემდეგაც საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი იქვე ჩაწერს ამომრჩევლის სახელს, გვარს და ამომრჩეველთა სიაში მის რიგით ნომერს და ჩანაწერს ხელმოწერით დაადასტურებს. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა

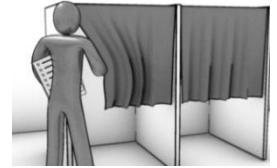

წიგნს დაურთავს ამომრჩევლის მიერ წარდგენილი დოკუმენტის ფოტოასლს, რომელსაც ხელმოწერით დაამოწმებს.

- ▶ ამომრჩეველთა სიაში ამომრჩევლის შესახებ მონაცემების შესაბამისობის დადასტურების შემთხვევაში ახორციელებს მის მარკირებას (მარკირების პროცედურის გავლაზე უარის თქმის შემთხვევაში ამომრჩეველს არ აქვს კენჭისყრაში მონაწილეობის უფლება და მას საარჩევნო ბიულეტენი/ბიულეტენები არ გადაეცემა);
- ▶ ხელს აწერს ამომრჩეველთა სიის სათანადო გრაფაში, რის შემდეგაც ამომრჩეველი ხელმოწერით ადასტურებს საარჩევნო ბიულეტენის/ბიულეტენების მიღებას;
- ▶ საარჩევნო ბიულეტენის/ბიულეტენების გაცემისას ხელს აწერს მის/მათ უკანა გვერდზე სათანადო გრაფაში და საარჩევნო ბიულეტენს/ბიულეტენებს ამოწმებს ამომრჩეველთა რეგისტრატორის ბეჭდით.

III

ამომრჩეველი შედის ფარული კენჭისყრის კაბინაში და ავსებს საარჩევნო ბიულეტენს. საარჩევნო ბიულეტენის შევსებისას აკრძალულია სხვა პირის დასწრება.

თუ ამომრჩეველს არ შეუძლია საარჩევნო ბიულეტენის დამოუკიდებლად შევსება, მას უფლება აქვს, ფარული კენჭისყრის კაბინაში დასახმარებლად მიიწვიოს ნებისმიერი პირი, გარდა საარჩევნო კომისიის წევრისა, კანდიდატისა, საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენლისა და დამკვირვებლისა.

IV

ამომრჩეველი მიდის განცალკევებით მდგარ მაგიდასთან, საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველის მითითებით იღებს სპეციალურ კონვერტს და ათავსებს მასში საარჩევნო ბიულეტენს/ბიულეტენებს.

საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველი მას შემდეგ, რაც დარწმუნდება, რომ ამომრჩეველს ხელში მხოლოდ ერთი სპეციალური კონვერტი აქვს, ხსნის საარჩევნო ყუთის ჭრილს და უთითებს ამომრჩეველს, სპეციალური კონვერტი მოათავსოს საარჩევნო ყუთში.

V

ამომრჩეველი სპეციალურ კონვერტს აგდებს საარჩევნო ყუთში. საარჩევნო ყუთთან ერთდროულად ერთზე მეტი ამომრჩევლის მისვლა არ შეიძლება. დამკვირვებელს, საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს უფლება აქვს, დააკვირდეს საარჩევნო ყუთს, საარჩევნო ყუთში სპეციალური კონვერტების ჩაყრას.

VI

სპეციალური კონვერტის საარჩევნო ყუთში ჩაგდების შემდეგ ამომრჩეველი ტოვებს საარჩევნო უბანს.

კენჭისყრის დღეს წესრიგის დაცვა კენჭისყრის შენობაში. კენჭისყრის დღეს კენჭისყრის შენობაში წესრიგის დაცვისთვის პასუხისმგებელია საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის მიერ კენჭისყრის შენობაში წესრიგის დაცვის მიზნით მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესრულება სავალდებულოა საარჩევნო კომისიის წევრებისთვის, კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე ყველა პირისა და ამომრჩევლისთვის.

საუბნო საარჩევნო კომისიას უფლება აქვს, კომისიის მუშაობისთვის ხელის შეშლისა და წესრიგის დარღვევის შემთხვევაში წესრიგის დამრღვევი გაამეფოს იმ შენობიდან, სადაც კომისიაა განთავსებული.

დამრღვევის გაძევების შემთხვევაში დგება შესაბამისი აქტი, რომელსაც ხელს აწერენ კომისიის თავმჯდომარე და წევრები.

დაუშვებელია კენჭისყრის შენობაში შეიარაღებულ პირთა შესვლა. თუ კენჭისყრის შენობაში ან მის მიმდებარე ტერიტორიაზე საფრთხე ექმნება კენჭისყრის ჩატარებას ან საარჩევნო დოკუმენტაციის უსაფრთხო გადაადგილებას, საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის მოთხოვნით შეიძლება გამოძახებულ იქნენ და დამრღვევის აღკვეთამდე კენჭისყრის შენობაში/მის მიმდებარე ტერიტორიაზე იმყოფებოდნენ პოლიციის მუშაკები.

კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა აღრიცხვა.³⁰ საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი ვალდებულია ამომრჩეველთა აქტივობის განსაზღვრის მიზნით, კენჭისყრის დღეს ორჯერ, 12:00 საათსა და 17:00 საათზე, გადაითვალოს ამომრჩეველთა სიაში კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა ხელმოწერების რაოდენობა. კომისიის მდივანი ვალდებულია ამ რაოდენობის ამსახველი რიცხვი შესაბამისი დროის მინიშნებით შეიტანოს კენჭისყრის შედეგების სადემონსტრაციო ოქმში და კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით ხმის მიცემა. გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით კენჭისყრის პროცედურა იწყება კენჭისყრის დღის 09:00 საათზე და სრულდება 19:00 საათზე. კენჭისყრის დასრულების შემდეგ დაუყოვნებლივ ილუქება საარჩევნო ყუთში სპეციალური კონვერტის ჩასაგდები ჭრილი. გადასატანი საარჩევნო ყუთი საარჩევნო უბანზე უნდა დაბრუნდეს არაუგვიანეს 20 საათისა.

კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირებს, სურვილისამებრ, უფლება აქვთ, დააკვირდნენ გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით ხმის მიცემის პროცედურას. გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით ხმის მიცემისას ავტომანქანის გამოყენების შემთხვევაში საუბნო საარჩევნო კომისია ვალდებულია ავტომანქანაში გამოყოს ადგილი კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირთაგან წილისყრით გამოვლენილი 2 მეთვალყურისთვის.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლებ კომისიის წევრებს გადასცემს:

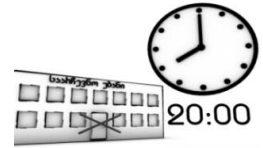
- ▶ დალუქულ გადასატან საარჩევნო ყუთს, რომელშიც მოთავსებულია საკონტროლო ფურცელი;
- ▶ გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიას;
- ▶ სპეციალურ კონვერტებს;
- ▶ ამომრჩეველთა რეგისტრატორის მიერ ხელმოწერითა და ბეჭდით დამოწმებულ საჭირო რაოდენობის საარჩევნო ბიულეტენებს.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლებმა კომისიის წევრებმა კენჭისყრის შენობაში დაბრუნების შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს უნდა გადასცენ გამოუყენებელი საარჩევნო ბიულეტენები და სპეციალური კონვერტები. კომისიის მდივანმა ასეთ საარჩევნო ბიულეტენებს და სპეციალურ კონვერტებს უნდა ჩამოაჭრას კუთხე, დააწეროს „გაფუჭებულია“ და კომისიის თავმჯდომარის ხელმოწერის შემდეგ ცალკე შეინახოს.

³⁰ რეკომენდებულია, ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა 10:00, 12:00, 15:00, და 17:00 საათზე, კენჭისყრის პროცესისთვის ხელის შეუშლელად, გადაითვალოს ამომრჩეველთა სიებში ამომრჩეველთა ხელმოწერების და მის მიერ გაცემული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობები (საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარისთვის გადაცემული გაფუჭებული ბიულეტენების ჩათვლით). თუ მონაცემებს შორის სხვაობა გამოვლინდა, ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა დაუყოვნებლივ უნდა დაწეროს ახსნა-განმარტება, რომელიც დაერთვება კენჭისყრის შედეგების შემოწმებულ ოქმს/ოქმებს.

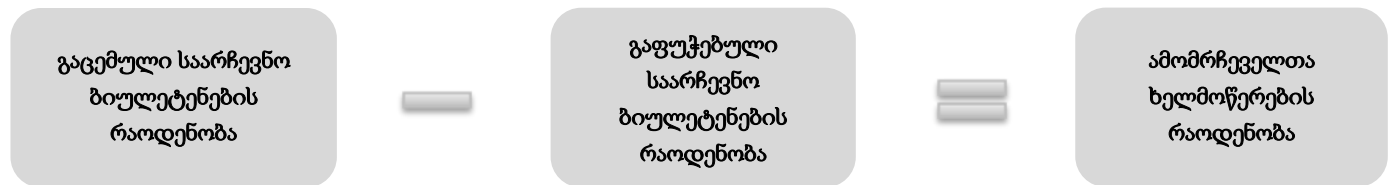
თავი 14. საარჩევნო უბნის დახურვა, კენჭისყრის შედეგების შეჯამება

საარჩევნო უბნის დახურვა. კენჭისყრის პროცედურა სრულდება და კენჭისყრის შენობა იკეტება 20:00 საათზე. ამ დროისთვის რიგში მდგომ ამომრჩევლებს შეუძლიათ ხმის მიცემა. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის დავალებით კომისიის ერთ-ერთი წევრი აღრიცხავს რიგში მდგომ ამომრჩეველთა გვარებსა და სახელებს და მათ რაოდენობას აცნობებს საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს, ხოლო კომისიის მდივანი კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში უთითებს რიგში მდგომი ამომრჩევლების რაოდენობას. როგორც კი ბოლო ამომრჩეველი მისცემს ხმას, კენჭისყრა დასრულებულად ცხადდება, რის შემდეგაც საუბნო საარჩევნო კომისია ლუქავს საარჩევნო ყუთის ჭრილს.³¹

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ უნდა უზრუნველყოს, რომ ყველა პირმა, ხმების დათვლისას კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირების გარდა, დატოვოს საარჩევნო უბანი. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანმა კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში უნდა მიუთითოს ხმების დათვლის დროს კენჭისყრის შენობაში მყოფ პირთა ვინაობა.

საარჩევნო უბნის მოწყობა ხმების დათვლის პროცედურისთვის. კენჭისყრის დასრულების შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე მიდის თითოეულ ამომრჩეველთა რეგისტრატორთან, რომლებიც კომისიის თავმჯდომარის მითითებით ითვლიან:

თუ ტოლობა არ შედგა, ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა უნდა დაწეროს ახსნა-განმარტება (მიზეზის მითითებით), რომელიც უნდა დაერთოს კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმს/ოქმებს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირთა თანდასწრებით, კომისიის წევრთაგან წილისყრით შეარჩევს არანაკლებ სამ მთვლელს, ხოლო დამკვირვებლები თავიანთი შემადგენლობიდან ურთიერთშეთანხმებით შეარჩევენ არაუმეტეს ორ მეთვალყურეს. თუ დამკვირვებლები ვერ შეთანხმდებიან, მათგან ორ მეთვალყურეს წილისყრით გამოავლენს კომისიის თავმჯდომარე.

მთვლელების გამოსავლენად წილისყრა შემდეგი წესის დაცვით მიმდინარეობს: საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე:

- ▶ ანალიზებს, კომისიის რამდენი წევრი მონაწილეობს წილისყრაში;
- ▶ წილისყრის მონაწილე კომისიის წევრთა რაოდენობის შესაბამისად ამზადებს ერთი ფორმისა და სახეობის ფურცლებს;
- ▶ ფურცლებზე ერთი და იმავე საწერი საშუალებით წერს ფუნქციის დასახელებას – „პირველი მთვლელი“, „მეორე მთვლელი“, „მესამე მთვლელი“;
- ▶ წილისყრის ფურცლებს ამოწმებს კომისიის სპეციალური ბეჭდით;

³¹ გამონაკლის შემთხვევაში შექმნილ საუბნო საარჩევნო კომისიას შეუძლია კენჭისყრა დამთავრებულად გამოაცხადოს 20 საათამდე ნებისმიერ დროს, თუ კენჭისყრაში მონაწილეობა მიიღო ამომრჩეველთა სიაში შეყვანილმა ყველა ამომრჩეველმა. კენჭისყრის დასრულების შემდეგ გამონაკლის შემთხვევაში შექმნილი საუბნო საარჩევნო კომისია ლუქავს საარჩევნო ყუთის ჭრილს, ამომრჩეველთა სიას, გამოუყენებელ და გაფუჭებულ საარჩევნო ბიულეტენებს (ბიულეტენებს დალუქვამდე ჩამოეჭრება კუთხე).

- ▶ წილისყრის ფურცლებს იმგვარად კეცავს, რომ შეუძლებელი იყოს ტექსტის წაკითხვა, და ათავსებს მაგიდაზე.

წილისყრის მონაწილე კომისიის წევრები სათითაოდ იღებენ წილისყრის ფურცლებს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს წილისყრის შედეგები შეაქვს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-3 გვერდზე.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საარჩევნო უბანზე მყოფი საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლებისაგან წილისყრით გამოავლენს არაუმეტეს 2 წარმომადგენელს, რომლებიც კომისიის წევრთაგან წილისყრით გამოვლენილ მთვლელებთან ერთად მონაწილეობენ ნამდვილი ან/და ბათილი საარჩევნო ბიულეტენების დათვლის პროცესში (წილისყრაში არ მონაწილეობენ იმ საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლები, რომელთა მიერ დანიშნული კომისიის წევრებიც არიან წილისყრით გამოვლენილი მთვლელები).

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე და მთვლელები ხმების დათვლის პროცედურისთვის ამზადებენ საარჩევნო უბანს:

- ▶ მთვლელები იკავებენ ადგილს მაგიდის ერთ მხარეს;
- ▶ კომისიის თავმჯდომარე იკავებს ადგილს ისე, რომ მან შეძლოს ყველა მთვლელის დანახვა;
- ▶ კომისიის მდივანი ადგილს იკავებს კომისიის თავმჯდომარის გვერდით და ავსებს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს;
- ▶ კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე დანარჩენი პირები ადგილს იკავებენ მაგიდისგან (მთვლელებისგან) ორი მეტრის დაშორებით.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ მთვლელების მაგიდასთან უნდა მიიტანოს:

- ▶ ამომრჩეველთა ერთიანი სია, სპეციალური სია, გადასატანი საარჩევნო ყუთის სია;
- ▶ გამოუყენებელი საარჩევნო ბიულეტენები;
- ▶ გაფუჭებული საარჩევნო ბიულეტენები;
- ▶ ძირითადი და გადასატანი საარჩევნო ყუთები;
- ▶ შესადარებლად შენახული საკონტროლო ფურცელი;
- ▶ კალკულატორი.

საარჩევნო ყუთის გახსნამდე ჩასატარებელი პროცედურები. მთვლელები თანამიმდევრულად ითვლიან კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობას:

- ▶ ამომრჩეველთა ერთიანი სიის მიხედვით;
- ▶ ამომრჩეველთა სპეციალური სიის მიხედვით;
- ▶ გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიის მიხედვით.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს შედეგები დაუყოვნებლივ შეაქვს კენჭისყრის შედეგების სადემონსტრაციო ოქმში/ოქმებში და კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი გამოუყენებელ საარჩევნო ბიულეტენებს ჩამოაჭრის კუთხეს; გამოუყენებელ და გაფუჭებულ საარჩევნო ბიულეტენებს ცალ-ცალკე პაკეტებად კრავს.

ამომრჩეველთა სიების, გაფუჭებული და გამოუყენებელი საარჩევნო ბიულეტენების დალუქვა. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი ცალ-ცალკე ლუქავს:

- ▶ ამომრჩეველთა ერთიანი სიას;

- ▶ ამომრჩეველთა სპეციალურ სიას;
- ▶ გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიას.

მთვლელები ცალ-ცალკე ლუქავენ:

- ▶ გამოუყენებელ საარჩევნო ბიულეტენებს;
- ▶ გაფუჭებულ საარჩევნო ბიულეტენებს.

მთვლელები თითოეულ პაკეტს აწერენ საარჩევნო უბნის დასახელებას და ნომერს, აგრეთვე საარჩევნო დოკუმენტაციის სახეს. პაკეტს ხელს აწერენ მთვლელები და საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე.

აღნიშნული პროცედურების დასრულებისთანავე საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი აღრიცხავს იმ შემთხვევების რაოდენობას, რომლებიც ეხება **ამომრჩევლის სახისა და წარდგენილ დოკუმენტში/დოკუმენტებში/ამომრჩეველთა სიაში არსებული ფოტოსურათების ერთმანეთთან შეუსაბამობას**, აგრეთვე კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნისთვის დართული დოკუმენტების რაოდენობას (მონაცემები შეაქვს ჩანაწერთა წიგნში).

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი აღნიშნულ დოკუმენტებს ლუქავს; დალუქულ პაკეტზე უთითებს საარჩევნო უბნის დასახელებას, ნომერს, დოკუმენტების სახეს და აწერს ხელს.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის გახსნა. საუბნო საარჩევნო კომისია თავდაპირველად ხსნის გადასატან საარჩევნო ყუთს. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე კომისიის წევრებისა და კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირთა თანდასწრებით ამოწმებს საარჩევნო ყუთის ლუქის მთლიანობას. თუ ლუქის მთლიანობა დარღვეული აღმოჩნდა, მაგრამ კომისია მიიჩნევს, რომ ამას არ გამოუწვევია კანონის მოთხოვნათა დარღვევა, კომისიის განკარგულებით გრძელდება კენჭისყრის შედეგების შეჯამების პროცედურა. წინააღმდეგ შემთხვევაში საარჩევნო ყუთი ილუქება და საუბნო საარჩევნო კომისიის განკარგულებასთან ერთად დაუყოვნებლივ გადაეცემა ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას.

მთვლელები გადასატან საარჩევნო ყუთში არსებულ სპეციალურ კონვერტებს ათავსებენ მაგიდაზე, რის შემდეგაც:

- ▶ ამოწმებენ გადასატან საარჩევნო ყუთში საკონტროლო ფურცლის არსებობას;
- ▶ გადასატან საარჩევნო ყუთში არსებულ საკონტროლო ფურცელს უდარებენ კომისიაში შედარების მიზნით შენახულ საკონტროლო ფურცელს;

თუ დარღვევა არ გამოვლინდა, საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე მიუთითებს მთვლელებს, დროებით დააბრუნონ სპეციალური კონვერტები გადასატან ყუთში.

თუ გადასატან საარჩევნო ყუთში საკონტროლო ფურცელი არ აღმოჩნდა ან საკონტროლო ფურცლებს შორის განსხვავება გამოვლინდა, ყველა სპეციალური კონვერტი და საარჩევნო ბიულეტენი შეიკვრება პაკეტად და დაეწერება „ბათილია“. დოკუმენტაცია საარჩევნო უბანში კენჭისყრისა და ხმის დათვლის პროცედურების დასრულების შემდეგ გადაეცემა ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას.

ძირითადი საარჩევნო ყუთის გახსნა. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე კომისიის წევრებისა და კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირთა თანდასწრებით ამოწმებს საარჩევნო ყუთის ლუქის მთლიანობას. თუ ლუქის მთლიანობა დარღვეული აღმოჩნდა, მაგრამ კომისია მიიჩნევს, რომ ამას არ

გამოუწვევია კანონის მოთხოვნათა დარღვევა, კომისიის განკარგულებით გრძელდება კენჭისყრის შედეგების შეჯამების პროცედურა. წინააღმდეგ შემთხვევაში საარჩევნო ყუთი ილუქება და საუბნო საარჩევნო კომისიის განკარგულებასთან ერთად დაუყოვნებლივ გადაეცემა ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას.

მთვლელები:

- ▶ ძირითად საარჩევნო ყუთში არსებულ სპეციალურ კონვერტებს და საარჩევნო ბიულეტენებს ათავსებენ მაგიდაზე;
- ▶ ამოწმებენ ძირითად საარჩევნო ყუთში საკონტროლო ფურცლის არსებობას და ძირითად საარჩევნო ყუთში არსებულ საკონტროლო ფურცელს უდარებენ კომისიაში შედარების მიზნით შენახულ საკონტროლო ფურცელს.

თუ ძირითად საარჩევნო ყუთში საკონტროლო ფურცელი არ აღმოჩნდა ან საკონტროლო ფურცლებს შორის განსხვავება გამოვლინდა, ყველა სპეციალური კონვერტი და საარჩევნო ბიულეტენი შეიფუთება და დაილუქება, შედგება სათანადო ოქმი და დაუყოვნებლივ გადაეცემა ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას.

გამონაკლის შემთხვევაში შექმნილი საარჩევნო უბნის საარჩევნო ყუთის გახსნა. გამონაკლის შემთხვევაში შექმნილი საარჩევნო უბნის საარჩევნო ყუთი (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) იხსნება მას შემდეგ, რაც გაიხსნება ძირითადი საარჩევნო უბნის გადასატანი და ძირითადი საარჩევნო ყუთები.

თუ საარჩევნო ყუთის/ყუთების გახსნისას ხარვეზი არ გამოვლინდება, მთვლელები ერთმანეთში ურევნ ძირითადი, გადასატანი და გამონაკლის შემთხვევაში შექმნილი საარჩევნო უბნის (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) საარჩევნო ყუთებიდან გადმოყრილ სპეციალურ კონვერტებს და იწყებენ საარჩევნო ბიულეტენების დათვლას.

ხმის დათვლის პროცედურა. მთვლელები იკავებენ ადგილს მაგიდის ერთ მხარეს. მათ გვერდით დგებიან დამკვირვებელთაგან გამოვლენილი ორი მეთვალყურე და წილისყრით გამოვლენილი საარჩევნო სუბიექტების ორი წარმომადგენელი.

პირველი მთვლეელი:

- ▶ სპეციალური კონვერტიდან იღებს საარჩევნო ბიულეტენს;
- ▶ აცხადებს, ვისთვისაა მიცემული ხმა;
- ▶ ერთი სახის საარჩევნო ბიულეტენს გადასცემს მეორე მთვლელს, მეორე სახისას – მესამე მთვლელს და ა. შ;
- ▶ სპეციალურ კონვერტს დებს ცალკე.

მთვლელები ცალ-ცალკე აწყობენ:

- ▶ თითოეული საარჩევნო სუბიექტისთვის მიცემული ხმების შესაბამის საარჩევნო ბიულეტენებს;
- ▶ ბათილად მიჩნეულ საარჩევნო ბიულეტენებს;
- ▶ საექვოდ მიჩნეულ საარჩევნო ბიულეტენებს.

დადგენილი ნიმუშის საარჩევნო ბიულეტენი ბათილად მიიჩნევა, თუ:

- ▶ სპეციალური კონვერტი არ არის დადგენილი ნიმუშის;
- ▶ სპეციალურ კონვერტში აღმოჩნდა დადგენილ რაოდენობაზე მეტი საარჩევნო ბიულეტენი;
- ▶ საარჩევნო ბიულეტენი საარჩევნო ყუთში აღმოჩნდა სპეციალური კონვერტის გარეშე;
- ▶ საარჩევნო ბიულეტენი დამოწმებული არ არის ამომრჩეველთა რეგისტრატორის ხელმოწერითა და ბეჭდით;
- ▶ შეუძლებელია იმის დადგენა, რომელ საარჩევნო სუბიექტს მისცა ხმა ამომრჩეველმა;

- ▶ საარჩევნო ბიულეტენი განკუთვნილი იყო სხვა საარჩევნო უბნისთვის (ასეთი ბიულეტენები ცალკე პაკეტად იკვრება. მათი რაოდენობა აღინიშნება მხოლოდ კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში. ეს მონაცემები კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში არ შეიტანება).

საარჩევნო ბიულეტენების დახარისხების დასრულების შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისია განიხილავს და კენჭისყრით წყვეტს საეჭვოდ მიჩნეული საარჩევნო ბიულეტენების ნამდვილობის საკითხს.

ნამდვილად მიჩნეულ საარჩევნო ბიულეტენს საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე დებს ნამდვილი საარჩევნო ბიულეტენების დასტაში (საარჩევნო სუბიექტისთვის მიცემული ხმის მიხედვით), ხოლო ბათილად მიჩნეულ საარჩევნო ბიულეტენს – ბათილად მიჩნეული საარჩევნო ბიულეტენების დასტაში.

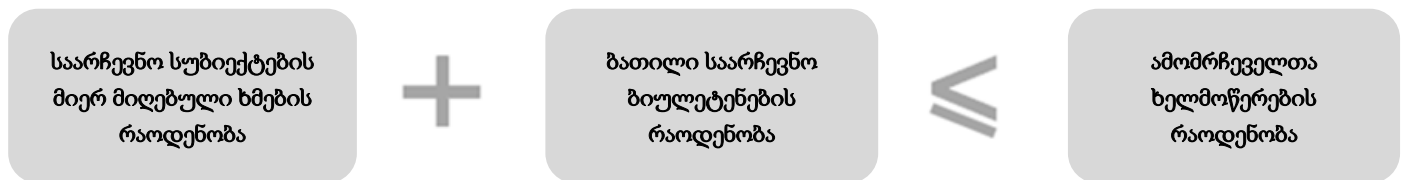
საარჩევნო ბიულეტენების დათვლა. საარჩევნო ბიულეტენების დახარისხების შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე მთვლელებს მიუთითებს, დაითვალონ:

- ▶ ბათილად მიჩნეული საარჩევნო ბიულეტენები;
- ▶ თითოეული საარჩევნო სუბიექტისთვის მიცემული ხმები.

საარჩევნო სუბიექტისთვის კუთვნილი ყოველი 10 საარჩევნო ბიულეტენი იკვრება ლითონის შემკვრით და ყოველ შეკვრას, როგორც სრულს, ისე არასრულს, ეწერება შეკრული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობა. ეს შეკვრები, თავის მხრივ, იკვრება დასტად.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე აცხადებს თითოეული საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობას. კომისიის მდივანი კომისიის თავმჯდომარესთან ერთად, მონაცემების სისწორის გადამოწმების მიზნით ამოწმებს:

თუ საარჩევნო სუბიექტების მიერ მიღებული ხმებისა და ბათილი საარჩევნო ბიულეტენების ჯამი მეტია ამომრჩეველთა ხელმოწერების რაოდენობაზე, საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე მთვლელებს მიუთითებს, ხელახლა გადაითვალონ მონაცემები, რის შემდეგაც შედეგები კომისიის მდივანს შეაქვს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში და კენჭისყრის შედეგების სადემონსტრაციო ოქმში/ოქმებში.

საარჩევნო ბიულეტენების დალუქვა. საარჩევნო ბიულეტენების დათვლის შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე მთვლელებს მიუთითებს, ცალ-ცალკე პაკეტებად დალუქონ:

- ▶ ბათილი საარჩევნო ბიულეტენები (მათ ეწერება „ბათილია“);
- ▶ საარჩევნო სუბიექტის კუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენების დასტა.

საარჩევნო სუბიექტის კუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენების დასტას უნდა დაეწეროს საარჩევნო უბნის დასახელება და ნომერი, საარჩევნო სუბიექტის შესახებ მონაცემები (დასახელება, სახელი და გვარი) და მის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა, აგრეთვე ამ დასტაში ჩადებული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობა.

თითოეულ პაკეტს მთვლელები აწერენ საარჩევნო ოლქისა და უბნის ნომრებს, საარჩევნო ბიულეტენების სახეობასა და რაოდენობას. პაკეტს დალუქვის ზოლზე ხელს აწერენ მთვლელები და საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე.

კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის შედგენა. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი საარჩევნო ბიულეტენების დალუქვის შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარესთან შეთანხმებით ავსებს კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმს/ოქმებს.

კომისიის ყველა წევრი ვალდებულია ხელი მოაწეროს კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმს/ოქმებს. თუ კომისიის წევრი არ ეთანხმება კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში შეტანილ მონაცემებს, მას უფლება აქვს, ოქმებს წერილობით დაურთოს განსხვავებული აზრი, მაგრამ ვალდებულია ოქმებს მოაწეროს ხელი. კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმები მოწმდება საუბნო საარჩევნო კომისიის სპეციალური ბეჭდით.

აკრძალულია კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში შეტანილი მონაცემების გადასწორება. შეცდომის გამოსასწორებლად კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმში შესაბამისი მონაცემის გასწვრივ კეთდება ჩანაწერი „შესწორებულია“ და დგება შესწორების ოქმი.

კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის საჯაროობა. საუბნო საარჩევნო კომისია ვალდებულია კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების ასლები გამოაკრას საჯარო გაცნობისათვის.

კომისია კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების ასლებს, კომისიის წევრთა თანდართული განსხვავებული აზრებით (ასეთის არსებობის შემთხვევაში), მოთხოვნის შემთხვევაში დაუყოვნებლივ გადასცემს კენჭისყრის

შენიშვნაში ყოფნის უფლების მქონე ყველა პირს.

კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების ასლები უნდა დამოწმდეს კომისიის სპეციალური ბეჭდით, კომისიის თავმჯდომარისა და კომისიის მდივნის ხელმოწერებით. კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების ასლების მიღებას მიმღები პირი კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში ხელმოწერით ადასტურებს.

კომისია ვალდებულია კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმები, შესწორების ოქმსა და რეგისტრატორების წერილობით ახსნა-განმარტებებთან ერთად (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) დაუყოვნებლივ გადაუგზავნოს ცესკოს.

სარეგისტრაციო ჟურნალის და კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის დალუქვა, საარჩევნო დოკუმენტაციის გადაცემა საოლქო საარჩევნო კომისიისთვის. ყველა პროცედურის დასრულების შემდეგ იხურება საუბნო საარჩევნო კომისიის სარეგისტრაციო ჟურნალი და კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნი. კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს ხელს აწერენ კომისიის თავმჯდომარე და მდივანი და იგი მოწმდება კომისიის სპეციალური ბეჭდით.

საუბნო საარჩევნო კომისია ლუქავს:

- ▶ კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს განცხადებებთან/საჩივრებთან ერთად;
- ▶ საუბნო საარჩევნო კომისიის სარეგისტრაციო ჟურნალს;
- ▶ საუბნო საარჩევნო კომისიის სპეციალურ ბეჭედს (ბეჭდის დალუქულ პაკეტს ხელს აწერს კომისიის ყველა წევრი).

კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმები არ ილუქება.

საუბნო საარჩევნო კომისიის უფლებამოსილი პირები საოლქო საარჩევნო კომისიას გადასცემენ საარჩევნო ინვენტარს და საარჩევნო დოკუმენტაციის ყუთს/ტომარას, რომელშიც მოთავსებულია დალუქული საარჩევნო დოკუმენტაცია. ამასთან დაკავშირებით დგება მიღება-ჩაბარების აქტი. მიღება-ჩაბარების აქტს ხელს აწერენ საარჩევნო დოკუმენტაციის გამცემი და მიმღები პირები, რის შემდეგაც თითოეულს გადაეცემა აქტის თითო ეგზემპლარი.

თავი 15. კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების დადგენა/შეჯამება საოლქო საარჩევნო კომისიაში

საოლქო საარჩევნო კომისია საუბნო საარჩევნო კომისიების შემაჯამებელი ოქმების საფუძველზე, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის განხილვის შედეგების გათვალისწინებით, კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-11 დღისა აჯამებს რეფერენდუმის, საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების, საქართველოს პარლამენტის არჩევნების, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს, მერის/გამგებლის არჩევნების შედეგებს, ადგენს საქართველოს პარლამენტის, საკრებულოსა და მერის/გამგებლის არჩევნების შედეგებს და საარჩევნო ოლქში გამართული კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმებს, რომლებსაც არაუგვიანეს მომდევნო დღისა გადასცემს ცესკოს.

საოლქო საარჩევნო კომისიის ყველა წევრი, რომლებიც ესწრებიან კომისიის სხდომას, ვალდებულია ხელი მოაწეროს კენჭისყრის/არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს. ოქმი მოწმდება საოლქო საარჩევნო კომისიის ბეჭდით.

თუ საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრი არ ეთანხმება კენჭისყრის/არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმში შეტანილ მონაცემებს, მას უფლება აქვს, ოქმში აღნიშნოს, რას არ ეთანხმება, და ოქმს წერილობით დაურთოს განსხვავებული აზრი.

საოლქო საარჩევნო კომისია საარჩევნო ოლქში გამართული კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმებს არაუგვიანეს მომდევნო დღისა გადასცემს ცესკოს.

საოლქო საარჩევნო კომისიის შემაჯამებელი ოქმის ასლის გაცემა. საოლქო საარჩევნო კომისიის შემაჯამებელი ოქმის ასლი (საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრთა თანდართული განსხვავებული აზრებით) მისი მოთხოვნის შემთხვევაში დაუყოვნებლივ გადაეცემათ პარტიის/საარჩევნო ბლოკის/საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენლებს და დამკვირვებელი ორგანიზაციის დამკვირვებლებს.

საოლქო საარჩევნო კომისიის შემაჯამებელი ოქმის ასლი უნდა დამოწმდეს საოლქო საარჩევნო კომისიის ბეჭდით და საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის და საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივნის ხელმოწერებით (ამ ოქმის იურიდიული ძალა ისეთივეა, როგორც საოლქო საარჩევნო კომისიის შემაჯამებელი ოქმისა). ოქმის ასლის მიღებას წარმომადგენელი/დამკვირვებელი საოლქო საარჩევნო კომისიის სარეგისტრაციო ჟურნალში ხელმოწერით ადასტურებს. კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის დამოწმებული ასლის გაუცემლობა გამოიწვევს საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის და საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივნის პასუხისმგებლობას საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

თავი 16. არჩევნების შედეგების შეჯამება ცესკოში

ცესკო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებისაგან მიღებული ოქმების საფუძველზე, კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-19 დღისა თავის სხდომაზე აჯამებს საქართველოს პარლამენტის, საქართველოს

პრეზიდენტის, ქალაქ თბილისის მერისა და ქალაქ თბილისის საკრებულოს არჩევნების შედეგებს და აღგენს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს.

არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს ხელს აწერენ ცესკოს თავმჯდომარე და ცესკოს მდივანი. ოქმის ერთი ეგზემპლარი ინახება ცესკოში, მეორე ეგზემპლარი კი გადაეცემა საქართველოს საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებულ ორგანოებს. ოქმის ასლები გადაეცემა ყველა დაინტერესებულ პირს.

ცესკო საარჩევნო უბნებიდან კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების შემოსვლის პარალელურად უზრუნველყოფს ამ ოქმების მონაცემთა ცესკოს ვებგვერდზე განთავსებას. საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელეებს ეკრძალებათ არჩევნების წინასწარი შედეგების შესახებ განცხადების გაკეთება, თუ ეს შედეგები სათანადო წესით არ არის გამოქვეყნებული ცესკოს ვებგვერდზე.

არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებისთანავე ცესკო თავის ვებგვერდზე აქვეყნებს ცნობას არჩევნების შედეგების შესახებ თითოეული საარჩევნო უბნის მიხედვით და არაუგვიანეს მომდევნო დღისა გადასცემს მას პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებს.

თავი 17. საარჩევნო დავები

საარჩევნო დავა არის არჩევნებში ჩართული მხარის მიერ უფლების მოპოვების ან დარღვეული უფლების აღდგენის მიზნით ინიცირებული საჩივარი. იდეალური იქნებოდა, საარჩევნო დავა არ ყოფილიყო, მაგრამ, უდიდესი ძალისხმევის მიუხედავად, დავა შეიძლება მაინც წარმოიშვას, რამდენადაც იგი საარჩევნო პროცესის ბუნებრივი ნაწილია.

საარჩევნო დავების თავიდან ასაცილებლად და გადასაჭრელად არსებობს რამდენიმე ეფექტიანი მექანიზმი:

- ▶ დავების პრევენცია;
- ▶ დავების გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმი;
- ▶ დავების გადაჭრის ფორმალური მექანიზმი.

დავების პრევენცია.³² პრევენცია ნიშნავს წინასწარი ზომების მიღებას რაიმე არასასურველი მოვლენის თავიდან ასაცილებლად. საარჩევნო დავის წარმოშობის რისკის შესამცირებლად მნიშვნელოვანია, წინასწარ განისაზღვროს:

- ▶ მისი წარმოშობის შესაძლო მიზეზები (დავა შეიძლება წარმოიშვას ხარვეზის მქონე საარჩევნო კანონმდებლობის, ადამიანური შეცდომის ან საარჩევნო პროცედურის განზრახ დარღვევის გამო)
- ▶ მისი წარმოშობის შესაძლო პერიოდი (დავა შესაძლებელია წარმოიშვას წინასაარჩევნო პერიოდში, არჩევნების პერიოდში ან არჩევნების შემდგომ პერიოდში),
- ▶ დავაში ჩართული შესაძლო მხარეები (დავაში ჩართულ მხარეებად ძირითადად პოლიტიკური პარტიები, კანდიდატები და დამკვირვებელი ორგანიზაციები გვევლინებიან).³³

დავების გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმი. საარჩევნო დავის გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმი გულისხმობს დავის სასამართლოს გარეშე, არაფორმალური, არაიურიდიული მეთოდების გამოყენებით მოგვარებას. მაგალითად, დავა მოგვარებულად მიიჩნევა, თუ მოდავე მხარე შეწყვეტს დავას ან გაიზიარებს სადავო სიტუაციას (დავის მოგვარებისთვის საკმარისია მოდავე მხარის მიერ გამოხატული ცალმხრივი ნება). დავა მოგვარებულად მიიჩნევა ასევე იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები კომპრომისს მიაღწევენ ან მშვიდობიანად დათანხმდებიან სადავო სიტუაციაზე (დავის მოგვარებისთვის

³² Copyright BRIDGE Project 2007 და Electoral Dispute Resolution

³³ საარჩევნო დავებში ჩართული მხარეების მიერ განზრახ გამოწვეული საარჩევნო დარღვევების პრევენციის ერთ-ერთი მექანიზმია ქვევის კოდექსის შემოღება.

აუცილებელია მოდავე მხარეების მიერ გამოხატული ორმხრივი ნება). დავის გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმის საუკეთესო მაგალითია მოდავე მხარეების მიერ საკითხის გადასაწყვეტად პროცესში მესამე მხარის ჩართვა. ესაა შემთხვევა, როდესაც მხარეები არბიტრს ან მედიატორს მიმართავენ (შუამდგომლობა (მედიაცია) მიზნად ისახავს, ხელი შეუწყოს მოდავე მხარეებს საკითხის ისეთ გადაწყვეტაში, რომელიც ორივე მხარისთვის მისაღები იქნება).

დავების გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმის არსებობის მიზანი არ არის მათი გადაჭრის ფორმალური მექანიზმების ჩანაცვლება. დავის გადაჭრის ალტერნატიულ მექანიზმს მოდავე მხარეები მაშინ მიმართავენ, როდესაც სანდოობის დეფიციტია ან სადავო სიტუაცია დროულ რეაგირებას საჭიროებს.

მოდავე მხარეებს დავების გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმის გამოყენების შემთხვევაშიც კი აქვთ საშუალება, საჭიროებიდან გამომდინარე, მათი გადაჭრის ფორმალური მექანიზმები გამოიყენონ.

დავების გადაჭრის ფორმალური მექანიზმი. საარჩევნო დავის გადაჭრის ფორმალური მექანიზმი გულისხმობს დავის საარჩევნო ადმინისტრაციის, სასამართლო ორგანოების და საერთაშორისო ორგანოების მეშვეობით გადაჭრას.

საარჩევნო დავების გადასაჭრელად მთავრობები სხვადასხვა საკანონმდებლო და პოლიტიკური ტრადიციებით გაჯერებულ მრავალფეროვან მიდგომებსა და მექანიზმებს მიმართავენ. არსებობს საარჩევნო დავების მოგვარების რამდენიმე ყველაზე გავრცელებული მოდელი. ეს მოდელებია:

- ▶ საარჩევნო ადმინისტრაცია;
- ▶ საარჩევნო დავების განმხილველი კომისია;
- ▶ საარჩევნო ადმინისტრაცია სასამართლოს უფლებამოსილებით – საარჩევნო ტრიბუნალი.

საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ თანახმად, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევა შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის საარჩევნო კომისიაში. საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს ზემდგომ საარჩევნო კომისიაში ან რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში. სასამართლო არ მიიღებს საჩივრს, თუ მოსარჩელეს არ აქვს გამოყენებული საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციაში ერთჯერადად ადმინისტრაციული საჩივრის წარდგენის შესაძლებლობა (ანუ მხოლოდ საარჩევნო ადმინისტრაციაში ერთჯერადი გასაჩივრების შემდეგ არის შესაძლებელი, რომ პირმა სასამართლოს მიმართოს). ამასთანავე, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ განსაზღვრავს იმ გამონაკლის შემთხვევებს, როდესაც საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება პირდაპირ რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში საჩივრდება (მაგალითად, ამომრჩეველთა შესახებ მონაცემებში/ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანაზე უარის თქმა, დამკვირვებელი ორგანიზაციის რეგისტრაციაზე უარის თქმა, კენჭისყრის დღის განცხადებებთან/საჩივრებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებები და ა. შ.).

საარჩევნო დავების მოგვარების ასეთ, ორსაფეხურიან მექანიზმს თავისი დადებითი მხარე აქვს – ის, ერთი მხრივ, ხელს უწყობს სასამართლოების განტვირთვას, მეორე მხრივ კი, საარჩევნო ადმინისტრაციას აძლევს შესაძლებლობას, გადახედოს საკითხს და, საჭიროების შემთხვევაში, ხარვეზები სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშეც გამოასწოროს.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის გადაწყვეტილებათა გასაჩივრების წესი და ვადები. საუბნო საარჩევნო კომისიის/კომისიის ხელმძღვანელი პირების გადაწყვეტილებები მათი მიღებიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში, რომელიც საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში. საოლქო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება მისი მიღებიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის

რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში, რომელიც საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში. რაიონული/საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს სააპელაციო სასამართლოში, რომელიც საჩივარს იხილავს 1 კალენდარული დღის ვადაში. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

საოლქო საარჩევნო კომისიის/კომისიის ხელმძღვანელი პირების გადაწყვეტილებები მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს ცესკოში, რომელიც საჩივარს იხილავს მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში. ცესკოს გადაწყვეტილება მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს თბილისის საქალაქო სასამართლოში. თბილისის საქალაქო სასამართლო საჩივარს განიხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში. თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს გადაწყვეტილების გამოტანიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში სააპელაციო სასამართლოში, რომელიც გადაწყვეტილებას იღებს საჩივრის შეტანიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის/კომისიის ხელმძღვანელი პირების გადაწყვეტილებები გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს თბილისის საქალაქო სასამართლოში მისი მიღებიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში. თბილისის საქალაქო სასამართლო საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში. თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს გადაწყვეტილების გამოტანიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში სააპელაციო სასამართლოში, რომელიც გადაწყვეტილებას იღებს საჩივრის შეტანიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციაში საჩივრის განხილვის წესი და პირობები. საარჩევნო კომისიაში განცხადება/საჩივარი შეტანილად ითვლება შესაბამის საარჩევნო კომისიაში მისი რეგისტრაციის მომენტიდან. საარჩევნო კომისიაში განცხადების/საჩივრის შეტანა არ აჩერებს გასაჩივრებული გადაწყვეტილების მოქმედებას.

საარჩევნო კომისია ვალდებულია მხარეს საქმის განხილვის დრო და ადგილი შეატყობინოს საქმის განხილვის დაწყებამდე არაუგვიანეს 3 საათისა. თუ საჩივრის ავტორია:

- ▶ საარჩევნო კომისიაში რეგისტრირებული დამკვირვებელი ორგანიზაცია ან მისი წარმომადგენელი, საჩივრის განხილვის დროისა და ადგილის შესახებ ეცნობება ამ ორგანიზაციის საარჩევნო კომისიაში რეგისტრირებულ შესაბამის დამკვირვებელს ან ამ ორგანიზაციას;
- ▶ საარჩევნო სუბიექტი ან მისი დანიშნული წარმომადგენელი, საჩივრის განხილვის დროისა და ადგილის შესახებ ეცნობება ამ სუბიექტის დანიშნულ წარმომადგენელს;
- ▶ საარჩევნო კომისიის წევრი, საჩივრის განხილვის შესახებ პირადად მას უნდა ეცნობოს.

საჩივრის განხილვისთვის მხარეები შეიძლება დაბარებულ იქნენ როგორც წერილობით, ისე ტელეფონით (მათ შორის, მობილური ტელეფონით; მოკლე ტექსტური შეტყობინებით), ელექტრონული ფოსტით, ფაქსით ან სხვა ტექნიკური საშუალებებით.

ტექნიკური საშუალებებით მხარის დაბარებისას დგება აქტი, რომელიც უნდა დაერთოს საარჩევნო კომისიის სხდომაზე წარმოდგენილ საჩივარს. კომისია გადაწყვეტილებას იღებს მხოლოდ ზეპირი მოსმენის გამართვის საფუძველზე. მხარეს უფლება აქვს, საარჩევნო კომისიის რეგლამენტით დადგენილი წესით მიიღოს მონაწილეობა საჩივრის განხილვაში. მხარეს, რომელიც ესწრება კომისიის სხდომას, სხდომის დაწყების წინ უნდა გადაეცეს მისი საჩივრის განხილვასთან დაკავშირებული,

კომისიის სხდომაზე წარმოდგენილი დოკუმენტების პროექტები და ასლები. მხარის გამოუცხადებლობა არ ქმნის საჩივრის განხილვის გადადების საფუძველს.

მხარეს, რომელიც მონაწილეობს საჩივრის განხილვაში, მისი მოთხოვნის შემთხვევაში საჩივართან დაკავშირებული გადაწყვეტილება (გარდა კომისიის სხდომის ოქმისა) უნდა ჩაჰბარდეს ამ გადაწყვეტილების მიღების მომდევნო დღის 12 საათამდე, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი შესაბამისი დოკუმენტაციის შედგენის ვადების გათვალისწინებით.

საჩივრის განხილვის დროს მხარის საარჩევნო კომისიის სხდომაზე გამოუცხადებლობის შემთხვევაში მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ წერილობითი დოკუმენტის მისთვის ჩაბარების თარიღი არ არის ამ გადაწყვეტილების გასაჩივრებისათვის ვადის ათვლის საფუძველი.

საარჩევნო კომისია ვალდებულია მიღებულ გადაწყვეტილებაში მხარეს მიუთითოს გადაწყვეტილების გასაჩივრების ვადა და ადგილი (დაწესებულების დასახელება და მისამართი), სადაც შეიძლება მისი გასაჩივრება.

სასამართლოში სარჩელის განხილვის წესი და პირობები. სასამართლოში სარჩელი/საჩივარი შეტანილად ითვლება სასამართლოში მისი რეგისტრაციის მომენტიდან. სასამართლოში სარჩელის/საჩივრის შეტანა არ აჩერებს გასაჩივრებული გადაწყვეტილების მოქმედებას.

სასამართლოში სარჩელის/საჩივრის შეტანის შემთხვევაში სასამართლო ვალდებულია დაუყოვნებლივ აცნობოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას/ცესკოს სარჩელის/საჩივრის მიღების შესახებ.

სასამართლო დავას განიხილავს მხარეთა დასწრებით. მხარის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში სასამართლოს გამოაქვს გადაწყვეტილება საქმეში არსებული მასალების გამოკვლევის საფუძველზე და საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-4, მე-17 და მე-19 მუხლების დებულებათა გათვალისწინებით.³⁴ გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ სასამართლო ვალდებულია დაუყოვნებლივ აცნობოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას/ცესკოს გადაწყვეტილების შესახებ. რაიონული/საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება მხარეებს მომდევნო დღის 12 საათამდე უნდა გადაეცეთ.

თავი 18. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები

თანამედროვე ქვეყნების უმრავლესობაში სახელმწიფოს მეთაურის სტატუსი პრეზიდენტს აქვს („პრეზიდენტი“ ეტიმოლოგიურად ნიშნავს პიროვნებას, რომელიც თავმჯდომარის ფუნქციას ასრულებს (ლათ.: prae (წინ, თავში) + sedere (ჯდომა)). სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულია როგორც პრეზიდენტის უფლებამოსილებანი, ისე მისი არჩევის წესი.

მსოფლიო პრაქტიკაში დამკვიდრებულია პრეზიდენტის არჩევის ოთხი გზა:

I – პრეზიდენტს საყოველთაო და პირდაპირი არჩევნებით ირჩევენ. ეს პრეზიდენტის არჩევის ყველაზე გავრცელებული ფორმაა, ქვეყნების უმრავლესობაში გამოიყენება და გულისხმობს პრეზიდენტის ამომრჩევლების მიერ საყოველთაო და პირდაპირი არჩევნების გზით არჩევას. არჩევნებში მონაწილეობა აქტიური საარჩევნო უფლების მქონე ყველა მოქალაქეს შეუძლია.

II – პრეზიდენტს პარლამენტი ირჩევს.

³⁴ მუხლი 4. შეჯიბრებითობა და საქმის გარემოებების გამოკვლევა სასამართლოს მიერ; მუხლი 17. მტკიცების ტვირთი; მუხლი 19. მტკიცებულებების შეგროვება სასამართლოს მიერ.

III – პრეზიდენტს ამომრჩეველთა კოლეგია ირჩევს. პრეზიდენტის ასარჩევად მოსახლეობა ირჩევს ამომრჩეველთა კოლეგიას (კოლეგიის წევრ ამომრჩეველებს ხალხი მხოლოდ პრეზიდენტის არჩევის მიზნით ირჩევს). არჩეული ამომრჩეველები პრეზიდენტს ირჩევენ. მას შემდეგ, რაც ამომრჩეველთა კოლეგია პრეზიდენტს აირჩევს, იგი იშლება.

IV – პრეზიდენტს სპეციალური ორგანო (ფართო საარჩევნო კოლეგია) ირჩევს. პრეზიდენტის სპეციალური ორგანოს მიერ არჩევა გულისხმობს იმას, რომ პრეზიდენტი აირჩევა არა ხალხის მიერ არჩეული ამომრჩეველების, არამედ სახელმწიფო ორგანოების წარმომადგენლებისაგან შემდგარი **სპეციალური ორგანოს (ფართო საარჩევნო კოლეგიის, ფორუმის, კრების)** მიერ. ჩვეულებრივ, მის არჩევაში პარლამენტის წევრები და პროვინციების, რეგიონების, მუნიციპალიტეტების წარმომადგენლები მონაწილეობენ, ასეთი წესი გამოიყენება, მაგალითად, ინდოეთში, სადაც პრეზიდენტს ირჩევს საარჩევნო კოლეგია, რომელიც პარლამენტის ორივე პალატის წევრებისაგან და შტატების საკანონმდებლო კრებების წევრებისაგან შედგება.

საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები. საქართველოს პრეზიდენტი აირჩევა საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით, 5 წლის ვადით. ერთი და იგივე პირი საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ.

საქართველოს პრეზიდენტის მორიგი არჩევნები. საქართველოს პრეზიდენტის მორიგი არჩევნები ტარდება პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის კალენდარული წლის ოქტომბერში.³⁵ არჩევნების თარიღს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, არჩევნებამდე არაუგვიანეს 60 დღისა.

პასიური საარჩევნო უფლება. საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 35 წლის ასაკიდან (ასაკობრივი ცენზი), რომელსაც საქართველოში უცხოვრია 5 წელს მაინც და არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 3 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა საქართველოში (ბინადრობის ცენზი) (საქართველოს კონსტიტუცია, 70-ე მუხლის მე-2 პუნქტი).

საარჩევნო სისტემა. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ტარდება. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისას მთელი ქვეყანა განიხილება, როგორც ერთმანდატიანი საარჩევნო ოლქი.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენის უფლება, კანდიდატის წარდგენის წესი. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენის უფლება აქვს ცესკოში რეგისტრირებულ პარტიას³⁶ ან ამომრჩეველთა 5-კაციან საინიციატივო ჯგუფს. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენის მიზნით პარტიამ, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფმა კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა განცხადებით (განცხადებას ხელს აწერს პარტიის ხელმძღვანელი პირი ან ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის ყველა წევრი. განცხადებას უნდა ერთოდეს საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატად წარდგენილი პირის წერილობითი თანხმობა არჩევნებში მონაწილეობაზე, მისი დაბადების მოწმობის ასლი და სამი ფოტოსურათი) უნდა მიმართოს ცესკოს თავმჯდომარეს. განცხადების წარდგენის შემდეგ პარტიას, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს უფლება აქვს, შეაგროვოს მხარდამჭერ ამომრჩეველთა ხელმოწერები.³⁷

³⁵ საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები არ ტარდება.

³⁶ 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებისათვის საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენის უფლება მიენიჭა პარტიას, რომელსაც არ ჰქონდა საარჩევნო რეგისტრაცია ცესკოში და სურდა 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებისათვის საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენა. (იხ. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 185³ მუხლი)

³⁷ მხარდამჭერთა სიის ბლანკის ნიმუშს განკარგულებით ადგენს ცესკო.

კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 40 დღისა ცესკოს უნდა წარედგინოს საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის მხარდამჭერი არანაკლებ 25 000 (ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის 0,75 პროცენტი) ამომრჩეველის სია.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის სტატუსის შეუთავსებლობა თანამდებობრივ მდგომარეობასთან. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატად რეგისტრაციის შესახებ ცესკოსთვის განცხადების წარდგენიდან არაუგვიანეს მე-2 დღისა დაკავებული თანამდებობებიდან უნდა გადადგენ შემდეგი თანამდებობის პირები:

- ▶ საქართველოს პრემიერ-მინისტრი, საქართველოს, აგრეთვე ავტონომიური რესპუბლიკების მინისტრები და მათი მოადგილეები, სამთავრობო და სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებათა ხელმძღვანელები და მათი მოადგილეები;
- ▶ ეროვნული უშიშროების საბჭოს წევრები;
- ▶ საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრები;
- ▶ გენერალური აუდიტორი და მისი მოადგილეები;
- ▶ სახელმწიფო რწმუნებულები – გუბერნატორები და მათი მოადგილეები;
- ▶ საკრებულოთა თავმჯდომარეები, გამგებლები, ქალაქების მერები;
- ▶ საქართველოს შინაგან საქმეთა და თავდაცვის სამინისტროების, დაზვერვის სამსახურისა და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის ოფიცრები;
- ▶ მოსამართლეები;
- ▶ საქართველოს სახალხო დამცველი და მისი მოადგილე;
- ▶ საქართველოს პრეზიდენტის მრჩეველები;
- ▶ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრები;
- ▶ საჯარო სამსახურის ბიუროს უფროსი და მისი მოადგილეები;
- ▶ პროკურორები, მათი მოადგილეები და თანაშემწეები, გამომძიებლები;
- ▶ საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიისა და საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის წევრები.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატად რეგისტრაციის მსურველი თანამდებობის პირის გადადგომის/გათავისუფლების შესახებ სათანადო სამართლებრივი აქტი დაუყოვნებლივ წარედგინება ცესკოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში პირს უარი ეთქმება საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატად რეგისტრაციაზე, ხოლო თუ რეგისტრაცია განხორციელდა, იგი უქმდება.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის რეგისტრაცია. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატს განკარგულებით რეგისტრაციაში ატარებს ცესკოს თავმჯდომარე არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა და რეგისტრაციიდან 3 დღის ვადაში აძლევს შესაბამის მოწმობას.

ცესკო საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის რეგისტრაციიდან არაუგვიანეს მე-6 დღისა თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს ცნობას საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის რეგისტრაციის შესახებ, მისი სახელის, გვარის, დაბადების წლის, დაკავებული თანამდებობის (საქმიანობის), საცხოვრებელი ადგილისა და სამუშაო ადგილის მითითებით.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის რიგითი ნომერი განისაზღვრება არჩევნებამდე 25 დღით ადრე. პირველად რიგითი ნომრის არჩევის უფლება აქვს იმ პოლიტიკური გაერთიანების მიერ წარდგენილ კანდიდატს, რომელმაც წინა საპარლამენტო არჩევნებში პროპორციული წესით ყველაზე მეტი ხმა მიიღო.

რეგისტრირებული საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატების სიას თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს ცესკო კენჭისყრამდე არა უგვიანეს 24-ე დღისა.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატს შეუძლია ნებისმიერ დროს, კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 10 დღისა, მოხსნას თავისი კანდიდატურა, რისთვისაც წერილობითი განცხადებით უნდა მიმართოს ცესკოს.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატები და მათი წარმომადგენლები წინასაარჩევნო კამპანიის დროს არ შეიძლება დაითხოვონ სამსახურიდან ანდა გადაიყვანონ სხვა სამუშაოზე ან სხვა თანამდებობაზე მათი თანხმობის გარეშე. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატი ცესკოს მიერ არჩევნების საბოლოო შედეგების ოფიციალურად გამოქვეყნებამდე არ შეიძლება დააკავონ, დააპატიმრონ ან გაჩხრიკონ, თუ საქართველოს მთავარი პროკურორის წარდგინებაზე არ იქნა ცესკოს თანხმობა. გამონაკლისია დანაშაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს ცესკოს. თუ ცესკო მიიღებს სათანადო განკარგულებას, დაკავებული ან დაპატიმრებული საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატი დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლდეს.

თავი 19. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების შედეგების შეჯამება

ცესკო კენჭისყრიდან არაუგვიანეს მე-20 დღისა თავის სხდომაზე აჯამებს საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების შედეგებს საარჩევნო ოლქების მიხედვით და აფორმებს შემაჯამებელ ოქმს, რომელიც მტკიცდება ცესკოს განკარგულებით.

არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან 2 დღის ვადაში ცესკო თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს ცნობას არჩევნების შედეგების შესახებ.

არჩეულად ჩაითვლება საქართველოს პრეზიდენტობის ის კანდიდატი, რომელსაც ხმა მისცა არჩევნებში მონაწილეთა ნახევარზე მეტმა (აბსოლუტური უმრავლესობის მაჟორიტარული სისტემა). არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

თანამდებობის დაკავების წინ საქართველოს ახალარჩეული პრეზიდენტი სპეციალურად გამართულ ცერემონიაზე წარმოთქვამს საპროგრამო სიტყვას და დებს ფიცს. ცერემონიალი იმართება პრეზიდენტის არჩევნის დღიდან მესამე კვირა დღეს.

საქართველოს პრეზიდენტის ფიცი

„მე, საქართველოს პრეზიდენტი, ღვთისა და ერის წინაშე ვაცხადებ, რომ დავიცავ საქართველოს კონსტიტუციას, ქვეყნის დამოუკიდებლობას, ერთიანობასა და განუყოფლობას, კეთილსინდისიერად აღვასრულებ პრეზიდენტის მოვალეობას, ვიზრუნებ ჩემი ქვეყნის მოქალაქეთა უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობისათვის, ჩემი ხალხისა და მამულის აღორძინებისა და ძლევამოსილებისათვის“.

საქართველოს პრეზიდენტი არის საქართველოს სახელმწიფოს მეთაური, ქვეყნის ერთიანობისა და ეროვნული დამოუკიდებლობის გარანტი. საქართველოს პრეზიდენტი წარმოადგენს საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში. საქართველოს პრეზიდენტს უფლება არა აქვს, ეკავოს სხვა თანამდებობა, მათ შორის, პარტიული, ეწეოდეს სამეწარმეო საქმიანობას, იღებდეს ხელფასს ან სხვაგვარ მუდმივ ანაზღაურებას რაიმე სხვა საქმიანობისათვის.

თავი 20. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების მეორე ტური, ხელახალი და რიგგარეშე არჩევნები

არჩევნების მეორე ტური. თუ არჩევნების პირველ ტურში საქართველოს პრეზიდენტობის ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ხმათა საჭირო რაოდენობა, ცესკოს განკარგულებით ინიშნება არჩევნების მეორე ტური. არჩევნების მეორე ტური ტარდება პირველი ტურის შედეგების ოფიციალურად გამოცხადებიდან ორი კვირის თავზე. არჩევნების მეორე ტურში მონაწილეობის უფლება აქვს პირველ ტურში საუკეთესო შედეგის მქონე 2 კანდიდატს. თუ პირველ ტურში პირველის შემდგომი უკეთესი შედეგის მქონე კანდიდატებს ხმათა თანაბარი რაოდენობა აქვთ მიღებული, მეორე ტურში მონაწილის ვინაობა ვლინდება წილისყრით. არჩევნების მეორე ტურში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს (ფარდობითი უმრავლესობის მაჟორიტარული სისტემა). თუ არჩევნების მეორე ტურში კანდიდატებმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღეს, არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც პირველ ტურში მეტი ხმა მიიღო.

ხელახალი არჩევნები. თუ არჩევნების პირველ ან მეორე ტურში მონაწილე ყველა კანდიდატმა მოხსნა თავისი კანდიდატურა, საერთო არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან 2 თვის ვადაში ტარდება ხელახალი არჩევნები. ხელახალ არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს პარლამენტი. ცნობა ხელახალი არჩევნების დანიშვნის შესახებ ქვეყნდება პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით. ხელახალი არჩევნები ტარდება დადგენილი წესით, ცესკოს მიერ განსაზღვრულ ვადებში.

რიგგარეშე არჩევნები. საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში ტარდება რიგგარეშე არჩევნები. რიგგარეშე არჩევნების თარიღს საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტიდან არაუგვიანეს 72 საათისა ნიშნავს საქართველოს პარლამენტი.³⁸ რიგგარეშე არჩევნები ტარდება საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტიდან 45 დღის ვადაში.

საქართველოს პრეზიდენტის რიგგარეშე არჩევნების ჩატარებას უზრუნველყოფს საქართველოს პარლამენტი ცესკოს მეშვეობით.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენის მიზნით პარტიამ, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფმა განცხადებით უნდა მიმართოს ცესკოს რიგგარეშე არჩევნებამდე არაუგვიანეს მე-40 დღისა.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის რეგისტრაციაში გასატარებლად პარტიის, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენელმა რიგგარეშე არჩევნებამდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა ცესკოს უნდა წარუდგინოს კანდიდატის მხარდამჭერი არანაკლებ 25 000 (ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის 0,75 პროცენტი) ამომრჩევლის სია. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატებს რეგისტრაციაში ატარებს ცესკო რიგგარეშე არჩევნებამდე არაუგვიანეს 25-ე დღისა.

თავი 21. საქართველოს პარლამენტის არჩევნები

პარლამენტი (ფრანგ. parlement ← parler = ლაპარაკი) არის ხელისუფლების უმაღლესი წარმომადგენლობითი და საკანონმდებლო ორგანო. პირველი პარლამენტი ჯერ კიდევ XIII საუკუნეში ინგლისში ჩამოყალიბდა (1265 წელს შეიქმნა ბრიტანეთის პარლამენტი), როგორც სხვადასხვა ფენის წარმომადგენლობითი ორგანო. თუმცა პარლამენტის საყოველთაო გავრცელება XVIII საუკუნის

³⁸ თუ საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტა დაემთხვა საპარლამენტო არდადეგებს ან არასასესიო კვირას, საქართველოს პარლამენტი იკრიბება საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტიდან არაუგვიანეს 48 საათისა.

ბოლოდან დაიწყო (საფრანგეთის დიდი რევოლუცია). ამ დროიდან პარლამენტის ძირითადი ამოცანა მონარქის ხელისუფლების შეზღუდვა იყო. პარლამენტი, როგორც წესი, ცენზების საფუძველზე ირჩეოდა და მასში ძირითადად ბურჟუაზიის წარმომადგენლებს ირჩევდნენ. საარჩევნო უფლებათა თანდათანობით გაფართოებამ და საყოველთაო საარჩევნო უფლების დამკვიდრებამ ამგვარი ვითარება დროთა განმავლობაში შეცვალა.

XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან დაიწყო პარლამენტარიზმის აღორძინების ახალი ეტაპი. ეს პროცესი დღემდე გრძელდება.

განვითარებული ქვეყნების უმრავლესობაში პარლამენტი ხელისუფლების წამყვანი ორგანოა. თანამედროვე პარლამენტები სხვადასხვა გზით ყალიბდება. ერთპალატიანი პარლამენტის ფორმირება, თუ რამდენიმე გამონაკლისს არ მივიღებთ მხედველობაში, ყველგან ერთნაირად ხდება – მას უშუალოდ ხალხი ირჩევს. რაც შეეხება ორპალატიან პარლამენტს, მისი ჩამოყალიბება სხვადასხვა ქვეყანაში შეიძლება განსხვავებულად რეგულირდებოდეს. პარლამენტის ფორმირების გზების მრავალფეროვნების მიუხედავად, ცივილიზებულ, დემოკრატიულ სახელმწიფოში სრულფასოვანი პარლამენტის უმნიშვნელოვანესი ნიშნებია:

- ▶ პარლამენტის რეგულარული არჩევითობა;
- ▶ პარლამენტის საყოველთაო, თანასწორი და თავისუფალი არჩევნების გზით, ფარული კენჭისყრით არჩევა.

საქართველოს პარლამენტი. საქართველოს პარლამენტი არის ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას, განსაზღვრავს ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს, საქართველოს კონსტიტუციით განსაზღვრულ ფარგლებში კონტროლს უწევს მთავრობის საქმიანობას და ახორციელებს სხვა უფლებამოსილებებს.

1919 წლის 14–16 თებერვალს, საყოველთაო, თანასწორი, ფარული და პირდაპირი კენჭისყრით ჩატარებული არჩევნების საფუძველზე საქართველოში ჩამოყალიბდა საქართველოს დამფუძნებელი კრება – საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წარმომადგენლობითი ორგანო, რომლის მიზანი იყო, საქართველოს პარლამენტის მოწვევამდე შეემუშავებინა სახელმწიფოს მმართველობის ფორმა და კონსტიტუცია. საქართველოს დამფუძნებელმა კრებამ საქართველოში 1921 წლის 21 თებერვლამდე იარსება. საქართველოს რევკომმა (რევოლუციური კომიტეტი) 1921 წლის 24 მარტს გამოსცა დეკრეტი საქართველოს დამფუძნებელი კრების დათხოვნის შესახებ. 69-წლიანი პაუზის შემდეგ, 1990 წლის 28 ოქტომბრის პირველი მრავალპარტიული არჩევნებით საქართველოში პარლამენტარიზმის განვითარების ახალი ეტაპი დაიწყო.

საქართველოს პარლამენტის მორიგი არჩევნები. საქართველოს პარლამენტის მორიგი არჩევნები ტარდება პარლამენტის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის კალენდარული წლის ოქტომბერში.³⁹ არჩევნების თარიღს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, არჩევნებამდე არაუგვიანეს 60 დღისა.

პასიური საარჩევნო უფლება. საქართველოს პარლამენტის წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 21 წლის ასაკიდან (ასაკობრივი ცენზი).

³⁹ თუ არჩევნების ვადა ემთხვევა ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო ან საომარ მდგომარეობას, არჩევნები ტარდება ამ მდგომარეობის გაუქმებიდან არაუგვიანეს 60 დღისა.

საქართველოს პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს მოქალაქე, რომელსაც უკანასკნელი 2 წლის განმავლობაში არ უცხოვრია საქართველოში და არცერთ ქვეყანაში არ დგას საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე (ბინადრობის ცენზი).⁴⁰

საქართველოს პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს ნარკომანი ან ნარკოტიკების მომხმარებელი⁴¹ (მორალური ცენზი). საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატზე ვრცელდება კანდიდატის სტატუსთან შეუთავსებლობის ცენზი.

საარჩევნო სისტემა. საქართველოს პარლამენტის არჩევნები ტარდება შერეული საარჩევნო სისტემის - პარალელური კენჭისყრის საფუძველზე. პარლამენტი შედგება პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული 77 წევრისა და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული 73 წევრისაგან.

საარჩევნო ოლქები. საქართველოს პარლამენტის არჩევნებისათვის იქმნება 73 ერთმანდატიანი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქი, მათ შორის, თბილისში - 10 მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქი. ერთმანდატიან მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქებს ქმნის და მათ საზღვრებს დადგენილებით ადგენს ცესკო არაუგვიანეს საქართველოს პარლამენტის მორიგი არჩევნების წლის 1 ივლისისა. საპარლამენტო არჩევნებისას მაჟორიტარული ოლქი არ იქმნება საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიაზე.

საქართველოს პარლამენტის არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. საქართველოს პარლამენტის არჩევნებში მონაწილეობის უფლება აქვთ ცესკოში რეგისტრირებულ პარტიას, საარჩევნო ბლოკს და შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში რეგისტრირებულ მაჟორიტარ კანდიდატს.

პარტიების/საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაცია. საქართველოს პარლამენტის არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად პარტიამ სათანადო განცხადებით⁴² უნდა მიმართოს ცესკოს თავმჯდომარეს.

პარტიის რეგისტრაციის წესი და პროცედურები დამოკიდებულია იმაზე, ჰყავს თუ არა პარტიას წარმომადგენელი საქართველოს პარლამენტში ან არის თუ არა პარტია კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტი (კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტია პარტია, რომელიც იღებს სახელმწიფო დაფინანსებას „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად).

თუ პარტიას არჩევნების დანიშვნის დღისთვის ჰყავს წარმომადგენელი საქართველოს პარლამენტში (პარტიის წარმომადგენლად მიიჩნევა პარლამენტის წევრი, რომელიც არჩეულია შესაბამისი პარტიის ან საარჩევნო ბლოკის, რომელშიც ეს პარტია იყო გაერთიანებული, წარდგენით), ის განცხადებას წარადგენს პარლამენტის არჩევნების დანიშვნის შემდეგ, მაგრამ არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 57-ე დღისა. ცესკოს სათანადო სამსახური ამოწმებს განცხადებასა და თანდართულ საბუთებს და არა უგვიანეს ცესკოში განცხადების შეტანის მომდევნო დღისა დასკვნას წარუდგენს ცესკოს თავმჯდომარეს.

დასკვნის წარდგენიდან არა უგვიანეს მომდევნო დღისა ცესკოს თავმჯდომარე საარჩევნო რეგისტრაციაში გაატარებს პარტიასა და მის წარმომადგენელს, თუ წარდგენილი განცხადება და თანდართული საბუთები შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, ან წერილობით აცნობებს პარტიის წარმომადგენელს დადგენილ მოთხოვნებთან განცხადებისა და თანდართული საბუთების შეუსაბამობის შესახებ (შეუსაბამობის მითითებით), თუ არსებობს ასეთი შეუსაბამობა, ამ შემთხვევაში პარტიას ეძლევა 3 დღე განცხადებისა და საბუთების სრულყოფისთვის. შესწორებული განცხადება და საბუთები უნდა შემოწმდეს და საარჩევნო რეგისტრაციის საკითხი უნდა გადაწყდეს

⁴⁰ იხ. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 112-ე მუხლი.

⁴¹ თუ ეს პირი შესაბამისმა საარჩევნო კომისიამ არჩეულად გამოაცხადა, საქართველოს პარლამენტს უფლება არა აქვს, ცნოს მისი უფლებამოსილება.

⁴² განცხადება ხელმოწერილი უნდა იყოს პარტიის ხელმძღვანელი პირის (პირების) მიერ.

მათი წარდგენიდან 2 დღის ვადაში.

თუ შესწორებული განცხადება და საბუთები შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, ცესკოს თავმჯდომარე საარჩევნო რეგისტრაციაში გაატარებს პარტიასა და მის წარმომადგენელს. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი იმავე ვადაში გამოსცემს განკარგულებას საარჩევნო რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ (განკარგულებაში ზუსტად უნდა აღინიშნოს რეგისტრაციაზე უარის თქმის მიზეზები და ამ კანონის ის ნორმები, რომელთა დაუკმაყოფილებლობამაც გამოიწვია უარის თქმა). ეს განკარგულება პარტიის წარმომადგენელს დაუყოვნებლივ ეცნობება და მოთხოვნისთანავე გადაეცემა.

თუ პარტიას არ ჰყავს წარმომადგენელი საქართველოს პარლამენტში, ის განცხადებას წარადგენს პარლამენტის არჩევნების წლის 1 იანვრიდან 1 აგვისტომდე. განცხადების წარდგენის შემდეგ პარტიას უფლება აქვს, შეაგროვოს მხარდამჭერ ამომრჩეველთა ხელმოწერები. მხარდამჭერთა სიის ნიმუშის მიღებიდან 60 დღის ვადაში, მაგრამ არაუგვიანეს 15 აგვისტოსი:

- ▶ პარტია, რომელსაც არ ჰყავს წარმომადგენელი საქართველოს პარლამენტში და არ არის კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტი, ვალდებულია ცესკოს წარუდგინოს საქართველოს პარლამენტის არჩევნებში პარტიის მონაწილეობის მხარდამჭერი სულ ცოტა 25 000 ამომრჩევლის სია;
- ▶ პარტია, რომელსაც არ ჰყავს წარმომადგენელი საქართველოს პარლამენტში, მაგრამ არის კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტი, ვალდებულია ცესკოს წარუდგინოს საქართველოს პარლამენტის არჩევნებში პარტიის მონაწილეობის მხარდამჭერი სულ ცოტა 1 000 ამომრჩევლის სია.

ცესკოს სათანადო სამსახური ამოწმებს განცხადებასა და თანდართულ საბუთებს და არა უგვიანეს ცესკოში მხარდამჭერთა სიების წარდგენიდან 10 დღის ვადაში დასკვნას წარუდგენს ცესკოს თავმჯდომარეს.

თუ განცხადება, თანდართული საბუთები (ან შესწორებული განცხადება და საბუთები) და მხარდამჭერთა სია წარდგენილია საარჩევნო კოდექსით დადგენილ ვადაში და აკმაყოფილებს მოთხოვნებს, ცესკოს თავმჯდომარე სათანადო სამსახურის დასკვნის საფუძველზე, დასკვნის წარდგენიდან 10 დღის ვადაში, მაგრამ არა უგვიანეს არჩევნების დღემდე 59-ე დღისა, საარჩევნო რეგისტრაციაში გაატარებს პარტიასა და მის წარმომადგენელს. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი იმავე ვადაში გამოსცემს განკარგულებას საარჩევნო რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ (განკარგულებაში ზუსტად უნდა აღინიშნოს რეგისტრაციაზე უარის თქმის მიზეზები და ამ კანონის ის ნორმები, რომელთა დაუკმაყოფილებლობამაც გამოიწვია უარის თქმა). ეს განკარგულება პარტიის წარმომადგენელს დაუყოვნებლივ ეცნობება და მოთხოვნისთანავე გადაეცემა.

არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა ცესკო თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს რეგისტრირებული პარტიების სიას განცხადებების წარდგენის რიგის მიხედვით, აგრეთვე იმ პარტიების სიას, რომელთაც უარი ეთქვათ რეგისტრაციაზე ან რომელთა რეგისტრაციაც გაუქმდა, და ამის მიზეზებს.

ცესკოს თავმჯდომარის მიერ რეგისტრირებულ პარტიებს უფლება აქვთ, შექმნან საარჩევნო ბლოკი და გავიდნენ ბლოკის შემადგენლობიდან. საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციისთვის მორიგი არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 43-ე დღისა ცესკოს უნდა წარედგინოს ბლოკში გაერთიანებული ყველა პარტიის უფლებამოსილი ხელმძღვანელი პირების მიერ ხელმოწერილი განცხადება და საარჩევნო ბლოკის წესდება. საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაციის პროცედურა მთავრდება არჩევნების დღემდე 37-ე დღეს. საარჩევნო ბლოკს რეგისტრაციაში ატარებს ცესკოს თავმჯდომარე.

პარტიას, რომელმაც გაიარა საარჩევნო რეგისტრაცია, უფლება აქვს, საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაციის ვადის ამოწურვამდე გაერთიანდეს რეგისტრირებულ საარჩევნო ბლოკში, რისთვისაც ცესკოს თავმჯდომარეს უნდა წარუდგინოს სათანადო განცხადება და საარჩევნო ბლოკის თანხმობა.

საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციისთანავე ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უფლებამოსილება უწყდებათ ბლოკში გაერთიანებული პარტიების წარმომადგენლებს ყველა საარჩევნო კომისიაში, ხოლო საარჩევნო ბლოკს შეუძლია დანიშნოს 2 წარმომადგენელი თითოეულ საარჩევნო კომისიაში.

პარტიული სიების/კანდიდატების წარდგენის ვადის ამოწურვამდე საარჩევნო ბლოკიდან პარტიის/პარტიების გასვლის ან გარიცხვის შემთხვევაში თითოეულ მათგანს უფლება აქვს, გააგრძელოს არჩევნებში მონაწილეობა. თუ ამის გამო ბლოკში მხოლოდ ერთი პარტია დარჩა, ცესკოს განკარგულებით უქმდება საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაცია და მასში ადრე შემავალ პარტიებს უფლება ექნებათ, გააგრძელონ არჩევნებში მონაწილეობა.

პარტიული სიების/კანდიდატების წარდგენის ვადის ამოწურვის შემდეგ საარჩევნო ბლოკიდან პარტიის გასვლის ან გარიცხვის შემთხვევაში ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უქმდება ამ პარტიის საარჩევნო რეგისტრაცია. თუ ამის გამო ბლოკში მხოლოდ ერთი პარტია დარჩა, ცესკოს განკარგულებით უქმდება საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაცია და დარჩენილი პარტია ხდება ბლოკის უფლებამონაცვლე.

არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა ცესკო თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს რეგისტრირებული საარჩევნო ბლოკების სიას განცხადებების წარდგენის რიგის მიხედვით, აგრეთვე იმ საარჩევნო ბლოკების სიას, რომელთაც უარი ეთქვათ რეგისტრაციაზე ან რომელთა რეგისტრაციაც გაუქმდა.

პარტიული სიების წარდგენა. არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიები და საარჩევნო ბლოკები რეგისტრაციის შემდეგ, მაგრამ არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30 დღისა, ცესკოს თავმჯდომარეს წარუდგენენ პარტიულ სიებს (პარტიული სია საარჩევნო რეგისტრაციაში გატარდება ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით).

არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე ყოველ პარტიასა და საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, წარადგინოს თითო პარტიული სია. წარდგენილ სიაში საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატთა რაოდენობა არ უნდა იყოს 100-ზე ნაკლები და 200-ზე მეტი. პარტიულ სიას უნდა ერთოდეს საქართველოს პარლამენტის წევრობის თითოეული კანდიდატის მიერ შევსებული და ხელმოწერილი სააღრიცხვო ბარათი და მისი ფოტოსურათი. პარტიულ სიაში შეიძლება შეყვანილ იქნეს მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში წარდგენილი კანდიდატი. ასეთ შემთხვევაში პარტიულ სიაში მიეთითება, რომ კანდიდატი წარდგენილია მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში.

პარტიული სიის შედგენის წესს განსაზღვრავენ პარტიები და საარჩევნო ბლოკები. პარტიული სიის შედგენისას გათვალისწინებული უნდა იქნეს, რომ სქესთა შორის ბალანსის დაცვის უზრუნველყოფა უკავშირდება „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით გათვალისწინებულ დამატებით დაფინანსებას.

საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატების წარდგენა მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში. მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატების წარდგენის უფლება აქვთ:

- ▶ არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას;
- ▶ საარჩევნო ბლოკს;
- ▶ ამომრჩეველთა 5-კაციან საინიციატივო ჯგუფს.

არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას/საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, ყოველ საარჩევნო ოლქში მაჟორიტარული წესით არჩევის მიზნით წარადგინოს საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი. ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს უფლება აქვს, შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში მაჟორიტარული წესით არჩევის მიზნით წარადგინოს საქართველოს პარლამენტის წევრობის

თითო კანდიდატი, რისთვისაც კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 57-ე დღისა განცხადებით უნდა მიმართოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას, რის შემდეგაც უფლება აქვს, შეაგროვოს მხარდამჭერ ამომრჩეველთა ხელმოწერები. განცხადებას, რომელსაც ხელს აწერს ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის ყველა წევრი, უნდა ერთოდეს საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატად წარდგენილი პირის წერილობითი თანხმობა არჩევნებში მონაწილეობაზე, მისი პირადობის მოწმობის ასლი და ორი ფოტოსურათი. განცხადების წარდგენიდან არაუგვიანეს მომდევნო დღისა საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე რეგისტრაციაში ატარებს ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს.

საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატის რეგისტრაციაში გასატარებლად ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენელმა კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას უნდა წარუდგინოს კანდიდატის მხარდამჭერ ამომრჩეველთა სია. ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ კანდიდატის წარდგენა დადასტურებული უნდა იყოს შესაბამისი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე რეგისტრირებულ მხარდამჭერ ამომრჩეველთა არანაკლებ 1 პროცენტის ხელმოწერებით, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ დასახელებული კანდიდატი ბოლო საპარლამენტო არჩევნებში არჩეული იყო საქართველოს პარლამენტის წევრად.

მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქებში წარდგენილ პარლამენტის წევრობის კანდიდატთა საარჩევნო რეგისტრაცია. შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ წარდგენილ საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატს განკარგულებით რეგისტრაციაში ატარებს არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა, ხოლო არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიის/საარჩევნო ბლოკის მიერ წარდგენილ საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატს – არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 25-ე დღისა (თუ თანდართულ საბუთებში არსებული მონაცემები არ შეესაბამება საქართველოს საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, პარტიას/საარჩევნო ბლოკს საბუთების სრულყოფისთვის დამატებითი ვადა ეძლევა. შესწორებული მონაცემები მოწმდება და საარჩევნო რეგისტრაციის საკითხი წყდება მათი წარდგენიდან 5 დღის ვადაში, მაგრამ არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს მე-20 დღისა).

საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატად წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება. საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატს, აგრეთვე მის წარმდგენ პარტიას, საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვთ, ნებისმიერ დროს, კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 10 დღისა, უარი თქვან არჩევნებში მონაწილეობაზე ან წარდგენილ კანდიდატზე, რისთვისაც განცხადებით უნდა მიმართონ შესაბამის საარჩევნო კომისიას.

ცესკო საარჩევნო სუბიექტის ან ცალკეული კანდიდატების არჩევნებიდან მოხსნის შესახებ ინფორმაციას დაუყოვნებლივ აქვეყნებს თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე.

საარჩევნო ბიულეტენი. საქართველოს პარლამენტის არჩევნებისთვის მზადდება ორი სხვადასხვა სახის საარჩევნო ბიულეტენი: პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე პარლამენტის არჩევნებისთვის განკუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენი და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე პარლამენტის არჩევნებისთვის განკუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენი.

ცესკო კენჭისყრის დღემდე არა უგვიანეს 25-ე დღისა თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს რეგისტრირებულ პარტიულ სიებს, აგრეთვე მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში რეგისტრირებული კანდიდატების შესახებ მონაცემებს, რომლებიც შეიტანება საარჩევნო ბიულეტენში.

თავი 22. საქართველოს პარლამენტის არჩევნების შედეგების შეჯამება

ხმების დათვლა საუბნო საარჩევნო კომისიაში. საუბნო საარჩევნო კომისია აჯამებს კენჭისყრის შედეგებს და შეაქვს ისინი მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემებით ჩატარებული კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში. პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმი დგება პარტიული სიების მიხედვით, ხოლო მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული არჩევნების ოქმი – მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში წარდგენილი კანდიდატების მიხედვით.

კენჭისყრის შედეგების შეჯამება საოლქო საარჩევნო კომისიაში. საოლქო საარჩევნო კომისია საუბნო საარჩევნო კომისიების ოქმებისა და რაიონული/საქალაქო სასამართლოების გადაწყვეტილებების საფუძველზე, კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-11 დღისა თავის სხდომაზე აჯამებს კენჭისყრის შედეგებს და შეაქვს ისინი მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემებით ჩატარებული კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში.

განცხადების/საჩივრის საფუძველზე საოლქო საარჩევნო კომისია უფლებამოსილია განკარგულებით მიიღოს გადაწყვეტილება საუბნო საარჩევნო კომისიიდან მიღებული პაკეტების გახსნის და საარჩევნო ბიულეტენების ხელახლა დათვლის შესახებ.

არჩევნების შედეგების შეჯამება ცესკოში. ცესკო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებისგან მიღებული ოქმების და სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებების საფუძველზე, არჩევნების დღიდან არაუგვიანეს მე-19 დღისა, თავის სხდომაზე აჯამებს საქართველოს პარლამენტის არჩევნების შედეგებს და ადგენს ოქმს (ანაწილებს მანდატებს).

ოქმის ერთი ცალი ინახება ცესკოში, მეორე ცალი გადაეცემა საქართველოს პარლამენტს, ხოლო კომისიის ბეჭდით დამოწმებული ასლები – საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლებს.

არჩევნების საბოლოო შედეგების შემაჯამებელ ოქმში მითითებული უნდა იყოს იმ საარჩევნო ოლქებისა და უბნების დასახელება და ნომრები, რომლებშიც არჩევნები ბათილად იქნა ცნობილი, აგრეთვე მათში ამომრჩეველთა რაოდენობა, არჩევნების ბათილად ცნობის მიზეზები, ყოველ საარჩევნო ოლქში ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობა, არჩევნებში მონაწილეთა რაოდენობა, არჩეულ საქართველოს პარლამენტის წევრთა რაოდენობა და ანბანურად დალაგებული მათი სია.

არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებიდან 2 დღის ვადაში ცესკო თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს.

მანდატების განაწილება. მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩეულად ჩაითვლება საქართველოს პარლამენტის წევრობის ის კანდიდატი, რომელიც მიიღებს ხმათა მეტ რაოდენობას, მაგრამ არანაკლებ შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 30 პროცენტისა.⁴³

საქართველოს პარლამენტის წევრთა მანდატები მიეკუთვნება მხოლოდ იმ პარტიულ სიას, რომელმაც მიიღო არჩევნებში მონაწილეთა ხმების არანაკლებ 5 პროცენტისა. პარტიული სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობის დასადგენად ამ სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა მრავლდება 77-ზე (გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა) და იყოფა საარჩევნო სუბიექტების მიერ მიღებული ხმების რაოდენობათა ჯამზე. მიღებული რიცხვის მთელი ნაწილი წარმოადგენს პარტიული სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობას.

თუ პარტიის/საარჩევნო ბლოკის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობათა ჯამი 77-ზე ნაკლები

⁴³ არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

აღმოჩნდა, გაუნაწილებელი მანდატები, პირველ რიგში, მანდატების რაოდენობის 6-მდე შესავსებად რიგრიგობით დამატება იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც გადალახეს საარჩევნო ბარიერი და მიღებული მანდატების რაოდენობა 6-ზე ნაკლები აქვთ. თუ ამ შემთხვევაშიც რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობა მაინც 6-ზე ნაკლებია, თითო მანდატი 6-მდე შესავსებად რიგრიგობით აკლდება იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომელთა მანდატების რაოდენობაც 6 მანდატს აღემატება და ამ მოკლების შემთხვევაში საარჩევნო სუბიექტს არ დარჩება 7 მანდატზე ნაკლები. თუ გაუნაწილებელი მანდატების გადანაწილების შემდეგ კიდევ დარჩა გადაუნაწილებელი მანდატები, ისინი რიგრიგობით გადანაწილდება იმ სუბიექტებზე, რომლებმაც შევსების გარეშე მიიღეს არანაკლებ 6 მანდატისა. გადანაწილება გაგრძელდება მანამ, სანამ არ ამოიწურება ყველა გადასანაწილებელი მანდატი.

თუ 2 ან 2-ზე მეტი პარტიული სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობები თანაბარი აღმოჩნდა, მანდატი მიეკუთვნება იმ სიას, რომელმაც უფრო ადრე გაიარა რეგისტრაცია ცესკოში.

პარტიული სიით არჩეულად ჩაითვლებიან საქართველოს პარლამენტის წევრობის ის კანდიდატები, რომელთა რიგითი ნომრებიც ამ სიაში ნაკლებია ან ტოლია სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობისა. ამ სიის მიხედვით არჩეულ საქართველოს პარლამენტის წევრთა რაოდენობა უცვლელი რჩება.

თუ საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი არჩეულია როგორც მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე, ისე პარტიული სიით, მაშინ იგი მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეულად ითვლება. პარტიულ სიაში მის ადგილს იკავებს სხვა კანდიდატი დადგენილი წესით.

საქართველოს პარლამენტის წევრად არჩეულ პირთა ნარკოლოგიური შემოწმება. კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-7 დღისა წინასწარი მონაცემებით საარჩევნოზღურბლგადალახული პარტიების/საარჩევნო ბლოკების პარტიული სიიდან სავარაუდოდ არჩეულმა ყველა საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატმა უნდა გაიაროს ნარკოლოგიური შემოწმება. ნარკოლოგიური შემოწმების ჩატარების უფლების მქონე დაწესებულება ვალდებულია არჩევნებიდან არაუგვიანეს მე-14 დღისა ცესკოს წარუდგინოს ნარკოლოგიური შემოწმების დამადასტურებელი ცნობა და საქართველოს პარლამენტის არჩეულ წევრთა სია, რომლებმაც გაიარეს ნარკოლოგიური შემოწმება.

თუ პარტიული სიით საქართველოს პარლამენტის წევრად არჩეულმა პირმა არ გაიარა ნარკოლოგიური შემოწმება ან/და უარი განაცხადა ნარკოლოგიურ შემოწმებაზე, საქართველოს პარლამენტი იღებს დადგენილებას საქართველოს პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების არცნობის შესახებ.

საქართველოს ახალარჩეული პარლამენტის პირველი სხდომა უნდა გაიმართოს არჩევნებიდან 20 დღის განმავლობაში. პირველი სხდომის დღეს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი. პარლამენტი მუშაობას შეუდგება, თუ დადასტურებულია დეპუტატთა არანაკლებ ორი მესამედის უფლებამოსილება.

თავი 23. საქართველოს პარლამენტის არჩევნების მეორე ტური, ხელახალი, შუალედური და რიგგარეშე არჩევნები

არჩევნების მეორე ტური. თუ მაჟორიტარული არჩევნების პირველ ტურში საქართველოს პარლამენტის წევრი ვერ აირჩა, ცესკო პირველი ტურის შედეგების შეჯამებასთან ერთად ნიშნავს არჩევნების მეორე ტურს, რომელიც იმართება პირველი ტურიდან არაუგვიანეს მე-14 დღისა. მეორე ტურში მონაწილეობს 2

კანდიდატი, რომლებმაც პირველ ტურში სხვებზე მეტი ხმა მიიღეს. თუ 2-ზე მეტ კანდიდატს ერთნაირი საუკეთესო შედეგი აღმოაჩნდა ან 1 საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატის მომდევნო რამდენიმე კანდიდატმა ხმათა ტოლი რაოდენობა მიიღო, მეორე ტურში ყველა ზემოაღნიშნული კანდიდატი მონაწილეობს. არჩევნების მეორე ტურში არჩეულად ჩაითვლება კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს. თუ კანდიდატებმა ხმათა ერთნაირი რაოდენობა მიიღეს, არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც პირველ ტურში ხმათა მეტი რაოდენობა მიიღო. თუ ხმათა ეს რაოდენობებიც ტოლი აღმოჩნდა, იმართება **ხელახალი არჩევნები**.

ხელახალი კენჭისყრა. თუ პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული არჩევნები ჩატარებულად გამოცხადდა, მაგრამ ვერცერთმა პარტიამ და საარჩევნო ბლოკმა ვერ მიიღო არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 5 პროცენტი, ცესკო განკარგულებით დანიშნავს ხელახალ კენჭისყრას, რომელიც ტარდება არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან 2 კვირის ვადაში.

ხელახალ კენჭისყრაში მონაწილეობის უფლება აქვთ მხოლოდ იმ პარტიებსა და საარჩევნო ბლოკებს, რომლებმაც საერთო არჩევნებში მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 2 პროცენტი. ხელახალ კენჭისყრაში მონაწილე პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების პარტიული სიები უცვლელი რჩება. მათში ცვლილების შეტანა შეიძლება მხოლოდ საქართველოს საარჩევნო კოდექსი დადგენილი საერთო წესით.

ხელახალი არჩევნები. თუ არჩევნები არჩატარებულად გამოცხადდა, მეორე ტურში გამარჯვებული არ გამოვლინდა ან მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩევნების შედეგები ბათილად იქნა ცნობილი, იმართება ხელახალი არჩევნები. ხელახალი არჩევნები იმართება არჩევნების არჩატარებულად გამოცხადებიდან, აგრეთვე მათი ბათილად ცნობიდან 2 თვის ვადაში. არჩევნების თარიღს განკარგულებით ნიშნავს ცესკო.

შუალედური არჩევნები. მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქიდან არჩეული პარლამენტის წევრის გამოკლების შემთხვევაში, საქართველოს საარჩევნო კოდექსი დადგენილი წესით, აპრილში ან ოქტომბერში იმართება საქართველოს პარლამენტის შუალედური არჩევნები. თუ პარლამენტის წევრს უფლებამოსილება შეუწყდა 15 თებერვლიდან 15 ივლისამდე, საქართველოს პარლამენტის შუალედური არჩევნები იმართება იმავე წლის ოქტომბერში, ხოლო თუ პარლამენტის წევრს უფლებამოსილება შეუწყდა 15 ივლისიდან 15 თებერვლამდე, მაშინ – უახლოეს აპრილში.

საქართველოს პარლამენტის შუალედური არჩევნების თარიღს განკარგულებით ნიშნავს ცესკო არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 2 თვისა. საქართველოს პარლამენტის შუალედურ არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით პარტიამ/საარჩევნო ბლოკმა, რომელიც ცესკოში რეგისტრირებული იყო ბოლო საპარლამენტო არჩევნებისას, შუალედურ არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად ცესკოს განცხადებით უნდა მიმართოს შუალედური არჩევნების დანიშვნის შემდეგ, მაგრამ არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 57-ე დღისა.

საქართველოს პარლამენტის შუალედური არჩევნები არ იმართება საქართველოს პარლამენტის მორიგი არჩევნების წელს.

თუ საქართველოს პარლამენტის გამოკლებული წევრი არჩეული იყო არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიის პარტიული სიით, შუალედური არჩევნები არ გაიმართება და მის ადგილს 1 თვის ვადაში იკავებს იმავე სიაში რიგით მომდევნო საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი, თუ მან ვაკანსიის წარმოშობიდან 15 დღეში თანხმობა განაცხადა საქართველოს პარლამენტის წევრობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ვაკანტურ ადგილს დაიკავებს სიაში მისი მომდევნო საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი და ა. შ. თუ პარტიულ სიაში ასარჩევი საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი აღარ არის, პარლამენტის წევრის ეს მანდატი გაუქმებულად ჩაითვლება.

თუ საქართველოს პარლამენტის გამოკლებული წევრი არჩეული იყო საარჩევნო ბლოკის პარტიული სიით და პარტიულ სიაში აღნიშნული იყო, რომ იგი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მის ადგილს 1 თვის ვადაში იკავებს იმავე პარტიის რიგით მომდევნო საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი, თუ მან ვაკანსიის წარმოშობიდან 15 დღეში თანხმობა განაცხადა საქართველოს პარლამენტის წევრობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ვაკანტურ ადგილს დაიკავებს სიაში იმავე პარტიის რიგით მომდევნო საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი და ა. შ. თუ პარტიულ სიაში აღნიშნული არ იყო, რომ იგი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მისი ადგილმონაცვლე განისაზღვრება ზემოთ აღნიშნული წესით.

რიგგარეშე არჩევნები. საქართველოს პარლამენტის ვადამდე დათხოვნის შემთხვევაში საქართველოს პარლამენტის რიგგარეშე არჩევნები ტარდება საქართველოს პარლამენტის ვადამდე დათხოვნის შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების ამოქმედებიდან მე-60 დღეს, ხოლო რიგგარეშე არჩევნების თარიღს საქართველოს პრეზიდენტი ნიშნავს საქართველოს პარლამენტის ვადამდე დათხოვნის შესახებ ბრძანებულების ამოქმედებისთანავე.

თავი 24. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნები

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო არის აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ახორციელებს საკანონმდებლო საქმიანობას და აკონტროლებს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობას. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო შედგება საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით, 4 წლის ვადით არჩეული 21 წევრისგან.

არჩევნების დანიშვნა. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს მორიგი არჩევნები ტარდება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის კალენდარული წლის ოქტომბერში. არჩევნების თარიღს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი.

აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლება. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც არჩევნების დღისათვის შეუსრულდა ან იმ დღეს უსრულდება 25 წელი (ასაკობრივი ცენზი). კანდიდატზე ასევე ვრცელდება კანდიდატის სტატუსთან შეუთავსებლობის ცენზი.

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს არჩევნების დღისათვის აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე რეგისტრირებულ საქართველოს ყველა მოქალაქეს, რომელსაც არჩევნების დღემდე შეუსრულდა ან იმ დღეს უსრულდება 18 წელი და რომელიც აკმაყოფილებს კანონით დადგენილ პირობებს, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც საქართველოს კონსტიტუციით ან/და მის შესაბამისად აღნიშნული კანონით შეზღუდული აქვთ აქტიური საარჩევნო უფლება.

საარჩევნო სისტემა. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნები ტარდება პროპორციული და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემების საფუძველზე.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო შედგება პროპორციული საარჩევნო სისტემით არჩეული 15 წევრისაგან და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით არჩეული 6 წევრისაგან (ეს ნორმა ამოქმედდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს 2012 წლის მორიგი არჩევნების შედეგების შემაჯამებელი ოქმის გამოქვეყნების დღიდან).

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად პარტიამ მისი ხელმძღვანელი პირის (პირების) მიერ ხელმოწერილი სათანადო განცხადებით უნდა მიმართოს უსკოს თავმჯდომარეს არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 57-ე დღისა. პარტიამ, რომელსაც არ გააჩნია რეგისტრაცია ცესკოში, არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად უნდა წარმოადგინოს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე რეგისტრირებული აქტიური საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქეთა – არანაკლებ 3000 მხარდამჭერის – ხელმოწერები. პარტიას მხარდამჭერთა სიის ბლანკები უნდა გადასცეს უსკოს შესაბამისმა სამსახურმა კომისიაში განცხადების წარდგენისთანავე. მხარდამჭერთა ხელმოწერები უნდა წარედგინოს უსკოს არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა.

უსკოს თავმჯდომარის მიერ რეგისტრირებულ პარტიებს უფლება აქვთ, შექმნან საარჩევნო ბლოკები და გავიდნენ საარჩევნო ბლოკებიდან. საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციისათვის არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 43-ე დღისა უსკოს თავმჯდომარეს უნდა წარედგინოს ბლოკში შემავალი ყველა პარტიის უფლებამოსილი ხელმძღვანელი პირის მიერ ხელმოწერილი განცხადება და საარჩევნო ბლოკის წესდება. საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციის პროცედურა მთავრდება არჩევნების დღემდე 37-ე დღეს.

არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა უსკო პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით აქვეყნებს რეგისტრირებული პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების სიას განცხადების წარდგენის რიგის მიხედვით, აგრეთვე იმ პარტიებისა და ბლოკების სიას, რომელთაც უარი ეთქვათ რეგისტრაციაზე ან რომელთა რეგისტრაციაც გაუქმდა, და ამის მიზეზებს.

პარტიული სიების წარდგენა. არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე ყოველ პარტიასა და საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, წარადგინოს თითო პარტიული სია. წარდგენილ პარტიულ სიაში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატთა რაოდენობა არ უნდა იყოს 30-ზე ნაკლები და არ უნდა აღემატებოდეს 48-ს

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატთა წარდგენა მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში. არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას/საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, ყოველ საარჩევნო ოლქში, ხოლო ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს – შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში, მაჟორიტარული წესით არჩევის მიზნით წარადგინოს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის თითო კანდიდატი. პარტიის/საარჩევნო ბლოკის მიერ წარდგენილი კანდიდატი იმავდროულად უნდა იყოს პარტიულ სიაში.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატად წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატს, აგრეთვე მის წარმდგენ პარტიას/საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვთ, კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 10 დღისა უარი თქვან არჩევნებში მონაწილეობაზე ან წარდგენილ კანდიდატზე, რისთვისაც განცხადებით უნდა მიმართონ შესაბამის საარჩევნო კომისიას. უსკო საარჩევნო სუბიექტის ან ცალკეული კანდიდატების არჩევნებიდან მოხსნის შესახებ ინფორმაციას დაუყოვნებლივ აქვეყნებს პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით.

საარჩევნო ბიულეტენი. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისთვის მზადდება ორი სხვადასხვა სახის საარჩევნო ბიულეტენი: პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისთვის განკუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენი და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისთვის განკუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენი.

თავი 25. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შედეგების შეჯამება

საუბნო საარჩევნო კომისია აჯამებს კენჭისყრის შედეგებს და შეაქვს ისინი მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემებით ჩატარებული კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში.

საოლქო საარჩევნო კომისია საუბნო საარჩევნო კომისიების შემაჯამებელი ოქმების საფუძველზე, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევების განხილვის შედეგების გათვალისწინებით, კენჭისყრიდან არაუგვიანეს მე-11 დღისა თავის სხდომაზე აჯამებს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების კენჭისყრის შედეგებს და ადგენს საარჩევნო ოლქში გამართული კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმებს, რომლებსაც არაუგვიანეს მომდევნო დღისა გადასცემს უსკოს.

მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მიიღებს ხმათა მეტ რაოდენობას, მაგრამ არანაკლებ შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 30 პროცენტისა. მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

უსკო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებისაგან მიღებული ოქმების საფუძველზე, კენჭისყრის ჩატარებიდან არაუგვიანეს მე-18 დღისა თავის სხდომებზე აჯამებს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შედეგებს და შეაქვს ისინი არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმში.

პროპორციული საარჩევნო სისტემით გასანაწილებელი მანდატები მიეკუთვნება მხოლოდ იმ საარჩევნო სუბიექტს, რომელმაც მიიღო არჩევნებში მონაწილეთა ხმების არანაკლებ 5 პროცენტისა. არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობის დასადგენად მის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა უნდა გამრავლდეს 15-ზე და გაიყოს ასეთი სუბიექტების მიერ მიღებული ხმების რაოდენობათა ჯამზე. მიღებული რიცხვის მთელი ნაწილი არის საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობა.

თუ საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობათა ჯამი 15-ზე ნაკლებია, გაუნაწილებელი მანდატებიდან თითო მანდატი, პირველ რიგში, თანამიმდევრულად მიეკუთვნება იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც პირველი განაწილებისას ვერ მოიპოვეს მანდატები, მაგრამ დააგროვეს არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 5 პროცენტზე მეტი, ხოლო შემდეგ – იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც მოიპოვეს ერთი მანდატი მაინც. ასეთ შემთხვევაში გაუნაწილებელი მანდატებიდან თითო მანდატი მიეკუთვნება იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც მეტი ხმა მიიღეს.

თუ გაუნაწილებელი მანდატების რაოდენობა ნაკლებია იმ საარჩევნო სუბიექტების რაოდენობაზე, რომლებმაც მიიღეს არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 5 პროცენტზე მეტი, მაგრამ ვერ მოიპოვეს მანდატი, ასეთ საარჩევნო სუბიექტებს მანდატი მიენიჭებათ იმ საარჩევნო სუბიექტების ხარჯზე, რომლებმაც მოიპოვეს ერთზე მეტი მანდატი. ასეთ შემთხვევაში, პირველ რიგში, მანდატი მოაკლდება იმ საარჩევნო სუბიექტს, რომელმაც მეტი მანდატი მიიღო. იმ შემთხვევაში, თუ საარჩევნო სუბიექტების მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობა თანაბარია, პირველ რიგში, მანდატი დააკლდება იმ საარჩევნო სუბიექტს, რომელმაც ნაკლები ხმა მიიღო.

თუ 15-ზე მეტმა საარჩევნო სუბიექტმა მიიღო არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 5 პროცენტი ან მეტი, ზემოთ აღნიშნული განაწილების წესი არ გამოიყენება. ასეთ შემთხვევაში თითო მანდატი მიეკუთვნება იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც მეტი ხმა მიიღეს.

თუ ორი ან მეტი პარტიული სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა თანაბარი აღმოჩნდა, მანდატი მიეკუთვნება იმ სიას, რომელმაც უფრო ადრე გაიარა რეგისტრაცია უსკოში.

პარტიული სიით არჩეულად ჩაითვლებიან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის ის კანდიდატები, რომელთა რიგითი ნომრებიც ამ სიაში ნაკლებია ან ტოლია სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობისა.

არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებიდან 5 დღის ვადაში უსკო პრესიტა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით აქვეყნებს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრად არჩეულ პირთა ნარკოლოგიური შემოწმება. კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-7 დღისა წინასწარი მონაცემებით საარჩევნოზღურბლგადაღახული პარტიების/საარჩევნო ბლოკების პარტიული სიიდან სავარაუდოდ არჩეულმა ყველა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატმა უნდა გაიაროს ნარკოლოგიური შემოწმება (აღნიშნული არ ვრცელდება იმ კანდიდატზე, რომელიც იმავდროულად იყო წარდგენილი მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში).

ნარკოლოგიური შემოწმების ჩატარების უფლების მქონე დაწესებულება ვალდებულია არჩევნებიდან არაუგვიანეს მე-14 დღისა უსკოს წარუდგინოს ნარკოლოგიური შემოწმების დამადასტურებელი ცნობა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩეულ წევრთა სია, რომლებმაც გაიარეს ნარკოლოგიური შემოწმება.

თუ პარტიული სიით აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრად არჩეულმა პირმა არ გაიარა ნარკოლოგიური შემოწმება ან/და უარი განაცხადა ნარკოლოგიურ შემოწმებაზე, უმაღლესი საბჭო იღებს დადგენილებას აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრის უფლებამოსილების არცნობის შესახებ.

თავი 26. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მეორე ტური, ხელახალი, შუალედური და რიგგარეშე არჩევნები

არჩევნების მეორე ტური. თუ მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული არჩევნების პირველ ტურში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრი ვერ აირჩა (ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 30 პროცენტი), უსკო კენჭისყრიდან არაუგვიანეს მე-14 დღისა ნიშნავს არჩევნების მეორე ტურს. მეორე ტურში მონაწილეობს 2 კანდიდატი, რომლებმაც პირველ ტურში სხვებზე მეტი ხმა მიიღეს. თუ 2-ზე მეტ კანდიდატს ერთნაირი საუკეთესო შედეგი აღმოაჩნდა ან 1 საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატის მომდევნო რამდენიმე კანდიდატმა ხმათა ტოლი რაოდენობა მიიღო, მეორე ტურში ყველა ზემოაღნიშნული კანდიდატი მონაწილეობს. არჩევნების მეორე ტურში არჩეულად ჩაითვლება კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს. თუ კანდიდატებმა ხმათა ტოლი რაოდენობა მიიღეს, არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც პირველ ტურში მეტი ხმა მიიღო. თუ ხმათა ეს რაოდენობებიც ტოლი აღმოჩნდა, იმართება **ხელახალი არჩევნები**.

ხელახალი არჩევნები. თუ არჩევნები არჩატარებულად გამოცხადდა, აგრეთვე მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩევნების შედეგების ბათილად ცნობისას იმართება ხელახალი არჩევნები. ხელახალი არჩევნები იმართება არჩევნების არჩატარებულად გამოცხადებიდან, აგრეთვე მათი ბათილად ცნობიდან 2 თვის ვადაში. არჩევნების თარიღს განკარგულებით ნიშნავს უსკო არჩევნების არჩატარებულად გამოცხადებიდან ან ბათილად ცნობიდან არაუგვიანეს 7 დღისა.

შუალედური არჩევნები. მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქიდან არჩეული აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრის გამოკლების შემთხვევაში, აპრილში ან ოქტომბერში, კანონით დადგენილი წესით იმართება უმაღლესი საბჭოს შუალედური არჩევნები. თუ უმაღლესი საბჭოს შუალედური არჩევნების ჩატარებამდე დარჩენილია 60 დღეზე ნაკლები, შუალედური არჩევნები იმართება მომავალი წლის ოქტომბერში. თუ შუალედური არჩევნების ჩატარება ემთხვევა უმაღლესი საბჭოს უფლებამოსილების ვადის გასვლის წელს, შუალედური არჩევნები არ იმართება.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს შუალედური არჩევნების თარიღს განკარგულებით ნიშნავს უსკო არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 2 თვისა. შუალედურ არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით პარტიამ/საარჩევნო ბლოკმა, რომელიც უსკოში რეგისტრირებული იყო ბოლო უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისას, შუალედურ არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად უსკოს განცხადებით უნდა მიმართოს შუალედური არჩევნების დანიშვნის შემდეგ, მაგრამ არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 57-ე დღისა.

თუ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს გამოკლებული წევრი არჩეული იყო არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიის პარტიული სიით, შუალედური არჩევნები არ გაიმართება და მის ადგილს 1 თვის ვადაში იკავებს იმავე სიაში უმაღლესი საბჭოს რიგით მომდევნო წევრობის კანდიდატი, თუ მან ვაკანსიის წარმოშობიდან 15 დღეში თანხმობა განაცხადა უმაღლესი საბჭოს წევრობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ვაკანტურ ადგილს დაიკავებს სიაში მისი მომდევნო უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატი და ა. შ. თუ პარტიულ სიაში ასარჩევი უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატი აღარ არის, მაშინ უმაღლესი საბჭოს წევრის ეს მანდატი გაუქმებულად ჩაითვლება.

თუ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს გამოკლებული წევრი არჩეული იყო საარჩევნო ბლოკის პარტიული სიით და პარტიულ სიაში აღნიშნული იყო, რომ იგი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მის ადგილს 1 თვის ვადაში იკავებს იმავე პარტიის რიგით მომდევნო უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატი, თუ მან ვაკანსიის წარმოშობიდან 15 დღეში თანხმობა განაცხადა უმაღლესი საბჭოს წევრობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ვაკანტურ ადგილს დაიკავებს სიაში იმავე პარტიის რიგით მომდევნო უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატი და ა. შ. თუ პარტიულ სიაში აღნიშნული არ იყო, რომ იგი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მისი ადგილმონაცვლე განისაზღვრება ზემოთ აღნიშნული წესით.

რიგგარეშე არჩევნები. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს ვადამდე დათხოვნის შემთხვევაში უმაღლესი საბჭოს რიგგარეშე არჩევნები ტარდება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს ვადამდე დათხოვნის შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების ამოქმედებიდან მე-60 დღეს, ხოლო რიგგარეშე არჩევნების თარიღს საქართველოს პრეზიდენტი ნიშნავს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს ვადამდე დათხოვნის შესახებ ბრძანებულების ამოქმედებისთანავე.

თავი 27. ადგილობრივი თვითმმართველობა

თვითმმართველი ერთეული არის დამოუკიდებელი იურიდიული პირი, რომელსაც ჰყავს თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოები, აქვს კანონით დადგენილი უფლებამოსილებანი, საკუთარი ქონება და ბიუჯეტი. თვითმმართველი ერთეული, ანუ მუნიციპალიტეტი შეიძლება იყოს დასახლება (თვითმმართველი ქალაქი) ან დასახლებათა ერთობლიობა (თვითმმართველი თემი).

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვა სახელწოდებით ფუნქციონირებენ: ასამბლეა (იაპონია, პორტუგალია), საკრებულო (ბულგარეთი, გერმანია, ესტონეთი), საგრაფოს საბჭო (აშშ, დიდი ბრიტანეთი, კანადა, ლუქსემბურგი), თემის და საქალაქო საბჭო (ავსტრია, ავსტრალია, ბელგია, ირანი), მუნიციპალური საბჭო (დანია, მექსიკა, ჰოლანდია). მათ ქვეყნების დიდ ნაწილში შესაბამისი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის მოსახლეობა პირდაპირი და საყოველთაო არჩევნების საფუძველზე ირჩევის.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოების უფლებამოსილების ვადა ძირითადად 2-დან 4 წლამდე მერყეობს (ბრაზილია, ბულგარეთი, დანია, ნორვეგია, შვეიცარია). ზოგიერთ შემთხვევაში მათი უფლებამოსილების ვადა 5 ან სულაც 6 წელია. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრთა რაოდენობა დადგენილია ეროვნული კანონმდებლობით, რომელიც ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის ტერიტორიის ფართობისა და მოსახლეობის რაოდენობის პროპორციის გათვალისწინებით მის მაქსიმალურ და მინიმალურ ფარგლებს განსაზღვრავს. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანო, როგორც წესი, ერთპალატიანია. სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობით წარმომადგენლობითი წევრობა საზოგადოებრივ საწყისებზე ხორციელდება, ზოგან კი ანაზღაურებად საქმიანობად არის მიჩნეული და სხავ საქმიანობის შეთავსება აკრძალულია.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს დამხმარე სტრუქტურებია მუდმივი ან დროებითი კომისიები (კომიტეტები), რომლებიც ამ ორგანოს კომპეტენციის ფარგლებში, დარგობრივი პრინციპით იქმნება. ამასთანავე, ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოების საქმიანობის კონტროლის მიზნით ცალკეულ ქვეყნებში (ესტონეთი, ლატვია) საკრებულოებთან იქმნება სარევიზიო თუ აუდიტორული კომისიები.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ინსტიტუტი საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოებასა და თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოში ერთ-ერთი წამყვანი ინსტიტუტია. მისი მეშვეობით მოქალაქეებს აქვთ უფლება და შესაძლებლობა, საკუთარი პასუხისმგებლობით, ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესების შესაბამისად მოაწესრიგონ და მართონ ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხები. ამ ინსტიტუტისადმი საზოგადოების ნდობა უფრო და უფრო ძლიერდება.

თავი 28. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს - საკრებულოს არჩევნები

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს - საკრებულოს მორიგი არჩევნები. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს - საკრებულოს არჩევნები ტარდება 4 წელიწადში ერთხელ.⁴⁴ არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი

⁴⁴ საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს - საკრებულოს არჩევნები არ ტარდება. თუ არჩევნების ვადა ემთხვევა საგანგებო ან საომარ მდგომარეობას, არჩევნები ტარდება ამ მდგომარეობის გაუქმებიდან არაუგვიანეს 60 დღისა.

საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არაუგვიანეს 60 დღისა⁴⁵.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნების დანიშვნის შესახებ ცნობა ქვეყნდება ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე და პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით, არჩევნების დანიშნიდან არა უგვიანეს მომდევნო დღისა.

აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლება. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრად შეიძლება აირჩეს საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც კენჭისყრის დღისთვის შეუსრულდა 21 წელი (ასაკობრივი ცენზი) და საქართველოში მუდმივად უცხოვრია სულ ცოტა 5 წლის განმავლობაში, მათ შორის, არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 2 წელს მაინც (ბინადრობის ცენზი).

საქართველოს მოქალაქე არ შეიძლება იმავდროულად იყოს სხვა წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრი ან თვითმმართველი ქალაქის/თემის მერი/გამგებელი (შეუთავსებლობის ცენზი). კანდიდატზე ასევე ვრცელდება კანდიდატის სტატუსთან შეუთავსებლობის ცენზი.

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს საქართველოს ყველა მოქალაქეს, რომელსაც არჩევნების დღემდე შეუსრულდა ან იმ დღეს უსრულდება 18 წელი და რომლის რეგისტრაციის ადგილი მიეკუთვნება შესაბამისი თვითმმართველი ერთეულის ადმინისტრაციულ საზღვრებს, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც საქართველოს კონსტიტუციით ან/და მის შესაბამისად საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ შეზღუდული აქვთ აქტიური საარჩევნო უფლება. ამასთანავე, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში არ მონაწილეობენ არჩევნების დანიშვნის დღისთვის საქართველოს საზღვრების გარეთ მუდმივად მცხოვრები ამომრჩევლები, აგრეთვე არჩევნების დღეს საქართველოს საზღვრების გარეთ დროებით მყოფი ამომრჩევლები (რაც გულისხმობს იმას, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნებისთვის სხვა სახელმწიფოში საარჩევნო უზნება არ იქმნება), ხოლო საქართველოს თავდაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროების სამხედრო (გასამხედროებული) ძალებისა და შენაერთების ვადიანი და საკონტრაქტო სამხედრო მოსამსახურეები ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობენ სამხედრო ნაწილის განლაგების ადგილის მიხედვით.

საარჩევნო ოლქები და საარჩევნო უზნები. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებისათვის ყოველი დამოუკიდებელი თვითმმართველი ერთეული წარმოადგენს ერთ საარჩევნო ოლქს, რაც შეეხება ქალაქ თბილისის, თბილისის საკრებულოს პროპორციული წესით ჩასატარებელი არჩევნებისათვის, აქ იქმნება 10 საარჩევნო ოლქი (მთაწმინდის, ვაკის, საბურთალოს, კრწანისის, ისნის, სამგორის, ჩუღურეთის, დიდუბის, ნაძალადევის, გლდანის).

ცესკო არჩევნების დანიშვნის დღიდან 2 დღის ვადაში თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს ცნობას საარჩევნო ოლქების შესახებ, მათი საზღვრების მითითებით. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებისათვის ადგილობრივ მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქებს ქმნიან და მათ საზღვრებს აზუსტებენ შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიები არჩევნების დანიშვნის დღიდან 2 დღის ვადაში, შესაბამისი თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიული და ადმინისტრაციული თავისებურებების გათვალისწინებით.

⁴⁵ მორიგი არჩევნები ჩატარდება შესაბამისი ბოლო არჩევნებიდან სრული 3 წლის გასვლის შემდეგ, მე-4 წლის ოქტომბერში.

საოლქო საარჩევნო კომისიები ადგილობრივი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქების შესახებ ცნობას, მათი საზღვრების მითითებით, ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებენ არჩევნების დანიშვნის დღიდან 3 დღის ვადაში.

საარჩევნო სისტემა. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნები ტარდება პროპორციული და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემების საფუძველზე.

თვითმმართველი თემის საკრებულო შედგება პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული 15 წევრისა და შესაბამის ტერიტორიაზე არსებული ყველა თემიდან და ქალაქიდან მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული თითო წევრისაგან.

თვითმმართველი ქალაქის (გარდა თბილისისა) საკრებულო შედგება:

- ▶ მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული 10 წევრისა და პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული 15 წევრისაგან, თუ ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობა 75 000-ს აღემატება;
- ▶ მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული 5 წევრისა და პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული 10 წევრისაგან, თუ ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობა 75 000-ს არ აღემატება.

თბილისის საკრებულო შედგება 50 წევრისაგან, რომელთაგან 25 წევრი აირჩევა ადგილობრივი ერთმანდატიანი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქების ტერიტორიაზე, ხოლო 25 წევრი – პროპორციული წესით თბილისის მთელ ტერიტორიაზე.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება აქვს:

- ▶ საარჩევნო რეგისტრაციის მქონე პარტიას;
- ▶ საარჩევნო ბლოკს;
- ▶ პარტიის/საარჩევნო ბლოკის/ამომრჩეველთა 5-კაციანი საინიციატივო ჯგუფის მიერ წარდგენილ კანდიდატს, რომელიც რეგისტრირებულია შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში.⁴⁶

ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ კანდიდატის წარდგენა დადასტურებული უნდა იყოს შესაბამისი ადგილობრივი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე რეგისტრირებულ მხარდამჭერ ამომრჩეველთა 1 პროცენტის (არანაკლებ 50 ამომრჩევლის) ხელმოწერებით.

პარტიების/საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაცია. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად პარტიამ:

- ▶ რომელიც რეგისტრირებული იყო ბოლო საპარლამენტო არჩევნებისას, ან რომელსაც არჩევნების დანიშვნის დღისთვის ჰყავს წარმომადგენელი საქართველოს პარლამენტში (პარტიის წარმომადგენლად მიიჩნევა პარლამენტის წევრი, რომელიც არჩეულია შესაბამისი პარტიის ან საარჩევნო ბლოკის (რომელშიც ეს პარტია იყო გაერთიანებული) წარდგენით) თავისი ხელმძღვანელი პირის (პირების) მიერ ხელმოწერილი განცხადებით უნდა მიმართოს ცესკოს თავმჯდომარეს არჩევნების დანიშვნის შემდეგ, მაგრამ არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 57-ე დღისა;
- ▶ რომელიც რეგისტრირებული არ იყო ბოლო საპარლამენტო არჩევნებისას, ან, რომელსაც არჩევნების დანიშვნის დღისთვის არ ჰყავს წარმომადგენელი საქართველოს პარლამენტში, თავისი ხელმძღვანელი პირის (პირების) მიერ ხელმოწერილი განცხადებით უნდა მიმართოს ცესკოს თავმჯდომარეს არჩევნების

⁴⁶ ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის და მის მიერ წარდგენილი კანდიდატის რეგისტრაცია, მისთვის რიგითი ნომრის მინიჭება რეგულირდება საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ საქართველოს პარლამენტის არჩევნებისთვის დადგენილი ნორმების შესაბამისად.

წლის 1 იანვრიდან 1 აგვისტომდე. ამ შემთხვევაში ცესკოს სათანადო სამსახური განცხადების მიღებისთანავე პარტიის წარმომადგენელს გადასცემს მხარდამჭერთა სიის ნიმუშებს.

პარტია ვალდებულია მხარდამჭერთა სიის ნიმუშის მიღებიდან 60 დღის ვადაში, მაგრამ არაუგვიანეს 15 აგვისტოსი, ცესკოს წარუდგინოს საკრებულოს არჩევნებში პარტიის მონაწილეობის მხარდამჭერი სულ ცოტა 1 000 ამომრჩევლის სია, თუ იგი კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტია (იღებს დაფინანსებას სახელმწიფო ბიუჯეტიდან), ხოლო თუ იგი არ არის კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტი – სულ ცოტა 25000 (ეს რიცხვი არ უნდა აღემატებოდეს ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის 1%-ს) ამომრჩევლის სია.

მხარდამჭერთა სიას ცესკოს სათანადო სამსახური ამოწმებს საარჩევნო კოდექსის 38-ე მუხლით დადგენილი წესითა და დადგენილ ვადაში (საარჩევნო პერიოდში ცესკოს სათანადო სამსახური წარდგენიდან 2 დღის ვადაში ამოწმებს მხარდამჭერთა სიებს და დასკვნას წარუდგენს ცესკოს თავმჯდომარეს).

პარტიის/პარტიების რეგისტრაციის პროცედურა მთავრდება არჩევნების დღემდე 37-ე დღეს.

ცესკოს თავმჯდომარის მიერ რეგისტრირებულ პარტიებს უფლება აქვთ, შექმნან საარჩევნო ბლოკი და გავიდნენ ბლოკიდან. საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციისთვის არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 43-ე დღისა ცესკოს თავმჯდომარეს უნდა წარედგინოს ბლოკში გაერთიანებული ყველა პარტიის უფლებამოსილი ხელმძღვანელი პირების მიერ ხელმოწერილი განცხადება და საარჩევნო ბლოკის წესდება. საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაციის პროცედურა მთავრდება არჩევნების დღემდე 37-ე დღეს.

პარტიას, რომელმაც გაიარა საარჩევნო რეგისტრაცია, უფლება აქვს, საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაციის ვადის ამოწურვამდე გაერთიანდეს რეგისტრირებულ საარჩევნო ბლოკში, რისთვისაც ცესკოს თავმჯდომარეს უნდა წარუდგინოს სათანადო განცხადება და საარჩევნო ბლოკის თანხმობა.

საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციისთანავე ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უფლებამოსილება უწყდებათ ბლოკში გაერთიანებული პარტიების წარმომადგენლებს ყველა საარჩევნო კომისიაში, ხოლო საარჩევნო ბლოკს შეუძლია დანიშნოს 2 წარმომადგენელი თითოეულ საარჩევნო კომისიაში.

პარტიული სიების/კანდიდატების წარდგენის ვადის ამოწურვამდე საარჩევნო ბლოკიდან პარტიის/პარტიების გასვლის ან გარიცხვის შემთხვევაში თითოეულ მათგანს უფლება აქვს, გააგრძელოს არჩევნებში მონაწილეობა. თუ ამის გამო ბლოკში მხოლოდ ერთი პარტია დარჩა, ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უქმდება საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაცია და მასში ადრე შემავალ პარტიებს უფლება ექნებათ, გააგრძელონ არჩევნებში მონაწილეობა.

პარტიული სიების/კანდიდატების წარდგენის ვადის ამოწურვის შემდეგ საარჩევნო ბლოკიდან პარტიის გასვლის ან გარიცხვის შემთხვევაში ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უქმდება ამ პარტიის საარჩევნო რეგისტრაცია. თუ ამის გამო ბლოკში მხოლოდ ერთი პარტია დარჩა, ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უქმდება საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაცია და დარჩენილი პარტია ხდება ბლოკის უფლებამონაცვლე.

არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა ცესკო თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს რეგისტრირებული პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების სიას განცხადებების წარდგენის რიგის მიხედვით, აგრეთვე იმ პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების სიას, რომელთაც უარი ეთქვათ რეგისტრაციაზე ან რომელთა რეგისტრაციაც გაუქმდა.

პარტიული სიების წარდგენა. პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიები და საარჩევნო ბლოკები რეგისტრაციის შემდეგ, კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 30 დღისა, შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის

თავმჯდომარეს წარუდგენენ პარტიულ სიებს, ხოლო პროპორციული წესით თბილისის საკრებულოს წევრთა მანდატების მისაღებად პარტიულ სიებს პარტია, საარჩევნო ბლოკი წარუდგენს ცესკოს.

არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე ყოველ პარტიასა და საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, წარადგინოს თითო პარტიული სია. პარტიული სია დამოწმებული უნდა იყოს არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიის ხელმძღვანელის, ხოლო საარჩევნო ბლოკის შემთხვევაში – ბლოკში გაერთიანებული ყველა პარტიის ხელმძღვანელთა ხელმოწერებით.

პარტიულ სიას უნდა ერთოდეს ყოველი კანდიდატის ორი ფოტოსურათი და მის მიერ ხელმოწერილი სააღრიცხვო ბარათი (ორ ცალად) შევსების თარიღის მითითებით. სააღრიცხვო ბარათში კანდიდატის საანკეტო მონაცემებთან (სახელი, გვარი, საქართველოს მოქალაქის პირადი ნომერი, მისამართი (საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობის ან სააგენტოს მონაცემთა ბაზის მიხედვით), დაბადების თარიღი) ერთად მითითებული უნდა იყოს საქართველოში 5 წლის, მათ შორის, ბოლო 2 წლის, განმავლობაში მისი მუდმივად ცხოვრების ფაქტი და თანხმობა ამ პარტიული სიით კენჭისყრაზე.

წარდგენილ პარტიულ სიაში საკრებულოს წევრობის კანდიდატთა რაოდენობა არ უნდა იყოს პროპორციული სისტემით **ასარჩევ წევრთა რაოდენობაზე ნაკლები** და არ უნდა აღემატებოდეს ამ რაოდენობის **სამმაგ ოდენობას**, ხოლო თბილისის საკრებულოში პროპორციული წესით ასარჩევი კანდიდატების პარტიული სია უნდა შედგებოდეს არანაკლებ 50 და არა უმეტეს 100 კანდიდატისაგან.

პარტიული სიის შედგენის წესს განსაზღვრავენ პარტიები და საარჩევნო ბლოკები. პარტიული სიის შედგენისას გათვალისწინებული უნდა იყოს, რომ არჩევნების შედეგების მიხედვით პარტიის, საარჩევნო ბლოკის მიერ მიღებული მანდატები ნაწილდება თანამიმდევრობით, სიის დასაწყისიდან რიგის მიხედვით, და გენდერული ბალანსის დაცვა უკავშირდება „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით გათვალისწინებულ დამატებით დაფინანსებას.

საკრებულოს წევრობის კანდიდატთა წარდგენა მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრის არჩევნებში შესაბამის საარჩევნო ოლქში კანდიდატთა წარდგენის უფლება აქვთ:

- ▶ არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას;
- ▶ საარჩევნო ბლოკს;
- ▶ ამომრჩეველთა 5-კაციან საინიციატივო ჯგუფს.

საარჩევნო ოლქში მაჟორიტარი კანდიდატის წარდგენის მიზნით არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიამ/საარჩევნო ბლოკმა სანადო განცხადებით უნდა მიმართოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა.⁴⁷

ხოლო, საკრებულოს წევრობის კანდიდატის წარდგენის მიზნით ამომრჩეველთა 5 კაციანმა საინიციატივო ჯგუფმა კენჭისყრამდე არა უგვიანეს 57-ე დღისა განცხადებით უნდა მიმართოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას, რის შემდეგაც უფლება აქვს, შეაგროვოს მხარდამჭერ ამომრჩეველთა ხელმოწერები. განცხადების წარდგენისთანავე საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენელს გადაეცემა კანდიდატის მხარდამჭერთა სიის ბლანკები (ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ კანდიდატის წარდგენა დადასტურებული უნდა იყოს შესაბამისი ადგილობრივი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე რეგისტრირებულ მხარდამჭერ ამომრჩეველთა 1 პროცენტის (არანაკლებ 50 ამომრჩევლის) ხელმოწერით).

განცხადებას, რომელსაც ხელს აწერს ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის ყველა წევრი, უნდა ერთოდეს საკრებულოს წევრობის კანდიდატად წარდგენილი პირის წერილობითი თანხმობა

⁴⁷ განცხადება დამოწმებული უნდა იყოს პარტიის ან საარჩევნო ბლოკში გაერთიანებული ყველა პარტიის უფლებამოსილი პირების ხელმოწერებით.

არჩევნებში მონაწილეობაზე, მისი პირადობის მოწმობის ასლი, ორი ფოტოსურათი და მის მიერ ხელმოწერილი სააღრიცხვო ბარათი (ორ ცალად).

საკრებულოს წევრობის კანდიდატის რეგისტრაციაში გასატარებლად ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენელმა კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას უნდა წარუდგინოს ცესკოს განკარგულებით დადგენილი კანდიდატის მხარდამჭერ ამომრჩეველთა სიის არანაკლებ მინიმალური ოდენობისა. წარდგენილი მხარდამჭერთა სიის შემოწმება ხდება საარჩევნო კოდექსით დადგენილი წესით 3 დღის ვადაში.

საკრებულოს წევრობის კანდიდატს განკარგულებით რეგისტრაციაში ატარებს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს 30-ე დღისა.

პარტიული სიების, ადგილობრივ მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში წარდგენილი საკრებულოს წევრობის კანდიდატების რეგისტრაცია. პარტიის/საარჩევნო ბლოკის მიერ წარდგენილი პარტიული სიის, საკრებულოს წევრობის კანდიდატის რეგისტრაციისათვის წარდგენილ განცხადებასა და თანდართულ დოკუმენტებს, საბუთების წარდგენიდან 2 დღის ვადაში, მაგრამ არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს 28-ე დღისა, ამოწმებს შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, რომელიც:

- ▶ საარჩევნო რეგისტრაციაში გაატარებს პარტიულ სიას, საკრებულოს წევრობის კანდიდატს, თუ წარდგენილი საბუთები აკმაყოფილებს საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს;
- ▶ წერილობით აცნობებს საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებთან განცხადებასა და თანდართულ საბუთებში არსებული მონაცემების შეუსაბამობის შესახებ (შეუსაბამობის მითითებით).

შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, განცხადებასა და თანდართულ საბუთებში არსებული მონაცემების შეუსაბამობის შემთხვევაში, საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს დოკუმენტაციის სრულყოფისთვის განუსაზღვრავს 2 დღეს.

შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ, შესწორებული მონაცემების წარდგენის შემთხვევაში, საარჩევნო რეგისტრაციის საკითხი უნდა გადაწყვიტოს დოკუმენტაციის წარდგენიდან 3 დღის ვადაში.

თუ შესწორებული მონაცემები შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ, საარჩევნო რეგისტრაციაში უნდა გაატაროს საკრებულოს წევრობის მაჟორიტარი კანდიდატი, პარტიულ სია ან მისი ის ნაწილი, რომელიც შეესაბამება დადგენილ მოთხოვნებს (თუ სიის ამ ნაწილში კანდიდატთა რაოდენობა დადგენილ მინიმუმზე ნაკლები არ არის).

თუ შესწორებული მონაცემები არ შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ იმავე ვადაში უნდა გამოსცემს განკარგულება საარჩევნო რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ (საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს განკარგულება და მოთხოვნისთანავე უნდა გადაეცეს).

საკრებულოს წევრობის კანდიდატის/კანდიდატების რეგისტრაციის შემდეგ, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ 3 დღის ვადაში უნდა გასცეს კანდიდატის მოწმობები.

საკრებულოს წევრობის კანდიდატად წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება. პარტიის/საარჩევნო ბლოკს/ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს უფლება აქვს, რეგისტრაციის შემდეგ, კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 10 დღისა გააუქმოს თავისი გადაწყვეტილება კანდიდატის წარდგენის შესახებ.

კანდიდატს შეუძლია კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 10 დღისა მოხსნას თავისი კანდიდატურა, რისთვისაც სათანადო განცხადებით უნდა მიმართოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას.

კანდიდატის რეგისტრაციის, კანდიდატის წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე შესაბამისი საარჩევნო კომისია დაუყოვნებლივ აქვეყნებს ცნობას ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე.

საარჩევნო ბიულეტენი. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებისათვის მზადდება ორი სხვადასხვა სახის საარჩევნო ბიულეტენი. პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე საკრებულოს არჩევნებისათვის განკუთვნილ საარჩევნო ბიულეტენში შეიტანება პარტიების/საარჩევნო ბლოკების სახელწოდებები (ბლოკის სახელწოდების შემდეგ მითითებული უნდა იყოს მასში გაერთიანებულ პარტიათა სახელწოდებები) დადგენილი რიგითობის შესაბამისად. მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე საკრებულოს არჩევნებისათვის განკუთვნილ საარჩევნო ბიულეტენში შეიტანება შესაბამის ადგილობრივ მაჟორიტარულ ოლქში ასარჩევად წარდგენილი ყველა კანდიდატის რიგითი ნომერი, სახელი და გვარი პარტიის ან საარჩევნო ბლოკის მიერ წარდგენილი კანდიდატის გვართან მიეთითება შესაბამისი პარტიის ან საარჩევნო ბლოკის სახელწოდება, ხოლო ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ წარდგენილი კანდიდატის გვარის გასწვრივ მიეთითება „დამოუკიდებელი“.

თავი 29. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოთა არჩევნების შედეგების შეჯამება

საოლქო საარჩევნო კომისია საუბნო საარჩევნო კომისიების შემაჯამებელი ოქმების საფუძველზე, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის შესახებ საჩივრების განხილვის შედეგების გათვალისწინებით ადგენს და აჯამებს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემებით ჩატარებული არჩევნების შედეგებს.

თბილისის საკრებულოს პროპორციული წესით ჩატარებული არჩევნების შემაჯამებელი საარჩევნო კომისიის ფუნქციებს ახორციელებს ცესკო, ხოლო თბილისის საკრებულოს მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული არჩევნების შედეგებს აჯამებს და ადგენს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია.

მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე ჩატარებული არჩევნების შედეგების დადგენა. მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე საკრებულოში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც შესაბამის ადგილობრივ მაჟორიტარულ ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქში სხვებზე მეტ ხმას მიიღებს.

თუ არჩევნებში მონაწილე ორმა კანდიდატმა მიიღო ხმათა თანაბარი რაოდენობა, არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში უფრო ადრე წარადგინა განცხადება რეგისტრაციის შესახებ.

პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე ჩატარებული არჩევნების შედეგების დადგენა. პარტიული სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობის დასადგენად პარტიული სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა უნდა გამრავლდეს საარჩევნო ოლქში პროპორციული წესით გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობაზე და უნდა გაიყოს იმ პარტიების/საარჩევნო ბლოკების მიერ მიღებული ხმების რაოდენობათა ჯამზე, რომლებმაც მიიღეს არჩევნებში მონაწილეთა ხმების არანაკლებ 4 პროცენტისა. მიღებული რიცხვის მთელი ნაწილი არის პარტიული სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობა. არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი საარჩევნო ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

თუ საარჩევნო ოლქში პარტიული სიების მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობათა ჯამი მანდატების საერთო რაოდენობაზე ნაკლები აღმოჩნდება, გაუნაწილებელი მანდატებიდან თითო მანდატი, პირველ რიგში, თანამიმდევრობით მიეკუთვნება უკეთესი შედეგის მქონე იმ პარტიულ სიებს, რომლებმაც ვერ მოიპოვეს მანდატი, მაგრამ მიიღეს არჩევნებში მონაწილეთა ხმების არანაკლებ 4%-ისა. თუ ამის შემდეგ კიდევ დარჩება გაუნაწილებელი მანდატი (მანდატები), თითო მანდატი თანამიმდევრობით მიეკუთვნება იმ პარტიულ სიებს, რომლებსაც ერთი მანდატი მაინც ჰქონდათ მოპოვებული და სხვებზე დიდი ნაშთი აქვთ.

არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი საარჩევნო ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

თუ მანდატების განაწილების პირველივე ეტაპზე ვერცერთმა პარტიულმა სიამ ვერ მოიპოვა მანდატი, თითო მანდატი მიეკუთვნება პროპორციული წესით გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობის შესაბამის იმ სუბიექტებს, რომლებმაც სხვებზე მეტი ხმა მიიღეს.

თუ იმ 2 ან 2-ზე მეტი პარტიული სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობები, რომელთაც უნდა გადაეცეთ ერთი მანდატი თანაბარი აღმოჩნდება, მანდატი იმ პარტიულ სიას მიეკუთვნება, რომელმაც საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში უფრო ადრე გაიარა რეგისტრაცია.

მაგალითი:

თვითმმართველ ქალაქ მცხეთაში გასანაწილებელია 10 მანდატი. ცნობილია, რომ საარჩევნო ოლქში არჩევნებში მონაწილეობა მიიღო 35 075-მა ამომრჩეველმა. ბათილად იქნა ცნობილი 100 ბიულეტენი.

პარტიული სიების მიერ მიღებული ხმებია:

საარჩევნო სუბიექტი I – 10000 ხმა;

საარჩევნო სუბიექტი II – 5090;

საარჩევნო სუბიექტი III – 750;

საარჩევნო სუბიექტი IV – 110;

საარჩევნო სუბიექტი V – 10025;

საარჩევნო სუბიექტი VI – 7250;

საარჩევნო სუბიექტი VII – 1750.

იმის დასაზუსტებლად, თუ რომელი პარტიული სიები მიიღებენ მანდატების განაწილებაში მონაწილეობას, საარჩევნო კომისიამ, პირველ რიგში, საარჩევნო ოლქში არჩევნებში მონაწილეთა 4 პროცენტი უნდა გამოიანგარიშოს. იგი იანგარიშება შემდეგი წესით: კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა რაოდენობას (35075) აკლდება ბათილი ბიულეტენების რაოდენობა (100) და განისაზღვრება მიღებული რიცხვის (34975) 4 პროცენტი ($34975 * 4/100 = 1399$).

ამდენად, 4 პროცენტზე ანუ 1399-ზე, მეტი ხმა მიიღეს შემდეგმა საარჩევნო სუბიექტებმა:

I – 10000 ხმა;

II – 5090 ხმა;

V – 10025 ხმა;

VI – 7250 ხმა;

VII – 1750 ხმა.

ე. ი. მანდატების განაწილებაში მონაწილეობას მიიღებს მხოლოდ ხუთი პარტიული სია.

მანდატები ნაწილდება შემდეგი პროცედურის დაცვით: პარტიული სიების მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა მრავლდება მანდატების რაოდენობაზე და იყოფა იმ პარტიული სიების მიერ მიღებული

ხმების რაოდენობათა ჯამზე, რომლებმაც გადალახეს 4-პროცენტის ბარიერი (10000+5090+10025+7250+1750=34115). მიღებული რიცხვის მთელი ნაწილი არის პარტიული სიის მიერ მისაღები მანდატების რაოდენობა.

ამრიგად:

საარჩევნო სუბიექტი I – $10000 * 10/34115 = 2,9$ – მიიღო 2 მანდატი;

საარჩევნო სუბიექტი II – $5090 * 10/34115 = 1,4$ – მიიღო 1 მანდატი;

საარჩევნო სუბიექტი V – $10025 * 10/34115 = 2,9$ – მიიღო 2 მანდატი;

საარჩევნო სუბიექტი VI – $7250 * 10/34115 = 2,1$ – მიიღო 2 მანდატი;

საარჩევნო სუბიექტი VII – $1750 * 10/34115 = 0,5$ – ვერცერთი მანდატი ვერ მიიღო.

ამის შემდეგ იწყება დარჩენილი მანდატების გადანაწილება (10-7=3 მანდატი). ისინი გადანაწილდება შემდეგი პრინციპით: თითო მანდატი გადაეცემა იმ პარტიულ სიებს, რომლებმაც გადალახეს 5-პროცენტის ბარიერი, მაგრამ ზემოთ აღნიშნული განაწილების წესით ვერცერთი მანდატი ვერ მიიღეს. ამ შემთხვევაში საარჩევნო სუბიექტი VII 1 მანდატს მიიღებს, ხოლო დარჩენილი 2 მანდატი იმ პარტიულ სიებს შორის გადანაწილდება, რომლებმაც 1 მანდატი მაინც მიიღეს და აქვთ სხვებზე დიდი ნაშთი. ე. ი. გადასანაწილებელი მანდატებიდან 1 გადაეცემა საარჩევნო სუბიექტ V-ს, დარჩენილი 1 მანდატი – საარჩევნო სუბიექტ I-ს.

პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე საკრებულოში არჩეულად ჩაითვლებიან ის კანდიდატები, რომელთა რიგითი ნომრებიც პარტიულ სიაში ნაკლებია ან ტოლია ამ პარტიული სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობისა.

თუ საკრებულოს წევრობის კანდიდატი არჩეულია როგორც ერთმანდატიანი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქიდან, ისე პარტიული სიით, მაშინ იგი ითვლება ერთმანდატიანი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქიდან არჩეულად, ამოიღება პარტიული სიიდან და სიაში კანდიდატის წანაცვლება განხორციელდება ამ კანონით დადგენილი წესით.

არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან 10 დღის ვადაში შესაბამისი საარჩევნო კომისია ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს ცნობას შესაბამის საარჩევნო ოლქში გამართული არჩევნების შედეგების შესახებ.

განმეორებითი და ხელახალი კენჭისყრები. თუ საარჩევნო უბანში ბათილად იქნა ცნობილი კენჭისყრა, შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია ნიშნავს განმეორებით კენჭისყრას, რომელიც უნდა გაიმართოს კენჭისყრის დღიდან 2 კვირის ვადაში. განმეორებითი კენჭისყრა იმართება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობით ორგანოში – საკრებულოში ასარჩევ შესაბამისი რაოდენობის კანდიდატთაგან ბოლო საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატსა და მომდევნო შედეგის მქონე კანდიდატს შორის სხვაობა ნაკლებია ამ საარჩევნო უბნის (ან გაბათილებული უბნების) ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობაზე.

განმეორებითი კენჭისყრისას საარჩევნო უბანში კენჭისყრის შედეგების გაბათილების შემთხვევაში შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია საარჩევნო ოლქში ჩატარებული არჩევნების შედეგებს აჯამებს ამ უბნის გაუთვალისწინებლად.

თუ საარჩევნო ოლქში ბათილად იქნა ცნობილი არჩევნები, 2 კვირის ვადაში იმართება ხელახალი კენჭისყრა.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრად არჩეულთა რეგისტრაცია. არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებიდან 5 დღის ვადაში შესაბამისი

საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე რეგისტრაციაში ატარებს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრად არჩეულ პირებს და გადასცემს მათ შესაბამის მოწმობებს.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს პირველი სხდომის მოწვევა. საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს პირველ სხდომას იწვევს ცესკო არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებიდან 30 დღის ვადაში.

საკრებულოს გამოკლებული წევრის ადგილმონაცვლეობის წესი. თუ პროპორციული წესით არჩეულ საკრებულოს წევრს ვადამდე შეუწყდება საკრებულოს წევრის უფლებამოსილება, შესაბამის საკრებულოში მის ადგილს 2 კვირის ვადაში იკავებს მისი ადგილმონაცვლე, იმავე პარტიულ სიაში რიგით მომდევნო კანდიდატი, თუ მან ცესკოს შეტყობინებიდან 10 დღეში თანხმობა განაცხადა საკრებულოს წევრობაზე. თუ წარდგენილ პარტიულ სიაში კანდიდატი აღარ არის, მანდატი უქმდება.

თუ საკრებულოს გამოკლებული წევრი არჩეული იყო საარჩევნო ბლოკის პარტიული სიით და პარტიულ სიაში აღნიშნული იყო, რომ იგი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მის ადგილს 2 კვირის ვადაში იკავებს პარტიულ სიაში იმავე პარტიის რიგით მომდევნო საკრებულოს წევრობის კანდიდატი, თუ მან ვაკანსიის წარმოშობიდან 10 დღეში თანხმობა განაცხადა საკრებულოს წევრობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ვაკანტურ ადგილს დაიკავებს პარტიულ სიაში იმავე პარტიის რიგით მომდევნო კანდიდატი და ა. შ. თუ პარტიულ სიაში აღნიშნული არ იყო, რომ საკრებულოს გამოკლებული წევრი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მის ადგილს იკავებს სიაში რიგით მომდევნო კანდიდატი.

შუალედური არჩევნები. თუ მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით არჩეულ საკრებულოს წევრს უფლებამოსილება ვადამდე შეუწყდება, საარჩევნო კოდექსით დადგენილი წესით ტარდება შუალედური არჩევნები.

შუალედური არჩევნები ტარდება უახლოეს მთავრობის ან ოქტომბერში, იმ პირობით, რომ შესაბამისი თვის ბოლომდე 60 დღე მაინც არის დარჩენილი. შუალედური არჩევნები არ ტარდება, თუ საკრებულოს უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე 1 წელზე ნაკლებია დარჩენილი.

არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა ცესკო განკარგულებით ნიშნავს შუალედური არჩევნების თარიღს და განკარგულებითვე ადგენს საარჩევნო ღონისძიებათა ვადებს.

შუალედურ არჩევნებში გამარჯვებული კანდიდატი იკავებს შესაბამისი საკრებულოს მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით არჩეული გამოკლებული წევრის ადგილს საკრებულოს უფლებამოსილების დარჩენილი ვადით.

რიგგარეშე არჩევნები. საკრებულოს ვადამდე დათხოვნის/უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში ტარდება შესაბამისი საკრებულოს რიგგარეშე არჩევნები. რიგგარეშე არჩევნები არ ტარდება, თუ საკრებულოს ვადამდე დათხოვნის/უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის მომენტში შესაბამისი საკრებულოს უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე 1 წელზე ნაკლებია დარჩენილი.

საკრებულოს რიგგარეშე არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, საკრებულოს ვადამდე დათხოვნის/უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შესახებ შესაბამისი სამართლებრივი აქტის ამოქმედებიდან არაუადრეს მე-8 და არაუგვიანეს მე-10 დღისა. არჩევნები ტარდება არჩევნების დანიშნიდან არაუგვიანეს 50-ე დღისა, არჩევნების ჩატარების ვადებს არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 49-ე დღისა განკარგულებით ადგენს ცესკო.

რიგგარეშე არჩევნებში საკრებულო აირჩევა შესაბამისი საკრებულოს უფლებამოსილების დარჩენილი ვადით.

თავი 30. თვითმმართველი ქალაქის მერის (თვითმმართველი თემის გამგებლის) არჩევნები

ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს - თვითმმართველი ქალაქის/თვითმმართველი თემის მერის/გამგებლის მორიგი არჩევნების დანიშვნა. თვითმმართველი ქალაქის მერი, თვითმმართველი თემის გამგებელია ირჩევა საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით 4 წელიწადში ერთხელ.⁴⁸ არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არაუგვიანეს 60 დღისა⁴⁹.

ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელ ორგანოთა არჩევნების დანიშვნის შესახებ ცნობა ქვეყნდება ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე და პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით, არჩევნების დანიშნიდან არა უგვიანეს მომდევნო დღისა.

აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლება. ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს – თვითმმართველი ქალაქის მერად, თვითმმართველი თემის გამგებლად შეიძლება აირჩეს საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც კენჭისყრის დღისთვის შეუსრულდა 25 წელი (ასაკობრივი ცენზი) და საქართველოში მუდმივად უცხოვრია სულ ცოტა 5 წლის განმავლობაში, მათ შორის, არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 2 წელს მაინც (ბინადრობის ცენზი).

საქართველოს მოქალაქე არ შეიძლება იმავდროულად იყოს სხვა წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრი ან თვითმმართველი ქალაქის/თემის მერი/გამგებელი (შეუთავსებლობის ცენზი). კანდიდატზე ასევე ვრცელდება კანდიდატის სტატუსთან შეუთავსებლობის ცენზი.

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს საქართველოს ყველა მოქალაქეს, რომელსაც არჩევნების დღემდე შეუსრულდა ან იმ დღეს უსრულდება 18 წელი და რომლის რეგისტრაციის ადგილი მიეკუთვნება შესაბამისი თვითმმართველი ერთეულის ადმინისტრაციულ საზღვრებს, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც საქართველოს კონსტიტუციით ან/და მის შესაბამისად საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ შეზღუდული აქვთ აქტიური საარჩევნო უფლება. ამასთანავე, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში არ მონაწილეობენ არჩევნების დანიშვნის დღისთვის საქართველოს საზღვრების გარეთ მუდმივად მცხოვრები ამომრჩევლები, აგრეთვე არჩევნების დღეს საქართველოს საზღვრების გარეთ დროებით მყოფი ამომრჩევლები (რაც გულისხმობს იმას, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნებისთვის სხვა სახელმწიფოში საარჩევნო უზნება არ იქმნება), ხოლო საქართველოს თავდაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროების სამხედრო (გასამხედროებული) ძალებისა და შენაერთების ვადიანი და საკონტრაქტო სამხედრო მოსამსახურეები ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობენ სამხედრო ნაწილის განლაგების ადგილის მიხედვით.

საარჩევნო ოლქები. ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს – თვითმმართვე-

⁴⁸ საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნები არ ტარდება. თუ არჩევნების ვადა ემთხვევა საგანგებო ან საომარ მდგომარეობას, არჩევნები ტარდება ამ მდგომარეობის გაუქმებიდან არაუგვიანეს 60 დღისა.

⁴⁹ მორიგი არჩევნები ჩატარდება შესაბამისი ბოლო არჩევნებიდან სრული 3 წლის გასვლის შემდეგ, მე-4 წლის ოქტომბერში.

ლი ქალაქის მერის, თვითმმართველი თემის გამგებლის არჩევნებისთვის ყოველი დამოუკიდებელი თვითმმართველი ერთეული წარმოადგენს ერთ საარჩევნო ოლქს (თბილისის მერის არჩევნებისათვის თბილისი არის ერთი საარჩევნო ოლქი, რომლის საზღვრები ემთხვევა თბილისის თვითმმართველი ერთეულის ადმინისტრაციულ საზღვრებს და ამ საზღვრებში შექმნილი საარჩევნო ოლქების (მთაწმინდის, ვაკის, საბურთალოს, კრწანისის, ისნის, სამგორის, ჩუღურეთის, დიდუბის, ნაძალადევის, გლდანის) საზღვრებს.

არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. მერობის/გამგებლობის კანდიდატის წარდგენის უფლება აქვს საარჩევნო რეგისტრაციის მქონე პარტიას/საარჩევნო ბლოკს.

მერობის/გამგებლობის კანდიდატთა წარდგენა. მერის/გამგებლის არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიამ/საარჩევნო ბლოკმა კენჭისყრის დღემდე არა უგვიანეს 30 დღისა მერობის/გამგებლობის კანდიდატი უნდა წარუდგინოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას, გამონაკლისია ქალაქ თბილისის მერობის კანდიდატი, რომლის საბუთებიც ცესკოს წარედგინება.

მერობის/გამგებლობის კანდიდატის რეგისტრაციისათვის წარდგენილ განცხადებასა და თანდართულ დოკუმენტებს, საბუთების წარდგენიდან 2 დღის ვადაში, მაგრამ არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს 28-ე დღისა, ამოწმებს შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, რომელიც:

- ▶ საარჩევნო რეგისტრაციაში გაატარებს მერობის/გამგებლობის კანდიდატს, თუ წარდგენილი საბუთები აკმაყოფილებს საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს;
- ▶ წერილობით აცნობებს საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებთან განცხადებასა და თანდართულ საბუთებში არსებული მონაცემების შეუსაბამობის შესახებ (შეუსაბამობის მითითებით).

შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, განცხადებასა და თანდართულ საბუთებში არსებული მონაცემების შეუსაბამობის შემთხვევაში, საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს დოკუმენტაციის სრულყოფისთვის განუსაზღვრავს 2 დღეს.

შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ, შესწორებული მონაცემების წარდგენის შემთხვევაში, საარჩევნო რეგისტრაციის საკითხი უნდა გადაწყვიტოს დოკუმენტაციის წარდგენიდან 2 დღის ვადაში.

თუ შესწორებული მონაცემები შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ, საარჩევნო რეგისტრაციაში უნდა გაატაროს მერობის/გამგებლობის კანდიდატი.

თუ შესწორებული მონაცემები არ შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ იმავე ვადაში უნდა გამოსცემს განკარგულება საარჩევნო რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ (საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს განკარგულება და მოთხოვნისთანავე უნდა გადაეცეს).

მერობის/გამგებლობის კანდიდატის (კანდიდატების) რეგისტრაციის შემდეგ, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ, 3 დღის ვადაში უნდა გასცეს კანდიდატის მოწმობები. მერობის/გამგებლობის კანდიდატს მიეკუთვნება მისი წარმდგენი საარჩევნო სუბიექტის რიგითი ნომერი.

მერობის/გამგებლობის კანდიდატად წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება. პარტიას/საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, რეგისტრაციის შემდეგ, კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 10 დღისა, გააუქმოს თავისი გადაწყვეტილება კანდიდატის წარდგენის შესახებ. კანდიდატს შეუძლია კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 10 დღისა მოხსნას თავისი კანდიდატურა, რისთვისაც სათანადო განცხადებით მიმართავს

შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას (არ ვრცელდება არჩევნების მეორე ტურზე).

შესაბამისი საარჩევნო კომისია ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე დაუყოვნებლივ აქვეყნებს ცნობას კანდიდატის რეგისტრაციის, აგრეთვე კანდიდატის წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე.

მერის/გამგებლის არჩევნების შედეგების შეჯამება. მერის/გამგებლის არჩევნების შედეგებს ადგენს და აჯამებს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია, ხოლო ქალაქ თბილისის მერის არჩევნების შედეგებს აჯამებენ შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიები და ადგენს ცესკო.

მერის/გამგებლის არჩევნებში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 50%-ზე მეტი მიიღო. არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი საარჩევნო ბიულეტენები.

არჩევნების მეორე ტური. თუ მერის/გამგებლის არჩევნებში კანდიდატმა ვერ მიიღო საარჩევნო კოდექსით განსაზღვრული ხმათა საჭირო რაოდენობა, ინიშნება არჩევნების მეორე ტური.

მეორე ტურში მონაწილეობს 2 კანდიდატი, რომლებმაც პირველ ტურში სხვებზე მეტი ხმა მიიღეს. თუ ორზე მეტ კანდიდატს ერთნაირი საუკეთესო შედეგი აღმოაჩნდა, ან ერთი საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატის მომდევნო რამდენიმე კანდიდატმა თანაბარი რაოდენობის ხმები მიიღო, მეორე ტურში ყველა ეს კანდიდატი მონაწილეობს.

მერის/გამგებლის არჩევნების მეორე ტურს ნიშნავს ცესკო შესაბამისი არჩევნების შედეგების შემაჯამებელი ოქმის გასაჩივრების ვადის ამოწურვიდან 3 დღის ვადაში, თუ ოქმი არ გასაჩივრდა, ხოლო ოქმის გასაჩივრების შემთხვევაში – სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 3 დღის ვადაში, სასამართლოს გადაწყვეტილების გათვალისწინებით.

არჩევნების მეორე ტური ტარდება ცესკოს მიერ მისი დანიშვნის შესახებ განკარგულების მიღებიდან არაუგვიანეს მე-14 დღისა.

არჩევნების მეორე ტურში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მეტი ხმა მიიღო. თუ კანდიდატებმა თანაბარი რაოდენობის ხმები მიიღეს, არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც პირველ ტურში მეტი ხმა მიიღო. თუ ხმათა ეს რაოდენობებიც ტოლი აღმოჩნდა, გამარჯვებულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც უფრო ადრე გაიარა რეგისტრაცია.

თუ არჩევნების მეორე ტურში გასულ ერთ-ერთ ან ორივე კანდიდატს გაუუქმდა რეგისტრაცია, ან კანდიდატი გარდაიცვალა, 2 თვის თავზე ტარდება **ხელახალი არჩევნები**. არჩევნების თარიღს ნიშნავს ცესკო ზემოაღნიშნული ფაქტის დადგომიდან 3 დღის ვადაში.

რიგგარეშე არჩევნები. მერის/გამგებლის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში რიგგარეშე არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, მერის/გამგებლის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტიდან არაუადრეს მე-8 და არაუგვიანეს მე-10 დღისა.

არჩევნები ტარდება არჩევნების დანიშნიდან არაუგვიანეს 50-ე დღისა. არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 49-ე დღისა ცესკო განკარგულებით ადგენს საარჩევნო ღონისძიებათა ვადებს.

თუ მერის/გამგებლის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტისას ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა საერთო არჩევნებამდე 1 წელზე ნაკლებია დარჩენილი, მერის/გამგებლის რიგგარეშე არჩევნები არ ტარდება. რიგგარეშე არჩევნებში მერი/გამგებელი აირჩევა შესაბამისი მუნიციპალიტეტის საკრებულოს უფლებამოსილების დარჩენილი ვადით.

თავი 31. რეფერენდუმი, პლემბისციტი

დემოკრატიის ფორმებში იგულისხმება საზოგადოების სხვადასხვა ფენის ნებისა და ინტერესების გამოხატვის ისტორიულად ჩამოყალიბებული მეთოდები და საშუალებები. ამ მეთოდებისა და საშუალებების მიხედვით განასხვავებენ: წარმომადგენლობით დემოკრატიას, რომლის დროსაც ხალხი ხელისუფლებას თავისი წარმომადგენლების მეშვეობით ახორციელებს (სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლობითი ორგანოები, საზოგადოებრივი და პარტიული წარმომადგენლობითი ორგანოები), და პირდაპირ დემოკრატიას, როდესაც სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ცხოვრების ძირითად საკითხებს უშუალოდ ხალხი წყვეტს (რეფერენდუმი, პლემბისციტი, სახალხო კრება).

პირდაპირი დემოკრატიის ერთ-ერთი ძირითადი სახეა რეფერენდუმი. მისი დემოკრატიულობა იმაში მდგომარეობს, რომ ხალხი საყოველთაო კენჭისყრის გზით აცნობებს სახელმწიფოს (საერთაშორისო საზოგადოებას) თავის გადაწყვეტილებას ამა თუ იმ მნიშვნელოვან სახელმწიფო საკითხზე (ლათ. Referendum – „ის, რაც უნდა ეცნობოს“).

რეფერენდუმს საკმაოდ დიდი ისტორია აქვს. დღესაც შეინიშნება მისი გამოყენების სფეროს გაფართოება და მისი მნიშვნელობის ზრდის ტენდენცია. არსებობს ქვეყნები, სადაც ერისა და სახელმწიფოსთვის მნიშვნელოვანი საკითხები უპირატესად რეფერენდუმის ან პლემბისციტის გზით წყდება (ამის მაგალითია შვეიცარიის კონფედერაცია, სადაც მხოლოდ საერთო-ეროვნულ დონეზე წელიწადში საშუალოდ 5–10 რეფერენდუმი ტარდება). ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა არ იცნობს რეფერენდუმს (ასეთია აშშ, სადაც რეფერენდუმი ფედერალურ დონეზე არ ჩატარებულა), თუმცა არსებობს ისეთი ქვეყნები, რომელთა კანონმდებლობა ითვალისწინებს რეფერენდუმსა თუ პლემბისციტს, მაგრამ იგი იშვიათად ტარდება (მაგალითად, დიდი ბრიტანეთი).

არჩევნებისაგან განსხვავებით, რთული და მრავალფეროვანია რეფერენდუმის დანიშვნის პროცედურა. ზოგადად, საერთო-ეროვნული რეფერენდუმის დანიშვნის უფლებამოსილება აქვს სახელმწიფოს მეთაურს (საფრანგეთი, სლოვაკეთი, სომხეთი, ყირგიზეთი) ან პარლამენტს (ბულგარეთი, პოლონეთი, მაკედონია, ტაჯიკეთი, უნგრეთი, ყაზახეთი), ზოგიერთ შემთხვევაში კი – ორივეს (ალბანეთი, ხორვატია).

სახელმწიფოთა დიდ ნაწილში რეფერენდუმის დანიშვნის პროცედურაში ინიციატორის სახით აქტიურად არიან ჩართული არა მხოლოდ ამომრჩევლები, არამედ ფედერაციის სუბიექტები (შვეიცარია) ან ავტონომიური ფორმირებები (იტალია).

რეფერენდუმის პროცედურული უზრუნველყოფისათვის სრულად გამოიყენება საარჩევნო სისტემის ინფრასტრუქტურა.

რეფერენდუმის დემოკრატიული პოტენციალის სრული გახსნა იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, როდესაც კენჭსაყრელი საკითხი გასაგებია საზოგადოებისთვის. ამ მიზნით რეფერენდუმის ჩატარებას წინ უსწრებს სააგიტაციო კამპანია, რომელშიც აქტიურად არიან ჩართული მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები. იმავდროულად, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სარეფერენდუმო საკითხის ფორმულირება. პრაქტიკაში საკითხის ფორმულირების ორი ვარიანტი დამკვიდრდა: პირველი ვარიანტია საკითხის მარტივი ფორმულა, რომელზედაც პოზიციის დადასტურება ხდება თანხმობის („დაახ“) ან უარყოფის (არა“) ფორმით; მეორე ვარიანტია საკითხის რთული ფორმულა, როდესაც საკითხზე პოზიციის დადასტურება ხდება ე. წ. სახალხო არჩევანის ფორმით, ანუ ამომრჩეველი სარეფერენდუმო საკითხთან დაკავშირებით შემოთავაზებული ალტერნატიული პასუხების ჯგუფიდან ერთ-ერთს ირჩევს.

რეფერენდუმის შედეგების განსაზღვრისას, როგორც წესი, არჩევნებისთვის დამახასიათებელი ტექნოლოგია მეორდება.

რაც შეეხება რეფერენდუმის განხილვის საგანს, ის არ შეიძლება განუსაზღვრელი იყოს. ამიტომ საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ რეფერენდუმის განხილვის საგანი არ შეიძლება უკავშირდებოდეს ბიუჯეტს, ამნისტიას, შეწყალებას და ზოგიერთ სხვა საკითხს.

პლებისციტად მეტწილად იწოდება მოსახლეობის საზოგადოებრივი აზრის გასარკვევად ჩატარებული გამოკითხვა იმ ტერიტორიის პოლიტიკური ბედის თაობაზე, რომელზედაც იგი ცხოვრობს (ლათ. plebiscitum – „ის, რაც თქვა ხალხმა“). პლებისციტის პროცედურული ორგანიზება რეფერენდუმისაგან არ განსხვავდება. ორივე შემთხვევაში მათ ასამოქმედებლად ქვეყანაში არსებული საარჩევნო სამართლის ნორმები და საარჩევნო სისტემა გამოიყენება.

საქართველოში რეფერენდუმისა და პლებისციტის მომზადების, ჩატარებისა და შედეგების დადგენის წესები რეგულირდება საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“.

სარეფერენდუმო საკითხები. რეფერენდუმი შეიძლება მოეწყოს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ საკითხებზე, მათ შორის, საქართველოს კონსტიტუციით, საქართველოს კანონებით, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით გათვალისწინებული საკითხებისა და პრინციპების შესახებ.

რეფერენდუმის მოწყობა არ შეიძლება:

- ▶ კანონის მისაღებად ან გასაუქმებლად;
- ▶ ამნისტიისა და შეწყალების გამო;
- ▶ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა რატიფიცირებისა და დენონსირების შესახებ;
- ▶ ისეთ საკითხებზე, რომლებიც ზღუდავს ადამიანის ძირითად კონსტიტუციურ უფლებებსა და თავისუფლებებს.

რეფერენდუმის მოწყობა. საქართველოს პარლამენტის, საქართველოს მთავრობის ან არანაკლებ 200 000 ამომრჩევლის მოთხოვნით საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონით განსაზღვრულ საკითხებზე ნიშნავს რეფერენდუმს მისი ჩატარების მოთხოვნის მიღებიდან 30 დღის განმავლობაში. საქართველოში რეფერენდუმი მზადდება და იმართება ქართულ ენაზე, ხოლო აფხაზეთში – აგრეთვე აფხაზურ ენაზე.

თუ რეფერენდუმის გამართვის ინიციატივა ამომრჩევლებს ეკუთვნით, იქმნება საინიციატივო ჯგუფი. სარეფერენდუმოდ შემოთავაზებული საკითხი საინიციატივო ჯგუფმა მკაფიოდ და კონკრეტულად უნდა ჩამოაყალიბოს. საინიციატივო ჯგუფი ცესკოს მიმართავს თხოვნით, რეგისტრაციაში გაატაროს საინიციატივო ჯგუფის მიერ სარეფერენდუმოდ შემოთავაზებული საკითხი. ცესკო სარეფერენდუმოდ შემოთავაზებულ საკითხს და საინიციატივო ჯგუფის შემადგენლობას რეგისტრაციაში ატარებს და თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს ამის შესახებ ინფორმაციას და საინიციატივო ჯგუფის მისამართს.

რეგისტრაციის მოწმობა საინიციატივო ჯგუფს მიეცემა რეგისტრაციაში გატარების შესახებ მიმართვიდან ერთ თვეში. რეგისტრაციაში გატარებაზე უარის თქმა დასაშვებია, თუ დარღვეულია საარჩევნო კოდექსის მოთხოვნები. საინიციატივო ჯგუფი ხელმოწერების შეგროვებას იწყებს რეგისტრაციის მოწმობის მიღების დღიდან. ხელმოწერები უნდა შეგროვდეს საინიციატივო ჯგუფთან შეთანხმებული და ცესკოს მიერ დადგენილი ნიმუშის ფურცლებზე. ყოველ ასეთ ფურცელზე ხელი უნდა მოაწეროს არაუმეტეს 50-მა მოქალაქემ, რომლებმაც თავად უნდა ჩაწერონ სახელი, გვარი, დაბადების წელი, პირადობის დამადასტურებელი მოწმობის ნომერი, მისამართი და ხელმოწერის თარიღი. ზემოაღნიშნული მონაცემებით შევსებულ ყოველ ფურცელს საკუთარი მისამართის მითითებით ხელს აწერს ხელმოწერების

შეგროვებაზე პასუხისმგებელი პირი. მისი ხელმოწერა უნდა დამოწმდეს სანოტარო ბიუროში ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოში. შევსებული ხელმოწერების ფურცლების საფუძველზე საინიციატივო ჯგუფი ადგენს შეჯამებულ მონაცემებს ხელმოწერების შეგროვების შედეგების შესახებ და ხელმოწერების ფურცლებთან ერთად უგზავნის ცესკოს რეგისტრაციის მოწმობის მიღების დღიდან არაუგვიანეს 3 თვისა. რეფერენდუმის მოწყობის მოთხოვნას ცესკო წარუდგენს საქართველოს პრეზიდენტს მასალების შემოსვლიდან არა უგვიანეს 1 თვისა.

რეფერენდუმის მოწყობის მოთხოვნასთან დაკავშირებით საქართველოს პრეზიდენტი იღებს ერთ-ერთ შემდეგ გადაწყვეტილებას:

- ▶ რეფერენდუმის თარიღის დანიშვნის შესახებ;
- ▶ რეფერენდუმის მოწყობის მოთხოვნაზე მოტივირებული უარის თქმის შესახებ.

რეფერენდუმის თარიღის დანიშვნის შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით, რეფერენდუმის მოწყობის მოთხოვნის მიღებიდან 30 დღის განმავლობაში (საქართველოს პრეზიდენტის აღნიშნული ბრძანებულება საჭიროებს საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც რეფერენდუმი ინიშნება საქართველოს მთავრობის მოთხოვნით). რეფერენდუმის გამართვის შესახებ ბრძანებულებაში მოცემული უნდა იყოს მისი მოწყობის თარიღი და სარეფერენდუმოდ გამოტანილი საკითხის ზუსტი ფორმულირება. ეს ბრძანებულება მოსახლეობას ეცნობება ოფიციალური პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით, ბრძანებულების გამოცემიდან არაუგვიანეს 3 დღისა.

რეფერენდუმის თარიღის დანიშვნის შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების გამოქვეყნებიდან 7 დღის ვადაში საქართველოს მთავრობა იღებს დადგენილებას რეფერენდუმის მოწყობის უზრუნველყოფის შესახებ, რომლითაც განისაზღვრება დაფინანსებისა და რეფერენდუმის მოწყობასთან დაკავშირებული სხვა საკითხები.

რეფერენდუმი იმართება არაუადრეს 2 თვისა და არაუგვიანეს 6 თვისა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ რეფერენდუმის მოწყობის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების დღიდან. გამონაკლის შემთხვევაში საქართველოს პრეზიდენტს შეუძლია დაადგინოს რეფერენდუმის გამართვის სხვა ვადა. რეფერენდუმის მოწყობის შესახებ გადაწყვეტილება შეიძლება გამოითხოვოს საქართველოს პარლამენტმა, საქართველოს მთავრობამ, საინიციატივო ჯგუფმა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე.

რეფერენდუმის გამართვა არ შეიძლება:

- ▶ საქართველოზე შეიარაღებული თავდასხმის შემთხვევაში;
- ▶ ქვეყნის საომარ მდგომარეობაში ყოფნისას;
- ▶ მასობრივი არეულობის, სამხედრო გადატრიალების, შეიარაღებული ამბოხების, ეკოლოგიური კატასტროფების და ეპიდემიების დროს ან სხვა შემთხვევებში, როდესაც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებს არ აქვთ კონსტიტუციური უფლებამოსილებების ნორმალურად განხორციელების შესაძლებლობა.

რეფერენდუმის შედეგების შეჯამება და გადაწყვეტილების ძალაში შესვლა. სარეფერენდუმო საკითხი დადებითად გადაწყვეტილად ჩაითვლება, თუ მას ხმა მისცა რეფერენდუმში მონაწილეთა ნახევარზე მეტმა. რეფერენდუმში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა. რეფერენდუმის დანიშნიდან რეფერენდუმის შედეგების გამოქვეყნებამდე დაუშვებელია სარეფერენდუმო საკითხზე გადაწყვეტილების მიღება. რეფერენდუმის შედეგად მიღებული გადაწყვეტილება ძალაში შედის მისი გამოქვეყნების დღიდან, აქვს იურიდიული ძალა და საბოლოოა. რეფერენდუმის შედეგებს აქვს პირდაპირი მოქმედების ძალა, რაც იმას ნიშნავს, რომ

საქართველოს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლება ვალდებულია, რეფერენდუმის შედეგებიდან გამომდინარე, 1 თვეში შესაბამისობაში მოიყვანოს საქართველოს კანონმდებლობა და სხვა აქტები. რეფერენდუმის შედეგად მიღებული გადაწყვეტილების შეცვლა ან გაუქმება შეიძლება მხოლოდ რეფერენდუმით. რეფერენდუმის შედეგების ბათილად ცნობის უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონით დადგენილი წესით.

პლებისციტის დანიშვნა და მისი ჩატარების წესი. პლებისციტი არის კენჭისყრით საერთო-სახალხო გამოკითხვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ საკითხებზე ამომრჩეველთა ან მათი ნაწილის აზრის გასაგებად.

პლებისციტს ნიშნავს საქართველოს პრემიერ-მინისტრი. პლებისციტის შედეგები სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებისათვის სარეკომენდაციო ხასიათისაა. პლებისციტის მომზადებას, ჩატარებას და მისი შედეგების დადგენას უზრუნველყოფს საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია.

პრეზიდენტის არჩევნები – პრაქტიკული მაგალითები

ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკა

ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკის პრეზიდენტი. ბრაზილია ე. წ. სუპერსაპრეზიდენტო რესპუბლიკაა. მის პრეზიდენტს უაღრესად ფართო უფლებამოსილებები აქვს.

პრეზიდენტის არჩევნები. პრეზიდენტი აირჩევა 4 წლის ვადით, პირდაპირი არჩევნებით. ამასთანავე, ერთი და იგივე პირი პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ. არჩევნები ტარდება პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის წინა წლის ოქტომბრის პირველ კვირა დღეს (პირველი ტური), ხოლო საჭიროების შემთხვევაში – ოქტომბრის ბოლო კვირა დღეს (მეორე ტური). არჩეულად ითვლება პოლიტიკური პარტიის მიერ წარდგენილი ის კანდიდატი, რომელმაც მოიპოვა ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, ბათილი და შეუვსებელი ბიულეტენების გარეშე.

არჩევნების მეორე ტური. თუ პირველ ტურში ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მოიპოვა ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, არჩევნების შედეგების გამოცხადებიდან არაუგვიანეს მე-20 დღისა ტარდება მეორე ტური. მასში მონაწილეობენ ის კანდიდატები, რომლებმაც ყველაზე მეტი ხმა დააგროვეს. გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა მოიპოვა.

თუ მეორე ტურის ჩატარებისას კანდიდატი გარდაიცვალა, მოხსნა საკუთარი კანდიდატურა ან სამართლებრივი წინააღმდეგობები წარმოიქმნა, მეორე ტურში მონაწილეობენ ის კანდიდატები, რომლებმაც დარჩენილ კანდიდატთა შორის ყველაზე მეტი ხმა მიიღეს. თუ რამდენიმე კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღო, მეორე ტურში მონაწილეობს მათ შორის უხუცესი.

პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის ათვლა იწყება არჩევნების მომდევნო წლის 1 იანვარს.

პრეზიდენტის არჩევა გულისხმობს მასთან ერთად დარეგისტრირებული ვიცე-პრეზიდენტის არჩევას. ამდენად, თუ პრეზიდენტს ვადაზე ადრე შეუწყდა უფლებამოსილება, პრეზიდენტის ადგილს ვიცე-პრეზიდენტი იკავებს, რაც გამორიცხავს ე. წ. შუალედური არჩევნების დანიშვნის აუცილებლობას.

ე. წ. შუალედური არჩევნები ინიშნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პრეზიდენტსა და ვიცე-პრეზიდენტს ერთდროულად შეუწყდათ უფლებამოსილება. არჩევნები ტარდება ბოლო ვაკანსიის წარმოშობიდან 90 დღის ვადაში. არჩეული პრეზიდენტი ასრულებს წინამორბედის უფლებამოსილების ვადას.

ლიტვის რესპუბლიკა

ლიტვის რესპუბლიკის პრეზიდენტი. პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური. ის წარმოადგენს ლიტვის რესპუბლიკას და ასრულებს პრეზიდენტისათვის კონსტიტუციითა და კანონებით განსაზღვრულ ყველა ვალდებულებას.

პრეზიდენტი არ არის აღმასრულებელი ხელისუფლების ხელმძღვანელი, რაც, ზოგადად, საპარლამენტო რესპუბლიკის მოდელის ნიშან-თვისებაა, მაგრამ მას საკმაოდ ფართო უფლებამოსილებები აქვს და იგი აქტიურად მონაწილეობს ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. განსაკუთრებით ფართოა პრეზიდენტის უფლებამოსილება აღმასრულებელი ხელისუფლების – მთავრობის ჩამოყალიბების პროცესში. მას ფართო უფლებამოსილება ენიჭება საგარეო პოლიტიკის სფეროშიც, ვინაიდან პრეზიდენტი წყვეტს საგარეო პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს საკითხებს და მთავრობასთან ერთად ახორციელებს საგარეო პოლიტიკას.

პრეზიდენტის არჩევნები. პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს დაბადებით ლიტვის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 40 წლის ასაკს (ასაკობრივი ცენზი) და რომელიც ლიტვაში ცხოვრობს უკანასკნელი 3 წლის განმავლობაში (ბინადრობის ცენზი) და შეიძლება არჩეულ იქნეს სეიმის (საკანონმდებლო ხელისუფლება) წევრად.

პრეზიდენტს ირჩევენ ლიტვის რესპუბლიკის მოქალაქეები 5 წლის ვადით, საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით. ერთი და იგივე პირი პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ.

პრეზიდენტობის კანდიდატი უნდა აკმაყოფილებდეს ზემოაღნიშნულ მოთხოვნებს და მან უნდა წარადგინოს არანაკლებ 20 ათასი ამომრჩევლის ხელმოწერები. პრეზიდენტის თანამდებობაზე ასარჩევ კანდიდატთა რაოდენობა შეზღუდული არ არის.

პრეზიდენტის არჩევნები ტარდება მოქმედი პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე 2 თვით ადრე, ბოლო კვირა დღეს.

პრეზიდენტის თანამდებობაზე არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მიიღებს არჩევნებში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტს. ამასთან, არჩევნები ჩატარებულად ჩაითვლება იმ შემთხვევაში, თუ მასში მონაწილეობას მიიღებს ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის არანაკლებ ნახევრისა.

არჩევნების მეორე ტური. თუ პირველ ტურში ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, ორი კვირის შემდეგ ტარდება მეორე ტური საუკეთესო შედეგის მქონე ორ კანდიდატს შორის. არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს.

განმეორებითი არჩევნები. თუ პირველ ტურში მონაწილეობა მიიღო ორმა კანდიდატმა და ვერცერთმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, ტარდება განმეორებითი არჩევნები.

პრეზიდენტის ფიცი. არჩეული პრეზიდენტი ხალხის წინაშე დებს ფიცს, რომ იქნება ლიტვის რესპუბლიკისა და კონსტიტუციის ერთგული, კეთილსინდისიერად შეასრულებს თავის მოვალეობებს და ყველას მიმართ ერთნაირად სამართლიანი იქნება.

პრეზიდენტის თანამდებობიდან ვადამდე გადაყენება შეიძლება მხოლოდ კონსტიტუციის ან ფიცის უხეში დარღვევის, აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში. პრეზიდენტის თანამდებობიდან გადაყენების საკითხს წყვეტს სეიმი იმპიჩმენტის პროცედურით.

სომხეთის რესპუბლიკა

სომხეთის რესპუბლიკის სახელმწიფოს მეთაურია რესპუბლიკის პრეზიდენტი. იგი უზრუნველყოფს კონსტიტუციის დაცვას, საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებათა ნორმალურ ფუნქციონირებას.

პასიური საარჩევნო უფლება. პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს 35 წლის ასაკს მიღწეული სომხეთის მოქალაქე (რომელიც უკანასკნელი 10 წლის მანძილზე არის სომხეთის მოქალაქე), რომელიც მუდმივად ცხოვრობს რესპუბლიკაში და ფლობს საარჩევნო უფლებას.

მორიგი არჩევნები. პრეზიდენტი აირჩევა სომხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეთა მიერ 5 წლის ვადით. პრეზიდენტის არჩევნები ტარდება უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე 50 დღით ადრე. არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც ხმათა უმეტესობას მიიღებს. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, კენჭისყრიდან მე-14 დღეს ტარდება მეორე ტური, რომელშიც

მონაწილეობს საუკეთესო შედეგის მქონე ორი კანდიდატი. მეორე ტურში არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს. ერთი და იგივე პირი პრეზიდენტად შეიძლება არჩეულ იქნეს ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ.

ხელახალი არჩევნები. თუ რესპუბლიკის პრეზიდენტი ვერ აირჩა, ინიშნება ხელახალი არჩევნები, ხოლო კენჭისყრა ტარდება ხელახალი არჩევნების დანიშნვიდან მე-40 დღეს.

რიგგარეშე არჩევნები. რესპუბლიკის პრეზიდენტის გადადგომის, გარდაცვალების, უფლებამოსილების განხორციელების შეუძლებლობის შემთხვევაში ან მისი თანამდებობიდან გადაყენებისას ვაკანსიის გამოცხადებიდან მე-40 დღეს ტარდება რესპუბლიკის პრეზიდენტის რიგგარეშე არჩევნები.

რესპუბლიკის პრეზიდენტი თანამდებობას იკავებს კანონით დადგენილი წესით ეროვნული კრების სპეციალურ სხდომაზე ფიცის დადებით.

ლატვია

ლატვია საპარლამენტო რესპუბლიკაა. პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური. მას ირჩევს პარლამენტი (სეიმი) ფარული კენჭისყრით, არანაკლებ 51 წევრის ხმათა უმრავლესობით, 4 წლის ვადით. პრეზიდენტი წარმოადგენს ქვეყანას საერთაშორისო ურთიერთობებში, არის ლატვიის შეიარაღებული ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი.

არ შეიძლება ერთსა და იმავე პირს ეკავოს პრეზიდენტის თანამდებობა ზედიზედ 8 წელზე მეტი ხნით.

პრეზიდენტის უფლებამოსილება. პრეზიდენტს აქვს საკანონმდებლო ინიციატივის, შეწყალების, აგრეთვე სეიმის დათხოვნის უფლება, თუმცა სეიმის დათხოვნის შემდეგ ტარდება რეფერენდუმი და, თუ რეფერენდუმში მონაწილეთა ნახევარზე მეტი მისი დათხოვნის წინააღმდეგია, მაშინ პრეზიდენტი თანამდებობიდან გადაყენებულად ითვლება და სეიმი მისი უფლებამოსილების ვადით ირჩევს ახალ პრეზიდენტს. პრეზიდენტს დამოუკიდებლად არ აქვს ვეტოს უფლება (ინიციატივა სეიმის თავმჯდომარისგან უნდა მომდინარეობდეს).

პრეზიდენტის ყველა აქტს იმავდროულად ხელს აწერს პრემიერ-მინისტრი ან შესაბამისი მინისტრი, რომელსაც ეკისრება პასუხისმგებლობა.

პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს 40 წლის ასაკს მიღწეული, ლატვიის მოქალაქის ყველა უფლებით აღჭურვილი პირი (პრეზიდენტად არ შეიძლება აირჩეს ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პირი). პრეზიდენტის თანამდებობა შეუთავსებელია ნებისმიერ სხვა თანამდებობასთან (მათ შორის, სეიმის წევრობასთან).

პრეზიდენტის თანამდებობიდან გადაყენების - იმპიჩმენტის აღძვრის უფლება აქვს სეიმის წევრთა არანაკლებ ნახევარს, ხოლო გადაწყვეტილება მიიღება სეიმის სრული შემადგენლობის არანაკლებ 2/3-ით. სეიმის წევრთა იმავე რაოდენობის თანხმობით პრეზიდენტი შეიძლება სისხლის სამართლის პასუხისგებაში იქნეს მიცემული.

პრეზიდენტის გადადგომის, გარდაცვალების ან თანამდებობიდან გადაყენების შემთხვევაში მის მოვალეობას ასრულებს სეიმის თავმჯდომარე.

პოლონეთის რესპუბლიკა

პოლონეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი. პრეზიდენტი არის პოლონეთის რესპუბლიკის უმაღლესი წარმომადგენელი და სახელმწიფო ხელისუფლების ურღვევობის გარანტი. იგი ხელს უწყობს

კონსტიტუციის დაცვას, დგას ქვეყნის სუვერენიტეტისა და უსაფრთხოების დაცვის, აგრეთვე მისი ტერიტორიის ურღვევობისა და განუყოფლობის სადარაჯოზე.

პრეზიდენტის არჩევნები. პრეზიდენტს ირჩევს ხალხი საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი არჩევნების გზით, ფარული კენჭისყრით, 5 წლის ვადით. პრეზიდენტის არჩევნებს ნიშნავს სეიმის მარშალი (თავმჯდომარე) მოქმედი პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არანაკლებ 100 და არაუმეტეს 75 დღისა, ხოლო პრეზიდენტის თანამდებობიდან გათავისუფლების შემთხვევაში – მისი თანამდებობიდან გათავისუფლების დღიდან არაუმეტეს 14 დღისა, არასამუშაო დღეს, არჩევნების დანიშვნის დღიდან 60 დღის ვადაში.

პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს პოლონეთის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 35 წლის ასაკს (ასაკობრივი ცენზი) და რომელიც სრულად სარგებლობს სეიმის (საკანონმდებლო ხელისუფლება) არჩევნებში საარჩევნო უფლებით. კანდიდატის წამოყენების უფლება აქვს სეიმის არჩევნებში აქტიური საარჩევნო უფლების მქონე არანაკლებ 100 000 მოქალაქეს.

არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელიც ნამდვილი ხმების არანაკლებ ნახევარს მიიღებს (50%+1 ხმა). თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, პირველი კენჭისყრიდან მე-14 დღეს ტარდება მეორე ტური.

მეორე ტურში მონაწილეობს ის ორ კანდიდატი, რომელმაც პირველ ტურში ყველაზე მეტი ხმა მიიღო. თუ ამ ორი კანდიდატიდან ერთ-ერთმა უარი თქვა კენჭისყრაზე, დაკარგა საარჩევნო უფლება ან გარდაიცვალა, მის ადგილს დაიკავებს პირველ ტურში მოპოვებული ხმების რაოდენობის მიხედვით მომდევნო კანდიდატი. არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს.

პრეზიდენტის არჩევნების ნამდვილობას ამტკიცებს უზენაესი სასამართლო. ამომრჩეველს უფლება აქვს, პრეზიდენტის არჩევნების ნამდვილობის წინააღმდეგ საჩივრით მიმართოს უზენაეს სასამართლოს. პრეზიდენტის არჩევნების ბათილად ცნობის შემთხვევაში პრეზიდენტის თანამდებობიდან გათავისუფლების შედეგ დადგენილ ვადებში (იხ. ზემოთ) ტარდება ხელახალი არჩევნები.

პრეზიდენტის ფიცი. პრეზიდენტი თანამდებობას იკავებს ფიცის დადებით: „ვიკავებ რა ერის ნებით პოლონეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტის თანამდებობას, საზეიმოდ ვფიცავ, რომ დავიცავ კონსტიტუციის დებულებებს, ურყევად დავიცავ ერის პატივს, სახელმწიფოს დამოუკიდებლობასა და უსაფრთხოებას, ხოლო მამულისა და მოქალაქეთა კეთილდღეობა ჩემთვის ყოველთვის უზენაესი ვალდებულება იქნება“.

ჩეხეთის რესპუბლიკა

ჩეხეთი საპარლამენტო რესპუბლიკაა.

პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური. მას ირჩევს პარლამენტი პალატების ერთობლივ სხდომაზე, 5 წლის ვადით. პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენის უფლება აქვს არანაკლებ 10 დეპუტატს და არანაკლებ 10 სენატორს. არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელსაც მხარი დაუჭირა დეპუტატთა საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტმა და სენატორთა საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტმა. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, საუკეთესო შედეგის მქონე 2 კანდიდატს შორის იმართება მეორე ტური, ხოლო თუ საჭირო გახდება, იმართება მესამე ტური. არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელსაც ხმა მისცა დამსწრე დეპუტატთა და სენატორთა ნახევარზე მეტმა.

თუ პრეზიდენტი ვერც მესამე ტურში აირჩა, ტარდება ხელახალი არჩევნები. პრეზიდენტი ფიცს დებს პალატების ერთობლივ სხდომაზე.

პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს 40 წლის ასაკს მიღწეული ჩეხეთის რესპუბლიკის მოქალაქე. დაბადებით ჩეხეთის მოქალაქეობა სავალდებულო არ არის. არ შეიძლება ერთი და იმავე პირის პრეზიდენტის თანამდებობაზე ზედიზედ 2-ზე მეტჯერ არჩევა.

პრეზიდენტის არჩევნები ტარდება მოქმედი პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე 30 დღეში. პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტისას ახალი პრეზიდენტის არჩევნები იმართება 30 დღეში.

პრეზიდენტის უფლებამოსილება. პრეზიდენტი არის ჩეხეთის შეიარაღებული ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი. იგი ნიშნავს არჩევნებს, წყვეტს დეპუტატთა პალატის დათხოვნასთან დაკავშირებულ საკითხებს. პრეზიდენტს შეუძლია დანიშნოს და გაათავისუფლოს მთავრობის წევრები, საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეები და ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრები.

პრეზიდენტი ფართო იმუნიტეტით სარგებლობს – არ შეიძლება მისი დაკავება, სისხლის-სამართლებრივი დევნა, აგრეთვე გადაცდომის ან სხვა ადმინისტრაციული სამართალდარღვევისთვის დევნა.

ამერიკის შეერთებული შტატები

აშშ საპრეზიდენტო რესპუბლიკაა. პრეზიდენტის რეზიდენცია მდებარეობს ვაშინგტონში (თეთრი სახლი).

პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს და მთავრობის მეთაური. იგი აირჩევა 4 წლის ვადით, არაპირდაპირი არჩევნებით. პრეზიდენტი არის აშშ-ის შეიარაღებული ძალების უმაღლესი თანამდებობის პირი (მთავარსარდალი).

პასიური საარჩევნო უფლება. პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს 35 წლის ასაკს მიღწეული, დაბადებით (და არა ნატურალიზაციით) აშშ-ის მოქალაქე, რომელსაც აშშ-ში მუდმივად უცხოვრია არანაკლებ 14 წლის განმავლობაში. ერთი და იგივე პირი პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს მხოლოდ ორჯერ. პრეზიდენტობის კანდიდატი სახელდება ეროვნულ პარტიულ ყრილობაზე (იმავე დროს შეირჩევა ვიცე-პრეზიდენტობის კანდიდატი).

პირველადი არჩევნები, ანუ **პრაიმერიზი**, ტარდება 36 შტატში, კოლუმბიის ფედერალურ ოლქსა და პუერტო-რიკოში.

პრეზიდენტის საარჩევნო კოლეგიის საარჩევად შტატები კოლუმბიის ფედერალურ ოლქთან ერთად მრავალმანდატიანი საარჩევნო ოლქებია. პრეზიდენტს (ვიცე-პრეზიდენტს) ხმა უნდა მისცეს კვალიფიციურმა უმრავლესობამ. არჩევნები ჩატარებულად ითვლება ნებისმიერი რაოდენობის ამომრჩევლის მონაწილეობისას და ხმათა დადგენილი ნორმაც აქედან ითვლება.

პრეზიდენტის არჩევნები ტარდება არაპირდაპირი საარჩევნო სისტემით. ამომრჩევლები ხმას აძლევენ დელეგატებს (პრეზიდენტის ამომრჩევლებს) შტატებში. მთელ ქვეყანაში აირჩევა 538 დელეგატი. ყოველი შტატიდან აირჩევა იმდენი დელეგატი, რამდენი წარმომადგენელიც ჰყავს ამ შტატს კონგრესში (კოლუმბიის ფედერალურ ოლქში ასეთი პირი სამია). შემდეგ ეს დელეგატები ხმას აძლევენ პრეზიდენტობის კანდიდატს. გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც დელეგატების ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, ანუ 270 ან მეტი ხმა, მიიღო.

იმ შემთხვევაში, თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მოიპოვა ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, საუკეთესო შედეგის მქონე სამი კანდიდატიდან წარმომადგენელთა პალატა ერთ-ერთს (პარლამენტი – კონგრესი: სენატი და წარმომადგენელთა პალატა) ირჩევს პრეზიდენტად (ამ შემთხვევაში თითოეული შტატის დეპუტაციას აქვს ერთი ხმა), ხოლო სენატი – ვიცე-პრეზიდენტად.

პრეზიდენტის არჩევნების ჩატარების ვადა კონსტიტუციაში პირდაპირ არ არის მითითებული. არჩევნები რეგულარულად ტარდება.

პრეზიდენტის ფიცი. ახალი პრეზიდენტის არჩევის შემთხვევაში უფლებამოსილების გადასვლისათვის ძველიდან ახალზე საჭიროა 3 თვის ვადა, ანუ ნოემბერში არჩეული პრეზიდენტი ფიცს დებს იანვარში.

პრეზიდენტის უფლებამოსილების სრულად განხორციელებას კონგრესში უმრავლესობის არსებობა განაპირობებს.

პრეზიდენტის თანამდებობიდან გადაყენება. კონგრესს უფლება აქვს, თანამდებობიდან გადააყენოს პრეზიდენტი იმპიჩმენტის წესით, სახელმწიფოს ღალატისთვის, მექრთამეობისთვის და სხვა მნიშვნელოვანი დანაშაულისთვის. პრეზიდენტის ბრალეულობის შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება დამსწრე სენატორთა 2/3-ის თანხმობით. პრეზიდენტის თანამდებობიდან გადაყენება ერთადერთი სანქციაა.

გადადგომის, გარდაცვალების ან უფლებამოსილების შესრულების შეუძლებლობის სხვა შემთხვევაში პრეზიდენტს ვიცე-პრეზიდენტი ენაცვლება.

იტალიის რესპუბლიკა

იტალიის რესპუბლიკის პრეზიდენტი. პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური და ერის ერთიანობის სიმბოლო. ის ასრულებს ბევრ ისეთ მოვალეობას, რომლებიც წინათ მეფეს ჰქონდა დაკისრებული. პრეზიდენტი ხელისუფლების სამი შტოს დამაკავშირებელია: აირჩევა კანონმდებლების მიერ, ნიშნავს აღმასრულებელ ხელისუფლებას და მეთაურობს სასამართლო სისტემას. პრეზიდენტი იტალიის შეიარაღებული ძალების მთავარსარდალიცაა.

პრეზიდენტის რეზიდენცია მდებარეობს რომში (კვირინალის სასახლე). გადადგომის შემდეგ პრეზიდენტი იღებს მუდმივი სენატორის თანამდებობას.

პრეზიდენტის არჩევნები. პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს 50 წლის ასაკს მიღწეული მოქალაქე, რომელიც სარგებლობს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებებით. პრეზიდენტის თანამდებობა შეუთავსებელია ნებისმიერ სხვა თანამდებობასთან.

პრეზიდენტს ირჩევს პარლამენტისა და რეგიონების დელეგატთა ერთობლივი სხდომა (სესია) (თითოეულ რეგიონს ჰყავს სამი წარმომადგენელი, გამონაკლისია ვალე დ'აოსტა, რომელსაც მხოლოდ ერთი წარმომადგენელი ჰყავს). პრეზიდენტის არჩევა ხდება ფარული კენჭისყრით კრების წევრთა 2/3-ს უმრავლესობით. პირველივე კენჭისყრით იტალიის რესპუბლიკის მხოლოდ ორი პრეზიდენტი იქნა არჩეული, ესენი იყვნენ ფრანჩესკო კოსიგა და კარლო აძელიო ჩამპი. არცერთი პრეზიდენტი ზედიზედ ორჯერ არ არჩეულა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს კანონით აკრძალული არ არის.

პრეზიდენტი 7 წლით აირჩევა. ამ ვადის გასვლამდე 30 დღით ადრე დეპუტატთა პალატის თავმჯდომარე იწვევს პარლამენტისა და რეგიონების დელეგატებს ერთობლივ სხდომაზე (სესია) ახალი პრეზიდენტის ასარჩევად.

რიგგარეშე არჩევნები. პრეზიდენტის მუდმივი ქმედუუნარობის, გარდაცვალების ან გადადგომის შემთხვევაში დეპუტატთა პალატის თავმჯდომარე 15 დღის ვადაში ნიშნავს ახალი პრეზიდენტის არჩევნებს.

პარლამენტის არჩევნები – პრაქტიკული მაგალითები

ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკა

საკანონმდებლო ხელისუფლება. საკანონმდებლო ხელისუფლებას ახორციელებს ეროვნული კონგრესი, რომელიც შედგება დეპუტატთა პალატისა და ფედერალური სენატისაგან.

დეპუტატთა პალატა შედგება ხალხის წარმომადგენლებისაგან, რომლებიც აირჩევიან თითოეულ შტატში, ტერიტორიაზე და ფედერალურ ოლქში პროპორციული საარჩევნო სისტემით.

დეპუტატთა რაოდენობა, ისევე როგორც შტატებისა და ფედერალური ოლქის წარმომადგენლობა განისაზღვრება დამატებითი კანონით, მოსახლეობის რაოდენობის გათვალისწინებით, ამასთან ფედერაციის არცერთ ერთეულს არ უნდა ჰყავდეს 8-ზე ნაკლები და 70-ზე მეტი წარმომადგენელი (2007 წლის მონაცემებით დეპუტატთა პალატის შემადგენლობაში იყო 513 წევრი).

ფედერაციული სენატი აირჩევა შტატისა და ფედერალური ოლქის წარმომადგენლებისგან ხმათა უმრავლესობით. ყოველი შტატი და ფედერალური ოლქი ირჩევს 3-3 სენატორს 8 წლის ვადით. ყოველი სენატორი აირჩევა 2 შემცვლელით. თითოეული შტატის წარმომადგენელთა განახლება ხორციელდება მორიგეობით ყოველ ოთხ წელიწადში 1/3-ით და 2/3-ით.

პასიური საარჩევნო უფლება. დეპუტატად/სენატორად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე ბრაზილიის მოქალაქე (21 წლის ასაკიდან, ხოლო სენატორად - საარჩევნო უფლების მქონე ბრაზილიის მოქალაქე 35 წლის ასაკიდან), რომელიც ცხოვრობს შესაბამის ოლქში, რეგისტრირებულია ამომრჩეველთა სიაში და არის რომელიმე პარტიის წევრი. ამასთან, არ შეიძლება დეპუტატად არჩეულ იქნეს წერა-კითხვის უცოდინარი და საარჩევნო სიაში არ მყოფი პირი.

დეპუტატები და სენატორები სარგებლობენ ხელშეუხებლობით.

ლიტვის რესპუბლიკა

საკანონმდებლო ხელისუფლება. ლიტვის რესპუბლიკის პარლამენტი ერთპალატიანია (სეიმი). 141 დეპუტატიდან 71 აირჩევა ერთმანდატიანი ოლქებიდან, მაჟორიტარული სისტემით, 70 კი – პროპორციული სიით, 5%-იანი ბარიერის გადალახვის შედეგად.

არჩევნები და უფლებამოსილების ვადა. სეიმის წევრები – ხალხის წარმომადგენლები – აირჩევიან საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით, 4 წლის ვადით.

სეიმის წევრად შეიძლება აირჩეს ლიტვის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელიც ფიცით ან სხვა ვალდებულებით არ არის დაკავშირებული უცხო სახელმწიფოსთან, არის 25 წლის (ასაკობრივი ცენზი) და მუდმივად ცხოვრობს ლიტვაში (ბინადრობის ცენზი).

სეიმის წევრად არ შეიძლება აირჩეს პირი, რომელსაც არა აქვს მოხდილი სასამართლოს მიერ დანიშნული სასჯელი, აგრეთვე სასამართლოს მიერ ქმედუუნაროდ აღიარებული პირი.

სეიმის მორიგი არჩევნები ტარდება სეიმის წევრთა უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის წლის ოქტომბრის მეორე კვირა დღეს.

სეიმის ვადამდელი არჩევნები შეიძლება ჩატარდეს სეიმის წევრების არანაკლებ 3/5-ის ხმათა უმრავლესობით მიღებული დადგენილების საფუძველზე.

სეიმის ვადამდელი არჩევნები შეიძლება რესპუბლიკის პრეზიდენტმაც გამოაცხადოს:

1. თუ მთავრობის ახალი პროგრამის წარდგენიდან 30 დღის განმავლობაში სეიმი არ დაამტკიცებს მთავრობის პროგრამას ან 60 დღის განმავლობაში ორჯერ იტყვის უარს მისი დამტკიცების თაობაზე;
2. მთავრობის წინადადებით, თუ სეიმი უშუალოდ უცხადებს მთავრობას უნდობლობას.

ლიტვის რესპუბლიკის პრეზიდენტს არ უშუძლია გამოაცხადოს სეიმის ვადამდელ არჩევნებს, თუ პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე 6 თვეა დარჩენილი, აგრეთვე თუ სეიმის ვადამდელი არჩევნებიდან არ გასულა 6 თვე.

სეიმის ვადამდელი არჩევნების შესახებ სეიმის დადგენილებაში ან ლიტვის რესპუბლიკის პრეზიდენტის განკარგულებაში მიეთითება ხელახალი არჩევნების დღე. სეიმის ხელახალი არჩევნები ტარდება არჩევნების დანიშვნის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებიდან არაუგვიანეს 3 თვისა.

სეიმის წევრთა უფლებამოსილების ვადა იწყება ახალარჩეული სეიმის პირველი სხდომის დღიდან. ამ სხდომის გახსნისას იწურება წინა მოწვევის სეიმის წევრთა უფლებამოსილების ვადა.

სეიმის არჩეული წევრი ხალხის წარმომადგენლის ყველა უფლებას მხოლოდ სეიმში ლიტვის რესპუბლიკისადმი ერთგულების ფიცის დადების შემდეგ იძენს. სეიმის წევრი, რომელმაც არ დადო ფიცი კანონის შესაბამისად ან ფიცი პირობითად დადო, კარგავს სეიმის წევრის მანდატს. ამასთან დაკავშირებით სეიმი იღებს დადგენილებას.

სეიმის წევრი თავისი მოვალეობების შესრულების დროს ხელმძღვანელობს ლიტვის რესპუბლიკის კონსტიტუციით, სახელმწიფო ინტერესებით, საკუთარი სინდისით და დაუშვებელია მისი მანდატით შეზღუდვა.

სომხეთის რესპუბლიკა

სომხეთი შერეული მმართველობის რესპუბლიკაა.

პარლამენტი (ეროვნული კრება) ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას. იგი 131 დეპუტატისაგან შედგება, რომელთაგან 41 აირჩევა მაჟორიტარული წესით, ხოლო - 90 პარტიული სიით. ეროვნული კრება აირჩევა 5 წლის ვადით. ეროვნული კრების მორიგი არჩევნები ტარდება მისი უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე არაუადრეს 40 და არაუგვიანეს 30 დღისა, რიგგარეშე არჩევნები კი - ეროვნული კრების დათხოვნიდან არაუადრეს 30 და არაუგვიანეს 40 დღისა. ეროვნული კრების არჩევნებს ნიშნავს სომხეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი. ახალარჩეული ეროვნული კრების პირველი სესია მოიწვევა დეპუტატთა საერთო რაოდენობის არანაკლებ 2/3-ის არჩევიდან მეხუთე შაბათს. დეპუტატი სარგებლობს ფართო იმუნიტეტით. ეროვნული კრების სხდომა ღიაა.

საარჩევნო უფლება. დეპუტატად შეიძლება აირჩეს 25 წლის ასაკს მიღწეული სომხეთის მოქალაქე, (რომელიც უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში სომხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეა), რომელიც უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში მუდმივად ცხოვრობს სომხეთში და სარგებლობს საარჩევნო უფლებით. იგი არ შეიძლება ეწეოდეს სხვა ანაზღაურებად საქმიანობას.

უფლებამოსილების შეწყვეტა. დეპუტატი თავის უფლებამოსილებას ახორციელებს მუდმივ საფუძველზე. ეს უფლებამოსილება წყდება ეროვნული კრების უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის, ეროვნული კრების დათხოვნის, სომხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეობის დაკარგვის, ქმედუწაროდ აღიარების, თავისუფლების აღკვეთის მისჯის და სხვა შემთხვევებში.

ლატვია

ლატვია საპარლამენტო რესპუბლიკაა. პარლამენტის (სეიმი) რეზიდენცია მდებარეობს რიგაში.

სეიმი ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას. იგი შედგება 100 წევრისაგან – ხალხის წარმომადგენლებისაგან. სეიმი აირჩევა 4 წლის ვადით, საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი და ფარული კენჭისყრით, პროპორციული წარმომადგენლობის საფუძველზე.

სეიმის მორიგი არჩევნები ტარდება ოქტომბრის პირველ შაბათს.

ოლქები და სეიმის დაკომპლექტება. სეიმის არჩევნების დროს ქვეყანა იყოფა ოლქებად. ოლქიდან ასარჩევ დეპუტატთა რაოდენობა თითოეული ოლქის ამომრჩეველთა რაოდენობის პროპორციულად განისაზღვრება. სეიმის წევრი მანდატს ფიცის საჯაროდ დადების შემთხვევაში მიიღებს. სეიმი თვითონ ამოწმებს თავის წევრთა უფლებამოსილებას. ამომრჩეველებს არ შეუძლიათ სეიმის წევრთა გამოწვევა (აღიარებულია თავისუფალი მანდატი).

სეიმი ირჩევს პრეზიდენტს, რომელიც ფუნქციონირებს მუდმივად, სეიმის უფლებამოსილების მთელი ვადით. სეიმი ქმნის კომიტეტებს. მას შეუძლია შექმნას საგამოძიებო კომიტეტიც (სეიმის წევრთა არანაკლებ 1/3-ის მოთხოვნით).

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს ლატვიის მოქალაქეს 18 წლის ასაკიდან, ხოლო **პასიური** – 21 წლის ასაკიდან (ასაკობრივი ცენზი).

უფლებამოსილება. სეიმის სხდომა საჯაროა. სეიმი ადგენს საკუთარ რეგლამენტს, ირჩევს პრეზიდენტს, აყალიბებს მთავრობას, ნიშნავს მოსამართლეებს და საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრებს, ამტკიცებს ბიუჯეტს, აცხადებს ამნისტიას. სეიმი პრემიერ-მინისტრსა და მინისტრებს წარუდგენს კითხვებს და შეუძლია მათ მოსთხოვოს დოკუმენტაცია. სეიმის სხდომა იმართება, თუ მასში მონაწილეობს სეიმის დამსწრე წევრთა არანაკლებ ნახევარი, ხოლო გადაწყვეტილება მიიღება სხდომაზე დამსწრე წევრთა აბსოლუტური უმრავლესობით.

სეიმის წევრი სარგებლობს ფართო იმუნიტეტით. სეიმის უფლებამოსილების ვადა იწურება ახალარჩეული სეიმის პირველი შეკრებისას (ნოემბრის პირველი სამშაბათი).

პოლონეთის რესპუბლიკა

საკანონმდებლო ხელისუფლება. პარლამენტი შედგება ორი პალატისაგან – ქვედა პალატა სეიმი და ზედა პალატა სენატი. სენატის შემადგენლობაშია მაჟორიტარული სისტემით არჩეული 100 წევრი, ხოლო სეიმის – პროპორციული სისტემით არჩეული 460 დეპუტატი.

არჩევნები და უფლებამოსილების ვადა. სეიმის არჩევნები საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი და პროპორციულია. არჩევნები ტარდება ფარული კენჭისყრით. დეპუტატები აირჩევიან დ'ჰონტის მეთოდის გამოყენებით. სეიმის წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე პოლონეთის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 21 წლის ასაკს (ასაკობრივი ცენზი). არჩეულად ითვლებიან იმ პარტიათა კანდიდატები, რომლებმაც ამომრჩეველთა ხმების 5% მიიღეს. პარტიული კოალიციის შემთხვევაში პროცენტული ბარიერი 8%-ია. ყოველი საარჩევნო ოლქიდან 7–19 დეპუტატი აირჩევა.

სენატის არჩევნები ტარდება საყოველთაო, პირდაპირი და ფარული კენჭისყრით. სენატის არჩევნებისას პოლონეთი იყოფა მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქებად. სენატორთა რაოდენობა

ამომრჩეველთა რაოდენობაზეა დამოკიდებული. სენატის წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე პოლონეთის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 30 წლის ასაკს (ასაკობრივი ცენზი).

სეიმი და სენატი აირჩევიან 4 წლის ვადით. სეიმისა და სენატის უფლებამოსილების ვადა იწყება სეიმის პირველი სხდომის დღეს და გრძელდება მომდევნო მოწვევის სეიმის შეკრების წინა დღემდე.

დეპუტატთა და სენატორთა კანდიდატურები შეიძლება დაასახელონ პოლიტიკურმა პარტიებმა, აგრეთვე ამომრჩეველებმა.

ერთდროულად სეიმსა და სენატში კენჭისყრა დაუშვებელია. სეიმისა და სენატის არჩევნების ნამდვილობას ამტკიცებს უზენაესი სასამართლო. ამომრჩეველებს უფლება აქვთ კანონით განსაზღვრული პრინციპების თანახმად მიმართონ უზენაეს სასამართლოს არჩევნების ნამდვილობის წინააღმდეგ საჩივრით.

სეიმისა და სენატის არჩევნებს ნიშნავს პოლონეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი სეიმისა და სენატის უფლებამოსილების ვადის დაწყებიდან 4 წლის გასვლამდე არაუგვიანეს 90 დღისა.

სეიმს შეუძლია თავისი უფლებამოსილება შეწყვიტოს დეპუტატების არანაკლებ 2/3-ის ხმათა უმრავლესობით მიღებული დადგენილებით. სეიმის უფლებამოსილების შეწყვეტა იმავდროულად ნიშნავს სენატის უფლებამოსილების შეწყვეტას.

პოლონეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტს სეიმისა და სენატის მარშლების (თავმჯდომარეების) აზრის მოსმენის შემდეგ, კონსტიტუციით განსაზღვრულ შემთხვევებში, შეუძლია გამოსცეს ბრძანება სეიმის უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ.

პოლონეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი სეიმის უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ ბრძანებით იმავდროულად ბრძანებს სეიმისა და სენატის არჩევნების ჩატარებას და ნიშნავს არჩევნების თარიღს სეიმის უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ ბრძანების გამოცემის დღიდან არაუგვიანეს 45 დღისა. პრეზიდენტი არჩევნების ჩატარებიდან არაუგვიანეს 15 დღისა იწვევს ახალარჩეული სეიმის პირველ სხდომას.

ჩეხეთის რესპუბლიკა

ჩეხეთი საპარლამენტო რესპუბლიკაა.

პარლამენტი ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას. ის შედგება ორი პალატისაგან – სენატისაგან (ზედა პალატა) და დეპუტატთა პალატისაგან (ქვედა პალატა).

დეპუტატთა პალატის შემადგენლობაშია ფარული კენჭისყრით, საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, პროპორციული წარმომადგენლობის პრინციპის შესაბამისად, 4 წლის ვადით არჩეული 200 დეპუტატი, ხოლო **სენატის** – ფარული კენჭისყრით, საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, მაჟორიტარული სისტემით, 6 წლის ვადით არჩეული 81 სენატორი (ყოველ 2 წელიწადში ხდება სენატორთა 1/3-ის განახლება).

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს ჩეხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეს 18 წლის ასაკიდან, ხოლო **პასიური** – დეპუტატთა პალატაში – ჩეხეთის მოქალაქეს 21 წლის ასაკიდან, სენატში კი – 40 წლის ასაკიდან. არ შეიძლება ერთი და იგივე პირი ერთდროულად ორივე პალატის წევრი იყოს.

მორიგი არჩევნები ტარდება თითოეული პალატის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე 30-ე დღიდან უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე პერიოდში.

დეპუტატები და სენატორები დებენ ფიცს შესაბამისი პალატის პირველი შეკრებისთანავე. პარლამენტის წევრის მანდატი თავისუფალია. დეპუტატები, სენატორები სარგებლობს იმუნიტეტით.

დეპუტატთა პალატა და სენატი თვითონ ირჩევენ და გამოიწვევენ შესაბამისი პალატის თავმჯდომარეს და მის მოადგილეებს.

ჩეხეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტს შეუძლია დაითხოვოს მხოლოდ დეპუტატთა პალატა. ეს ხდება კონსტიტუციით განსაზღვრულ შემთხვევებში (არ შეიძლება ქვედა პალატის დათხოვნა მისი უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე 3 თვის განმავლობაში). დეპუტატთა პალატის დათხოვნის შემთხვევაში არჩევნები ტარდება მისი დათხოვნიდან 60 დღის ვადაში. ამ პერიოდში, რათა არ მოხდეს საკანონმდებლო პროცესის სრული შეჩერება, საკანონმდებლო უფლებამოსილება გადაეცემა სენატს, იმ საკითხებზე, რომელთა დაყოვნებაც შეუძლებელია.

ამერიკის შეერთებული შტატები

აშშ საპრეზიდენტო რესპუბლიკაა. აშშ-ში მოქმედებს ორპალატიანი პარლამენტი – კონგრესი, რომელიც შედგება სენატისაგან (ზედა პალატა) და წარმომადგენელთა პალატისაგან (ქვედა პალატა). ისინი აირჩევიან საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი არჩევნების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით, ფარდობითი უმრავლესობის მაჟორიტარული სისტემით.

კონსტიტუციის თანახმად, კონგრესს უფლება აქვს, განკარგოს აშშ ტერიტორიები (მათ შორის, აღმოსავლეთის სამოა, ვირჯინის, მარშალის, მარიანას და კაროლინის კუნძულები).

კონგრესი ქმნის კომიტეტებს, რომლებსაც ფართო საგამომიებო უფლებამოსილება აქვთ.

წარმომადგენელთა პალატა. შედგება 435 დეპუტატისაგან, რომლებიც აირჩევიან 2 წლის ვადით. **პასიური საარჩევნო უფლება.** დეპუტატად შეიძლება აირჩეს 25 წლის ასაკს მიღწეული პირი, რომელიც არანაკლებ 7 წლის განმავლობაში აშშ-ის მოქალაქეა და ცხოვრობს იმ შტატში, სადაც მდებარეობს მისი საარჩევნო ოლქი (დეპუტატთა რაოდენობა მოსახლეობის რაოდენობაზე დამოკიდებული – 530 000 მოსახლეზე 1 დეპუტატი მოდის). წარმომადგენელთა პალატის თავმჯდომარეა სპიკერი.

სენატი. შედგება 100 სენატორისაგან. ყოველი შტატი ირჩევს 2-2 სენატორს 6 წლის ვადით (ყოველ 2 წელიწადში ხდება სენატორთა 1/3-ის განახლება).

პასიური საარჩევნო უფლება. სენატორად შეიძლება აირჩეს 30 წლის ასაკს მიღწეული პირი, რომელიც არანაკლებ 9 წლის განმავლობაში აშშ-ის მოქალაქეა და ცხოვრობს იმ შტატში, სადაც მდებარეობს მისი საარჩევნო ოლქი. სენატს აშშ-ის ვიცე-პრეზიდენტი ხელმძღვანელობს.

საარჩევნო ოლქები. წარმომადგენელთა პალატის არჩევისას ერთმანდატიანია, ხოლო სენატის არჩევისას – ორმანდატიანი.

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს 18 წლის ასაკს მიღწეულ აშშ-ის მოქალაქეს, რომელიც შესაბამის საარჩევნო ოლქში ცხოვრობს არანაკლებ 20–30 დღის განმავლობაში და რომელსაც შეზღუდული არ აქვს ქმედუნარიანობა.

კანდიდატის დასახელების ფორმა. კანდიდატის დასახელების ყველაზე გავრცელებულ ფორმად აშშ-ში პირველადი არჩევნები ანუ ე.წ. პრაიმერიზმის ითვლება, როდესაც ამომრჩეველი ხმას აძლევს კანდიდატს კანდიდატობისთვის, რომ შემდეგ ის გახდეს დეპუტატობის კანდიდატი და მისი გვარი შეიტანონ საარჩევნო ბიულეტენში.

კონგრესის უფლებამოსილება. კონგრესს ეკუთვნის მთელი საკანონმდებლო უფლებამოსილება. დეპუტატები და სენატორები სარგებლობენ თავისუფალი მანდატით და მათი გამოწვევა დაუშვებელია. ისინი სარგებლობენ შეზღუდული იმუნიტეტით (დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში მათი დაკავება და დაპატიმრება ხდება საერთო საფუძველზე).

კონგრესის წევრებს ფიცის დადებამდე უფლება არა აქვთ, შეუდგნენ თავიანთი მოვალეობის შესრულებას. კონგრესის წევრთა 1/3-ის მანდატების მოქმედების ვადა აითვლება კონგრესის ახალი შემადგენლობის მოწვევის დღიდან. კონგრესი მუშაობას იწყებს არჩევნების ჩატარების მომდევნო წლის 3 იანვარს.

ხელახალი არჩევნები. კონგრესის წევრის მანდატის მოქმედების ვადამდე შეწყვეტა ხდება მისი გარდაცვალების, გადადგომის ან შესაბამისი პალატიდან გარიცხვის შემთხვევაში (ამისთვის საჭიროა პალატის წევრთა 2/3-ის თანხმობა). წარმომადგენელთა პალატაში ვაკანსიის არსებობისას ტარდება ხელახალი არჩევნები, ხოლო სენატში ვაკანტურ ადგილზე სენატორს ნიშნავს შტატის გუბერნატორი.

იტალიის რესპუბლიკა

საკანონმდებლო ხელისუფლება. იტალიის პარლამენტი არის ორპალატიანი, შედგება სენატისა და დეპუტატთა პალატისაგან.

არჩევნები და უფლებამოსილების ვადა. პალატების არჩევნები ტარდება წინა მოწვევის პალატების უფლებამოსილების ვადის გასვლიდან 70 დღეში. პალატების პირველი სხდომები იმართება არჩევნებიდან არაუგვიანეს 20 დღის ვადაში.

ქვედა პალატა - დეპუტატთა პალატა აირჩევა საყოველთაო და პირდაპირი კენჭისყრით. 630 დეპუტატიდან 475 აირჩევა ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქებში, 155 – რეგიონული პროპორციული წარმომადგენლობით, ხოლო 20 – საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქში. დეპუტატად შეიძლება აირჩეს იტალიის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 25 წლის ასაკს (ასაკობრივი ცენზი).

საარჩევნო ოლქებს შორის ადგილები, გარდა საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქისთვის განკუთვნილი ადგილებისა, ნაწილდება მოსახლეობის ბოლო აღწერის შედეგად განსაზღვრული რესპუბლიკის მოსახლეობის რაოდენობის 608-ზე გაყოფით, ყოველი ოლქის მოსახლეობაზე, შიდა საარჩევნო კოეფიციენტისა და უმეტესი ნაშთის წესის საფუძველზე.

ზედა პალატა - სენატი აირჩევა საყოველთაო და პირდაპირი კენჭისყრით, 21 წლის ასაკს მიღწეული ამომრჩევლის მიერ. სენატორად შეიძლება აირჩეს 40 წლის ასაკს მიღწეული პირი (ასაკობრივი ცენზი).

სენატორები აირჩევიან რეგიონების მიხედვით, გარდა საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქისთვის განკუთვნილი ადგილებისა. 315 სენატორიდან 232 აირჩევა ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქებში, 83 – რეგიონული პროპორციული წარმომადგენლობით, ხოლო 6 – საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქში. როგორც წესი, რეგიონს არ შეიძლება ჰყავდეს 7 სენატორზე ნაკლები. თუმცა მოლიზეს რეგიონი ირჩევს 2 სენატორს, ხოლო ვალე დ'ოსტა – 1 სენატორს.

რეგიონებს შორის ადგილები, გარდა საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქისთვის განკუთვნილი ადგილებისა, ნაწილდება მოსახლეობის ბოლო აღწერის შედეგად განსაზღვრული რესპუბლიკის მოსახლეობის რაოდენობის პროპორციულად, შიდა საარჩევნო კოეფიციენტისა და უმეტესი ნაშთის წესის საფუძველზე.

იტალიის რესპუბლიკის ყველა ყოფილი პრეზიდენტი საკუთარი უფლებით და სიცოცხლის ვადით არის სენატორი, თუ თვითონ არ იტყვის ამაზე უარს. ასევე შესაძლებელია, პრეზიდენტმა სიცოცხლის ვადით სენატორად დანიშნოს 5 მოქალაქე, რომელთაც სამშობლოს სახელი გაუთქვეს გამორჩეული მიღწევებით სოციალურ, სამეცნიერო, შემოქმედებით თუ ლიტერატურულ სფეროში.

დეპუტატთა პალატა და სენატი აირჩევიან 5 წლის ვადით. თითოეული პალატის უფლებამოსილება შეიძლება გაგრძელდეს მხოლოდ კანონის საფუძველზე და მხოლოდ ომის შემთხვევაში. არ შეიძლება ერთი და იგივე პირი ერთდროულად იყოს ორივე პალატის წევრი. პარლამენტის წევრი არის ხალხის წარმომადგენელი და თავის ფუნქციებს ასრულებს იმპერატიული მანდატის გარეშე.

ქვეყნები, სადაც დიდ ქალაქებში მერები პირდაპირი არჩევნების გზით აირჩევიან, – პრაქტიკული მაგალითები ბულგარეთის რესპუბლიკა

პროცედურა. მერის თანამდებობაზე არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ლეგიტიმური ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

მეორე ტური. თუ პირველ ტურში გამარჯვებული ვერ გამოვლინდა, იმართება მეორე ტური პირველი ტურის ჩატარებიდან 7 დღის ვადაში, უქმე დღეს. თუ საარჩევნო რეგიონში ორზე მეტი კანდიდატი დარეგისტრირდა და ვერცერთმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, მეორე ტურში კენჭს იყრის მხოლოდ ის ორი კანდიდატი, რომლებმაც ყველაზე მეტი ხმა მიიღეს. თუ სამმა ან მეტმა კანდიდატმა მიიღო ხმების ყველაზე მეტი, მაგრამ თანაბარი რაოდენობა, მეორე ტურზე ყველა დაიშვება. თუ ერთმა კანდიდატმა მიიღო ყველაზე მეტი ხმა, მომდევნო ორმა ან მეტმა კანდიდატმა კი ხმათა თანაბარი რაოდენობა დააგროვა, მეორე ტურზე ყველა დაიშვება.

მეორე ტურში გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ხმათა უბრალო უმრავლესობა მოიპოვა.

თუ მეორე ტურში კანდიდატებმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღეს და გამარჯვებული ვერ გამოვლინდა, ბულგარეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი ცენტრალური საარჩევნო კომისიის წინადადების საფუძველზე ნიშნავს **ახალ არჩევნებს**.

თუ მეორე ტურზე ორი კანდიდატი იქნა დაშვებული და ერთ-ერთი მათგანი პირველ და მეორე ტურებს შორის პერიოდში განსაკუთრებული შემთხვევის (გარდაცვალება, ავადმყოფობა და სხვ.) გამო ჩამოშორდა არჩევნებს, იმართება **ახალი არჩევნები**.

თუ მეორე ტურზე დაშვებული ორი კანდიდატიდან ერთ-ერთი პირველ და მეორე ტურებს შორის პერიოდში თავისი ნებით ჩამოშორდა არჩევნებს პირველი ტურის შედეგების გამოცხადებიდან 24 საათის განმავლობაში, მეორე ტურში მონაწილეობს მოპოვებული ხმების რაოდენობის მიხედვით მომდევნო კანდიდატი.

დიდი ბრიტანეთი

2000 წელს 37 ქალაქში ჩატარებული რეფერენდუმის შედეგების გათვალისწინებით, დიდი ბრიტანეთის 12 ქალაქში მერი პირდაპირი წესით აირჩევა.

პროცედურა. ამომრჩეველს საშუალება აქვს, ხმა ორ სასურველ კანდიდატს მისცეს. იგი აკეთებს პირველი რიგის არჩევანს და მეორე რიგის არჩევანს (ალტერნატიული კენჭისყრა).

ხმების დათვლის პროცედურები. ხმების დათვლა იწყება საარჩევნო უბნებზე.

საუბნო საარჩევნო კომისიის ანგარიშში მიეთითება შემდეგი მაჩვენებლები:

1. გამოყენებული ბიულეტენების საერთო რაოდენობა;
2. გაუქმებული ბიულეტენების საერთო რაოდენობა;
3. პირველი რიგის არჩევანთა საერთო რაოდენობა;
4. პირველი რიგის არჩევანის მიხედვით თითოეულ კანდიდატზე ხმათა გადანაწილება (რაოდენობები);
5. მეორე რიგის არჩევანის მიხედვით თითოეულ კანდიდატზე ხმათა გადანაწილება (რაოდენობები), პირველი რიგის არჩევანით ხმების გადანაწილების გათვალისწინებით (ეს მონაცემი გამოიყენება ხმების დათვლის მეორე ეტაპზე).

ამის შემდეგ ხმებს აჯამებს ცენტრალური საარჩევნო კომისია. თავდაპირველად ჯამდება პირველი რიგის არჩევანის მიხედვით გადანაწილებული ხმები.

თუ პირველი რიგის არჩევანის მიხედვით ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ გადალახა 50%-იანი ბარიერი, გამარჯვებულის გამოსავლენად ითვლება ორი (ან შესაძლებელია სამი ან მეტი) დაწინაურებული კანდიდატის მიერ მეორე რიგის არჩევანის მიხედვით მიღებული ხმები:

1. ხმების დათვლის მეორე ეტაპზე არ გაითვალისწინება ის ბიულეტენები, რომლებითაც პირველი რიგის არჩევანი ამ დაწინაურებულ კანდიდატებს შორის არის გაკეთებული.
2. დარჩენილი ბიულეტენებით გაკეთებული მეორე რიგის არჩევანის მიხედვით ითვლება მეორე ტურში გასულ კანდიდატებზე გადანაწილებული ხმები;
3. კანდიდატების მიერ მიღებული ხმათა რაოდენობები ემატება ხმების დათვლის პირველი ეტაპის შედეგებს.

გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მეტი ხმა მიიღო. თუ ხმების დათვლის შედეგად კანდიდატებს ხმების თანაბარი რაოდენობა აღმოაჩნდათ, გამარჯვებულს ცენტრალური საარჩევნო კომისია წილისყრით გამოავლენს.

ხმების დათვლის აღნიშნული სისტემა გამოიყენება იმ შემთხვევაში, თუ არჩევნებში ორზე მეტი კანდიდატი მონაწილეობს. თუ კენჭს ორი კანდიდატი იყრის, ითვლება მხოლოდ მათ შორის ხმების გადანაწილების პროცენტი. თუ მხოლოდ ერთი მერობის კანდიდატია წარდგენილი, იგი პირდაპირ ითვლება არჩეულად.

არჩევის ეს წესი გამოიყენება ინგლისის ყველა ქალაქში, სადაც მერის თანამდებობა არჩევითია.

ისრაელი

პროცედურა. თუ მერის ან ადგილობრივი საბჭოს თავმჯდომარის არჩევნებზე ერთზე მეტი კანდიდატია წარდგენილი, გამარჯვებულად ითვლება ის, ვინც მეტი ხმა მიიღო. ამ ხმების რაოდენობა უნდა აჭარბებდეს ლეგიტიმური ხმების 40%-ს.

მეორე ტური. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, იმართება მეორე ტური იმ ორ კანდიდატს შორის, რომლებმაც ყველაზე მეტი ხმა მიიღეს.

მაკედონია

პროცედურა. მერის არჩევნებში გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მოიპოვა ხმათა უბრალო უმრავლესობა იმ შემთხვევაში, თუ არჩევნებში მონაწილეობა მიიღო ამომრჩეველთა 1/3-ზე მეტმა. თუ დასახელებულია ერთი კანდიდატი და მან პირველ ტურში ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, კენჭისყრის პროცედურები მეორდება.

მეორე ტური. თუ არჩევნებში მონაწილეობა რამდენიმე კანდიდატმა მიიღო და ვერცერთმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, იმართება მეორე ტური იმ ორ კანდიდატს შორის, რომლებმაც ყველაზე მეტი ხმა მიიღეს. არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მეტი ხმა დააგროვა.

მოლდოვის რესპუბლიკა

პროცედურა. მერის თანამდებობაზე არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

მეორე ტური. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, ტარდება მეორე ტური. მასში მონაწილეობს საუკეთესო შედეგის მქონე ორი კანდიდატი. არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მეტი ხმა დააგროვა, მიუხედავად იმისა, რამდენმა ამომრჩეველმა მიიღო მონაწილეობა კენჭისყრაში.

არჩევნები არჩატარებულად ითვლება, თუ ცალკეული ოლქების მიხედვით არჩევნებში მონაწილეობა მიიღო საარჩევნო სიებში შეყვანილი ამომრჩეველების 1/4-ზე ნაკლებმა.

პოლონეთის რესპუბლიკა

პროცედურა. კომუნის თავმჯდომარის არჩევნებში გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

მეორე ტური. თუ პირველ ტურში ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი, პირველი ტურის ჩატარებიდან მე-14 დღეს იმართება მეორე ტური. მასში მონაწილეობს ის ორი კანდიდატი, რომელთაც ყველაზე მეტი ხმა მიიღეს.

თუ პირველ ტურში ორმა ან მეტმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა დააგროვა, მათ უფლება აქვთ, მონაწილეობა მიიღონ **განმეორებით არჩევნებში**. გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ყველაზე მეტი ხმა დააგროვა.

განმეორებით არჩევნებში კანდიდატების მიერ ხმათა თანაბარი რაოდენობის მიღების შემთხვევაში გამარჯვებულს კომუნის საარჩევნო კომისია წილისყრით გამოავლენს.

რუმინეთი

პროცედურა. მერის არჩევნებში გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

მეორე ტური. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მოიპოვა ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, ინიშნება მეორე ტური.

სლოგენია

პროცედურა. მერი აირჩევა ორტურიანი მაჟორიტარული სისტემის საფუძველზე. გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

მეორე ტური. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მოიპოვა ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, იმართება მეორე ტური იმ კანდიდატებს შორის, რომლებმაც ყველაზე მეტი ხმა დააგროვეს.

თუ მეორე ტურში ორმა ან მეტმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღო, გამარჯვებული წილისყრით ვლინდება.

ხორვატია

პროცედურა. თუ მერის არჩევნების პირველ ტურში ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა – 50%-ზე მეტი, პირველი ტურის ჩატარებიდან მე-14 დღეს იმართება **განმეორებითი არჩევნები** (არჩევნების მეორე ტური). მეორე ტურში მონაწილეობს ორი საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატი.

თუ სიაში არსებულმა მეორე და მესამე კანდიდატებმა პირველ ტურში ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღეს და ვერ დადგინდა, რომელ კანდიდატს აქვს მეორე ტურში მონაწილეობის უფლება, ინიშნება **ხელახალი არჩევნები**.

თუ ერთი ან ორივე კანდიდატი, რომელმაც/რომელთაც პირველ ტურში ყველაზე მეტი ხმა მიიღო/მიიღეს, უარს ამბობს/ამბობენ მეორე ტურზე, მასში მონაწილეობის უფლება ენიჭება მოპოვებული ხმების რაოდენობის მიხედვით მომდევნო კანდიდატს.

მეორე ტურის დატოვების შესახებ წერილობით განცხადებას კანდიდატი წარუდგენს შესაბამის საარჩევნო კომისიას მეორე ტურის ჩატარების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებიდან ორი დღის ვადაში. კომისია ვალდებულია დაუყოვნებლივ შეატყობინოს მოპოვებული ხმების რაოდენობის მიხედვით მომდევნო კანდიდატს, რომ მას უფლება აქვს, მონაწილეობა მიიღოს მეორე ტურში. ასეთი კანდიდატის ვინაობას საარჩევნო კომისია 24 საათის განმავლობაში აცხადებს.

მეორე ტურში გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

თუ მეორე ტურში მონაწილე ერთ-ერთი კანდიდატი პირველ და მეორე ტურებს შორის პერიოდში გარდაიცვალა, ინიშნება **ხელახალი არჩევნები**.

თუ მეორე ტურში ორმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღო, იმართება არჩევნების **მესამე ტური** მეორე ტურისთვის გათვალისწინებული მეთოდებისა და პროცედურების გამოყენებით.

თუ მესამე ტურშიც ორმა კანდიდატმა მიიღო ხმათა თანაბარი რაოდენობა და გამარჯვებული ვერ გამოვლინდა, ტარდება **ხელახალი არჩევნები**.

ალბანეთი

პროცედურა. მერის თანამდებობაზე არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ხმათა უბრალო უმრავლესობა მოიპოვა.

თუ ორმა ან მეტმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღო, გამარჯვებული წილისყრით ვლინდება.

ავსტრალია – ვიქტორიას შტატი, მელბურნი

პროცედურა. ამომრჩეველს შეუძლია ხმა მისცეს ერთზე მეტ მისთვის სასურველ მერობის კანდიდატს. ამომრჩეველი კანდიდატების გვარებს ციფრებით აღნიშნავს (პრეფერენციული სისტემა). ციფრების რიგითობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რომელ კანდიდატს ანიჭებს ამომრჩეველი უფრო მეტ უპირატესობას. ფაქტობრივად, ამომრჩეველი კანდიდატების რეიტინგს ადგენს. მერი აირჩევა ალტერნატიული კენჭისყრის სისტემით.

ვიქტორიას შტატის მცირე ქალაქებში მერები არაპირდაპირი არჩევნებით აირჩევიან.

ბოსნია-ჰერცეგოვინა, თურქეთი, სლოვაკეთი, ჩილე

პროცედურა. მერის არჩევნებში გამარჯვებისთვის საჭიროა ხმათა უბრალო უმრავლესობის მოპოვება.

უნგრეთი

პროცედურა. მერის არჩევნებში მონაწილეობის მიღება შეუძლია იმ კანდიდატს, რომელსაც:

1. მხარს უჭერს ამომრჩეველთა სულ ცოტა 3% იმ დასახლებაში, სადაც 10 000 ან ნაკლები მოსახლეა;
2. მხარს უჭერს ამომრჩეველთა 2%, მაგრამ სულ ცოტა 300 ამომრჩეველი იმ დასახლებაში, სადაც 100 000 ან ნაკლები მოსახლეა;
3. მხარს უჭერს ამომრჩეველთა 1%, მაგრამ სულ ცოტა 2 000 ამომრჩეველი იმ დასახლებაში, სადაც 100 000-ზე მეტი მოსახლეა.

იმ კანდიდატს, რომელსაც მხარს უჭერს ამომრჩეველთა 0,5% დედაქალაქში, შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს დედაქალაქის მერის არჩევნებში.

გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მიიღო ყველაზე მეტი ხმა, მინიმუმ ერთი ხმით მეტი, ვიდრე მისმა ოპონენტმა.

მეორე ტური. თუ ორმა ან მეტმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღო, ინიშნება მეორე ტური.

უკრაინა

პროცედურა. ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქში მერობის კანდიდატი არჩევნებში გამარჯვებულად ითვლება, თუ მას ამომრჩეველთა უმრავლესობამ დაუჭირა მხარი.

თუ ორმა ან მეტმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა დააგროვა, საოლქო საარჩევნო კომისია იღებს გადაწყვეტილებას, დანიშნოს განმეორებითი არჩევნები აღნიშნულ კანდიდატებს შორის გამარჯვებულის გამოსავლენად. განმეორებითი არჩევნები ტარდება არჩევნების დღიდან არაუგვიანეს 2 კვირისა.

ბიბლიოგრაფია

1. საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წ.);
2. საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ (2011 წ.);
3. საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის 2014 წლის 26 აპრილის №25 დადგენილება „ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების 2014 წლის 15 ივნისის არჩევნებისათვის საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა სახელმძღვანელო ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“;
4. „არჩევნების ისტორია“ (2009 წ.) – საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია;
5. „კონსტიტუციონალიზმი“ (2008 წ.) – ოთარ მელქაძე;
6. „საქართველო. 2006 წლის ადგილობრივი არჩევნები. დაგროვილი გამოცდილება“ (2008წ.) (<http://www.coe.int/t/dgap/tbilisi/archives/downloads/Books/Local%20Elections%202006%20-%20Lessons%20learned%20Geo.pdf>);
7. „არჩევნები და საზოგადოება“ (2003 წ.) – მალხაზ მაცაბერიძე;
8. „საარჩევნო სისტემები“ – საქართველოს პარლამენტის აპარატის კვლევითი დეპარტამენტი, კანონშემოქმედებითი საქმიანობის საინფორმაციო უზრუნველყოფის განყოფილების კვლევითი მასალები (<http://parliament.ge/ge/saparlameto-saqmianoba/aparati-9/struqtura/60>)
9. BRIDGE-ის (დემოკრატიის, მმართველობისა და არჩევნების სფეროში რესურსების განვითარება) პროგრამის მასალები;
10. Electoral System Design: The New International IDEA Handbook. 2005 – International Institute for Democracy and Electoral Assistance;
11. „საზღვარგარეთის ქვეყნების კონსტიტუციები“ – კავშირი „იურისტები სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის“.

მომზადებულია საარჩევნო სისტემების განვითარების
რეფორმებისა და სწავლების ცენტრის მიერ

2014 - 2015

